

LIBRARY OF
RUSSELL NAKATA

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

A HARMONY OF THE
SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

*

THE BAKER & TAYLOR COMPANY
NEW YORK

THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
LONDON

A HARMONY OF THE SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

By

ERNEST DE WITT BURTON

and

EDGAR JOHNSON GOODSPEED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

Russell K. Nakata

COPYRIGHT 1920 BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO
ALL RIGHTS RESERVED. PUBLISHED DECEMBER 1920
EIGHTH IMPRESSION NOVEMBER 1942

*

COMPOSED AND PRINTED BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS, U.S.A.

UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

PREFACE

For more than a century, since the name "Synoptic Gospels" was first applied to our first three Gospels, because of their observed similarity in content and structure, the task of ascertaining the mutual relations of these three books and their sources has engaged the attention of New Testament scholars. The list of those who have contributed to the solution of the problem is a long one including, among others, Griesbach, Eichhorn, Schleiermacher, Gieseler, Wilke, Baur, Hilgenfeld, Weisse, Holtzmann, Holsten, Bleek, Weiss, Meyer, Wendt, Wellhausen, Jülicher, Wernle, Spitta, and Harnack in Germany, and among English writers, Owen, Marsh, Westcott, Bruce, Woods, Badham, Abbott, Salmon, Wright, Hawkins, Stanton, Sanday, and Streeter. One result of the labors of these men is that the question is no longer one which concerns the technical scholar only but demands the consideration of all who aspire to any measure of independence in their judgment of the value of the Gospels. Value is not indeed determined by origin, but the two matters are so intimately related that one cannot determine the former without an intelligent judgment on the latter. For the reaching of such a judgment an indispensable instrument is an arrangement of the Gospels in parallelism which makes possible an accurate comparison of their text, sentence by sentence, phrase by phrase, word by word.

Convinced by experience that none of the works prepared and published for this purpose fully met the necessities of the case, we began some years ago the preparation of a work which should more perfectly serve the needs of the student. The main lines for such a work were laid down in an essay published in 1904.¹ Having in mind the widening interest in the subject on the part of students who do not read Greek, and discovering that the main facts can be exhibited even in the English text, we recently published with Charles Scribner's Sons of

¹ See Burton, *Some Principles of Literary Criticism and Their Application to the Synoptic Problem*, Chicago, 1904; cf. also Burton, "Some Phases of the Synoptic Problem" in *Journal of Biblical Literature*, Vol. XXXI, Part II, 1912.

New York, *A Harmony of the Synoptic Gospels for Historical and Critical Study*. Except for its use of the Greek text in place of the English, the present work is in method and execution substantially identical with that.

As the purpose of this book is not harmonization or the discovery from the narratives of a historical order of events, but the exhibit of the facts respecting the parallelism of the Gospels as they stand, we have in general retained each of the three Gospels in its own order. The only exceptions to this statement are that the material of Matt. chaps. 8-11, in which Matthew has followed an order of his own, we have arranged in the order of the other evangelists, and that Luke 8:19-21, which though closely parallel to Mark 3:13-35 is placed by Luke after the Parables by the Sea instead of before them as in Mark, we have placed in Mark's position.

We have found the intricate documentary relationships of the Synoptic Gospels greatly clarified by making a sharp distinction between (1) parallel sections, and (2) parallel material in non-parallel sections.¹ Parallel sections are sections which by position and content or by content only are shown to be as sections basally identical—narratives of the same event, or discourses dealing with the same subject in closely parallel language. They may differ greatly in extent by reason of one evangelist's including material which another omits. Parallel passages in non-parallel sections are passages which, though standing in sections not basally identical, closely resemble each other in thought or language. This *Harmony* places in parallelism not only the whole of the two or more parallel sections but also all parallel material in non-parallel sections. The latter is printed in smaller type and sometimes for practical convenience at the bottom of the page.

The book is therefore not constructed in the interest of any theory. Yet by our study of the facts, which has extended now through many years, we have come to hold certain definite opinions with regard to the relations of the Synoptic Gospels to one another and their literary sources, and we judge it not unprofitable to state briefly the theory which the facts seem to us to demand—a theory which we are more and more convinced furnishes the clue to the complicated problem.

¹ Burton, *Principles of Literary Criticism*, pp. 54 f.

1. Our Second Gospel, or a document in large part identical with it, was employed as a source by both our First and Third Gospels.

2. Matthew and Luke also possessed in common a document containing substantially the non-Markan material now found in Luke 3:1—9:50, viz., Luke 3:7-18, 23-38; 4:2-30; 5:1-11; 6:20—8:3. For convenience, it may be called G.

3. Matthew and Luke possessed a third document consisting substantially of the non-Markan material now found in Luke 9:51—19:28, viz., Luke 9:51—18:14 and 19:1-28, from which Matthew drew about one-half; or this portion of Luke is itself composite, consisting of two documents, one of which Matthew possessed, but both of which were in the hands of Luke, probably already combined into one. The portion which was used by Luke only, and perhaps not in the hands of Matthew, may be called P_l; the remainder P_m; or the whole document P.

4. Matthew also possessed a document not in the hands of Luke. It included about one hundred and fifty verses of sayings of Jesus, now scattered through chapters 5-25 of Matthew.

5. Besides these major sources, there were, undoubtedly, several other sources of Matthew and Luke, oral or written, each having his own; thus, e.g., Luke had his infancy narrative and a special narrative of the passion and resurrection story; Matthew had his infancy story and a source or sources of rather late origin and pertaining to the public ministry and to the passion history.

The text of the Gospels employed in this book is that of Westcott and Hort, the critical excellence of which is now, thirty-nine years after its publication, more firmly established than ever, and is nowhere more significant than in the comparison of the Gospels. The use of this text with its marginal readings has made it possible for us to limit our additions to the latter for the most part to those variant readings which illustrate the effect of harmonistic corruption bearing directly on the synoptic problem.

Permission of the publishers, MacMillan and Company, Ltd., London, to make use of this text is herewith gratefully acknowledged.

To President Judson and the University of Chicago we desire to express our deep appreciation of their co-operation in the publication of this volume. Without the subsidy which the University, on the recommendation of the

PREFACE

President, granted with no expectation of reimbursement, our work must still have remained in manuscript. Our hearty thanks are due to Miss Fridelle Newberger, Mrs. Mabel C. Lee, Mr. William H. Herdman, Mrs. Elizabeth Mader, and Mrs. Jessie Dunten Johnson, who with an interest, skill, and cheerfulness unequalled in our experience, have co-operated with us to make the book typographically correct.

ERNEST DEWITT BURTON
EDGAR JOHNSON GOODSPEED

UNIVERSITY OF CHICAGO
August 1, 1920

ANALYTICAL OUTLINE OF THE SYNOPTIC GOSPELS

PART I INFANCY AND YOUTH OF JESUS

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
1. Luke's Preface			1:1-4				1
2. The Genealogy (Mt)	1:1-17					3:23-34	1
3. The Birth of John Promised			1:5-25				4
4. The Annunciation to Mary			1:26-38	1:18b, 20c, 21a			4
5. The Annunciation to Joseph	1:18-25					1:27; 2:5b, 4; 1:31, 35; 2:7a, 21b	5
6. Mary's Visit to Elizabeth			1:39-56				6
7. The Birth of John the Baptist			1:57-80				7
8. The Birth of Jesus			2:1-7	1:20b; 2:1; 1:18b, 25a			8
9. The Angels and the Shepherds			2:8-20				8
10. The Circumcision			2:21	1:25b			9
11. The Presentation in the Temple			2:22-39	2:23a			9
12. The Wisemen from the East	2:1-12					2:4	10
13. The Flight into Egypt	2:13-23					2:39b	11
14. Childhood at Nazareth			2:40				11
15. Visit to Jerusalem			2:41-50				11
16. Eighteen Years at Nazareth			2:51, 52				12

PART II INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
17. The Ministry of the Baptist	3:1-12	1:1-8	3:1-20	4:17b; 11:10b; 12:34; 7:19; 14:3, 4	1:15b; 6:17, 18	7:27b; 3:21	13

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
18. The Baptism of Jesus, and the Genealogy (Lk)	3:13-17	1:9-11	3:21-38	3:6; 17:5; 1:1-16	1:5; 9:7	9:35	17
19. The Temptation	4:1-11	1:12, 13	4:1-13				20

PART III THE GALILEAN MINISTRY

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER I. THE BEGINNINGS OF JESUS' WORK IN GALILEE, §§ 20-23						
20. The Departure into Galilee	4:12-17	1:14, 15	4:14, 15	3:2; 4:24, 23a; 9:35a	1:21, 28, 39a; 6:6b	4:31, 44	23
21. The Rejection at Nazareth (Lk)			4:16-30	13:53-58	6:1-6a		24
22. The Call of the Four (Mt-Mk)	4:18-22	1:16-20				5:1-11	27
23. The Response to Jesus' Work	4:23-25			9:35	1:39; 6:6b; 1:28, 32, 34a; 3:7b, 8	4:44, 14a; 14b, 40; 6:17b	29
CHAPTER II. TEACHING AND GATHERING DISCIPLES, §§ 24-27							
24. A Day in Capernaum	8:14-17	1:21-34	4:31-41	4:13; 7:28b, 29; 4:24a; 12:16	3:11, 12	4:14b	30
25. A Preaching Tour in Galilee		1:35-39	4:42-44	4:23; 9:35	6:6b	5:16; 4:15a	33
26. The Call of the Four (Lk)			5:1-11	4:18-22	1:16-20		34
27. The Healing of a Leper	8:1-4	1:40-45	5:12-16				36

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER III. THE GROWING HOSTILITY OF THE PHARISEES, §§ 28-32							
28. The Healing of a Paralytic	9:1-8	2:1-12	5:17-26		5:21; 3:22		37
29. The Call of Levi	9:9-13	2:13-17	5:27-32				40
30. The Question about Fasting	10:14-17	2:18-22	5:33-39				41
31. Plucking Grain on a Sabbath	12:1-8	2:23-28	6:1-5				42
32. The Withered Hand	12:9-14	3:1-6	6:6-11			14:5; 12:24; 14:3, 4a	44
CHAPTER IV. THE ORGANIZATION OF JESUS' FOLLOWERS, §§ 33, 34							
33. The Fame of Jesus	12:15-21	3:7-12		4:25	1:34b	6:17-19; 4:41	46
34. The Choosing of the Twelve		3:13-19a	6:12-19	5:1a; 10:2-4; 12:15; 4:25	1:35; 3:7-10		48
CHAPTER V. THE SERMON ON THE MOUNT, §§ 35-44							
35. The Character and Duties of Disciples	5:1-16		6:20-26		3:13; 9:50b; 4:21b	6:12, 13, 17; 14:34b, 35a; 11:33; 8:16	49
36. The Righteousness of the Kingdom and the Law	5:17-20					16:7	52
37. The Righteousness of the Kingdom and the Teaching of the Synagogue	5:21-48		6:27-36	18:9, 8; 19:7, 9; 7:12a	9:47, 43; 10:4, 11, 12; 12:31	12:58, 59; 16:18	52
38. The Righteousness of the Kingdom and the Ostentation of the Jews	6:1-18			6:32; 26:41; 18:35	14:36, 38; 11:25	12:30; 11:2-4; 22:40	57
39. Trusting and Serving God Alone	6:19-34					12:33, 34; 11:34, 35; 16:13; 12:22-31	60
40. On Judging	7:1-6		6:37-42	15:14b; 10:24, 25a	4:24b		63
41. On Asking of God	7:7-11			21:22	11:24	11:9-13	64

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
42. The Golden Rule	7:12			22:40		6:31	65
43. On Doing Righteousness	7:13-27		6:43-49	12:33; 3: 10b; 12: 35, 34b		13:24; 3: 9b; 13: 26, 27	65
44. The Wonder of the Multitude	7:28, 29				1:22	7:1a	68
CHAPTER VI. GALILEAN EVENTS NOT NARRATED BY MARK, §§ 45-49							
45. The Centurion's Servant	8:5-13		7:1-10	7:28a; 13: 42, 50; 22:13b; 24:51; 25:30		13:29, 28b, a	65
46. The Raising of the Widow's Son			7:11-17				71
47. The Message from John the Baptist	11:2-30		7:18-35	21:31b, 32; 13:9, 43b; 10: 15; 28: 18b	1:2; 9:13; 4:9b, 23	16:16; 8: 8b; 14: 35b; 10: 13-15, 12, 21, 22	72
48. The Anointing of Jesus (Lk)			7:36-50	26:6, 7	14:3		77
49. A Preaching Tour, Women Accompanying			8:1-3				79
CHAPTER VII. OPPOSITION AND SUSPICION, §§ 50, 51							
50. On Casting out Demons by Beelzebub (Mt-Mk)	12:22-45	3:19b-30		9:32-34; 7:16-20; 3:10b, 7b; 23: 33; 16:4a	8:22f; 9: 40; 8:12	11:14-23; 9:50b; 12:10; 6: 43-45; 3: 9b, 7b; 11:29- 32, 24-26	79
51. The Kindred of Jesus	12:46-50	3:31-35	8:19-21				86
CHAPTER VIII. PARABLES BY THE SEA, §§ 52-65							
52. The Soils	13:1-9	4:1-9	8:4-8	Cf § 47	C § 47	Cf § 47	87
53. The Reason for the Parables	13:10-17	4:10-12	8:9, 10		4:25	8:18b, 12b; 10: 23, 24	89

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
54. The Explanation of the Parable of the Soils	13:18-23	4:13-20	8:11-15		4:12b		90
55. On the Use of Parables		4:21-25	8:16-18	5:15; 10:26b. Cf § 47. 7:2b; 13:12; 25:29	Cf § 47	11:33; 12:2. Cf § 47. 6:38b; 19:26	92
56. The Tares	13:24-30						93
57. The Seed Growing of Itself		4:26-29					94
58. The Mustard Seed	13:31, 32	4:30-32				13:18, 19	94
59. The Leaven	13:33					13:20, 21	95
60. Jesus' Custom of Speaking in Parables	13:34, 35	4:33, 34					95
61. The Explanation of the Parable of the Tares	13:36-43			Cf §§ 45, 47	Cf § 47	Cf § 45. 13:28. Cf § 47	95
62. The Hidden Treasure	13:44						97
63. The Pearl of Great Price	13:45, 46						97
64. The Drag Net	13:47-50			Cf § 45. 13:43		Cf § 45. 13:28	97
65. The Understanding and Use of Parables	13:51-53						98
CHAPTER IX. DEEDS OF POWER ABOUT THE SEA OF GALILEE, AND RETURN TO NAZARETH, §§ 66-69							
66. The Stilling of the Tempest	8:18-27	4:35-41	8:22-25			9:57-60	98
67. The Gerasene Demoniac	8:28-34	5:1-20	8:26-39				100
68. The Raising of Jairus' Daughter, and Other Acts of Healing	9:18-34	5:21-43	8:40-56	9:1. Cf §§ 141, 50	Cf § 141. 8:22-26. Cf § 50	Cf § 141. 11:14, 15	104
69. The Rejection at Nazareth (Mt-Mk)	13:54-58	6:1-6a				4:16-24	109
CHAPTER X. DISCOURSE TO THE TWELVE ON PREACHING THE GOSPEL, §§ 70-76							
70. The Sending Forth of the Apostles	9:35-10:4	6:6b, 7	9:1	4:23; 14:14	6:34; 1:39; 3:16-19a	10:2; 4:44; 6:14-16	111
71. Instructions for the Journey	10:5-15	6:8-11	9:2-5	10:1; 4:17; 10:16, 18; 11:24	6:7, 12; 1:15; 6:13	9:1; 10:3-12	113
72. Persecution Predicted	10:16-23			11:24; 24:9, 13	13:9; 6:11b; 13:11-13	10:3; 21:12-19; 12:11, 12	116

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
73. Courage and Faith	10:24-33				3:22; 4:22; 8:38	6:40; 8:17; 12:2-9; 21:18; 9:26	118
74. On Taking up One's Cross	10:34-39			16:24b, 25	13:12; 8:34b, 35	12:51-53; 14:26, 27; 9:23b, 24; 17:33	120
75. On Rewards	10:40-42			18:5	9:37, 41	10:16; 9:48b	121
76. The Departure of Jesus and the Disciples	11:1	6:12, 13	9:6	10:7, 8; 7:28; 13:53; 19:1; 26:1			122
CHAPTER XI. THE CLIMAX OF THE GALILEAN WORK, §§ 77-80							
77. The Death of John the Baptist	14:1-12	6:14-29	9:7-9			3:19, 20	123
78. The Feeding of the Five Thousand	14:13-23a	6:30-46	9:10-17	15:32-39; 9:36	8:1-10		125
79. The Walking on the Sea	14:23b-36	6:47-56			15:39		129
80. Eating with Unwashed Hands	15:1-20	7:1-23				6:39	131
CHAPTER XII. THE SYROPHOENICIAN JOURNEY, §§ 81, 82							
81. The Syrophenician Woman	15:21-28	7:24-30		10:6	10:47b		134
82. The Return to the Sea of Galilee	15:29-31	7:31-37					136
CHAPTER XIII. RETURN TO THE SEA OF GALILEE, §§ 83-85							
83. The Feeding of the Four Thousand	15:32-39	8:1-10		14:13-23a	6:30-46	9:10-17	137
84. Demanding a Sign from Heaven	16:1-12	8:11-21		12:39b		12:54-56; 11:29b; 12:1b	139
85. The Blind Man of Bethsaida		8:22-26					141

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER XIV. JOURNEY TO CAESAREA PHILIPPI, §§ 86-91							
86. Peter's Confession	16:13-20	8:27-30	9:18-21	18:18			142
87. Jesus Foretells His Death	16:21-28	8:31-9:1	9:22-27	17:22, 23; 20:18; 10:38, 39, 33	9:31; 10: 33, 34	17:25; 9: 44; 18: 31-33; 14:27; 17:33; 12:9	143
88. The Transfiguration	17:1-13	9:2-13	9:28-36	3:17	1:11	3:22	146
89. The Epileptic Boy	17:14-20	9:14-29	9:37-43a	21:21	11:22, 23	17:6	149
90. Jesus Again Foretells His Death	17:22, 23	9:30-32	9:43b-45	16:21; 20: 18	8:31; 10: 33, 34	9:22; 17: 25; 18: 31-33	152
91. The Temple Tax	17:24-27				9:33a		152
CHAPTER XV. DISCOURSE ON HUMILITY, §§ 92-98							
92. Who Is Greatest?	18:1-5	9:33-37	9:46-48	17:24a; 23:11; 20:26, 27; 10:40	10:43, 44, 15	22:26; 18: 17; 10:16	153
93. The Man Casting out Demons		9:38-41	9:49, 50	12:30a; 10:42		11:23a	154
94. On Offences	18:6-10	9:42-50		5:30, 29, 13b		17:1b, 2; 14:34	155
95. The Ninety and Nine	18:12-14					15:4-7	157
96. Concerning Reconciliation	18:15-17					17:3	158
97. Binding and Loosing	18:18-20			16:19b			159
98. On Forgiveness	18:21-35			6:15	11:25	17:4	159

PART IV FROM GALILEE TO JERUSALEM

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER I. SENDING MESSENGERS BEFORE HIS FACE. §§ 99-103							
99. The Departure from Galilee	19:1, 2	10:1	9:51-56				162
100. Answers to Three Disciples			9:57-62	3:19-22			163

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
101. Mission of the Seventy			10:1-16	10:1; 9:37, 38; 10:7-16a, 18; 11:21-24; 10:40; 18:5	6:7-11; 9:37	9:2-5, 48b	164
102. The Return of the Seventy			10:17-24	11:25-27; 28:18b; 13:16, 17	16:18		168
103. The Good Samaritan			10:25-37	22:35a, 37-40	12:29-31		169
CHAPTER II. SINGLENESSE OF PURPOSE AND BELIEVING PRAYER, §§ 104, 105							
104. Visit to Martha and Mary			10:38-42				171
105. Concerning Prayer			11:1-13	6:9-13; 7:7-11	14:36, 38		172
CHAPTER III. REPROOF OF THE PHARISEES AND LAWYERS, §§ 106-110							
106. On Casting out Demons by Beelzebub (Lk)			11:14-28	9:32-34; 12:22-24, 38, 25-30, 43-45, 50	3:22-27; 9:40; 3:30, 35	9:50	174
107. The Sign of Jonah			11:29-32	12:39-42; 16:4a	8:12b		177
108. The Inner Light			11:33-36	5:15; 6:22, 23	4:21b	8:16	178
109. The Rebuke of the Pharisees			11:37-44	23:23-27; 6, 7a	12:38b, 39	20:46	179
110. The Rebuke of the Scribes			11:45-54	23:4, 29-31, 34-36, 14			181
CHAPTER IV. CONCERNING TRUSTFULNESS, FIDELITY, AND WATCHFULNESS, §§ 111-116							
111. Concerning Fearing and Trusting God			12:1-12	16:6, 11b; 10:26b-33; 12:31, 32; 10:19, 20	8:15; 4:22; 8:38; 3:28, 29; 13:11	8:17; 21:183 18; 9:26; 21:14, 15	

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
112. The Rich Fool			12:13-21				186
113. Concerning God's Care			12:22-34	6:25-33, 8, 19-21			186
114. Concerning Watchfulness			12:35-40	25:3ff; 24: 43, 44			188
115. The Faithful Steward			12:41-48	24:45-51			189
116. Concerning Fire and Division			12:49-53	10:34-36	10:38b, 39b		190
CHAPTER V. WARNINGS TO THE JEWISH NATION, §§ 117, 118							
117. Interpreting the Times			12:54-59	16:2, 3; 5: 25, 26			191
118. The Galileans Slain by Pilate			13:1-9				192
CHAPTER VI. TEACHINGS BY THE WAY, §§ 119-124							
119. The Woman Healed on a Sabbath			13:10-17			14:5	193
120. The Parables of the Mustard Seed and the Leaven			13:18-21	13:31-33	4:30-32		193
121. The Question Whether Few are Saved			13:22-30	7:13, 14; 25 : 11b, 12; 7:22, 23; 8:11, 12. Cf § 45. 19: 30; 20:16	10:31		194
122. Reply to the Warning against Herod			13:31-35	23:37-39			196
123. Discourse at the Table of a Chief Pharisee			14:1-24	12 : 10b, 11; 23: 12; 22: 1-10	3:4	6:9; 13: 15; 18: 14b	197
124. Discourse on Counting the Cost			14:25-35	10:37, 38; 16 : 24b; 5:13b. Cf § 47	8:34b; 9: 50a. Cf § 47	9:23b. Cf § 47	200
CHAPTER VII. PARABLES OF GRACE, §§ 125-127							
125. The Lost Sheep			15:1-7	18:12-14			202
126. The Lost Coin			15:8-10				203
127. The Lost Son			15:11-32				203

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER VIII. WARNINGS AGAINST UNFAITHFULNESS, UNMERCIFULNESS, AND AVARICE, §§ 128-131							
128. The Unjust Steward			16:1-13	6:24			204
129. Concerning the Law and the Kingdom			16:14-18	11:13, 12; 5:18, 32; 19:9	10:11, 12		205
130. The Rich Man and Lazarus			16:19-31				206
131. Concerning Forgiveness and Faith			17:1-10	18:7, 6, 15, 21, 22; 21: 21; 17: 20b	9:42; 11: 22, 23		207
CHAPTER IX. CONCERNING THANKFULNESS, WATCHFULNESS, AND HUMILITY, §§ 132-134							
132. The Ten Lepers			17:11-19				209
133. The Coming of the Kingdom			17:20- 18:8	24:23,26, 27; 16: 21; 17: 22, 23; 20:18; 24:37- 39, 17, 18; 10: 39; 16: 25; 24: 40,41,23	13:21; 8; 31; 9:31; 10:33, 33; 34; 13: 15, 16; 8:35	9:22, 44; 18:31- 21; 9:24	209
134. The Pharisee and the Publican			18:9-14	23:12		14:11	213
CHAPTER X. TEACHINGS BEYOND JORDAN, §§ 135-141							
135. Concerning Divorce	19:3-12	10:2-12		5:32		16:18	214
136. Blessing Little Children	19:13-15	10:13-16	18:15-17	18:3			217
137. The Rich Young Man	19:16-30	10:17-31	18:18-30	22:39; 20: 16	12:31	10:27; 22: 30b; 13: 30	217
138. The Vineyard and the Husbandmen	20:1-16			19:30	10:31	13:30	221
139. The Prediction of the Crucifixion	20:17-19	10:32-34	13:31-34	16:21; 17: 22, 23	8:31; 9:31	9:22, 44; 17:25	222
140. The Ambition of James and John	20:20-28	10:35-45		23:11	9:35b	12:50a; 22:25- 27; 9:48b	223
141. Bartimæus Healed	20:29-34	10:46-52	18:35-43	9:27-31; 15:22			225

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER XI. THE APPROACH TO JERUSALEM, §§ 142, 143						
142. Zacchæus the Publican			19:1-10				228
143. Parable of the Minæ			19:11-28	25:14, 19-29; 13:12	13:34; 4:25; 10:32	8:18b	228

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER I. THE AUTHORITY OF JESUS ASSERTED AND DENIED IN JERUSALEM, §§ 144-148							
144. The Triumphal Entry	21:1-11	11:1-11	19:29-44	24:26; 21:17	13:2	21:6b, 37	232
145. The Cursing of the Fig Tree		11:12-14		21:18, 19	11:20		235
146. The Cleansing of the Temple	21:12-17	11:15-19	19:45-48	22:33	11:11b	21:37	235
147. The Lesson of the Withered Fig Tree	21:18-22	11:20-25		17:20; 6:14, 15; 7:7; 18:19, 35	11:12-14	17:6; 11:9	237
148. Jesus' Authority Challenged	21:23-27	11:27-33	20:1-8		12:35; 14:49	21:37	239
CHAPTER II. PARABLES OF WARNING TO THE JEWISH LEADERS, §§ 149-151							
149. The Two Sons	21:28-32						240
150. The Unfaithful Husbandmen	21:33-46	12:1-12	20:9-19				240
151. The Marriage Feast	22:1-14			8:12; § 45		14:16 ff. 13:28	243
CHAPTER III. DEBATE WITH THE JEWISH RULERS, §§ 152-155							
152. Paying Tribute to Caesar	22:15-22	12:13-17	20:20-26				245
153. The Question about the Resurrection	22:23-33	12:18-27	20:27-38		11:18b		246

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
154. The Question about the Great Commandment	22:34-40	12:28-34	20:39, 40	5:43; 19:19b; 7:12b; 22:46		10:27	248
155. Jesus' Question about the Son of David	22:41-46	12:35-37	20:41-44		12:34b	20:40	250
CHAPTER IV. DENUNCIATION OF THE SCRIBES AND PHARISEES, §§ 156-159							
156. Ostentation	23:1-12	12:38-40	20:45-47	20:26, 27	9:35b; 10:43, 44	11:46, 43; 9:48b; 22:26; 14:11; 18:14b	251
157. Various Sins	23:14-36			5:34; 23:6; 3:7b; 12:34	12:38	11:52, 39-44; 20:46; 11:47, 48; 3:7b; 11:49-51	253
158. Lament over Jerusalem	23:37-39					13:34, 35	257
159. The Widow's Mite		12:41-44	21:1-4				258
CHAPTER V. DISCOURSE ON THE LAST THINGS, §§ 160-169							
160. Prediction of the Destruction of the Temple	24:1, 2	13:1, 2	21:5, 6			19:44	258
161. The Great Tribulation	24:3-14	13:3-13	21:7-19	10:17-22, 30	13:22	12:11, 12, 7a	259
162. The Abomination of Desolation	24:15-28	13:14-23	21:20-24			17:31, 23, 24, 37b	262
163. Concerning the Coming of the Son of Man	24:29-31	13:24-27	21:25-28				265
164. The Hour that No One Knoweth	24:32-44	13:28-37	21:29-33	25:14, 13		17:26, 27, 34, 35; 19:12, 13; 12:39, 40	266
165. Concerning Faithfulness	24:45-51		21:34-36	8:12. Cf § 45		12:42-46; 13:28a	268
166. Parable of the Ten Virgins	25:1-13			24:42	13:33, 35a	12:35, 36; 13:25b	269

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
167. Parable of the Talents	25:14-30			13:12; 8:12. Cf § 45	13:34; 4:25	19:12 27; 8:18b; 13:28	271
168. Concerning the Judgment of the Son of Man	25:31-46						274
169. Jesus Lodges on the Mount of Olives			21:37, 38	21:23, 17	12:35; 14:49; 11, 19		275
CHAPTER VI. JESUS' LAST INTERVIEWS WITH HIS DISCIPLES, §§ 170-173							
170. Conspiracy of the Chief Priests	26:1-5	14:1, 2	22:1, 2	7:28; 11:1; 13:53; 19:1			275
171. The Anointing of Jesus (Mt-Mk)	26:6-13	14:3-9				7:36-38	276
172. Plot of Judas and the Rulers	26:14-16	14:10, 11	22:3-6				277
173. The Last Supper	26:17-35	14:12-31	22:7-38	18:1; 20:25-28; 23:11; 19:28	9:34; 10:42-45; 9:35b	9:46, 48c	278
CHAPTER VII. THE SUFFERING AND DEATH OF JESUS, §§ 174-180							
174. The Agony in Gethsemane	26:36-46	14:32-42	22:39-46	6:13a		11:4b	284
175. The Betrayal and Arrest	26:47-56	14:43-52	22:47-53	8:17			287
176. Trial before the Jewish Authorities	26:57-75	14:53-72	22:54-71				289
177. The Trial before Pilate	27:1-31	15:1-20	23:1-25				293
178. The Crucifixion of Jesus	27:32-56	15:21-41	23:26-49				299
179. The Burial of Jesus	27:57-61	15:42-47	23:50-56		16:1		304
180. The Watch at the Sepulchre	27:62-66						306

PART VI
APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
181. The Resurrection Morning	28:1-10	16:1-8, [9-11]	24:1-12			23:56a	307
182. The Report of the Watch	28:11-15						310
183. The Walk to Emmaus		[16:12, 13]	24:13-35				310
184. The Appearance to the Eleven in Jerusalem, and the Commis- sion of the Disciples (Lk)		[16:14]	24:36-49				313
185. The Appearance to the Eleven in Galilee, and the Commission of the Disciples (Mt)	28:16-20	[16:15- 18]		11:27a		10:22a, 19	314
186. The Ascension		[16:19, 20]	24:50-52				315

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

[The page figure indicates the page on which the passage referred to begins. This Table does not refer to passages from non-parallel sections printed in parallelism for the purpose of comparison.]

SECTION PAGE			SECTION PAGE		
Matt	1: 1-17.....	2 1	Matt	12: 1- 8.....	31 42
	18-25.....	5 5		9-14.....	32 44
Matt	2: 1-12.....	12 10		15-21.....	33 46
	13-23.....	13 11		22-45.....	50 79
Matt	3: 1-12.....	17 13		46-50.....	51 86
	13-17.....	18 17	Matt	13: 1- 9.....	52 87
Matt	4: 1-11.....	19 20		10-17.....	53 89
	12-17.....	20 23		18-23.....	54 90
	18-22.....	22 27		24-30.....	56 93
	23-25.....	23 29		31, 32.....	58 94
Matt	5: 1-16.....	35 49		33.....	59 95
	17-20.....	36 52		34, 35.....	60 95
	21-48.....	37 52		36-43.....	61 95
Matt	6: 1-18.....	38 57		44.....	62 97
	19-34.....	39 60		45, 46.....	63 97
Matt	7: 1- 6.....	40 63		47-50.....	64 97
	7-11.....	41 64		51-53.....	65 98
	12.....	42 65		54-58.....	69 109
	13-27.....	43 65	Matt	14: 1-12.....	77 123
	28, 29.....	44 68		13-23a.....	78 125
Matt	8: 1- 4.....	27 36		23b-36.....	79 129
	5-13.....	45 68	Matt	15: 1-20.....	80 131
	14-17.....	24 30		21-28.....	81 134
	18-27.....	66 98		29-31.....	82 136
	28-34.....	67 100		32-39.....	83 137
Matt	9: 1- 8.....	28 37	Matt	16: 1-12.....	84 139
	9-13.....	29 40		13-20.....	86 142
	14-17.....	30 41		21-28.....	87 143
	18-34.....	68 104	Matt	17: 1-13.....	88 146
Matt	9: 35-10: 4.....	70 111		14-20.....	89 149
Matt	10: 5-15.....	71 113		22, 23.....	90 152
	16-23.....	72 116		24-27.....	91 152
	24-33.....	73 118	Matt	18: 1- 5.....	92 153
	34-39.....	74 120		6-10.....	94 155
	40-42.....	75 121		12-14.....	95 157
Matt	11: 1.....	76 122		15-17.....	96 158
	2-30.....	47 72		18-20.....	97 159

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	SECTION	PAGE		SECTION	PAGE
Matt 18:21-35.....	98	159	Mark 1:12, 13.....	19	20
Matt 19: 1, 2.....	99	162	14, 15.....	20	23
3-12.....	135	214	16-20.....	22	27
13-15.....	136	217	21-34.....	24	30
16-30.....	137	217	35-39.....	25	33
Matt 20: 1-16.....	138	221	40-45.....	27	36
17-19.....	139	222	Mark 2: 1-12.....	28	37
20-28.....	140	223	13-17.....	29	40
29-34.....	141	225	18-22.....	30	41
Matt 21: 1-11.....	144	232	23-28.....	31	42
12-17.....	146	235	Mark 3: 1- 6.....	32	44
18-22.....	147	237	7-12.....	33	46
23-27.....	148	239	13-19a.....	34	48
28-32.....	149	240	19b-30.....	50	79
33-46.....	150	240	31-35.....	51	86
Matt 22: 1-14.....	151	243	Mark 4: 1- 9.....	52	87
15-22.....	152	245	10-12.....	53	89
23-33.....	153	246	13-20.....	54	90
34-40.....	154	248	21-25.....	55	92
41-46.....	155	250	26-29.....	57	94
Matt 23: 1-12.....	156	251	30-32.....	58	94
14-36.....	157	253	33, 34.....	60	95
37-39.....	158	257	35-41.....	66	98
Matt 24: 1, 2.....	160	258	Mark 5: 1-20.....	67	100
3-14.....	161	259	21-43.....	68	104
15-28.....	162	262	Mark 6: 1-6a.....	69	109
29-31.....	163	265	6b, 7.....	70	111
32-44.....	164	266	8-11.....	71	113
45-51.....	165	268	12, 13.....	76	122
Matt 25: 1-13.....	166	269	14-29.....	77	123
14-30.....	167	271	30-46.....	78	125
31-46.....	168	274	47-56.....	79	129
Matt 26: 1- 5.....	170	275	Mark 7: 1-23.....	80	131
6-13.....	171	276	24-30.....	81	134
14-16.....	172	277	31-37.....	82	136
17-35.....	173	278	Mark 8: 1-10.....	83	137
36-46.....	174	284	11-21.....	84	139
47-56.....	175	287	22-26.....	85	141
57-75.....	176	289	27-30.....	86	142
Matt 27: 1-31.....	177	293	Mark 8: 31-9:1.....	87	143
32-56.....	178	299	Mark 9: 2-13.....	88	146
57-61.....	179	304	14-29.....	89	149
62-66.....	180	306	30-32.....	90	152
Matt 28: 1-10.....	181	307	33-37.....	92	153
11-15.....	182	310	38-41.....	93	154
16-20.....	185	314	42-50.....	94	155
Mark 1: 1- 8.....	17	13	Mark 10: 1.....	99	162
9-11.....	18	17	2-12.....	135	214

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

SECTION PAGE			SECTION PAGE		
Mark 10:	13-16.....	136 217	Luke 2:	41-50.....	15 11
	17-31.....	137 217		51, 52.....	16 12
	32-34.....	139 222	Luke 3:	1-20.....	17 13
	35-45.....	140 223		21-38.....	18 17
	46-52.....	141 225	Luke 4:	1-13.....	19 20
Mark 11:	1-11.....	144 232		14, 15.....	20 23
	12-14.....	145 235		16-30.....	21 24
	15-19.....	146 235		31-41.....	24 30
	20-25.....	147 237		42-44.....	25 33
	27-33.....	148 239	Luke 5:	1-11.....	26 34
Mark 12:	1-12.....	150 240		12-16.....	27 36
	13-17.....	152 245		17-26.....	28 37
	18-27.....	153 246		27-32.....	29 40
	28-34.....	154 248		33-39.....	30 41
	35-37.....	155 250	Luke 6:	1- 5.....	31 42
	38-40.....	156 251		6-11.....	32 44
	41-44.....	159 258		12-19.....	34 48
Mark 13:	1, 2.....	160 258		20-26.....	35 49
	3-13.....	161 259		27-36.....	37 52
	14-23.....	162 262		37-42.....	40 63
	24-27.....	163 265		43-49.....	43 65
	28-37.....	164 266	Luke 7:	1-10.....	45 68
Mark 14:	1, 2.....	170 275		11-17.....	46 71
	3- 9.....	171 276		18-35.....	47 72
	10, 11.....	172 277		36-50.....	48 77
	12-31.....	173 278	Luke 8:	1- 3.....	49 79
	32-42.....	174 284		4- 8.....	52 87
	43-52.....	175 287		9, 10.....	53 89
	53-72.....	176 289		11-15.....	54 90
Mark 15:	1-20.....	177 293		16-18.....	55 92
	21-41.....	178 299		19-21.....	51 86
	42-47.....	179 304		22-25.....	66 98
Mark 16:	1-8 [9-11].....	181 307		26-39.....	67 100
	[16:12, 13].....	183 310		40-56.....	68 104
	[14].....	184 313	Luke 9:	1.....	70 111
	[15-18].....	185 314		2- 5.....	71 113
	[19, 20].....	186 315		6.....	76 122
Luke 1:	1- 4.....	1 1		7- 9.....	77 123
	5-25.....	3 4		10-17.....	78 125
	26-38.....	4 4		18-21.....	86 142
	39-56.....	6 6		22-27.....	87 143
	57-80.....	7 7		28-36.....	88 146
Luke 2:	1- 7.....	8 8		37-43a.....	89 149
	8-20.....	9 8		43b-45.....	90 152
	21.....	10 9		46-48.....	92 153
	22-39.....	11 9		49, 50.....	93 154
	40.....	14 11		51-56.....	99 162
				57-62.....	100 163

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	SECTION	PAGE		SECTION	PAGE
Luke 10: 1-16.....	101	164	Luke 18:18-30.....	137	217
17-24.....	102	168	31-34.....	139	222
25-37.....	103	169	35-43.....	141	225
38-42.....	104	171	Luke 19: 1-10.....	142	228
Luke 11: 1-13.....	105	172	11-28.....	143	228
14-28.....	106	174	29-44.....	144	232
29-32.....	107	177	45-48.....	146	235
33-36.....	108	178	Luke 20: 1- 8.....	148	239
37-44.....	109	179	9-19.....	150	240
45-54.....	110	181	20-26.....	152	245
Luke 12: 1-12.....	111	183	27-38.....	153	246
13-21.....	112	186	39, 40.....	154	248
22-34.....	113	186	41-44.....	155	250
35-40.....	114	188	45-47.....	156	251
41-48.....	115	189	Luke 21: 1- 4.....	159	258
49-53.....	116	190	5, 6.....	160	258
54-59.....	117	191	7-19.....	161	259
Luke 13: 1- 9.....	118	192	20-24.....	162	262
10-17.....	119	193	25-28.....	163	265
18-21.....	120	193	29-33.....	164	266
22-30.....	121	194	34-36.....	165	269
31-35.....	122	196	37, 38.....	169	275
Luke 14: 1-24.....	123	197	Luke 22: 1, 2.....	170	275
25-35.....	124	200	3- 6.....	172	277
Luke 15: 1- 7.....	125	202	7-38.....	173	278
8-10.....	126	203	39-46.....	174	284
11-32.....	127	203	47-53.....	175	287
Luke 16: 1-13.....	128	204	54-71.....	176	289
14-18.....	129	205	Luke 23: 1-25.....	177	293
19-31.....	130	206	26-49.....	178	299
Luke 17: 1-10.....	131	207	50-56.....	179	304
11-19.....	132	209	Luke 24: 1-12.....	181	307
Luke 17:20-18:8.....	133	209	13-35.....	183	310
Luke 18: 9-14.....	134	213	36-49.....	184	313
15-17.....	136	217	50-53.....	186	315

TEXTUAL SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

SYMBOLS AND ABBREVIATIONS USED IN THE APPARATUS OF READINGS

TOGETHER WITH THE MANUSCRIPT SYMBOLS OF VON SODEN

- Σ Cod. Sinaiticus, fourth century. Petrograd. Sod. δ 2.
- Α Cod. Alexandrinus, fifth century. London. Sod. δ 4.
- Β Cod. Vaticanus, fourth century. Rome. Sod. δ 1.
- ϸ Cod. Ephraemi Rescriptus, fifth century. Paris. Sod. δ 3.
- Δ Cod. Bezae, sixth century. Cambridge. Sod. δ 5.
- Ε Cod. Basiliensis, eighth century. Basle. Sod. ε 55.
- Φ Cod. Boreeli, ninth century. Utrecht. Sod. ε 86.
- Γ Cod. Wolfii A, ninth century. London, Cambridge. Sod. ε 87.
- Η Cod. Wolfii B, ninth century. Hamburg, Cambridge. Sod. ε 88.
- Ι Sixth century. Petrograd. Sod. ε 16.
- Κ Cod. Cyprius, ninth century. Paris. Sod. ε 71.
- Λ Cod. Regius, eighth century. Paris. Sod. ε 56.
- Μ Cod. Campianus, ninth century. Paris. Sod. ε 72.
- Ν Cod. Purpureus Petropolitanus, sixth century. Petrograd, Patmos, Rome,
London, Vienna. Sod. ε 19.
- Ρ Cod. Guelpherbytanus A, sixth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 33.
- Ϡ Cod. Guelpherbytanus B, fifth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 4.
- Ρ Cod. Nitriensis, sixth century. London. Sod. ε 22.
- Σ Cod. Vaticanus 354, tenth century. Rome. Sod. ε 1027.
- Τ Cod. Borgianus, fifth century. Rome. Sod. ε 5.
- Υ Cod. Nanianus, tenth century. Venice. Sod. ε 90.
- Ψ Cod. Mosquensis, ninth century. Moscow. Sod. ε 75.
- Ω Freer Gospels, fourth or fifth century. Detroit.
- Χ Cod. Monacensis, tenth century. Munich. Sod A³.
- Ζ Cod. Dublinensis, sixth century. Dublin. Sod. ε 26.
- Γ Cod. Tischendorfianus IV, ninth century. Oxford, Petrograd. Sod. ε 70.
- Δ Cod. Sangallensis, ninth or tenth century. St. Gall. Sod. ε 75.

- Θ Koridethi Gospels, seventh, eighth, or ninth century. Tiflis.
 Ξ Cod. Zacynthius, eighth century. London. Sod. A¹.
 Π Cod. Petropolitanus, ninth century. Petrograd. Sod. ε 73.
 Σ Cod. Rossanensis, sixth century. Rossano. Sod. ε 18.
 Ψ Eighth or ninth century. Athos. Sod. δ 6.
 070 Fifth century. Oxford. Sod. ε 6.
 099 Seventh or eighth century. Paris. Sod. ε 47.
 0112 Seventh century. Sinai. Sod. ε 46.

MINUSCULE OR CURSIVE CODICES

- 1 Twelfth century. Basle. Sod. δ 254.
 13 Thirteenth century. Paris. Sod. ε 368.
 22 Twelfth century. Paris. Sod. ε 288.
 28 Eleventh century. Paris. Sod. ε 168.
 33 (Eichhorn's "Queen of the Cursives"), ninth or tenth century. Paris.
 Sod. δ 48.
 63 Tenth or eleventh century. Dublin. Sod. A¹¹⁸.
 64 Twelfth or thirteenth century. Marquess of Bute. Sod. ε 1287.
 69 Fifteenth century. Leicester. Sod. δ 505.
 79 Fifteenth century. Leyden. Sod. ε 529.
 124 Twelfth century. Vienna. Sod. ε 1211.
 131 Fourteenth or fifteenth century. Rome. Sod. δ 467.
 142 Eleventh century. Rome. Sod. δ 151.
 157 Twelfth century. Rome. Sod. ε 207.
 248 Thirteenth century. Moscow. Sod. ε 395.
 271 Eleventh (?) century. Paris. Sod. ε 169.
 274 Tenth century. Paris. Sod. ε 1024.
 346 Twelfth century. Milan. Sod. ε 226.
 min Minuscule or cursive codices.
 Fer The Ferrar group, of south Italian origin, including Codd. 13, 69, 124, 230,
 346, 543, 788, 826, 828, 983, 1689, 1709.

VERSIONS

- arm Armenian version, fifth (?) century.
 eth Ethiopic version, fifth to seventh centuries.
 cop Bohairic (Coptic) version, sixth and seventh centuries.
 go Gothic version, fourth century.

har	Harklensian Syriac version, seventh century.
it	Old (Itala) Latin version, second and third centuries.
pesh	Vulgate (Peshitta) Syriac version, fifth century.
sah	Sahidic (Coptic) version, third and fourth centuries.
syr cur	Old Syriac version, third century, Cod. Curetonianus (fifth century).
syr sin	Old Syriac version, third century, Cod. Sinaiticus (fourth or fifth century).
vg	Vulgate Latin version, fourth century.
verss	versions.

FATHERS

Eus	Eusebius of Caesarea, third and fourth centuries.
Hier	Hieronymus (Jerome), fourth and fifth centuries.
Or	Origen, third century.

THE NOTATION IN THE WESTCOTT AND HORT TEXT

[Condensed from Westcott and Hort, *The New Testament in Greek*, pp. 581-83]

ALTERNATIVE READINGS

Wherever it has been found impossible to decide that one of two or more various readings is certainly right, alternative readings are given: and no alternative reading is given which does not appear to have a reasonable probability of being the true reading. The primary place in the text itself is assigned to those readings which on the whole are the more probable, or in cases of equal probability the better attested (see p. 563 and Introduction § 377). The other alternative readings occupy a secondary place, with a notation which varies according as they differ from the primary readings by Omission, by Addition, or by Substitution.

A secondary reading consisting in the Omission of words retained in the primary reading is marked by simple brackets [ ] in the text. Thus in Matt 7:24 τοὺς λόγους τοῦτους is the primary reading, τοὺς λόγους without τοῦτους the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Addition of words omitted in the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying marks, the place of insertion being indicated by the mark τ in the text. Thus in Matt 23:38 ὁ οἶκος ὑμῶν without ἔρημος is the primary reading, ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Substitution of other words for the words of the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying mark, the words of the primary reading being included within the marks ' ' in the text. Thus in Matt 16:20 ἐπετίμησεν is the primary reading, διεστέλλατο the secondary reading.

Where there are two or more secondary readings, they are separated by *v.* at the foot of the page, unless they differ from each other merely by the omission or addition of words; in which case they are distinguished from each other by brackets at the foot of the page, enclosing part or the whole of the longer reading.

SUSPECTED READINGS

Wherever it has appeared to the editors, or to either of them, that the text probably contains some primitive error, that is, has not been quite rightly preserved in any existing document, or at least in any existing document of sufficient authority, the marks † † are placed at the foot of the page, the extreme limits of the words suspected to contain an error of transcription being indicated by the marks ' ' in the text. In a few cases a reading apparently right, and also attested largely though not by the best documents, being probably a successful ancient conjecture, is printed in the text, the better attested reading being placed at the foot with "MSS" added, and a note inserted in the Appendix.

NOTEWORTHY REJECTED READINGS PRINTED WITHIN DOUBLE BRACKETS

A few very early interpolations in the Gospels, omitted by "Western" documents alone (Luke 22:19 f.; 24:3, 6, 12, 36, 40, 51, 52), or by "Western" and "Syrian" documents alone (Matt. 27:49), are inserted within double brackets [ ] in the body of the text.

A few interpolations in the Gospels, probably "Western" in origin, containing important matter apparently derived from extraneous sources, are inserted within double brackets [ ] in the body of the text (Matt. 16:2 f.; Luke 22:43 f.; 23:34), or separately (Mark 16:9-20, where the same notation is used for the alternative Shorter Conclusion of the Gospel; John 7:53-8:11).

PART I

INFANCY AND YOUTH OF JESUS

1. LUKE'S PREFACE

LUKE 1:1-4

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ ΠΟΛΛΟΙ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, 2 καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αἰτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, 3 ἔδοξε κάμοι παρηκολουθήκоти ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράφαι, κράτιστε Θεόφιλε, 4 ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

2. THE GENEALOGY (MATT)

MATT 1:1-17

[From LUKE 3:23-34]

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ
Χριστοῦ υἱοῦ Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβ-
ραάμ.

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν
Ἰσαάκ,

Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰα-
κώβ,

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰού-
δαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ,

3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν
Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς

Θάμαρ,
Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσ-
ρώμ,

Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἀράμ,

4 Ἀράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἀμιναδάβ,

Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ναασσών,

Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν
Σαλμών,

5 Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν
Βοὲς ἐκ τῆς Ῥαχάβ,

34 Ἀβραάμ

Ἰσαάκ

Ἰακώβ

33 Ἰούδας

Φαρὲς

Ἑσρώμ

Ἀρρελ

(Ἀδμελ)

32 Ναασσών

Σαλά

ΜΑΤΤ 1		[From LUKE 3]
Βοὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβῆδ ἐκ τῆς Ῥούθ,		Βοὸς
Ἰωβῆδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσ- σαί,		Ἰωβῆλ
6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασιλέα.		Ἰεσσαί
Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,		31 Δαυεὶδ
7 Σολομῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ,		Ναθάμ
Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά,		Ματταθᾶ
Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ,		Μεννά Μελεά
8 Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ,		30 Ἐλιακείμ
Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ,		Ἰωνάμ
Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζείαν,		Ἰωσήφ
9 Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ,		Ἰούδας
Ἰωαθάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχας,		Συμεών
Ἀχας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζε- κίαν,		29 Λευεὶ
10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ,		Μαθθάτ
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς,		Ἰωρεὶμ
Ἀμώς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰω- σείαν,		Ἐλιέξερ
11 Ἰωσείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.		Ἰησοῦς
12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικε- σίαν Βαβυλῶνος		28 Ἦρ Ἐλμαδάμ Κωσάμ Ἀδδεὶ Μελχεί

MATT 1

[From LUKE 3]

Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλα-
 θιήλ,
 Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ζοροβάβελ,
 13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἀβιούδ,
 Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐλιακείμ,
 Ἐλιακείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἀζώρ,
 14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Σαδώκ,
 Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἀχείμ,
 Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλι-
 ούδ,
 15 Ἐλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐλεάζαρ,
 Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Μαθθάν,

Μαθθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἰακώβ,
 16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας,
 ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγό-
 μενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ
 Ἀβραάμ ἕως Δαυεὶδ γενεαὶ
 δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυεὶδ
 ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
 γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ
 τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
 ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκα-
 τέσσαρες.

27 Νηρὶ

Σαλαθιήλ

Ζοροβάβελ

Ῥησά

Ἰωανάν

26 Ἰωδά

Ἰωσήχ

Σεμεὲν

Ματθαθίας

Μαάθ

25 Ναγγαί

Ἑσλεί

Ναούμ

Ἀμός

Ματθαθίας

24 Ἰωσήφ

Ἰανναί

Μελχεί

Δαυεί

Ματθάτ

23 Ἥλει

Ἰωσήφ (§18)

3. THE BIRTH OF JOHN PROMISED

LUKE 1:5-25

ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλεισάβητ. 6 ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. 7 καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν [ἡ] Ἐλεισάβητ στείρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεῦν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἐναντι τοῦ θεοῦ 9 κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατίας ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, 10 καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. 11 ὦφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. 12 καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. 13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλεισάβητ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. 14 καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. 15 ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἰσχύον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, 16 καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. 17 καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει. 18 Ἠλεία, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. 18 καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτες καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. 19 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ Ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. 20 καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. 21 καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ αὐτόν. 22 ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὑπασίσαν ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεῖν αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός. 23 Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλεισάβητ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα 25 ὅτι Οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπέειδεν ἀφελεῖν ὄνειδος μοι ἐν ἀνθρώποις.

4. THE ANNUNCIATION TO MARY

LUKE 1:26-38

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἣ ὄνομα Ναζαρέτ 27 ἠπρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ

Mt 1:18b

^a Μνηστεύσεως τῆς μητρὸς αὐτοῦ
Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς (§5)

¹ Num 6:3; 1 Sam 1:11 LXX² Mal 4:5 f (3:23 f)

WH mg: Lk 1:15 τοῦ κυρίου

17 προελεύσεται

25 ὁ κύριος

LUKE 1

ἐξ οἴκου Δαυίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίας. 28 καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εἶπεν Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. 29 ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. 30 καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ Μὴ φοβοῦ, Μαρίας, εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. 31 ^aκαὶ ἰδοὺ συλλήμῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32 οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ θεός ¹“τὸν θρόνον Δαυίδ” τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, 33 “καὶ βασιλεύσει” ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ “εἰς τοὺς αἰῶνας,” καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. 34 εἶπεν δὲ Μαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; 35 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ ^bΠνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ²“ἅγιον κληθήσεται,” υἱὸς θεοῦ. 36 καὶ ἰδοὺ Ἑλισάβετ ἡ συγγενὴς σου καὶ αὐτὴ συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα. 37 οὕτως ³“οὐκ ἀδυνατῇσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα.” 38 εἶπεν δὲ Μαρίας Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

5. THE ANNUNCIATION TO JOSEPH

MATT 1:18-25

ΤΟΥ ΔΕ ἸΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. ^cΜνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. 19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. 20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ’ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων ^dἸωσήφ υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαν τὴν γυναῖκά σου, ^eτὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. 21 τέξεται δὲ υἱὸν καὶ

Mt 1:20c, 21a

^a τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. 21 τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, (§5)

^b Cf Mt 1:20c (§5)

Lk 1:27

^c πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ ἐξ οἴκου Δαυίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίας. (§4)

Lk 2:5b

^c σὺν Μαρίας τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὕτως ἐνκύω. (§8)

^d Cf Lk 2:4 (§8)

Lk 1:31

^e καὶ ἰδοὺ συλλήμῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. (§4) Cf Lk 1:35 (§4)

¹ Isa 9:7   ² Ex 13:12   ³ Gen 18:14

MATT 1

καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος
23 ¹“Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν,

καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανοὴλ.”
ὁ ἔστιν μεθερμηνεύμενον “Μεθ’ ἡμῶν ὁ θεός.” 24 Ἐγερθεῖς δὲ [ὁ] Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου
ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· 25 ^ακαὶ
οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως [οὔ] ἔτεκεν υἱόν· ^βκαὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

6. MARY'S VISIT TO ELISABETH

LUKE 1:39-56

Ἀναστὰσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρινὴν μετὰ σπουδῆς
εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.
41 καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἑλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ, 42 καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ
μεγάλῃ καὶ εἶπεν Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναῖξιν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.
43 καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; 44 ἰδοὺ γὰρ ὡς
ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λεηλαημένοις
αὐτῇ παρὰ Κυρίου. 46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ

Μεγαλύνει ²“ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον,”

47 καὶ “ἡγαλλίασεν” τὸ πνεῦμά μου. “ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτήρῳ μου”

48 ὅτι ³“ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινῶσιν τῆς δούλης αὐτοῦ,”

ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσιν ἡμεῖς πᾶσαι αἱ γενεαί·

49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός,

καὶ ⁴“ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,”

50 καὶ ⁵“τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεάς καὶ γενεάς

τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.”

51 Ἐποίησεν κράτος ⁶“ἐν βραχίονι” αὐτοῦ,

“διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους” διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν·

52 ⁷“καθεῖλεν δυνάστας” ἀπὸ θρόνων καὶ ⁸“ὑψώσεν ταπεινοὺς,

53 ⁹πεινῶντας ἐπέπλησεν ἀγαθῶν” καὶ “πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.

Lk 2:7a

^α καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν
πρωτότοκον, (§8)

Lk 2:21b

^β καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰη-
σοῦς, (§10)

¹ Isa 7:14   ² I Sam 2:1   ³ I Sam 1:11   ⁴ Ps 111 (110):9   ⁵ Ps 103 (102):17   ⁶ Ps 89 (88):10
⁷ Job 12:19   ⁸ Job 5:11; I Sam 2:7 f   ⁹ Ps 107 (106):9; 34(33):10 LXX; I Sam 2:5

LUKE 1

54 ¹ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παῖδός αὐτοῦ,

²μνησθῆναι ἐλέους,

55 ³καθὼς ἑλάλησεν “πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
τῷ Ἀβραάμ” καὶ τῷ “σπέρματι” αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.

56 Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὥς μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

7. THE BIRTH OF JOHN THE BAPTIST

LUKE 1:57-80

Τῇ δὲ Ἑλεισάβητ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος
αὐτοῦ μετ’ αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. 59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθαν
περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.
60 καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61 καὶ
εἶπαν πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἔστιν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι
τούτῳ. 62 ἐνένεον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. 63 καὶ αἰτή-
σας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων Ἰωάννης ἔστιν ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες.
64 ἀνέψχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν
τὸν θεόν. 65 Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
ὀρειῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, 66 καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκού-
σαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεῖρ
Κυρίου ἦν μετ’ αὐτοῦ. 67 Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος
ἀγίου καὶ ἐπροφῆτευσεν λέγων

68 ⁴“Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ,”
ὅτι ἐπεσκέφατο καὶ ἐποίησεν ⁵“λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,”
69 καὶ ⁶“ἤγειρεν κέρας” σωτηρίας ἡμῖν
ἐν οἴκῳ “Δαυεὶδ” παῖδός αὐτοῦ,

70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
71 ⁷“σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς” πάντων “τῶν μισούντων ἡμᾶς,”
72 ποιῆσαι ⁸“ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν”
καὶ “μνησθῆναι διαθήκης” ἀγίας “αὐτοῦ,”

73 “ὅρκον” ὃν “ᾤμοσεν πρὸς Ἀβραάμ” τὸν πατέρα ἡμῶν,
74 τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας
75 λατρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
ἐνώπιον αὐτοῦ ἰπάσαις ταῖς ἡμέραις¹ ἡμῶν.

¹ Isn 41:8 f   ² Ps 98(97):3   ³ Mic. 7:20   ⁴ Ps 41(40):13; 72(71):18; 106(105):48
Ps 111(110):9   ⁵ Ps 132(131):17; 1 Sam 2:10   ⁶ Ps 106(105):10   ⁷ Ps 105(104):8 f; 106(105):45;
Mic 7:20

LUKE 1

- 76 Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ,
 προπορεύσῃ γὰρ ¹“ἐνώπιον Κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,”
 77 τοῦ δοῦναι γνώσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ
 ἐν ἀφέσει ἀμαρτιῶν αὐτῶν,
 78 διὰ σπλάγχχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν,
 ἐν οἷς ἐπισκέψεται ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους,
 79 ²“ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,”
 τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 Τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

8. THE BIRTH OF JESUS

LUKE 2:1-7

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· 2 (αὕτη ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Ἰκυρνίου¹)· 3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. 4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέτ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἣτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρὶδος Δαυεὶδ, 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, ὥσῃ ἐγκύω. 6 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, 7 καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

9. THE ANGELS AND THE SHEPHERDS

LUKE 2:8-20

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. 9 καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ ὅξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν· 10 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἣτις ἔσται παντὶ

^a Cf Mt 1:20b (§5); 2:1 (§12)

Mt 1:18b

^b Μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὐρέθῃ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. (§5)

Mt 1:25a

^c καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτὴν ἕως [οὔ] ἔτεκεν υἱόν· (§5)

¹ Mal 3:1

² Isa 9:2

WH mg; Lk 2:2 Κυρίου

LUKE 2

τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυείδ· 12 καὶ τοῦτο ὑμῖν ¹ σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ. 13 καὶ ἐξεφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν θεὸν καὶ λεγόντων

14 Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις ἐὺδοκίας¹.

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους· Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ βῆμα τοῦτο τὸ γεγονός· δὲ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16 καὶ ἦλθαν σπεύσαντες καὶ ἀνεύραν τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ βήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτοὺς, 19 ἡ δὲ Ἰωάννα πάντα συνετήρει τὰ βήματα ταῦτα συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνούντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτοὺς.

10. THE CIRCUMCISION

LUKE 2:21

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, ²καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

11. THE PRESENTATION IN THE TEMPLE

LUKE 2:22-39

Καὶ ὅτε ¹“ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ” αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως ἀνῆγαγον αὐτόν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ κυρίῳ, 23 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι ²“Πᾶν ἄρσεν διανοίγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται,” 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου, ³“ζεύγος τρυγόνων ἢ δύο νοσοῦς περιστερῶν.”

25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἱερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα Συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ ἐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν· 26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχηρηματισμένος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν [ἢ] ἂν ἴδῃ τὸν χριστὸν Κυρίου. 27 καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ 28 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν

29 Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,

κατὰ τὸ ρημά σου ἐν εἰρήνῃ·

30 ὅτι ⁴“εἶδον” οἱ ὀφθαλμοί μου “τὸ σωτήριόν σου”

31 ὃ ἡτοίμασας “κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,

32 ⁵φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων”

καὶ ⁶“δόξαν” λαοῦ σου Ἰσραὴλ.”

^a Cf Mt 1:25b (§5)

¹ Lev 12:6 ² Ex 13:12 ³ Lev 12:8; 5:11 ⁴ Isa 40:5; 52:10 ⁵ Isa 25:7 Heb; 42:6; 49:6 ⁶ Isa 46:13

WH mg: Lk 2:12 τὸ 13 οὐρανοῦ 14 εὐδοκία 19 Μαριὰμ

LUKE 2

33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
 34 καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, 35 καὶ σοῦ¹ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. 36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ, (αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, 37 καὶ αὕτῃ χήρα ἕως ἑτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων,) ἣ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστείας καὶ δεήσεων λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. 38 καὶ αὕτῃ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογείτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλήμ.

39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ἀπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν Ναζαρέτ.

12. THE WISE-MEN FROM THE EAST

MATT 2:1-12

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες 2 Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἰδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. 3 Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, 4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου 6¹ Καὶ σύ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα,

οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα·

ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,

ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ."

7 Τότε Ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, 8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν Πορεῖθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὔρητε ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. 12 καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρῴδην δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Mt 2:23a

^a καὶ ἐλθὼν κατέκνησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, (§13)

^b Cf Lk 2:4 (§8)

¹ Mic 5:2

WH mg: Lk 2:35 δδ

13. THE FLIGHT INTO EGYPT

MATT 2:13-23

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ¹ τῷ Ἰωσήφ λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεύγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. 14 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, 15 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ἐπὶ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος 16 Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.

16 Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. 17 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος

18 2 Φωνὴ ἓν Ῥαμὰ ἠκούσθη,

κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολὺς·

Ῥαχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς,

καὶ οὐκ ᾔθελεν παρακληθῆναι ὅτι οὐκ εἰσίν."

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων 20 Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. 21 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. 22 ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, 23 καὶ ἔλθων κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

14. CHILDHOOD AT NAZARETH

LUKE 2:40

Τὸ δὲ παιδίον ἡὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφία, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

15. VISIT TO JERUSALEM

LUKE 2:41-50

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. 42 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς 43 καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. 44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν

Lk 2:39b

^a ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν
εἰς πόλιν ἐαυτῶν Ναζαρέτ. (§11)

¹ Hos 11:1   ² Jer 31(38):15

WH mg: Mt 2:13 κατ' ὄναρ ἐφάνη

LUKE 2

εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς, 45 καὶ μὴ εὐρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν. 46 καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. 47 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. 48 καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ζητοῦμέν σε. 49 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναι με; 50 καὶ αὐτοὶ οὐκ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.

16. EIGHTEEN YEARS AT NAZARETH

LUKE 2:51, 52

καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 52 Καὶ Ἰησοῦς ¹“πρόεκοπεν” τῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ “καὶ χάριτι παρὰ θεῶ καὶ ἀνθρώποις.”

¹ I Sam 2:26

PART II INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

17. THE MINISTRY OF THE BAPTIST

MATT 3:1-12

EN ΔΕ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ
ἐκείναις

2 VAGUE TIME REFERENCE

BUT ANNAS WAS NO LONGER OFFICIAL PRES. 6-15AD

παραγίνεται -- HISTORICAL

Ἰωάννης ὁ βαπτιστής

κηρύσσω

ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας

2 λέγων ἅ Μετανοεῖτε,

ἡγγικεν γὰρ

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

[Cf v 5 below]

THIS IS AN EXPRESSION

PECULIAR TO MT. AND

"TO OF

GOD" IN MK. AND LK.

MARK 1:1-8

APXH τοῦ εὐαγγελίου Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ.

26-36 A.D.

HEROD ANTIPHAS

4 BC - 39 A.D.

[Cf v 4 below]

PRESENT FOR (ACTS 4:13)

EVIDENCE.

1:1R

1:1U

LUKE 3:1-20

EN ΕΤΕΙ δὲ πεντεκαε-
κάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου

Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Πο-
τίου Πειλάτου τῆς Ἰουδαίας,

καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλι-
λαίας, Ἡρόδου, Φιλίππου δὲ

τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρ-
χοῦντος τῆς Ἰουδαίας καὶ

Τραχανιτίδος χώρας, καὶ Λυ-
σανίου τῆς Ἀβεληνῆς τετρα-
ρχοῦντος, 2 ἐπὶ ἀρχιερέως

Ἀννα καὶ Καϊάφα. 18-36 A.D.

ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ

ἐπὶ Ἰωάννῃ τὸν Ζαχαρίου υἱὸν

ἐν τῇ ἐρήμῳ.

3 καὶ ἦλθεν

εἰς πᾶσαν περίχωρον τοῦ Ἰορ-
δάνου FAVORITE WD. OF LK.

κηρύσσω βάπτισμα μετανοίας

εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,

Mt 4:17b

ἅ Μετανοεῖτε,

ἡγγικεν γὰρ

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§20)

Mk 1:15b

ἅ καὶ ἡγγικεν

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ

μετανοεῖτε

καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

(§20)

WH mg: Mk 1:1 υἱὸς θεοῦ

Lk 3:3 πᾶσαν with ABLW Or etc; πᾶσαν τὴν NCDXΔΘ etc

<p>MATT 3 <i>φημί</i></p>	<p>MARK 1</p>	<p>LUKE 3</p>
<p>3 Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ <u>ρηθεὺς</u> διὰ OR. PASS. PART. NOM. S. MASC. 'Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγον- τος</p>	<p>2 Καθὼς γέγραπται ἐν τῷ 'Ἠσαΐα τῷ προφήτῃ</p>	<p>4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λό- γων 'Ἠσαίου τοῦ προφήτου</p>
<p>[MATT 11:10b]</p>		<p>[LUKE 7:27b]</p>
<p>1“ Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὅς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου.” (§47)</p>	<p>1“ Ἴδου ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὅς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου.”</p>	<p>1“ Ἴδου ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὅς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου.” (§47)</p>
<p>2“ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ 'Ετοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.”</p>	<p>3 2“ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ 'Ετοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.”</p>	<p>3“ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ 'Ετοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα- πεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας. 6 καὶ ὥσεται <u>πᾶσα</u> σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.”</p>
<p>[Cf v 1 above]</p>		<p>[Cf v 2 above] UNIVERSALISTIC NOTE</p>
<p>4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης <u>εἶχεν</u> τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμῆλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, ἢ δὲ τροφή ἦν αὐτοῦ ἄκριδες καὶ μέλι ἄγριον. 5 Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν 'Ιερουσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ 'Ιορδάνου, 6 καὶ ἐβαπτίζοντο</p>	<p>4 ἐγένετο 'Ιωάννης ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. [Cf v 6 below]</p> <p>5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῆται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο</p>	<p>[Cf v 3 above]</p> <p>[Cf Luke 3:21 (§18)]</p>

1 Mal 3:1

2 Isa 40:3

3 Isa 40:3 ff

MATT 3

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ'
αὐτοῦ
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας
αὐτῶν.

[Cf v 4 above]

οὐκ

λέγω - εἶδον

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φα-
ρισαίων καὶ Σαδδουκαίων

ἐρχομένους
ἐπὶ τὸ βάπτισμα
εἶπεν αὐτοῖς

^aΓεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν -
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

8 ποιήσατε οὖν καρπὸν
ἄξιον τῆς μετανοίας·

9 καὶ μὴ δόξετε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς **"THINK"** ὁκεῖω

Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων

ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
10 ἥδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς **SMOOTHER WITHOUT**

τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται·

^bπᾶν οὖν δένδρον

μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν **NOM. S. NEUTER.**

ἐκκόπτεται

καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

MARK 1

ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ
ποταμῷ
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας
αὐτῶν.

6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης
ἐνδεδυμένος **PERIPHRASTIC PERF.**

τρίχας καμήλου - **CT: NUHN #20.**

καὶ ζώην δερματίνην
περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ.

καὶ ἔσθων

ἀκριδὰς καὶ μέλι ἄγριον.

ὑποδείκνυμι
φεύγω

LIQ. AOR. INF. →
SMOOTHER WITHOUT

LUKE 3

**JOHN'S GARMENT HAD
PROPHETIC SIGNIFICANCE
CT: II KINGS 1:8.**

ZACH. xiii:4

7 Ἐλεγεν οὖν
τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ

^aΓεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

8 ποιήσατε οὖν 'καρποὺς
ἀξίους' τῆς μετανοίας·

καὶ μὴ ἄρξασθε λέγειν ἐν **AOR. M. SU**
ἑαυτοῖς **"BEGIN"** **ἔρχομαι**

Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ.

λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται

ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων

ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.

9 ἥδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς
τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κείται·

^bπᾶν οὖν δένδρον

μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλόν]

ἐκκόπτεται

καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

^a Cf Mt 12:34 (§50); 23:33 (§157)

Mt 7:19

^b πᾶν δένδρον

μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν

ἐκκόπτεται

καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§43)

WH mg: Lk 3:8 ἀξίους καρποὺς

Mt 3:8 καρπὸν ἄξιον with **NBCW** etc; καρποὺς ἀξίους LU etc (from Lk 3:8)

Lk 3:8 καρποὺς ἀξίους with

NACLXΔΘ etc; ἀξίους καρποὺς B Or: καρπὸν ἄξιον DW etc, from Mt 3:8

MATT 3

MARK 1

LUKE 3

ἑπερωτάω
IMPERFIND. ACT. 3PI
cf. NUNN 121.

-ΕΞΕΤΩ
-ΕΙΤΩ

PERF. PASS. PART. MASC ACC. S. = ὁπιστάμεν

AOR. SUBJ. NEG.
COMMAND.

PSYCHOLOGICAL COMMENT OF LK:

cf. NUNN 161: PRES. OPTATIVE OF ἑμὶ

Χρίω = Πηξω = "ANOINTED ONE" (CHRIST)

11 ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω
ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν

ΔΕΥΤΕΡ. "ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος
ἰσχυρότερός μου ἐστίν,
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός

τὰ ὑποδήματα βαστάσαι
[Cf above]

αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει
ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί·
12 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ
αὐτοῦ,
καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα
αὐτοῦ,

ΑΤΤΙC ΕΥΤ.

διακαθαριζω

7 καὶ ἐκήρυσεν λέγων
[Cf v 8 below]

"Ἐρχεται
ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω [μου],
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός
κῆψας λῦσαι τὸν ἱμάντα
τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ·
8 ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ὕδατι,
αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς
πνεύματι ἁγίῳ.

"WINNOUNG'SHONEL"

10 καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ
ὄχλοι λέγοντες Τί οὖν ποιή-
σωμεν; 11 ἀποκριθεὶς δὲ ἐλε-
γεν αὐτοῖς Ὁ ἔχων δύο
χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ
ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα
ὁμοίως ποιείτω. 12 ἦλθον δὲ
καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι καὶ
εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε,
τί ποιήσωμεν; 13 ὁ δὲ εἶπεν
πρὸς αὐτοὺς Μηδὲν πλέον
παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν
πράσσετε. 14 ἐπηρώτων δὲ
αὐτόν καὶ στρατευόμενοι λέ-
γοντες Τί ποιήσωμεν καὶ
ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς Μη-
δένα διασεῖσητε μηδὲ συκο-
φαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς
ὀφωνίοις ὑμῶν.

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ
λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάν-
των ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν
περὶ τοῦ Ἰωάννου, μή ποτε
αὐτὸς εἴη ὁ χριστός,
16 ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν
ὁ Ἰωάννης
Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς·

ἔρχεται δὲ
ὁ ἰσχυρότερός μου, **ΦΕΝ. OF**
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανός
λῦσαι τὸν ἱμάντα
τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ·
[Cf above]
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει
ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί·
17 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ
αὐτοῦ
διακαθᾶραι τὴν ἄλωνα
αὐτοῦ

Mk 1:7 ὀπίσω μου δοκέ με; Δ etc om; B Or om μου
XADHPW etc

S πνεύματι with BL 1 it vg; ἐν πνεύματι

MATT 3

καὶ συναξει τὸν σῖτον αὐτοῦ
εἰς τὴν ἀποθήκην^τ,
τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει
πυρὶ ἀσβέστῳ.

DATA OF MEANS.
"UNQUESTIONABLE"

[MATT 14:3, 4]

Ὁ γὰρ Ἡρώδης

κρατήσας τὸν Ἰωάννην **"POT"**
ἔδωκεν καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο

διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.

[Cf v 3 above]

4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης

αὐτῷ **"LAWFUL"**

Ὁὐκ ἔστιν σοι ἔχειν
αὐτήν· (§77) **IMPERF. PART.**
(V)

MARK 1

Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης
ἀποστείλας **"HAVING SENT"**

ἔκράτησεν τὸν Ἰωάννην

καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ **"WAS CONFINED"**
REFS. PASS. PART. N.M.S.

διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.

AOR. IND. ACT. 3S (V)
"ΠΡΟΣ ΤΙΘΗΜΕ"

[Cf v 17 above]

"KEPT SAYING"

18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης

τῷ Ἡρώδῃ ὅτι

Ὁὐκ ἔστιν σοι ἔχειν
τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.
(§77)

LUKE 3

καὶ συναγαγὲν τὸν σῖτον
εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ,
τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει
πυρὶ ἀσβέστῳ.

18 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα
παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν
λαόν· **IMPERF. IND. MIDDLE**

19 ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης,
(**HEROD ANTIPAS**)

[Cf v 20 below]

"AFTER PASS."
ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ **"AGENT"**

περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ

καὶ (περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν **NUNN 60**
πονηρῶν ὁ Ἡρώδης,) 20 προ-ἔδωκεν **63**

αὐτὴν καὶ τοῦτο ἐπὶ πάνσιν,
κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν
φυλακῇ. **AOR. IND. MID. 3S.**
κατακλείω "SHUT"

18. THE BAPTISM OF JESUS, AND THE GENEALOGY (LUKE)

MATT 3:13-17

Τότε
πάραγινεται ὁ Ἰησοῦς
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας

ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν
Ἰωάννην
τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.

NUNN-1741.

MARK 1:9-11

'ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ'

ἐν κείναις ταῖς ἡμέραις
ἦλθεν Ἰησοῦς
ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἐβαπτίσθη

εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου.

LUKE 3:21-38

'Εγένετο δὲ

"AND IT CAME TO PASS"

WH mg: Mt 3:12 αὐτοῦ

Mk 1:9 Ἐγένετο

Mt 3:12 ἀποθήκην with ΝΟΚΜΑ it vg sah etc; BELUW syr sin cur etc add αὐτοῦ

MATT 3

14 ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτὸν λέγων Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; 15 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπειν ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν.

[Cf Matt 3:6 (§17)]

16 βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
 ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν
 σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς
 καὶ τὸ πνεῦμα καταβαίνον
 ὡς περιστέραν
 εἰς αὐτόν
 17 καὶ φωνὴ
 [ἐγένετο] ἐκ τῶν οὐρανῶν
 Σὺ εἶ
 ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν ᾧ εὐδόκησα.

18. PASS. 3 pl. "WERE OPENED"
 καταβαίνον ὡσεὶ περιστέραν
 ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν
 17 καὶ φωνή
 ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα
 Ὁυτός ἐστιν
 ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν ᾧ εὐδόκησα.

TIMELESS AOR.?
 OR SIMPLE PAST?

[Cf Matt 1:1-16 (§2)]

MARK 1

ὁ USED WITH ΔΕ WITH FORCE OF PRON.

2 πορεύομαι
 2ND AOR IMPER. 2 φήμι

[Cf Mark 1:5 (§17)]

10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων
 ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν
 σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς
 καὶ τὸ πνεῦμα καταβαίνον
 ὡς περιστέραν
 εἰς αὐτόν
 11 καὶ φωνή
 [ἐγένετο] ἐκ τῶν οὐρανῶν
 Σὺ εἶ
 ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν σοὶ εὐδόκησα.

10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων
 ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν
 σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς
 καὶ τὸ πνεῦμα καταβαίνον
 ὡς περιστέραν
 εἰς αὐτόν
 11 καὶ φωνή
 [ἐγένετο] ἐκ τῶν οὐρανῶν
 Σὺ εἶ
 ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν σοὶ εὐδόκησα.

LUKE 3

ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα
 τὸν λαόν
 καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος
 καὶ προσευχομένου

22 καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει εἶδος
 ὡς περιστέραν
 ἐπ' αὐτόν,
 καὶ φωνὴ
 ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι
 Σὺ εἶ
 ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός,
 ἐν σοὶ εὐδόκησα.

23 Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς
 ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομίζετο,
 Ἰωσήφ
 τοῦ Ἡλεί
 24 τοῦ Ματθᾶθ
 τοῦ Λευεὶ
 τοῦ Μελχεί
 τοῦ Ἰανναὶ
 τοῦ Ἰωσήφ
 25 τοῦ Ματταθίου
 τοῦ Ἀμῶς

^a Cf Mt 17:5 (§88)

^a Cf Mk 9:7 (§88)

^a Cf Lk 9:35 (§88)

WH mg: Mt 3:15 πρὸς αὐτόν

16 αὐτῷ

17 μου, ὁ ἀγαπητός ἐν

Mt 3:17 Οὗτός ἐστιν: D 1 it syr sin cur read Σὺ εἶ — ὁ υἱὸς μου: syr sin cur add καὶ Mk 1:11 ἐγένετο
 with ABLW etc; *DΘ etc om Lk 3:22 Σὺ εἶ . . . εὐδόκησα: D 3 it etc read υἱὸς μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον
 γεγέννηκά σε (from Ps 2:7)

LUKE 3

τοῦ Ναοῦμ
 τοῦ Ἑσλεί
 τοῦ Ναγγαλ
 26 τοῦ Μαάθ
 τοῦ Ματθαίου
 τοῦ Σεμεὶν
 τοῦ Ἰωσήχ
 τοῦ Ἰωδά
 27 τοῦ Ἰωάναν
 τοῦ Ῥησά
 τοῦ Ζοροβάβελ
 τοῦ Σαλαθιήλ
 τοῦ Νηρεί
 28 τοῦ Μελχεί
 τοῦ Ἀδδεί
 τοῦ Κωσάμ
 τοῦ Ἑλμαδάμ
 τοῦ Ἦρ
 29 τοῦ Ἰησοῦ
 τοῦ Ἑλιέξερ
 τοῦ Ἰωρεὶμ
 τοῦ Μαθθάτ
 τοῦ Λευεί
 30 τοῦ Συμεών
 τοῦ Ἰούδα
 τοῦ Ἰωσήφ
 τοῦ Ἰωνάμ
 τοῦ Ἑλιακείμ
 31 τοῦ Μελεά
 τοῦ Μεννά
 τοῦ Ματθαθά
 τοῦ Ναθάμ
 τοῦ Δανείδ
 32 τοῦ Ἰεσσαί
 τοῦ Ἰωβήλ
 τοῦ Βοός
 τοῦ Σαλά
 τοῦ Ναασσών
 33 τοῦ Ἀδμεῖν¹
 τοῦ Ἀρνεῖ
 τοῦ Ἑσρών

F CL.

ALL WERE CONVINCED THAT
 GOD'S ACTION WAS PRESENT.
 MT. SEEMS TO SUGGEST OBJECT-
 IVE OCCURENCE- WHICH ALL COULD
 SEE. (SAME TONE AS LK.) IN
 JN. IT WAS AN EXPERIENCE OF
 JESUS ALONE. MK SUGGESTS THE
 EXPERIENCE AS DAWNING OF
 MESSIANIC CONSCIOUSNESS AND
 SPIRIT OF POWER TO FULFILL
 THE MESSIANIC MISSION.

LUKE 3

τοῦ Φαρέσ
 τοῦ Ἰούδα
 34 τοῦ Ἰακώβ
 τοῦ Ἰσαάκ
 τοῦ Ἀβραάμ
 τοῦ Θαρά
 τοῦ Ναχώρ
 35 τοῦ Σερούχ
 τοῦ Ῥαγαὺ
 τοῦ Φάλεκ
 τοῦ Ἑβερ
 τοῦ Σαλά
 36 τοῦ Καινάμ
 τοῦ Ἀρφαξάδ
 τοῦ Σήμ
 τοῦ Νῶε
 τοῦ Λάμεχ
 37 τοῦ Μαθουσαλά
 τοῦ Ἐνώχ
 τοῦ Ἰάρετ
 τοῦ Μαλελεήλ
 τοῦ Καινάμ
 38 τοῦ Ἐνῶς
 τοῦ Σήθ
 τοῦ Ἀδάμ
 τοῦ θεοῦ.

19. THE TEMPTATION

MATT 4:1-11

Τότε [ὁ] Ἰησοῦς

ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον
ὑπὸ τοῦ πνεύματος,

"BEING TEMPTED"

πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβό-
λου.

2 καὶ νηστεύσας

ἡμέρας τεσσαράκοντα

MARK 1:12, 13

Καὶ εὐθὺς
τὸ πνεῦμα

αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.

13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ

τεσσεράκοντα ἡμέρας

πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ,

PRES. PART. PASS.

NOM. M. S.

"BEING TEMPTED"

LUKE 4:1-13

Ἰησοῦς δὲ
 πλήρης πνεύματος ἁγίου
 ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,
 καὶ ἤγειτο
 ἐν τῷ πνεύματι
 ἐν τῇ ἐρήμῳ
 2 ἡμέρας τεσσαράκοντα
 πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβό-
λου.
 Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν
 ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις,

Mt 4:1 δ with NCDLW etc; BÜΔ om

MATT 4

καὶ νύκτας τεσσεράκοντα
ἕστερον "AFTERWARDS"
ἐπεινάσεν.

3 Καὶ προσελθὼν 2 AOR. ACT. PTCL PL.
ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ προσερχομαι
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπὼν ἵνα οἱ λίθοι τούτοι
ἄρτοι γένωνται. 2 AOR. SUBJUNCTIVE
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Γέγραπται
1 "Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος."
2 "WORD"
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπο-
ρευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ."
[Cf vv 8-10 below]

5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν
ὁ διάβολος
εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν,

MARK 1

καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,

cf: NUM 189.

NOTE THAT THE
FUTURE HERE
HAS IMPERATIVE
FORCE.

LUKE 4

ΣΥΝΤΕΛΕΩ
"WE'RE COMPLETED"
καὶ συντελεσθειῶν αὐτῶν
ἐπεινάσεν. ΠΕΙΝΩ

AOR. PA
PARTIC
GEN. F.

3 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπέ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα
γένηται ἄρτος.
4 καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς
Γέγραπται ὅτι
1 "Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος."

2 AOR. ACT. PTCL PL. N. A.

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν
ἐδείξεν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας
τῆς οἰκουμένης "INHABITED WORLD"
ἐν στίγμῃ χρόνου.
6 καὶ εἶπεν αὐτῷ
ὁ διάβολος
Σοὶ δώσω
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν
καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν,
ὅτι ἐμοὶ παραδεδόται καὶ ὃ
ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν.
7 σὺ οὖν ἕαν προσκυνήσῃς
ἐνώπιον ἐμοῦ,
ἔσται σοῦ πάντα.
8 καὶ ἀποκριθεὶς
"ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ"
Γέγραπται
2 "Κύριον τὸν θεόν σου
προσκυνήσεις"
καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις."
9 "Ἦγαγεν δὲ αὐτὸν"

εἰς Ἱερουσαλὴμ

¹ Deut 8:3   ² Deut 6:13

WH mg: Lk 4:8 αὐτῷ εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς

11 Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος,
καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσήλθον
καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

1. AOR, SUBJ, 2, S. →

"IT IS SAID"

ου
διηκονεον
καὶ οἱ ἄγγελοι
διηκόνου αὐτῷ

SILKOVEN IMPERF. "MINISTEREL UNTO"

LUKE 4

καὶ ἔστησεν "TEMPLE"
ἐπὶ τὸ πτερυγίον τοῦ ἱεροῦ, = ENTIK
καὶ εἶπεν (αὐτῷ) TEMPLE AR
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, ἄξιον γὰρ ὅς
βάλες σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω
10 γέγραπται γάρ ὅτι
11 "τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε-
λείται περὶ σοῦ"
74 τοῦ διαφυλάττει σε, 'AOR. ACT
11 καὶ ὅτι INF.
"ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε
μή ποτε προσκόπτῃς προσκόττω
πρὸς λίθον τὸν πόδον σου."
12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ φημι
ὁ Ἰησοῦς ὅτι
Εἰρηται ῥῶν ΡΙΖΕ, PASS. 3s
21 "Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον
τὸν θεόν σου."
[Cf vv 5-8 above]

13 Καὶ συντελέσας πάντα
πειρασμὸν **"ΛΕΑΥ"**
ὁ διάβολος ἠπάσθη ἀπ' αὐτοῦ
2 ΑΡΕ. 3.6.
ἄχρι καιροῦ. **Ἐπίσημο**

PART III

THE GALILEAN MINISTRY

CHAPTER I. THE BEGINNINGS OF JESUS' WORK IN GALILEE, §§20 23

20. THE DEPARTURE INTO GALILEE

MATT 4:12-17

'Ακούσας δὲ ὅτι 'Ιωάννης
παρεδόθη
ἀνεχώρησεν

εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

13 καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρά
ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καφαρ-
ναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν
ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθα-
λαίμ·

14 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
'Ησαίου τοῦ προφήτου λέγον-
τος

15 ¹“Γῆ Ζαβουλὼν καὶ γῆ
Νεφθαλείμ,

ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ
'Ιορδάνου,

Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν,

16 ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν
σκοτίᾳ

φῶς εἶδεν μέγα,

καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα
καὶ σκιᾷ θανάτου

φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.”

17 ΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο ὁ
'Ιησοῦς

κηρύσσειν

καὶ λέγειν

MARK 1:14, 15

Καὶ μετὰ τὸ παραδοθῆναι
τὸν 'Ιωάννην
ἦλθεν ὁ 'Ιησοῦς

εἰς τὴν Γαλιλαίαν

[Cf Mark 1:21 (§24)]

LUKE 4:14, 15

Καὶ

ὑπέστρεψεν ὁ 'Ιησοῦς
ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

[Cf Luke 4:31 (§24)]

¹ Isa 9:1 f

Mk 1:15 καὶ λέγων with BKLMWΔΘ ἰt vg pesh etc; λέγων ΑΔΕΦ etc; ✠* syr sin om

MATT 4	MARK 1	LUKE 4
^a Μετανοείτε, ἡγγικεν γὰρ ¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. [MATT 4:24] καὶ ἀπήλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· (§23) [MATT 4:23a] ^b Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§23)	ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρὸς ^a καὶ ἡγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοείτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. [MARK 1:28] Καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ εἰς ὅλην τὴν περιχώρον τῆς Γαλιλαίας. (§24) [MARK 1:39a] ^b καὶ ἦλθεν [Cf v 39b (§25)] κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν (§25)	καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. 15 ^b καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

21. THE REJECTION AT NAZARETH (LUKE)

[MATT 13:53-58]	[MARK 6:1-6a]	LUKE 4:16-30
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. (§65) 54 καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ	Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν ἱερα- μενός ¹ , καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ

Mt 3:2 ^a Μετανοείτε, ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§17) Mt 9:35a ^b Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§70)	Mk 6:6b ^b Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. (§70)	Lk 4:44 ^b Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας. (§25)
---	--	--

WH mg: Mt 4:17 ἡγγικεν

Lk 4:16 ἀνατεθραμμένος

[MATT 13]

ἐδίδασκεν αὐτοὺς
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς

καὶ λέγειν Πόθεν τοῦτω
ἡ σοφία αὕτη
καὶ αἱ δυνάμεις;

55 οὐχ οὕτως ἐστὶν
ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;
οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μα-
ριάμ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

[MARK 6]

2 Καὶ γενομένου σαββάτου
ἤρξατο διδάσκειν
ἐν τῇ συναγωγῇ·

καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες

ἐξεπλήσσοντο

λέγοντες Πόθεν τοῦτω ταῦτα,
καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τοῦτω,
καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται
διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;
3 οὐχ οὕτως ἐστὶν
ὁ τέκτων,
ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας
καὶ ἀδελφὸς

LUKE 4

ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων

εἰς τὴν συναγωγὴν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.

17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον
τοῦ προφήτου Ἡσαίου, καὶ
ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν [τὸν]
τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον

18 ¹“Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ,
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγ-
γελίσασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμα-
λώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς
ἀνάβλεψιν,

ἀποστείλαι τεθραυσμένους ἐν
ἁφέσει,

19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου
δεκτόν.”

20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον
ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν·
καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν
τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. 21 ἤρξατο δὲ
λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σή-
μερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ
αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.

22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
αὐτῷ

καὶ ἐθαύμαζον
ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος
τοῖς ἐκπορευομένοις
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ ἔλεγον

Οὐχὶ
υἱὸς ἐστὶν Ἰωσήφ οὗτος;

[MATT 13]	[MARK 6]	LUKE 4
<p>Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ παῖσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.</p>	<p>Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτου καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἶσιν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὥδε πρὸς ἡμᾶς; [Cf v 2 above] καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.</p>	<p>23 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παρα- βολὴν ταύτην Ἰατρί, θερά- πενσον σεαυτὸν ὅσα ἠκούσα- μεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρ- ναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.</p>
<p>ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ[†] πατρίδι</p>	<p>4 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.</p>	<p>24 εἶπεν δὲ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.</p>
<p>καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνά- μεις πολλὰς</p>	<p>5 Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἁρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς[†] ῥέξρας[†] ἑθεράπενσεν[†]</p>	<p>25 ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χήραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλείου ἐν τῷ[†] Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐ- ρανὸς[†] ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὥς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 26 καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμ- φθη Ἡλείας εἰ μὴ¹ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν.” 27 καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ[†] Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἑλισαίου τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Ναιμὰν ὁ Σύρος. 28 καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ</p>
<p>διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)</p>	<p>6 καὶ ἔθαύμασεν[†] διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)</p>	

¹ I Kings 17:9

WH mg: Lk 4:25 ἐπὶ

LUKE 4

ἀκούοντες ταῦτα, 29 καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις ὠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν· 30 αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

22. THE CALL OF THE FOUR (MATT-MARK)

MATT 4:18-22

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφοὺς,

[Cf v 21 below]

Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον

MARK 1:16-20

Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν

[Cf v 19 below]

Σίμωνα

[LUKE 5:1-11]

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ

καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ,

2 καὶ εἶδεν 'πλοῖα δύο' ἐστῶτο παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἀλλεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες

'ἔπλυνον' τὰ δίκτυα.

3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος,

ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους.

4 ὥς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε

εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. 5 καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπιστά-

τα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιᾶσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί

σου χαλάσω τὰ δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολὺ, διεμήσσετο δὲ

τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἐτέρῳ

πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος συλλαβεῖσθαι

Mt 4:18 περιπατῶν with **NBCLWA** etc; παράγων D It syr sin 33. It vg etc; περιπατῶν δὲ **AWΓΔΘΠ** syr sin pesh etc

Mk 1:16 καὶ παράγων with **NBDL**

MATT 4	MARK 1	[LUKE 5]
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	αὐτοῖς· καὶ ἦλθαν, καὶ ἐπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν Ἰησοῦ λέγων "Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἄνηρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε· 9 θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων Ἵδν' συνέλαβον, 10 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς· 19 καὶ λέγει αὐτοῖς Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλεεῖς ἀνθρώπων.	καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσῃ, ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς· 17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλεεῖς ἀνθρώπων.	καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἰησοῦς Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ἰσχυρῶν. 11 καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§26)
20 οἱ δὲ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 21 Καὶ προβὰς ἐκείθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. 22 οἱ δὲ εὐθὺς ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.	18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 19 Καὶ προβὰς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. 20 καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαίου ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.	[Cf v 10 above] [Cf v 2 above]

Mk 1:16 ἀμφιβάλλοντας with NA (*-tes) BDLWΔ etc; ἀμφιβαλοντες Θ; βάλλοντας MJ etc; ΑΩΓΔΠ et al add ἀμφίβληστρον; O adds τὰ δίκτυα

23. THE RESPONSE TO JESUS' WORK

MATT 4:23-25 [+§35]

[MARK 1:39]

[LUKE 4:44]

^aΚαὶ περιῆγεν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας

“**ἡΘΑΛΟΥΝΤ**”
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν
ἐν τῷ λαῷ.

24 ^bκαὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ

εἰς ὅλην τὴν Συρίαν

καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας
ποικίλαις νόσοις
καὶ βασάνοις συνεχομένους,
δαιμονιζομένους καὶ σεληνια-
ζομένους καὶ παραλυτικούς,

^aκαὶ ἦλθεν
κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν

εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν
καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)

[MARK 1:28, 32, 34a]

^bΚαὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοή αὐτοῦ
εὐθὺς πανταχοῦ
εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλι-
λαίας. . . .

32 Ὁψίας δὲ γενομένης,
ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος,
ἔφερον πρὸς αὐτὸν
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας
[Of v 34 below]

καὶ τοὺς δαιμονιζομένους” . . .

^aΚαὶ ἦν

κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς

τῆς Ἰουδαίας. (§25)

[LUKE 4:37]

^bΚαὶ ἐξεπορεύετο ἡχος περὶ αὐτοῦ

εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.
(§24)

[LUKE 4:40]

Δύνουτος δὲ τοῦ ἡλίου

ἅπαντες¹ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας
νόσοις ποικίλαις

ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν

Mt 9:35

^a Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς

τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)

Mk 6:6b

^a Καὶ περιῆγεν

τὰς κώμας κύκλῳ
διδάσκων. (§70)

Lk 4:14a, 15

^a Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς
ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
εἰς τὴν Γαλιλαίαν. . . .

15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν,

δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. (§20)

Lk 4:14b

^b καὶ φήμη ἐξῆλθεν
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
περὶ αὐτοῦ. (§20)

Mt 4:24 καὶ . . . Συρίαν: syr sin om — δαιμονιζομένους with BC etc; καὶ δαιμ. **Σ**DEWIT it vg syr cur etc

MATT 4	[MARK 1]	[LUKE 4]
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.	34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κα- κῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, (§24)	ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεῖς ἐθεράπευεν αὐτούς. (§24)
25 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ	[MARK 3:7b, 8]	[LUKE 6:17b]
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως	καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	καὶ ὄχλος πολλὸς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολλὸ τοῦ λαοῦ
καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας	ἠκολούθησεν,	ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ
" ΒΕΓΩΝΕ " καὶ <u>πέραν</u> τοῦ Ἰορδάνου. (+§35)	8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ¹ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, ¹ πλῆθος πολὺ, ἀκούοντες ὅσα ποιεῖ ¹ ἦλθαν πρὸς αὐτόν. (§33)	καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν (§33)

CHAPTER II. TEACHING AND GATHERING DISCIPLES, §§24-27

24. A DAY IN CAPERNAUM

§45+ MATT 8:14-17 [+§66]	MARK 1:21-34	LUKE 4:31-41
Cf Matt 4:13 (§20)	Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναοὺμ.	Καὶ κατήλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας.
[MATT 7:28b, 29]	Καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν ¹ .	Καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν.
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	22 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,	32 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,

WH mg: Mk 1:21 ἐδίδασκεν εἰς τὴν συναγωγὴν

[MATT 7]

29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων

καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς
αὐτῶν. (§44)

MARK 1

ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων

καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23 καὶ εὐθὺς
ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν
ἄνθρωπος
ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,

καὶ ἀνέκραξεν 24 λέγων
Τί ἡμῖν καὶ σοί,
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;
οἶδᾶ σε τίς εἰ,
ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

25 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς [λέγων]
Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.
26 καὶ σπαράξαν αὐτὸν
τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον
καὶ φωνήσαν φωνῇ μεγάλῃ
ἔξηλθεν ἐξ αὐτοῦ.

27 καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες.

ὥστε συνζητεῖν αὐτοῖς¹
λέγοντας
Τί ἐστὶν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ
κατ' ἐξουσίαν
καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκα-
θάρτοις ἐπιτάσσει,
καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.

28 ^aΚαὶ ἐξηλθεν ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ
εἰς ὅλην τὴν περίχωρον
τῆς Γαλιλαίας.

LUKE 4

ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ
ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

33 καὶ
ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν
ἄνθρωπος
ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκα-
θάρτου,

καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ
34 Ἐα, τί ἡμῖν καὶ σοί,
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;
οἶδᾶ σε τίς εἰ,
ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

35 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς λέγων
Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ.
καὶ ῥίψαν αὐτὸν
τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον

ἐξηλθεν ἀπ' αὐτοῦ
μηδὲν βλάψαν αὐτόν.

36 καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ
πάντας,
καὶ συνέλαλουν πρὸς ἀλλήλους
λέγοντες

Τίς ὁ λόγος οὗτος
ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει
ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις
πνεύμασιν,
καὶ ἐξέρχονται;

37 ^aΚαὶ ἐξεπορεύετο ἡχος
περὶ αὐτοῦ
εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

[MATT 4:24a]

^aκαὶ ἀπήλθεν ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ

εἰς ὅλην τὴν Συρίαν (§23)

Lk 4:14b

^a καὶ φήμη ἐξηλθεν
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
περὶ αὐτοῦ. (§20)

WH mg: Mk 1:24 οἰδαμέν 27 πρὸς ἑαυτοὺς

Mk 1:27 αὐτοῖς with ⲬB etc: πρὸς ἑαυτοὺς ACDWΓΔΘ etc

MATT 8	MARK 1	LUKE 4
Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν· 15 καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. 16 Ὁψίας δὲ γενομένης προσῆνεγκαν αὐτῷ [Cf below and Matt 4:24 (§23)] δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν·	29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συνα- γωγῆς ἔξελθόντες ἦλθαν ¹ εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. 31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. 32 Ὁψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυσε ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας [Cf v 34 below] καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· 33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπι- συνηγμένη πρὸς τὴν θύραν. 34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, [MARK 3:11] καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐβόρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἐκράζον ἰέγοντα ¹ ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. (§33)	38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. 39 καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. 40 Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἅπαντες ¹ ὅσοι εἶχον ἀσθενούντας νόσοις ποικίλαις ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεῖς ἰεράπευεν ¹ αὐτοὺς. 41 Ἐξήρχετο ¹ δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·

WH mg: Mk 1:29 ἐξελθὼν ἦλθεν Lk 4:40 πάντες ἐθεράπευσεν 41 ἐξήρχοντο

Mk 1:29 ἐκ τῆς συν. ἐξελθόντες ἦλθαν with L; ἐκ τ.σ. ἐξελθόντες ἦλθον ¹ NACΔΓ etc; ἐκ τ.σ. ἐξελθὼν ἦλθεν B etc; (καὶ Σ, καὶ εὐθέως Θ) ἐξελθὼν (δὲ DW, εὐθὺς Σ) ἐκ τ.σ. ἦλθεν DWΣ Lk 4:40 ἐθεράπευεν with BDW it vg pesh; ἐθεράπευσεν ¹ NACΔΘ etc

[MATT 12:16]

καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς

ἵνα μὴ
φανερὸν αὐτὸν
ποιήσωσιν· (§33)

MATT 8

17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου
λέγοντος ¹“Αὐτὸς τὰς ἀσ-
θενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς
νόσους ἐβάστασεν.” (+§66)

ΜΑΤΚ 1

καὶ οὐκ ᾔφριεν καὶ πολλὰ ἐπ-
λαλεῖν
τὰ δαιμόνια,

ἵνα μὴ
αὐτὸν φανερὸν
ποιήσωσιν. (§33)
ὅτι ᾔδεισαν
αὐτὸν [Χριστὸν
εἶναι].

[MARK 3:12]

LUKE 4

καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ
λαλεῖν,

ὅτι ᾔδεισαν
τὸν χριστὸν αὐτὸν
εἶναι.

25. A PREACHING TOUR IN GALILEE

MARK 1:35-39

Καὶ πρῶτ' ἔννυχ' ἔλθων
ἀναστὰς ἐξῆλθεν [καὶ ἀπηλ-
θεν]
εἰς ἔρημον τόπον
κάκεϊ προσήχετο.
36 καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σί-
μων
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,
37 καὶ εὗρον αὐτὸν
καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι
Πάντες ζητοῦσιν σε.
38 καὶ λέγει αὐτοῖς
“Ἄγωμεν ἀλλαχοῦ
εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,
ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω,
εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον.

LUKE 4:42-44

Γενομένης δὲ ἡμέρας
ἐξελθὼν ἐπορεύθη
εἰς ἔρημον τόπον·
[Cf Luke 5:16 (§27)]
καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν,
καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ,
καὶ κατεῖχον αὐτόν τοῦ μὴ
πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
43 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι
Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν
“εὐαγγελίσασθαι με δεῖ”
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην.

¹ Isa 53:4

WH mg: Lk 4:43 εὐαγγελίσασθαι δεῖ με

Mk 1:34 λαλεῖν τὰ δαιμόνια with ACLWΔ etc; τὰ δαιμ. λαλ. B; αὐτὰ λαλεῖν DΘ it vg etc — Χριστὸν εἶναι with BC (τὸν Χρ. αὐτὸν εἶναι) LWΘΣ 33. etc; ✠ΑΔΑ it vg syr sin pesh etc om 35 ἐξῆλθεν καὶ: W om — καὶ ἀπῆλθεν with ✠ACDLΘ etc; om B etc 38 ἀλλαχοῦ with ✠BCL 33. etc; ΑΔΓΔ it vg syr sin pesh etc om

[MATT 4:23]	MARK 1	LUKE 4
<p>^aΚαὶ περιῆγεν ἐν ὄλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας</p> <p>καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. (§23)</p>	<p>39 ^aκαὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν</p> <p>εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.</p>	<p>44 ^aΚαὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς</p> <p>τῆς Ἰουδαίας.</p>

26. THE CALL OF THE FOUR (LUKE)

[MATT 4:18-22]	[MARK 1:16-20]	LUKE 5:1-11
<p>Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφοὺς,</p> <p>[Cf v 21 below]</p> <p>Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον</p>	<p>Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν</p> <p>[Cf v 19 below]</p> <p>Σίμωνα</p>	<p>Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, 2 καὶ εἶδεν ἑπτά δούλους ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἀλεεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάαντες ἔπλυνον¹ τὰ δίκτυα. 3 ἔμβας δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων. ὁ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὥς δὲ ἐπαύ- σατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε εἰς τὸ</p>

Mt 9:35	Mk 6:6b	Lk 4:15a
<p>^a Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)</p>	<p>^a Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. (§70)</p>	<p>^a καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, (§20)</p>

WH mg: Lk 5:2 δύο πλοῖα εἰς ἓν

Lk 4:44 τῆς Ἰουδαίας with $\aleph$ BCL syr sin etc; τῆς Γαλιλαίας ADX $\Delta\theta$ it vg al pler; τῶν Ἰουδαίων W

[MATT 4]

[MARK 1]

LUKE 5

[Cf v 21 below]

[Cf v 19 below]

καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ,
βάλλοντας ἀμφίβληστρον
εἰς τὴν θάλασσαν,
ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς·
19 καὶ λέγει αὐτοῖς

Δεῦτε ὀπίσω μου,
καὶ ποιήσω ὑμᾶς
ἀλεεῖς ἀνθρώπων.

20 οἱ δὲ εὐθὺς ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
Σίμωνος
ἀμφιβάλλοντας
ἐν τῇ θαλάσῃ,
ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς·
17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς
Δεῦτε ὀπίσω μου,
καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι
ἀλεεῖς ἀνθρώπων.

18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκ-
τυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. 5 καὶ
ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπι-
στάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιᾶ-
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ
τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ
δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιή-
σαντες συνέκλεισαν πλῆθος
ἰχθύων πολὺ, διεμήσσετο δὲ
τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κα-
τένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ
ἐτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντας
συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἤλ-
θαν, καὶ ἐπλησαν ἀμφοτέρα
τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι
αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων
Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνα-
σιν Ἰησοῦ λέγων Ἐξέλθε
ἀπ' ἐμοῦ; ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτω-
λός εἰμι, κύριε· 9 θάμβος γὰρ
περιέσχεον αὐτὸν καὶ πάντας
τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ
τῶν ἰχθύων ἰδὼν¹ συνέλαβον,
10 ὁμοίως δὲ καὶ
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς
Ζεβεδαίου,
οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.

καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα
Ἰησοῦς
Μὴ φοβοῦ·
ἀπὸ τοῦ νῦν
ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.
11 καὶ καταγαγόντες τὰ
πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν
ἀφέντες
πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ

[MATTH 4]	[MARK 1]	LUKE 5
21 Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. 22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§22)	19 Καὶ προβάς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, 20 καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. (§22)	[Cf v 10 above] [Cf v 2 above]

27. THE HEALING OF A LEPER

§44+] MATTH 8:1-4 [+§45]	MARK 1:40-45	LUKE 5:12-16
Καταβάντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. 2 Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρῖσαι. 3 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων Θέλω, καθαρῖσθι· καὶ εὐθέως ἐκαθερίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.	Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν [καὶ γονυ- πετῶν] λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρῖσαι. 41 καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥψατο καὶ λέγει αὐτῷ Θέλω, καθαρῖσθι· 42 καὶ εὐθὺς ἀπῆλθεν ἅπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθερίσθη. 43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν,	Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας· ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρῖσαι. 13 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων Θέλω, καθαρῖσθι· καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

Mk 1:40 καὶ γονυπετῶν with N1Θ etc; καὶ γον. αὐτόν ACD syr sin etc; καὶ W; BDG^r etc om

MATT 8

4 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

"Ορα μηδενὶ εἶπης,
ἀλλὰ ὕπαγε
σεαυτὸν ¹···δεῖξον τῷ ἱερεῖ,¹
καὶ προσένεγκον
τὸ δῶρον
ὡς προσέταξεν Μωυσῆς
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (+§45)

MARK 1

44 καὶ λέγει αὐτῷ

"Ορα μηδενὶ μηδὲν εἶπης,
ἀλλὰ ὕπαγε
σεαυτὸν ¹···δεῖξον τῷ ἱερεῖ"
καὶ προσένεγκε
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου
ὡς προσέταξεν Μωυσῆς
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
45 ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο
κηρύσσειν πολλὰ
καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον,

ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι
φανερῶς εἰς πόλιν¹ εἰσελθεῖν,
ἀλλὰ ἔξω
ἐπ' ἐρήμοις τόποις [ἦν].
[Cf Mark 1:35 (§25)]
καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάν-
τοθεν.

LUKE 5

14 καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν
αὐτῷ

μηδενὶ εἰπεῖν,
ἀλλὰ ἀπελθὼν
¹···δεῖξον" σεαυτὸν "τῷ ἱερεῖ,"
καὶ προσένεγκε
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου
καθὼς προσέταξεν Μωυσῆς
εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
15 διήρχετο δὲ μάλλον

ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ,
καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ
ἀκοῦειν καὶ θεραπεύεσθαι
ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν·

16 αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν
ἐν ταῖς ἐρήμοις
καὶ προσευχόμενος.

CHAPTER III. THE GROWING HOSTILITY OF THE PHARISEES, §§28-32

23. THE HEALING OF A PARALYTIC

§67+] MATT 9:1-8

Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον
διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν
εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.

MARK 2:1-12

[Cf Mark 5:21 (§68)]
Καὶ εἰσελθὼν πάλιν
εἰς Καφαρναοὺμ
δι' ἡμερῶν
ἠκούσθη ὅτι "ἐν οἴκῳ ἐστίν·"

LUKE 5:17-26

Καὶ ἐγένετο

ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν
καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων,

¹ Lev 13:49

WH mg: Mk 1:45 εἰς πόλιν φανερώς 2:1 εἰς οἶκόν ἐστιν

Lk 5:14 D adds ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον· ὥστε μηκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερώς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις· καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτόν· καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς Καφαρναοὺμ (Cf Mk 1:45; 2:1)

MATT 9	MARK 2	LUKE 5
<p>2 Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον.</p> <p>καὶ ἰδὼν δ' Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ Θάρσει, τέκνον· ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.</p> <p>3 Καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς Οὗτος βλασφημεῖ.</p>	<p>2 καὶ συνήχθησαν πολλοὶ [Cf Mark 3:22 (§50)]</p> <p>ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν,</p> <p>καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.</p> <p>3 καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.</p> <p>4 καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.</p> <p>5 καὶ ἰδὼν δ' Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ Τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.</p> <p>6 ἦσαν δὲ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν</p> <p>7 Ἵτι οὗτος οὕτω λαλεῖ· βλασφημεῖ· τίς δύναται ἀφίεναι ἁμαρτίας</p>	<p>καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι οἳ ἦσαν ἑλληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ·</p> <p>καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν.</p> <p>18 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐξήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι [αὐτόν] ἐνώπιον αὐτοῦ.</p> <p>19 καὶ μὴ εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτόν διὰ τὸν ὄχλον ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτόν σὺν τῷ κλινιδίῳ</p> <p>εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ.</p> <p>20 καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν Ἄνθρωπε, ἀφένωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.</p> <p>21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες</p> <p>Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας· τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφίεναι</p>

WH mg: Mk 2:7 Ὅτι

Mk 2:7 TI: Ὅτι BΘ

MATT 9

4 καὶ ἰδὼς ὁ Ἰησοῦς

τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν

εἶπεν

Ἵνα τί ἐνθυμέσθε πονηρὰ
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

5 τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,
εἰπεῖν

Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,
ἢ εἰπεῖν Ἐγείρε

καὶ περιπάτει;

6 Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι

ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που

ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας—
τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ

Ἐγείρε!

ἄρον σου τὴν κλίνην

καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

7 καὶ ἐγερθεῖς

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

8 Ἰδόντες δὲ

οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν

καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν

τὸν δόντα ἐξουσίαν τῷ αὐτῇ
τοῖς ἀνθρώποις.

MARK 2

εἰ μὴ εἰς ὁ θεός;

8 καὶ εὐθὺς ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς

τῷ πνεύματι αὐτοῦ

ὅτι [οὕτως] διαλογίζονται
ἐν ἑαυτοῖς

λέγει [αὐτοῖς]

Τί ταῦτα διαλογίζεσθε

ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

9 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,

εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ

Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,

ἢ εἰπεῖν Ἐγείρου

[καὶ] ἄρον τὸν κράβαττόν σου

καὶ περιπάτει;

10 Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι

ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που

ἁφίεναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς¹

—λέγει τῷ παραλυτικῷ

11 Σοὶ λέγω, ἔγρειρε

ἄρον τὸν κράβαττόν σου

καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

12 καὶ ἡγέρθη καὶ εὐθὺς

ἄρας τὸν κράβαττον

ἐξῆλθεν

ἐμπροσθεν πάντων,

ὥστε ἐξίστασθαι

πάντας

καὶ δοξάζειν τὸν θεόν

[λέγοντας] ὅτι

Οὕτως οὐδέποτε εἶδαμεν.

LUKE 5

εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός;

22 ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς

τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν

ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Τί διαλογίζεσθε

ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,

εἰπεῖν

Ἀφένονται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σου,

ἢ εἰπεῖν Ἐγείρε

καὶ περιπάτει;

24 Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν
ἔχει

ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας—

εἶπεν τῷ ἑκτετακμένῳ¹

Σοὶ λέγω, ἔγρειρε

καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν σου

πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.

25 καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς

ἐνώπιον αὐτῶν,

ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο,

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ

δοξάζων τὸν θεόν.

26 Καὶ ἑκτασις ἔλαβεν

ἅπαντας

καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν,

καὶ ἐπλήσθησαν φόβου

λέγοντες ὅτι

Εἶδαμεν παράδοξα σήμερον.

WH mg: Mt 9:4 ἰδὼν

6 Ἐγερθεῖς

Mk 2:10 ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας

Lk 5:24 παραλυτικῷ

Mk 2:8 αὐτοῖς: BΘ om — ταῦτα: Θ om 9 Ἐγείρου with BLΘ 28.; Ἐγείρε ^{NA}ACD 33. etc — καὶ with ^{NA}ABTΔΘ etc; CDL 33. pesh etc om 10 ἀφίεναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς with BΘ 142. 157.; ἐπὶ τ. γ. ἀφ. ἀμ. ^{NA}CDLΔ etc; ἀφ. ἐπὶ τ. γ. ἀμ. AEF etc Lk 5:24 παραλελυμένῳ with ABETΔ etc; παραλυτικῷ ^{NA}CDLXΘΞ etc

29. THE CALL OF LEVI

MATT 9:9-13

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς
ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
Μαθθαῖον λεγόμενον,
καὶ λέγει αὐτῷ
Ἄκολούθει μοι·
καὶ

ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνα-
κειμένου

ἐν τῇ οἰκίᾳ,
καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι
καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

11 καὶ ἰδόντες
οἱ Φαρισαῖοι

ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει
ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;

12 ὁ δὲ ἀκούσας
εἶπεν

Οὐ χρειαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχυρόντες ἱατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες.

MARK 2:13-17

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν
παρὰ τὴν θάλασσαν·
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς
αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

14 Καὶ παράγων εἶδεν Λευεὶν
τὸν τοῦ Ἀλφαίου
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,

καὶ λέγει αὐτῷ
Ἄκολούθει μοι.

καὶ
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

15 Καὶ γίνεται κατακεῖσ-
θαι αὐτόν
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ,
καὶ πολλοὶ τελῶναι
καὶ ἁμαρτωλοὶ
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολού-
θουν αὐτῷ.

16 καὶ
οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων

ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν
ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν
ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει[†];

17 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς
λέγει αὐτοῖς [ὅτι]

Οὐ χρειαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχυρόντες ἱατροῦ
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες·

LUKE 5:27-32

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν

καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι
Λευεὶν
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,

καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ἄκολούθει μοι.

28 καὶ καταλιπὼν πάντα
ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.

29 Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγά-
λην Λευεὶς αὐτῷ
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ·
καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν
καὶ ἄλλων
οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν[†]
κατακείμενοι.

30 καὶ ἐγόγγυζον
οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς αὐτῶν

πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέ-
γοντες

Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε
καὶ πίνετε;

31 καὶ ἀποκριθεὶς [ὁ] Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς αὐτούς

Οὐ χρειαν ἔχουσιν
οἱ ὑγιαίνοντες ἱατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες·

WH mg: Mk 2:16 καὶ πίνει

Lk 5:29 αὐτοῦ

Mt 9:9 ἠκολούθησεν with BC^Θ al pler; ἠκολούθει ND etc Mk 2:15 γίνεται with NBL 33. etc; ἐγένετο ACOD[†] etc 16 καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρ(ε)ισαίων with B 124.; NL 33. etc om οἱ; Δ om καὶ οἱ; ACOD[†] etc read καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι — ἐσθίει[†] with NBD etc, ἐσθίεται (for -τε) Θ; ACLA al pler add καὶ πίνει; NCLΔ add also ὁ διδάσκαλος ὑμῶν Lk 5:29 αὐτῶν; B1. 22. etc αὐτοῦ

MATT 9

13 πορευθέντες δὲ μάθετε τί
ἐστίν ¹“Ἐλεος θέλω καὶ οὐ
θυσίαν”
οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς.

MARK 2

οὐκ ἤλθον καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς.

LUKE 5

32 οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς
εἰς μετάνοιαν.

30. THE QUESTION ABOUT FASTING

MATT 9:14-17 [+§68]

Τότε προσέρχονται αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
λέγοντες
Διὰ τί ἡμεῖς

καὶ οἱ Φαρισαῖοι
νηστεύομεν,
οἱ δὲ μαθηταὶ σοῦ
οὐ νηστεύουσιν;
15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Μὴ δύνανται
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος
πενθεῖν
ἐφ’ ὅσον μετ’ αὐτῶν ἐστὶν
ὁ νυμφίος;

ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν
ὁ νυμφίος,

MARK 2:18-22

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύοντες.
καὶ ἔρχονται

καὶ λέγουσιν αὐτῷ
Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου

καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων
νηστεύουσιν,
οἱ δὲ σοὶ [μαθηταὶ]
οὐ νηστεύουσιν;

19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Μὴ δύνανται
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος

ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν
ἐστὶν
νηστεύειν;
ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμ-
φίον μετ’ αὐτῶν οὐ δύνανται
νηστεύειν·

20 ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν
ὁ νυμφίος,

LUKE 5:33-39

Οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν
Οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
νηστεύουσιν πυκνὰ
καὶ δεήσεις ποιοῦνται,
ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων,

οἱ δὲ σοὶ
ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν.
34 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτοὺς

Μὴ δύνασθε
τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος

ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν
ἐστὶν
ποιῆσαι νηστεύσαι;

35 ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι,
καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν
ὁ νυμφίος

¹ Hos 6:6; cf Mt 12:7 (§ 31)

WH mg: Mt 9:14 πολλά

Mt 9:13 ἁμαρτωλοὺς with **NBDWA** etc; **CLXΘ** syr sin sah etc add εἰς μετάνοιαν 14 νηστεύομεν with **NB** min pauce; **CDLWXΔΘ** verss etc add πολλά Mk 2:18 σοὶ μαθηταὶ with **ACDLW** etc; σου μαθ. Δ; μαθ. σου **NΘ** etc; B min pauce om μαθ. Lk 5:34 νηστεύσαι with **BXZ** 28.; νηστεύειν **NACLDWΔΘ** etc

MATT 9	MARK 2	LUKE 5
καὶ τότε νηστεύουσιν.	καὶ τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.	τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
16 οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπι- βλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·	21 οὐδεὶς ἐπιβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα ἀπ' αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.	36 Ἐλέγεν δὲ καὶ παρα- βολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπιβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίσει
αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.		καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπιβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ.
17 οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται. (+ §68)	22 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἀπόλλυνται καὶ οἱ ἀσκοί. [ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς.]	37 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· 38 ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
		39 [Ὁὐδεὶς] πινὼν παλαιὸν θέλει νέον· λέγει γάρ Ὁ παλαιὸς χρηστός ἐστιν.]

31. PLUCKING GRAIN ON A SABBATH

§47+] MATT 12:1-8	MARK 2:23-28	LUKE 6:1-5
Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάβ- βασιν διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπεινασαν, καὶ ἤρξαντο τίλ- λειν	Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν ἱδια- πορεύεσθαι ¹ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤρξαντο ἰδοὺν ποιεῖν ¹ τίλ- λοντες	Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

WH mg: Mk 2:23 παραπορεύεσθαι

δοποοῖν

Lk 5:39 Καὶ οὐδεὶς

Mk 2:22 ἀπόλλυνται καὶ οἱ ἀσκοὶ with B cop; καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται D it codd; ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται
 NAOW (ἀπόλλυνται) ΔΘ (ἀπολύνται) etc; ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ L. — ἀλλὰ . . . καινοὺς with N*B 102;
 ACLO etc add βλητέον; W adds βάλλουσιν; D it codd om ἀλλὰ . . . καινοὺς Lk 5:38 βλητέον with
 ABCRX etc; βάλλουσιν N*D it etc — ACD (τηροῦνται) RXΘ verss etc add καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται;
 NBLW 33. etc om 39 D it Eus om v 39

MATT 12

στάχνας καὶ ἐσθίειν.

2 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες
εἶπαν αὐτῷ
Ἰδοὺ οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν
δοῦκ' ἐξέστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.

3 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Οὐκ ἀνέγνωτε
τί ἐποίησεν Δαυεὶδ

ὅτε ἐπείνασεν
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
4 πῶς εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” ἔφαγον,

ὁ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν
οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ,
εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;

5 ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν
τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βε-
βηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοι εἰσιν;
6 λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν
ὧδε. 7 εἰ δὲ ἐγνώκετε τί
ἐστιν ²“Ἐλεος θέλω καὶ οὐ
θυσίαν,” οὐκ ἂν κατεδικάσατε
τοὺς ἀναίτιους.

MARK 2

τοὺς στάχνας.

24 καὶ οἱ Φαρισαῖοι
ἔλεγον αὐτῷ
Ἴδε τί ποιοῦσιν
τοῖς σάββασιν ὁ οὐκ ἐξέστιν;

25 καὶ λέγει αὐτοῖς
Οὐδέποτε ἀνέγνωτε
τί ἐποίησεν Δαυεὶδ
ὅτε χρεῖαν ἔσχεν
καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
26 [πῶς] εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ
ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως
καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” ἔφαγεν,

οὗς οὐκ ἐξέστιν φαγεῖν

εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς,
καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
οὗσιν;

27 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄν-
θρωπον ἐγένετο καὶ οὐχ ὁ
ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·

LUKE 6

καὶ ἥσθιον τοὺς στάχνας
ψάλλοντες ταῖς χερσίν.

2 τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων
εἶπαν

Τί ποιεῖτε
ὁ οὐκ ἐξέστιν τοῖς σάββασιν;
3 καὶ ἀποκριθεὶς
πρὸς αὐτοὺς εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς
Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε
ὁ ἐποίησεν Δαυεὶδ

ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
4 [ὥς] εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” λαβὼν ἔφαγεν
καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ,
οὗς οὐκ ἐξέστιν φαγεῖν

εἰ μὴ μόνοις τοὺς ἱερεῖς;

5 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

¹ I Sam 21:6   ² Hos 6:6; cf Mt 9:13 (§29)

Mt 12:4 ἔφαγον with NB; ἔφαγεν CDWΘ al pler; Mk 2:26 πῶς with NCLΔΘ al pler; BD om — ἐπὶ Ἀβιάθαρ (τοῦ AC) ἀρχιερέως with NBLΘ al pler; DW 271. It codd om — τοῖς ἱερεῖς with NBL; τοῖς ἱεροῦσιν ACWΔΘ al pler   27, 28 D om Τὸ σάββ. διὰ . . . ὥστε   Lk 6:2 ἔξεστιν with BR it vg arm; NACWXΘ cop pesh etc add ποιεῖν   4 ὥς with N*ACW al pler; πῶς LRXΘ 33, etc; BD om   5 D inserts this v after v 10, and reads here: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ “Ἀνθρώπε εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας ἐγκατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου

MATT 12	MARK 2	LUKE 6
8 κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.	28 ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.	Κύριός ἐστιν [τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου].

32. THE WITHERED HAND

MATT 12:9-14	MARK 3:1-6	LUKE 6:6-11 [+§34]
Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος χεῖρα ἔχων ξηράν. 10 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. 11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Τίς [ἐσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἕν, καὶ ἂν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,	Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα· 2 καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. 3 καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν· Ἐγείρε εἰς τὸ μέσον. 3 καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν· Ἐγείρε εἰς τὸ μέσον.	Ἐγένετο δὲ ἐν ἐτέρῳ σαβ- βάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά· 7 παρετηροῦντο δὲ αὐτόν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρι- σαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ [θεραπεύει], ἵνα εὗρωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ. 8 αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς διαλο- γισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηράν ἔχοντι τὴν χεῖρα Ἐγείρε καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον· καὶ ἀναστὰς ἔστη. [LUKE 14:5] καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται,

WH mg: Lk 6:5 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου 7 θεραπεύσει

Mk 3:2 τοῖς with AB1.WΔ al pler; ἐν τοῖς NCDHMΘ cop — θεραπεύσει with ABCDLE al pler; θεραπεύει
NWΔ 271. Lk 6:5 τοῦ σαβ. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ. with NBW pesh har cop etc; ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ. καὶ τοῦ σαβ.
ADLXXΔ it vg etc 7 θεραπεύει with NADLW etc; θεραπεύσει BXΔΘ cop etc

MATT 12

οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;

12 πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος
ποσὸν προβάτου.

ὥστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν
καλῶς ποιεῖν.

13 Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ
"Ἐκτεινόν σου τὴν χεῖρα"
καὶ ἔξετεινεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη
ὕγιής ὡς ἡ ἄλλη.

14 Ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρι-
σαῖοι

συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

MARK 3

4 ^aκαὶ λέγει αὐτοῖς

"Ἐξεστιν τοῖς σάββασιν
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν;
οἱ δὲ ἐσιώπων.

5 καὶ περιβλεψάμενος
αὐτοὺς
μετ' ὀργῆς,

συνλνπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει
τῆς καρδίας αὐτῶν,

λέγει τῷ ἀνθρώπῳ
"Ἐκτεινον τὴν [χεῖρά σου].
καὶ ἔξετεινεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.

6 Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρι-
σαῖοι
εὐθύς μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν

συμβούλιον ἔδιδουν¹ κατ' αὐτοῦ
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

[LUKE 14]

καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν
ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; (§123)
[Cf Luke 12:24 (§113)]

9 ^aεἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς
αὐτοὺς Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;

10 καὶ περιβλεψάμενος
πάντας αὐτοὺς

εἶπεν αὐτῷ
"Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου"
ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.

11 Αὐτοὶ δὲ

ἐπλήσθησαν ἀνοίας,
καὶ διεῖλάνον πρὸς ἀλλήλους
τί ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.
(+§34)

Lk 14:3, 4a

^a καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
πρὸς τοὺς νομοκούς καὶ Φαρισαίους
λέγων

"Ἐξεστιν τῷ σαββάτῳ
θεραπεῦσαι ἢ οὐ;
4 οἱ δὲ ἡσύχασαν. (§123)

WH mg: Mk 3:5 χεῖρα 6 ἐποίησαν

Lk 6:10 αὐτοῦ: DΘ add ὡς καὶ (Θ om) ἢ ἄλλη: D inserts v 5 after v 10

CHAPTER IV. THE ORGANIZATION OF JESUS' FOLLOWERS, §§33, 34

33. THE FAME OF JESUS

ΜΑΤΤ 12:15-21 [+§50]	MARK 3:7-12	[LUKE 6:17-19]
Ὁ δὲ Ἰησοῦς γιγνούς ἀνεχώρησεν ἐκείθεν. [ΜΑΤΤ 4:25] Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. (§23)	Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν, 8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ¹ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, ¹ πλῆθος πολὺ, ἀκούοντες ὅσα ἔποιε ¹ ἦλθαν πρὸς αὐτόν. 9 καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· 10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον μάλιστα.	καὶ καταβάς μετ' αὐτῶν ἕστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἳ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· 18 καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐξήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰάτο πάντας. (§34)

WH mg: Mk 3:7 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησεν,

8 Σιδῶνα,—

ἐποίει

MATT 12

16 ^aκαὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς
ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν
ποιήσωσιν·

17 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
'Ησαίου τοῦ προφήτου λέ-
γοντος

18 ^{1c}· Ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
ἡρέτισα,
ὁ ἀγαπητός μου ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχὴ μου·

θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν,
καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπ-
αγγελεῖ.

19 Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει,
οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς
πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.

20 κάλαμον συντετριμμένον
οὐ κατεάξει

καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει,
ὥς ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν
κρίσιν.

21 καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη
ἐλπιούσιν." (+ §50)

MARK 3

11 ^aκαὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκά-
θαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν,
προσέπιπτον αὐτῷ
καὶ ἔκραζον ἰλέγοντα¹ ὅτι
Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς
ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν
ποιήσωσιν.

Mk 1:34b

^a καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,

καὶ οὐκ ἦφιεν
λαλεῖν τὰ δαιμόνια,
ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν [Χριστὸν
εἶναι]. (§24)

Lk 4:41

^a ἔξήρχετο¹ δὲ καὶ δαιμόνια
ἀπὸ πολλῶν,
κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι
Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·
καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ
λαλεῖν,
ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν
εἶναι. (§24)

¹ Isa 42:1-4; 41:8 f

WH mg: Mk 3:11 λέγοντες Lk 4:41 ἐξήρχοντο

Mk 3:12 ποιήσωσι(ν): O etc add ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι (cf Mk 1:34; Lk 4:41, §24)

34. THE CHOOSING OF THE TWELVE

	MARK 3:13-19a	LUKE 6:12-19
[Cf Matt 5:1a (§35)]	Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος [Cf Mark 1:35 (§25)]	Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέ- ραις ταύταις ἐξελεῖν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν <u>διανυκτε-</u> <u>ρεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ.</u> 13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν.
	"CONTINUING ALL NIGHT"	
[MATT 10:2-4]	καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. 14 καὶ ἐποίησεν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,	
Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·	ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλλ- λειν τὰ δαιμόνια· 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα (καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι) Πέτρον, 17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα) Βοανηργές, ὃ ἐστὶν Τίτοι Βρον- τῆς), 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολο- μαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν 16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ ὃς ἐγένετο προδότης,	
πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,		
3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος, 4 Σίμων ὁ Καναναῖος		
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. (§70)	19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.	

WH mg: Mk 3:17 ὀνόματα

Mk 3:14 οὓς . . . ὠνόμασεν with **NBC*W** (after μετ' αὐτοῦ) ΔΘ min pauc cop etc; ADL it vg pesh al
 pler om 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα with **NBC*WΔ**; ADLΘ al pler om

MARK 3

[Cf Matt 12:15 (§33)]

[Cf Mark 3:7-10 (§33)]

[Cf Matt 4:25 (§23)]

LUKE 6

17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν
ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινῷ "LEVEL PL
καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν
αὐτοῦ,
καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ
ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας
καὶ Ἱερουσαλὴμ
καὶ τῆς παραλίου Τύρου" SHORE-CO
καὶ Σιδῶνος,

18 οἱ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ
ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν
καὶ οἱ ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ πνευ-
μάτων ἀκαθάρτων
ἐθεραπεύοντο.

19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
ἐξήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ,
ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ-
χετο
καὶ ἰᾶτο πάντας.

CHAPTER V. THE SERMON ON THE MOUNT, §§35-44

35. THE CHARACTER AND DUTIES OF DISCIPLES

§23+] MATT 5:1-16

AOR. ACT. PTCLPLE - ὄρα

[ὄρα] δὲ τοὺς ὄχλους

ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος

καὶ καθίσαντος αὐτοῦ

προσῆλθαν [αὐτῷ]

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ

AOR. PART. N.M.S.

ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων

3 ΜΑΚΑΡΙΟΙ "οἱ πτωχοὶ"

τῷ πνεύματι,

ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία

τῶν οὐρανῶν. ΤΕΝΘΟΥΝΤΕΣ

4 μακάριοι "οἱ πενθοῦντες,"

ὅτι αὐτοὶ "παράκληθῇσονται."

ΠΑΡΑΚΛΗΤΩ

[Cf Mark 3:13 (§34)]

AOR. PTCLPLE.

GEN. S. M.

WITH AUTOU TO FORM

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

A GEN. ABS.

LUKE 6:20-26

[Cf Luke 6:12, 13, 17 (§34)]

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλ-

μοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς

αὐτοῦ

ἔλεγεν

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ, "ΥΕ"ὅτι ὕμῃτερά ἐστὶν ἡ βασιλείατοῦ θεοῦ. ὕμῃτερός

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

[Cf v 21b below]

1 Isa 61:1 f

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν IS USED
EXCLUSIVELY BY MT. JESUS MUST
HAVE USED τοῦ θεοῦ.

+4 VARY IN
EDER

MATT 5

LUKE 6

διψάω

ἐλεέω

ACCOUNT

B. SUBJ
οὐκ ἔστιν

κρίνω
καὶ κρίνω

THUS"
PERSECUTE

5 μακάριοι ¹"οἱ πραεῖς,"
ὅτι αὐτοὶ "κληρονομήσουσι
τὴν γῆν." **κληρονομήσουσι**

6 μακάριοι οἱ πεινῶντες **πεινῶ - N.M.S. PRES. PART**
καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται **FUT. PASS. 3PI.**
[Cf v 4 above] **χορτάζω** κλαίω "weep" →

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται **"WILL RECEIVE MERCY"**

8 μακάριοι ²"οἱ καθαροὶ τῇ
καρδίᾳ," **καθαροὶ**

ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται **FUT. MIDD. 3PI.**

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι [αὐτοὶ] υἱοὶ θεοῦ κλη-
θήσονται. **εἰρηνοποιοὶς**
καλέω

10 μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι **PERF. PASS. PART.**
ἐνεκεν δικαιοσύνης, **διώκω** **N.M.PI.**

ὅτι αὐτῶν ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11 μακάριοι ἐστε ὅταν **OT + EN "WHEN"**
INDFINITE TIME **ΜΙΣΕΩ**
ἀπό + ὀρίσως αφορίω
FUT. SUBJ.

"WILL REPROACH"
ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν
καὶ ἐπώσωσιν πᾶν πονηρὸν καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι **ψεύδομαι**
ἐνεκεν ἐμοῦ

12 χαίrete
καὶ ἀγαλλιᾶσθε **PRES. IMPER. M. 2PI.**

ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν **"REWARD"**

πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
οὕτως γὰρ

ᾤψαν τοὺς προφῆτας
τοὺς πρὸ ὑμῶν.

11 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,
ὅτι ¹χορτασθήσεσθε. **χορτάζω**
μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ὅτι γελάσετε.

γελάτω "YOU SHALL LAUGH"

22 μακάριοι ἐστε ὅταν
μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι,
καὶ ὅταν ἀφωρισθῇ ὑμᾶς
καὶ ὀνειδίσωσιν **ὀνειδίξω**
καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν
ὡς πονηρὸν **"EVIL"**

ἐνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου

23 χαίrete ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
καὶ σιωπήσατε **σιωπῶ**

ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν

πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ·
κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ

ἐποιοῦν τοῖς προφῆταις
οἱ πατέρες αὐτῶν. **"BICH"**

24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλου-
στοῖς, **"CONSOLATION"**

ὅτι ἀπέχετε τὴν παρακλησιν
ὑμῶν. **ἀπέχω 2PI. IND. ACT**

¹ Ps 37 (36):11

² Ps 24 (23):4

Mt 5:11 ψευδόμενοι with **BCOWE** al pler; D it etc om

ΑΓΓΕΛΙΑ: **ONLY USE OF** ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
OUTSIDE THE GOSPEL; IN GOSPEL: WORKS OF
XT.

MATT 5

'WHO HAVE BEEN FILLED' PERF. PASS. PART.
N.M.P. ἐμπλήρημι

'MOURN' Πενθέω

"SALT"

13 Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἅλας τῆς γῆς.

μωραίνω = AOR. PASS. SUBJ.

ἐάν δε τὸ ἅλας μωραίνη,

ἐν τίνι ἀλισθῆσεται; **ζύζω**

εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι

ἰσχύς

AOR. PASS. PART. N.M.S.

εἰ μὴ βλήθῃ ἐξω καταπατεῖσθαι

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14 Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ

κόσμου. οὐ δύναται πόλις

κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη.

ΠΤΩ = 2 AOR. INF. PASS. "TO HIDE"

15 οὐδὲ καίουσιν λύχρον

καὶ τιθέασιν αὐτὸν FOR ΤΙΘΕΙΤΙ = "SET"

ὑπὸ τὸν μόδιον. "COEN MEASURE"

ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχρίαν,

καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ

οἰκίᾳ.

AOR. IMPER. 32.

16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς

ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-

πων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ

καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν

πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς

οὐρανοῖς.

[MARK 9:50b]

ἐάν δε τὸ ἅλας ἀναλον γένηται,

ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσεται; (§94)

'SEASON'

'FIT'

ΚΑΤΑΠΤΕΩ = PRES.

'TRAMPLED' INF. PASS.

ΚΕΙΜΗΛΙ = PRES. PART. N.S.F.

LUKE 6

25 οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησ-

μένοι νῦν,

ὅτι πεινάετε. ΠΕΙΝΩ "SHALL HUN"

οὐαὶ, οἱ γελῶντες νῦν, "LAUGHING"

ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. ΚΛΑΙΩ

26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς. "WHEW"

εἰπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι,

κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν "THE SAM"

τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πα-

τέρες αὐτῶν.

[LUKE 14:34b, 35a]

ἐάν δε καὶ τὸ ἅλας μωρανηθῇ,

ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;

35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν "DUNG"

εἰθερὸν ἐστιν

ἐξω βάλλουσιν αὐτό. (§124)

"OUT"

AOR. PART. N.M.S.

ΚΤΤΩ "LIGHT"

οὐδέ τις λύχρον ἀφας = λυχρός

εἰς κρύπτην τίθησιν "SECRET PLACE"

οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον

ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχρίαν, λυχρίν

ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς βλέ-

πωσιν. (§108) ΤΗΣ ΟΝΕΣ COMING"

PRES. PART.

ΕΙΣΠΟΡΕΥΟΜΕΝ

PRES. SUBJ.

Mk 4:21b

Lk 8:16

α Μήτι ἔρχεται ὁ λύχρον "COVERS"

ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ

ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; "BED"

οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχρίαν τεθῇ;

(§55)

α Οὐδέ τις λύχρον ἀφας

καλύπτει αὐτὸν σκελεῖ "VESSEL"

ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,

ἀλλ' ἐπὶ λυχρίας τίθησιν,

ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ

φῶς. (§55)

36. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE LAW

<p>AOR. SUBJ. 2P. <u>ΜΗ</u> νομίζετε <u>ὅτι</u> ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι· 18 ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, 2AOR. SUBJ. 3S. <u>παρερχομένη</u> ἰδὼτα ἐν ἡ <u>μία</u> <u>κερέα</u> οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως [ἂν] πάντα γένηται. 19 ὃς ἐάν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 20 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐάν μὴ <u>περισσεύσῃ</u> ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσελεύσθε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.</p>	<p>MATT 5:17-20 "DO NOT SUPPOSE" "OR" "TO FULFILL" "SHOULD PASS AWAY" "POINT" "TITTLE" 2AOR. SUBJ. "LEAST-THUS" "ABOUND; EXCEED" "PLÉIΩV" NUNN 123.</p>	<p>[LUKE 16:17] "EASIER" Εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρέλθῃν 2AOR. INF ἢ τοῦ νόμου 'μίαν κερέαν' πεσεῖν. (§129) 2AOR. INF ΠΙΠΤΩ "TO FAIL"</p>
---	---	---

37. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE TEACHING OF THE SYNAGOGUE

<p>MATT 5:21-48 'Ἰκούσατε ὅτι ἐροῦντο τοῖς ἀρχαίοις 1^α "Οὐ φονεύσεις" ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἐνοχὸς ἔσται τῇ κρίσει 22 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐνοχὸς ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ <u>Ῥακά</u>, ἐνοχὸς ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ <u>Μωρέ</u>, ἐνοχὸς ἔσται εἰς <u>Ῥοὺλ</u>·</p>	<p>MATT 5:21-48 AOR. PASS. 3S. φημί "WAS SAID" FUT. IND. (IMP. PER. IN FORCE) "LIABLE" ὀργίζω "ANGRY" AOR. SUBJ. κήρῃ (ARAMAIC) "EMPTY-HEAL"</p>	<p>LUKE 6:27-36 NUNN 216 USE OF ΚΗ = CL. OF UNDER TIME.</p>
---	--	---

¹ Ex 20:13; Deut 5:17

ΜΑΤΤ 5

"FIRE"

τὴν γένναν τοῦ πυρός. 23 ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου
ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κάκει
μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει τι κατὰ σοῦ, 24 ἄφες
ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν
τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε
πρῶτον διαλλάγῃ τῷ ἀδελ-
φῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσ-
φερε τὸ δῶρόν σου.

25 ἴσθι εὐνοῶν - Εὐνοῶ
τῷ ἀντιδίκῳ σου τάχῃ - QUICKLY

ἕως οὗ εἰ μετ' αὐτοῦ
ἐν τῇ ὁδῷ.

"LUST"

μὴ ποτέ σε παραδῶ πρὸς τὸν
ἀντίδικόν τῷ κριτῇ,
καὶ ὁ κριτὴς ᾠδεῖ
τῷ ὑπηρετῇ, "OFFICER"
καὶ ῥιζώσῃ

"PRISON"

εἰς φυλακὴν βληθήσῃ

26 ἀμὴν λέγω σοι,

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν¹

ἕως ἂν ἐξέρχῃ καὶ 2 4

ἀποδῶς τὸν ἔσχατον κοδράν-
την. ᾠδοῶμι 2 4

27 Ἰκούσατε ὅτι ἐρρήθη

1 "Οὐ μοιχεύσεις" 28 Ἐγὼ

δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέ-
πων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυ-
μῆσαι [αὐτήν] ἤδη ἐμοίχευσεν

αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

29 αἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου

ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε,

ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,

ἔξελξῃ TAKE OUT

Mt 18:9a

α καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου

σκανδαλίζει σε,

ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. (§94)

1 Ex 20:14; Deut 5:18

PRFS. SUBJ. 23. "SHALL OFFER"
THE ALTAR. καὶ ἐκεῖ ἴθι
μνησθῇς - AOR. PASS. SUBJ.
2 AOR IMPER. αφιγημ
"OFFER" ADV.
"GO AWAY"
διελάττω - 2 AOR. PASS. IMPER.
"OFFER"

[LUKE 12:58, 59]

ὡς γὰρ ὑπάγεις

μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου "ADVERSARY"
ἐπ' ἄρχοντα "MAGISTRATE"

ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν
ἀπῆλλάχθαι [ἀπ'] αὐτοῦ "HE SHOULD
DRAG AWAY."

μὴ ποτε κατασύρῃ σε
πρὸς τὸν κριτὴν,

καὶ ὁ κριτὴς σε παραδώσῃ.

τῷ πράκτορι,

καὶ ὁ πράκτωρ

σε βαλεῖ εἰς φυλακὴν.

59 λέγω σοι,

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν

ἕως καὶ

τὸ ἔσχατον λεπτόν ἀποδῶς. (§117)

(2) λεπτόν = (1) κοδρά

μοιχεύω - MUT. IND. "COMMIT ADULTERY. ΤΗΣ

AOR. INF. ἐπιθυμῆω (IN N.T. = "LUST") "LUST"

LIT. "TO GET ONE'S HEART UPON"

Mk 9:47a

α καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου

σκανδαλίζῃ σε,

ἐκβαλε αὐτόν. (§94)

<p>COFITABLE PERISH" PASS.SUBJ. ΚΟΤΤΩ R. IMPER. COFITABLE UNOEVER WIFE" R. IMPER. ET HIM GIVE"</p>	<p>MATT 5 συμφέρι γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν 30 καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἐκκοῦν αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, συμφέρι γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ 31 Ἐρρέθῃ δέ ὡς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δοῦν αὐτῇ ἀποστάσιον," R. IMPER. 35. "A BILL OF DIVORCE" ET HIM GIVE"</p>	<p>"MEMBERS" "ONE" "BODY" "CUT OFF" "A LOT OF" cf. NUMB: 196 "PERISH" "AFTER" 35. 2AOK. SUBJ. Ἀτέρχομαι "SHALL PUT AWAY" "A BILL OF DIVORCE"</p>	
--	--	--	--

Mt 18:9b

Mk 9:47b

999D
ἂ καλὸν σοι ἐστὶν
μονόφθαλμον
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν
τοῦ πυρός. (§94)

ἂ καλὸν σέ ἐστιν
μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, (§94)

Mt 18:8

Mk 9:43

ἂ Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου
ὁ πῶς σου "FOOT"
σκανδαλίζει σε,
ἐκκοῦν αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ

ἂ Καὶ ἐὰν
ἡ χεὶρ σου
σκανδαλίσῃ σε ἡ χεὶρ σου,
ἀπόκοψον αὐτήν

ἂ καλὸν σοι ἐστὶν
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ χωλὸν
ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. (§94)

καλὸν ἐστὶν σε
κεκλόν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστόν. (§94)

Cf Mt 19:7 (§135)

Cf Mk 10:4 (§135)

Deut 24:1(3) (LXX)

cf. p. 156.

MATT 5

[LUKE 16:18]

32 Ἄ'Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν
ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

PT παρεκτός λόγου πορνείας "FORNICATION"

33 ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι
[καὶ ὁς ἐὰν ἀπολελυμένην
γαμήσῃ μοιχᾷται] "COMMITTS ADULTERY"

33 Πάλιν ἤκουσατε ὅτι ἐρ-
ρέθη τοῖς ἀρχαίοις 1" Οὐκ
ἐπιорκήσεις, ἀποδώσεις" δὲ
"τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου."

34 Ἄ'Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ
ὀμόσαι ὅλως· μῆτε ἐν 2" τῷ
οὐρανῷ, ὅτι "ἑρῶς ἐστὶν
τοῦ θεοῦ." 35 μῆτε ἐν "τῇ
γῇ," ὅτι "ὑποπόδιον ἐστὶν
τῶν ποδῶν αὐτοῦ." μῆτε εἰς
Ἱεροσόλυμα, ὅτι 3" πόλις"
ἐστὶν "τοῦ μεγάλου βασι-
λέως." 36 μῆτε ἐν τῇ κε-
φαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ
δυνασαι μίαν τριχά λευκὴν
κοιῆσαι ἢ μέλαιναν. 37 ἔσ-
τω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναι ναι,
οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων
ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

35 μῆτε ἐν "τῇ
γῇ," ὅτι "ὑποπόδιον ἐστὶν
τῶν ποδῶν αὐτοῦ." μῆτε εἰς
Ἱεροσόλυμα, ὅτι 3" πόλις"
ἐστὶν "τοῦ μεγάλου βασι-
λέως." 36 μῆτε ἐν τῇ κε-
φαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ
δυνασαι μίαν τριχά λευκὴν
κοιῆσαι ἢ μέλαιναν. 37 ἔσ-
τω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναι ναι,
οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων
ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

38 Ἄ'Εκούσατε ὅτι ἐρρέθη
4" Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ"
"AGAYST"

38 Ἄ'Εκούσατε ὅτι ἐρρέθη
4" Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ"
"AGAYST"

ἡλιὸς ὁ ἀπολύων "PUTTING A JAW
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμῶν ἑτέραν "ANOTHER"
μοιχεύει,
καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρός "HUSBAND"
γαμῶν μοιχεύει. (§129)

WITH NE. AT ALL"; OTHERWISE, "WHOLLY"

"FOOTSTOOL"

BACTILEUS "KING"

"HEAD"

WHITE"

PREB. IMPER. 25. ΕΙΜΙ "LET BE"

THAN THOSE"

cf: JAS. V:12

ALSO, P 253, Mt. xxiii:

Mt 19:9

Mk 10:11, 12

Ἄ'λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι ὁς ἀν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
μὴ ἐπὶ πορνείᾳ ὕψον.
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾷται. (§135)

Ἄ'λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι ὁς ἀν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
μὴ ἐπὶ πορνείᾳ ὕψον.
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾷται. (§135)

Ἄ'καὶ λέγει αὐτοῖς
Ὅς ἀν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾷται ἐπ' αὐτήν, "HAVING PUT AWAY"
12 καὶ ἐὰν αὕτη ἀπολύσῃ
τὸν ἄνδρα αὐτῆς
γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾷται. (§135)

"HUSBAND" AUK. PART. FEM. N.S.

1 Num 30:2; Deut 23:21 2 Isa 66:1 3 Ps 48(47):2 4 Ex 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21

WH mg: Mt 5:37 ἐσται

Mt 5:32 πᾶς ὁ ἀπολύων with NBLΘ vg pesh al pler; ὁς ἀν ἀπολύσῃ D etc — καὶ ὁς . . . μοιχᾷται: B min
καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾷται: D 64. 3 it om

OATH IMPLIES TRUTHFULNESS AT TIMES ONLY;
JESUS SAYS WE MUST LIVE CONSTANTLY IN
INTEGRITY. JESUS ∴ CONDEMNS THE WHOLE

MATT 5

καὶ "ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος."
39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν

[Cf v 44 below]

2AOR. INF. "EVIL (ONE)"

μη ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ
ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίζει
εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου],
40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν,
41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει
μῖλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ
δυο.

42 τῷ αἰτοῦντί σε δός,
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σου δανείσασθαι
μη ἀποστραφῆς.

[MATT 7:12a]

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς
(§42)

43 Ἐκούσατε ὅτι ἐρρέθη
1 "Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου"

καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.
44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν
καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
διωκόντων ὑμᾶς

Εὐλογεῖτε

PRBS. PART. IN. ACC. PI. ΚΑΤΑΡΩΜΕΝΟΥΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΕΝΟΥΣ

ACC. S. TID. XW. "CHEEK"

PRBS. IMPER. "OFFER"

AOR. PASS. INF. "TO GO"

TOLAW

2AOR. INF. ΛΑΜΒΑΝΩ

2X. X. PREC. "COMPEL"

"IMPRESS"

PRBS. PART. ACT. D. S. M.

2AOR. IMPER.

AOR. INF. MID. ΔΕΝΕΙΛΩ

"BORROW"

"MONEY"

"LAW. PASS."

"(MID. MEANING)"

ONLY FORCE HERE OF EN

IN KPL. CONC. CA.

[Cf Mark 12:31 and parallels

(§154)]

LUKE 6

27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς
ἀκούουσιν, "ΕΧΘΡΟΙΣ"
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν,
καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,
MID. W. PART. D. H. PI.

28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρω-
μένους ὑμᾶς, "CURSE"

προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπηρε-
αζόντων ὑμᾶς. ΕΠΙΣΤΑΣΙΣ
"INSULT" PRBS. PART. T. P. H. M.

29 τῷ πεποιθῶτι σε, D. S. M. PI. ES.

ἐπὶ τῇ σιαγόνᾳ αὐτοῦ

παρέχε καὶ τῇ ἄλλῃ

καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος σου

τὸ ῥαβδί

καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κολύσης.

"TUNIC" (AOR. 30B)

"FORBID"

30 παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου,

καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σά

μη ἀπαίτει. IMPER. 2 S.

31 καὶ καλῶς θελέτε.

"ASK BACK"

ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,

† ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

"SIMILARLY."

"LIKE MANNER"

[Cf v 27 above, and v 35a below]

[Cf v 28 above]

1 Lev 19:18 MOST QUOTED OT VERSE IN NT.

WH mg: Lk 6:31 καὶ ὑμεῖς

Mt 5:39 δεξιὰν: D I it syr sin cur al om — σιαγόνα σου with BD vg; σου σιαγόνα I.Θ al pler; NW min etc
σιαγόνα 44 τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν with NB min it vg syr cur sin etc; DLWΔ al pler add εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους
ὑμᾶς (ὑμῖν D*); DLWΔΘΣ al pler add καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (min τοῖς μισοῦντας) ὑμᾶς (from Lk 6:27)
Lk 6:29 ἐπὶ with ABLR al pler; εἰς NDWΘ Clem Or 30 αἰτοῦντί with NBW; τῷ αἵρ. ADRE al pler

MATT 5

45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς
καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ
ἀδίκους.

46 ἐὰν γὰρ ἀγαπήσῃτε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
τίνα μισθὸν ἔχετε;
οὐχὶ καὶ οἱ τελώναι
τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

47 καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε
τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
τί περισσὸν ποιεῖτε;
οὐχὶ καὶ οἱ ἐθνικοὶ
τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

[Cf v 44 above]

[Cf v 45 above]

48 ὅτι ὅταν ὑμεῖς ἐμίσητε
τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστιν.

LUKE 6

[Cf v 35b below]

32 καὶ εἰ ἀγαπᾶτε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
τίνα ὑμῖν χάρις ἐστίν;
καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ
τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγα-
πῶσι.

33 καὶ [γὰρ] ἐὰν ἀγαθοποιήτε
τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς,
τίνα ὑμῖν χάρις ἐστίν;
καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ
τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν.

34 καὶ ἐὰν δανίσῃτε παρ' ὧν
ἐλπίζετε λαβεῖν, τίνα ὑμῖν
χάρις [ἐστίν]; καὶ ἁμαρτωλοὶ
ἀμαρτωλοῖς δανίζουσιν ἵνα
ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.

35 ἄλλω ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν
καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε
[μηδὲν] ἀπελπίζοντες·

καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς· ὅτι αὐτὸς
Χριστὸς ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας καὶ δανίζοντες.
36 ὅταν ὑμεῖς ἐμίσητε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστιν.

36 ὅταν ὑμεῖς ἐμίσητε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστιν.

οἰκτίρμονες οἰκτίρμων
καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν
οἰκτίρμων ἐστίν.

38. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE OSTENTATION OF THE JEWS

MATT 6:1-18

Προσέχετε [δὲ] τὴν δουλοσύνην
ὑμῶν μὴ ποιεῖν

TRANSL. HERE AS "ARTS, GENEROUSITY"

¹ Deut 18:13

WH mg: Mt 5:46 οὐτως

Lk 6:35 μηδὲνα

MATT 6

OK. PASS. ἐμπρόσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς
θεάουμιτὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δέ
BE SEEN μὴγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ
τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

2 Ὄταν οὖν ποιῇς ἐλεημο-
σύνην, μὴ σαλπίσσης ἐμπροσ-
θέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ
ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὥστε
δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέ-
χουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.

3 σὺ δὲ ποιῶντος ἐλεημο-
σύνην μὴ γινώσκῃς ἡ ἀριστερὰ
σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου.

4 ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη
ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ
ἀποδώσει σοι.

5 Καὶ ὅταν προσεύχησθε,
οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί·

ἀλλ' ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν
πλατειῶν ἐστῶτες προσεύ-
χεσθαι, ὥπως φανῶσιν τοῖς
ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.

6 σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, ἕ-
λθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου
καὶ κλείσας τὴν θύραν σου
πρόσευξαι· τῷ πατρὶ σου τῷ
ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ
ἀποδώσει σοι.

7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε
ὥσπερ οἱ ἔθνη καὶ δοκοῦσιν
γάρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται·

8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς,
ἀλλ' ὅτι ὁ θεὸς ἀκούει τοὺς
ἐν τῷ κρυπτῷ· ἀμὴν.

OTHERWISE

ALMS

SOUND A TRUMPET

ὑπὸ + κρινόμεναι
ὑποκριτῶν - ANSWER FROM UNDER

(GREEK PLAYERS WORE MASKS)

δόμη "STREETS"
THEY MAY HAVE GLORY

ἀπό + ἔχω - THEY HAVE

2 AOR IMPER 3S. γινώσκω

LEFT - F. BECAUSE REFERS TO ΧΕΙΡ

PRES SUBJ. 3.S. εἴμῃ MAY BE

προσεύχομαι SUBJ. 2 PL. PRAY

CORNER ἢ γωνία

2 PERF PART. N.M.P. ἵστημι STAND

2 AOR SUBJ. φαίνω MAY BE SEEN

εἴτερχομαι - 2 AOR. IMPER. 2S. "ENTER"

"CHAMBER"; "SECRET ROOM"

προσεύχομαι AOR MID IMPER. 2S.

βατταλογέω (B, L) AOR SUBJ. 2 PL.

δοκέω "TO BE VAIN REPUTATIONS"

"I THINK"

WORDINGS

THE WILL BE HEARD - FUT. PASS.

[LUKE 12:30]

ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἐν τῷ
κόσμῳ ἐπιζητοῦσιν,

"SEEK AFTER" PRES. 2 PL.

1 Isa 26:20; 2 Kings 4:33

MATT 6

οἶδεν γὰρ [ὁ θεός] ὁ πατὴρ ὑμῶν.

ὧν χρεῖα ἔχετε

πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

9 Οὕτως οὖν προσεύχεσθε

ὑμεῖς

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,

ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου,

γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς

11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν

δοῦν ἡμῖν σήμερον

12 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν

13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν

ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ

14 ὅταν ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

15 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε

16 Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

17 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

18 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

19 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

20 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

21 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

22 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

23 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

2 PERE FROM OBSOLETE
IOW WITH PRES. SENSE
"TO KNOW"

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

AOR INF. ACT.

[LUKE 12]

ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρῄσετε τούτων

[LUKE 11:2-4]

εἰπεν δὲ αὐτοῖς

"Ὅταν προσεύχησθε λέγετε

Πάτερ,

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου

ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν

τὸν ἐπιούσιον

4 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,

καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν

ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ

14 ὅταν ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

15 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

16 Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

17 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

18 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

19 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

20 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

21 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

22 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

23 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

24 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

25 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

26 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

27 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

28 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος

^a Cf Mt 6:32 (§39)

^b Cf Mt 26:41 (§174)

^b Cf Mk 14:38 (§174)

^b Cf Lk 22:40 (§174)

^c Mt 18:35

^d Οὕτως καὶ ὁ πατὴρ μου ὁ οὐράνιος

ποιήσει ὑμῖν

Ἐὰν μὴ ἀφῇτε ἕκαστος τὰς ἀδελφῶν αὐτοῦ

ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν. (§98)

Mt 6:8 ὁ θεός with ^x*B sah; DWAΘΣ al pler om

MATT 6

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματος
ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν φ
ἔσται·
23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
πονηρὸς ᾗ,
ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν
ἔσται.
εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.
τὸ σκότος πόσον. *Nov. text.*

24 Οὐδεὶς δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεῖν·
ἢ γὰρ τὸν ἑνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἐτέρου καταφρονήσει·
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
καὶ μαμωνᾷ.

ON ACCOUNT OF THIS

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε [ἢ τί πίνητε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσθητε· ἐνὸς αὐτοῦ
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεόν ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπεύρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν
εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν

[LUKE 11:34, 35]

Ὁ λύχνος τοῦ σώματος
ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς ᾗ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἐστίν·
ἐὰν δὲ
πονηρὸς ᾗ,
καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινὸν.
35 σκότειν οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. (§108)

[LUKE 16:13]

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεῖν·
ἢ γὰρ τὸν ἑνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἐτέρου καταφρονήσει.
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
καὶ μαμωνᾷ. (§128)

[LUKE 12:22-31]

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
[αὐτοῦ]
Διὰ τοῦτο ἰλέγω ὑμῖν,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσθητε.
23 ἡ γὰρ ψυχὴ πλεόν ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε τοὺς κόρακας
ὅτι οὐ σπεύρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν
εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ θεός

GEN. OF POSS.

Mt 6:22 οὖν BLΔ9 al pler; X codd it vg syr cur etc om

MATT 6

"FEEDS"

ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά·

οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον· **"RATHER"**

διαφέρετε αὐτῶν· **"EXCEL" "OF VALUE"**

27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν

δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν **"TO ADD"**

ἡλικίαν αὐτοῦ τῆχυν ἓνα· **"CUBIT"**

28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί

μεριμνᾶτε;

καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ

πῶς αὐξάνουσιν·

οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·

29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι

οὐδὲ Σολομών

ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ

περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.

30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ

σήμερον ὄντα καὶ αὔριον

εἰς κλίβανον βαλλόμενον

ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιένυσσιν,

οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι·

31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ-

γοντες

Τί φάγωμεν; ἢ Τί πίνωμεν;

ἢ Τί περιβαλώμεθα;

32 πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη

ἐπιζητοῦσιν·

οὐδὲν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν

ὁ οὐράνιος

ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων.

33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον

τὴν βασιλείαν

καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα πάντα

προστεθήσεται ὑμῖν.

34 μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς

τὴν αὔριον, ἢ γὰρ αὔριον

μεριμνήσει αὐτῆς· ἀρκετὸν γὰρ

ἡμέρα ἢ κακία αὐτῆς.

[LUKE 12]

τρέφει αὐτοὺς·

πόσω μᾶλλον ὑμεῖς

διαφέρετε τῶν πετάνων.

25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν

δύναται ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ

προσθεῖναι πῆχυν;

26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλαχίστον δύνασθε,

τί περὶ τῶν λοιπῶν;

μεριμνᾶτε;

27 κατανοήσατε τὰ κρίνα

πῶς αὐξάνει·

οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·

λέγω δὲ ὑμῖν,

οὐδὲ Σολομών

ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ

περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.

28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον

ὄντα σήμερον καὶ αὔριον

εἰς κλίβανον βαλλόμενον

ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,

πόσω μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι·

29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε

τί φάγητε καὶ τί πίνητε,

καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,

30 ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη

τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν,

ἡμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρῆζετε τούτων·

31 πλὴν ζητεῖτε

τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα

προστεθήσεται ὑμῖν.

32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον,

ὅτι εὐδοκίᾳ ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι

ὑμῖν τὴν βασιλείαν. (§113)

^a Cf Mt 6:8 (§38)

40. ON JUDGING

MATT 7:1-6

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθήτε·

2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε
κριθήσεσθε, ἐπὶ τῇ ἑκάστη ᾧ κρίνατε

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν.

[MATT 15:14b]

τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ,

ἀμφοτέρωτ' εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. (§80)

[MATT 10:24, 25a]

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς

ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,

οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.

25 ἄρκετόν τῳ μαθητῇ ἵνα γένηται

ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,

καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.

(§73)

3 τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ

τοῦ ἀδελφοῦ σου,

τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ

δοκὸν οὐ κατανοεῖς;

4 ἢ πῶς εἰρεῖς

τῷ ἀδελφῷ σου

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

[MARK 4:24b]

ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε

μετρηθήσεται ὑμῖν

καὶ προστεθήσεται ὑμῖν. (§55)

LUKE 6:37-42

καὶ μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθήτε·
καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε,
καὶ ἀπολυθήσεσθε

38 δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
μέτρον καλὸν πεπισμένον,
σέσαλευμένον ὑπερεκχυνόμενον
νοῦ· ὧσαφύσιν εἰς τὸν κόλπον

ὑμῶν·
ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.

39 εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν
αὐτοῖς

Μῆτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν

ὀδηγεῖν;

οὐχὶ ἀμφοτέρωτ' εἰς βόθυνον

ἐμπεσοῦνται;

40 οὐκ ἔστιν μαθητὴς

ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,

οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.

25 ἄρκετόν τῳ μαθητῇ ἵνα γένηται

ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,

καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.

(§73)

3 τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ

τοῦ ἀδελφοῦ σου,

τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ

οὐ κατανοεῖς;

4 ἢ πῶς εἰρεῖς

τῷ ἀδελφῷ σου

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

Lk 6:37 καὶ οὐ μὴ¹ with ¹SBCLX² al pler; ἵνα μὴ ADW etc — καὶ οὐ μὴ²: ἵνα μὴ DW*4 it eth etc
38 ἀντιμετρηθήσεται with ¹NADLRW² etc; μετρηθήσεται B*P 3 it arm etc

MATT 7

ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,
καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ σου;

5 ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν,
καὶ τότε διαβλέψεις *πρὸς αὐτὸν*
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

6 Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς
κυσίν, μηδὲ βάλῃτε τοὺς μαρ-
γαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν
χοίρων, μή ποτε καταπατήσου-
σιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσίν αὐτῶν
καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

LUKE 6

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου,
αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
δοκὸν οὐ βλέπων;

ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,
καὶ τότε διαβλέψεις *πρὸς αὐτὸν*
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

41. ON ASKING OF GOD

MATT 7:7-11

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται· *ἐκρίθη*
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν·

8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.

9 ἢ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;

10 ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ—
μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ;

11 εἰ οὖν ὑμεῖς *ῥησὶς* πονηροὶ
ὄντες *ῥησὶς* οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

[Cf Mark 11:24 and parallel
(§147)]

[LUKE 11:9-13]

Κἀγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται·

κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.

10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει.
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, *part*
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.

11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν τὸν πατέρα
αἰτήσῃ¹ ὁ υἱὸς¹

ἰχθύν, *ῥησὶς*
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσει;

12 ἢ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν, ἐπιδώσει
αὐτῷ σκόρπιον;

13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ
ὑπάρχοντες *ῥησὶς*
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ

δώσει πνεῦμα ἅγιον *ῥησὶς*
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§105)

WH mg: Mt 7:8 ἀνοίγεται

Mt 7:8 ἀνοιγήσεται with NCLWXΔΣ al pler; ἀνοιχθήσεται Θ; ἀνοίγεται B cop syr cur pesh 9 τίς with B*L 3 it syr cur etc; τίς ἐστιν NCWXΘΣ al pler

42. THE GOLDEN RULE

MATT 7:12

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·
οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος
καὶ οἱ προφῆται.

[LUKE 6:31]

καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
τὸ ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. (§37)

43. ON DOING RIGHTEOUSNESS

MATT 7:13-27

Εἰσελθατε
διὰ τῆς στενῆς πύλης·
ὅτι πλατεία ἔστι καὶ εὐρύχωρος
ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν
ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν
οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς·
14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπά-
γουσα εἰς τὴν ζωὴν,
καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες
αὐτήν.

15 Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευ-
δοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προ-
βάτων, ἐσθθεν δέ εἰσιν λύκοι
ἄρπάγες.

16 ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν
ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. [Cf v 20
below]

μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν
σφαύλας
ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;

LUKE 6:43-49

[LUKE 13:24]

Ἀγωνίεσθε εἰσελθεῖν·
διὰ τῆς στενῆς θύρας,

ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητή-
σουσιν εἰσελθεῖν

καὶ οὐκ ἰσχύουσιν, (§121)

[Cf v 44 below]

Mt 22:40

ἅ ἐν ταύταις ταῖς δύο ἐντολαῖς
ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται. (§154)

Mt 12:33b

ἐκ γὰρ τοῦ κάρπου
τὸ δένδρον γινώσκεται. (§50)

WH mg: Mt 7:13 ἡ πύλη

MATT 7,

17 οὐτὼ πᾶν δένδρον ἀγαθὸν
καρπὸν καλοῦς ποιεῖ,^α
τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρπὸν
πονηρὸν ποιεῖ.

18 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν

καρπὸν πονηρὸν ἐνεγκεῖν,
οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
καρπὸν καλοῦς ποιεῖν.

19 ὅπαν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται

καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

20 ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν
αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς. [Cf
v 16a above]

[Cf v 16b above]

[MATT 12:35, 34b]

35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ

ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ,
καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος

Mt 12:33a

^α ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν,
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν.
(§50)

Mt 3:10b

^δ πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ
βάλλεται. (§17)

Mt 12:33b

^ε ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
γινώσκεται. (§50)

WH mg: Mt 7:17 ποιεῖ καλοῦς

LUKE 6

43 Ὁὐ γὰρ ἔστιν δένδρον
καλὸν

ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν,
οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν
ποιοῦν καρπὸν καλόν.

44 ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ
τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται

οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγου-
σιν σπίκας,
οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυ-
γῶσιν.

45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ
τῆς καρδίας
πρόφέρει τὰ ἀγαθὰ,
καὶ ὁ πονηρὸς

Lk 3:9b

^δ πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλόν]
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§17)

Mt 7:17 καρπὸς καλοῦς ποιεῖ: B καρπ. ποιεῖ καλ.: Δ καλ. ποιεῖ καρπ.
with LWXΔΘ etc Lk 6:43 καρπὸν σαπρὸν: D it vg syr sin pesh καρποὺς σαπροὺς — καρπὸν καλόν: D it syr
sin pesh καρποὺς καλοῦς

[MATT 12]

ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ

ἐκβάλλει πονηρά.

34b ἐκ γὰρ τοῦ πέρσιςσέματος

τῆς καρδίας

τὸ στόμα λαλεῖ. (§50)

MATT 7

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι

Κύριε κύριε

εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασι-

λείαν τῶν οὐρανῶν,

ἀλλ' ὁ ποῖων τὸ θέλημα

τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

22 πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν

ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Κύριε κύριε,

οὐ ¹τῷ σῷ ὀνόματι ἐπρο-

φητεύσαμεν,² καὶ τῷ σῷ

ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,

καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις

πολλὰς ἐποιήσαμεν;

23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς

ὅτι Οὐδέποτε ἔγνω ἡμᾶς.

24 ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ

οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ανομίαν.

24 Πᾶς οὖν ὅστις

ἀκούει μου τοὺς λόγους

[τούτους] καὶ ποιεῖ αὐτούς,

ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ,

ὅστις ᾠκοδόμησεν

αὐτοῦ τὴν οἰκίαν

ἐπὶ τὴν πέτραν.

25 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ

καὶ ᾤλθαν οἱ ποταμοὶ

καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι

καὶ προσέπεσαν

τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

LUKE 6

ἐκ τοῦ πονηροῦ

προφέρει τὸ πονηρόν·

ἐκ γὰρ πέρσιςσέματος

καρδίας

λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

46 Τί δέ με καλεῖτε

Κύριε κύριε,

καὶ οὐ ποιεῖτε ¹αὐτὸ λέγω;

[LUKE 13:26, 27]

τότε ἄρξεσθε² λέγει· Ἐφαγομεν

ἐνώπιόν σου καὶ ἐπιόμεν, καὶ ἐν

ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν

Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·

“ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ,

πάντες ἐργάται ἀδικίας.” (§121)

47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με

καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων

καὶ ποιῶν αὐτούς,

ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὁμοίος·

48 ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ

οἰκοδομοῦντι

οἰκίαν

ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ

ἔθηκεν θεμέλιον αὐτῇ

ἐπὶ τὴν πέτραν·

πλημμύρης δὲ γενομένης

προσέρρηξεν ὁ ποταμὸς

τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

¹ Jer 27:15(34:12); 14:14

² Ps 6:8

MATT 7

καὶ οὐκ ἔπεσεν,
τεθεμελιώτο γὰρ ἐπὶ τὴν
πέτραν.

26 Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων
μου τοὺς λόγους τούτους
καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς
ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μαρῶ,
ὅστις ὠκοδομήσεν αὐτοῦ τὴν
οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον.

27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ
καὶ ἦλθαν οἱ ποταμοὶ
καὶ ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι
καὶ προσέκυαν
τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ ἔπεσεν,
καὶ ἦν ἡ πτώσις
αὐτῆς μεγάλη.

ἰσχυνέω

LUKE 6

καὶ οὐκ ἰσχυσεν σαλευσάαι αὐτήν
διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι
αὐτήν.

49 ὁ δὲ ἀκούσας

καὶ μὴ ποιήσας
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ
οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν
γῆν χωρὶς θεμελίου,

ἢ προσέφη, ὁ ποταμός,

καὶ εὐθὺς συνέπεσεν,
καὶ ἐγένετο τὸ ρῆγμα
τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

44. THE WONDER OF THE MULTITUDE

MATT 7:28, 29 [+§27]

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·
29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων
καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς
αὐτῶν. (+§27)

[MARK 1:22]

καὶ
ἐξεπλήσσοντο
ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,
ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὡς ἐξουσίαν ἔχων
καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. (§24)

[Cf Luke 7:1a (§45)]

CHAPTER VI. GALILEAN EVENTS NOT NARRATED BY MARK, §§45-49

45. THE CENTURION'S SERVANT

§27+] MATT 8:5-13 [+§24]

[Cf Matt 7:28a (§44)]

Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ
εἰς Καφαρναούμ

LUKE 7:1-10

Ἐπειδὴ ἐπλήρωσεν
πάντα τὰ ρήματα αὐτοῦ
εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ,
εἰσῆλθεν
εἰς Καφαρναοὺμ.

WH mg; Lk 7:1 Ἐπει δὲ

Lk 6:48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτήν with SBL 2 min cop; τεθεμελιώτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν ACDXΘ al pler; syt sin om

MATT 8

προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος

παρακαλῶν αὐτὸν ὁ καὶ λέγων
Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς
βασανιζόμενος.

7 λέγει αὐτῷ Ἐγὼ ἔλθων
θεραπεύσω αὐτόν.

8 ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ ἑκατόνταρχος
ἔφη
Κύριε,
οὐκ εἰμὶ ἱκανός
ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην
εἰσέλθῃς·

ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ,
καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου·
9 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι
ὑπὸ ἐξουσίαν [τασσόμενος],
ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,
καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται,
καὶ ἄλλῳ Ἐρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

LUKE 7

2 Ἐκατοντάρχου δὲ τινος
δοῦλος κακῶς ἔχων ἤμελλεν
τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἐντιμος.
3 ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσ-
βυτέρους τῶν Ἰουδαίων,
ἐρωτῶν αὐτὸν
ὅπως ἔλθων διασώσῃ τὸν δοῦλον
αὐτοῦ.

4 οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς
τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐ-
τὸν σπουδαίως λέγοντες ὅτι
ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο,
5 ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν
καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ὥκο-
δόμησεν ἡμῖν.

6 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν
αὐτοῖς.

ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν
ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας
ἐπεμψεν φίλους
ὁ ἑκατοντάρχης
λέγων αὐτῷ
Κύριε, μὴ σκύλλου,
οὐ γὰρ ἱκανός εἰμι
ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου
εἰσέλθῃς·

7 διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἠξίωσα
πρὸς σέ ἐλθεῖν·

ἀλλὰ εἰπέ λόγῳ,
καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου·

8 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι
ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος,
ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,
καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται,
καὶ ἄλλῳ Ἐρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

Mt 8:9 τασσόμενος with **AB** 3 min vg codd etc; CLWXΔΘΣ al pler om Lk 7:6 αὐτῷ with ABCDLRW al pler; **ΣΘ** 2 it vg om 7 διὸ . . . ἐλθεῖν: D 6 it syr sin om — ἰαθήτω with BL; ἰαθήσεται **ΣACDRWΘ** al pler

MATT 8		LUKE 7
<p>10 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν</p> <p>Ἄμην λέγω ὑμῖν, παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὑρον.</p>		<p>9 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὅχλῳ εἶπεν Δέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρον.</p>
<p>11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ 1^a ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν¹ ἤξουσιν</p> <p>καὶ ἀνακλιθῇσονται</p> <p>μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ</p> <p>ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν</p> <p>12 αἱ δὲ νιοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον¹</p>		<p>[LUKE 13:29, 28b, a] καὶ ἤξουσιν 1^a ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν¹</p> <p>καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου καὶ ἀνακλιθῇσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 28b ὅταν ἔψῃσθε¹ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, αἱ μᾶς δὲ ἐκβαλλομένων ἔξω.</p>

Mt 13:42a = 13:50a

^a καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· (§§61,
64)

Mt 22:13b

^a Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας
ἐκβάλετε αὐτόν
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον¹ (§151)

Mt 24:51a

^a καὶ διχοτομήσει αὐτόν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει (§165)

Mt 25:30a

^a καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον
ἐκβάλετε
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον¹ (§167)

¹ Mal 1:11; Isa 59:19

Mt 8:10 παρ' οὐδενὶ . . . εὑρον with BW min pauc 3 it syr cur sah cop etc; οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην
πίστιν εὑρον **Σ**CLXΘ al pler (=Lk 7:9b) Lk 7:9 οὐδὲ . . . εὑρον; οὐδέποτε τοσαύτην πίστιν εὑρον ἐν τῷ Ἰσραὴλ
D; ἐν οὐδενὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσ. π.ισ. εὑρον O

MATT 8

ἔκει ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ
ἐκατοντάρχη Ὑπαγε, ὥς
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι·

καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἐν τῇ ὥρᾳ
ἐκείνῃ. (+§24)

[LUKE 13]

28a ^aἘκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, (§121)

LUKE 7

10 καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν
οἶκον οἱ πεμφθέντες
εἶδον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

46. THE RAISING OF THE WIDOW'S SON

LUKE 7:11-17

Καὶ ἐγένετο ἐν ἑνὶ τῶν ἐξῆς
ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλου-
μένην Ναὶν, καὶ συνεπορεύοντο
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ
ὄχλος πολὺς. 12 ὥς δὲ ἤγ-
γισεν τῇ πόλει τῆς πόλεως,
καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκώς
μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος
τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν
αὐτῇ. 13 καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ
κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ'
αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ Μὴ
κλαίε. 14 καὶ προσελθὼν
ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστά-
ζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπεν
Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρ-
θητι. 15 καὶ ἠνεκάθισεν ὁ
νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ
ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

^a Mt 13:42b = 13:50b = 22:13c
= 24:51b = 25:30b

ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
(§§61, 64, 151, 165, 167)

WH mg: Lk 7:11 τῇ 15 ἐκάθισεν

Mt 8:13 ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ (CΔΘ 33. S it etc. ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης) with BLW (ἡμέρα) etc; ^a*(C)MIXΘ etc
add καὶ ὑποστρέψας ὁ ἐκατοντάρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ (ἐν . . . ὥρα om ^a*) εἶδον τὸν παῖδα (αὐτοῦ Μ)
ὕγιαίνοντα

LUKE 7

16 Ἐλαβεν δὲ φόβος ἑπάντας¹, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν λέγοντες ὅτι Προφῆτης μέγας ἡγήθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. 17 καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

47. THE MESSAGE FROM JOHN THE BAPTIST

§ 76+] MATT 11:2-30 [+§ 31]

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας
ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ

τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ

πέμψας

διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ

3 εἶπεν αὐτῷ

Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε
Ἰωάννῃ

ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε

LUKE 7:18-35

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

περὶ πάντων τούτων.

καὶ προσκαλεσάμενος

δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ

ὁ Ἰωάννης ἐπεμψεν

πρὸς τὸν κύριον λέγων

19 Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

20 παραγνόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν ἡμᾶς πρὸς σέ λέγων Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἄλλον¹ προσδοκῶμεν;

21 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευματῶν πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.

22 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε

Ἰωάννῃ

ὅ εἶδετε καὶ ἠκούσατε

MATT 11

5 ¹“τυφλοὶ ἁναβλέπουσιν”
καὶ¹ χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
καὶ νεκροὶ ἐγείρονται
καὶ “πτωχοὶ εὐαγγελίζον-
ται.”

6 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

7 Τούτων δὲ πορευομένων

ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου
Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;
8 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἡμφιεσμένον;
ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες

ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων.

9 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε;
προφῆτην ἰδεῖν;
ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφῆτου.

10 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

2“Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου
ἔμπροσθέν σου.”

11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ ἐγήγερται

LUKE 7

1“τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,”
χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται,
“πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.”

23 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγ-
γέλων Ἰωάννου

ἤρξατο λέγειν
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου

Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;

κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;

25 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις
ἡμφιεσμένον;

ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ
καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες

ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν.

26 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
προφῆτην;

ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφῆτου.

[MARK 1:2]

Καθὼς γέγραπται

ἐν τῷ Ἡσαῖα τῷ προφῆτῃ

2“Ἰδοὺ ἀποστέλλω

τὸν ἄγγελόν μου

πρὸ προσώπου σου,

ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου.”
(§17)

27 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

2“Ἰδοὺ ἀποστέλλω

τὸν ἄγγελόν μου

πρὸ προσώπου σου,

ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου
ἔμπροσθέν σου.”

28 λέγω ὑμῖν,

¹ Isa 61:1   ² Mal 3:1

WH mg: Mt 11:5 ἀναβλέπουσιν,

Mt 11:5 καὶ with **SBOLW** al pler; Z4 28. 6 it vg cop etc om   8 μαλακοῖς with **SB**DZ it vg etc; μαλ. ἱματίοις **CLW**XΔΘ al pler   9 προφῆτην ἰδεῖν with **SBWZ** Or; ἰδεῖν; προφῆτην **CDLX**Θ al pler

MATT 11

ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων
'Ιωάνου τοῦ βαπτιστοῦ·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.

[Cf Matt 21:31b, 32 (§149)]

[Cf v 13 below]

12 ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν 'Ιωάνου
τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται,
καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν.
13 πάντες γὰρ
οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος
ἕως 'Ιωάνου ἐπροφήτευσαν·
14 καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι,
αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων
ἔρχεσθαι.

[MATT 13:9
= 43b]

15 Ὁ ἔχων ὦτα ὅτι ἔχων ὦτα
ἀκούετω. ἀκούετω.
(§§52, 61)

16 Τίτι δὲ ὁμοιώσω
τὴν γενεὰν ταύτην;

ὁμοία ἐστὶν παιδίοις
καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς
ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἐτέροις
17 λέγουσιν
Ἡὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὥρχήσασθε·

LUKE 7

μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν
'Ιωάνου οὐδεὶς ἔστιν·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.—
29 Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας
καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ
βάπτισμα 'Ιωάνου· 30 οἱ δὲ
Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν
βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς
ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ'
αὐτοῦ.—

[LUKE 16:16]

Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
μέχρι 'Ιωάνου· ἀπὸ τότε

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται

καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. (§129)
[Cf Luke 16:16a above]

[Cf Mark 9:13 (§88)]

[MARK 4:9b]

[MARK 4:23]

[LUKE 8:8b]

[LUKE 14:35b]

*Ὁς ἔχει ὦτα Εἴ τις ἔχει ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω. ἀκούειν ἀκουέτω.
(§52) (§55)

Ὁ ἔχων ὦτα Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκούειν ἀκουέτω. ἀκούειν ἀκουέτω.
(§52) (§124)

31 Τίτι οὖν ὁμοιώσω τοὺς
ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίτι εἰσὶν ὅμοιοι;
32 ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις
καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις,
ἃ λέγει
Ἡὐλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὥρχήσασθε·

Lk 7:32 ἃ λέγει with **§***B1.; καὶ λέγουσιν AXΔΘ vg etc; λέγουσιν DL 4 Fer 6 it cop etc; λέγοντα W

MATT 11

ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκόψασθε·
18 ἦλθεν γὰρ
Ἰωάννης
μῆτε ἐσθίων
μῆτε πίνων,
καὶ λέγουσιν Δαιμόνιον ἔχει·
19 ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγουσιν
Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος
καὶ οἰνοπότης,
τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.
καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς.

20 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν
τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ
πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι
οὐ μετενόησαν·

21 Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν
ὑμῖν,
πάλοι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ
μετενόησαν.

22 πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον
ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ ὑμῖν.

23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως ᾧδου καταβήσῃ.”

LUKE 7

ἐθρηνήσαμεν
καὶ οὐκ ἐκλαύσατε·
33 ἐλήλυθεν γὰρ
Ἰωάννης ὁ βαπτιστῆς
μὴ ἔσθων ἄρτον
μῆτε πίνων οἶνον,
καὶ λέγετε Δαιμόνιον ἔχει.
34 ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου
ἔσθων καὶ πίνων,
καὶ λέγετε
Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος
καὶ οἰνοπότης,
φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.
35 καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐ-
τῆς¹.

[LUKE 10:13-15]

Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδά·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ
καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν
αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν
ὑμῖν,
πάλοι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ
κατήμενοι μετενόησαν.
14 πλὴν
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον
ἔσται ἐν τῇ κρίσει
ἢ ὑμῖν.
15 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾧδου καταβήσῃ¹.” (§101)

¹ Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 7:35 τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων

Mt 11:19 ἔργων with **SB*W** 124. cop pesh etc; τέκνων CDLXΘ al pler — Lk 7:33 μὴ with **SBWΞ** 157.; μῆτε ADLXΘ al pler — ἔσθων with BD; ἐσθίων **Σ**ALXΘ etc — D 6 min 7 it syr sin cur etc om ἄρτον, οἶνον
35 τέκνων; **Σ** ἔργων

MATT 11

ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενή-
θησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενό-
μεναι ἐν σοί, ἔμεινεν ἂν
μέχρι τῆς σήμερον.

[MATT 10:15]

24 πλὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον
ἔσται
γῇ Σοδόμων γῇ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων
ἀνεκτότερον
ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρί- ἐν ἡμέρᾳ κρί-
σεως σεως

ἢ σοι. ἢ τῇ πόλει
ἐκείνῃ. (§71)

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν
Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἔκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως
εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

[MATT 28:18b]

27 Πάντα μοι Ἐδόθη μοι
παρεδόθη πᾶσα ἐξουσία
ἐν οὐρανῷ καὶ
ἐπὶ [τῆς] γῆς.
(§185)

ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει
τὸν υἱὸν
εἰ μὴ ὁ πατήρ,
οὐδὲ τὸν πατέρα

[LUKE 10:12]

λέγω ὑμῖν **ὅτι**

Σοδόμοις

ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ

ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει
ἐκείνῃ. (§102)

[LUKE 10:21, 22]

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι
τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν
Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως
εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

22 Πάντα μοι
παρεδόθη

ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τίς ἐστιν ὁ υἱὸς
εἰ μὴ ὁ πατήρ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ

MATT 11		[LUKE 10]
<p>τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. 28 Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κάγῳ ἀναπαύσω ὑμᾶς. 29 ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῦς εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ ¹“εὐρήσετε ἀνάπausιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.” 30 ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. (+§31)</p>		<p>εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. (§102)</p>

48. THE ANOINTING OF JESUS (LUKE)

[MATT 26:6, 7]	[MARK 14:3]	LUKE 7:36-50
<p>Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, [Cf v 7 below] 7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνή ἔχουσα ἀλάστρον μύρου βαρυτίμου</p>	<p>Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνή ἔχουσα ἀλάστρον μύρου νάρδου πιστικῆς ¹πολυτελοῦς¹</p>	<p>Ἦρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκόν τοῦ Φαρισαίου κατεκλίθη. 37 Καὶ ἰδὼν γυνή ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατὰκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάστρον μύρου 38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ</p>

¹ Jer 6:16 Heb

[MATT 26]	[MARK 14]	LUKE 7
<p>καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. (§171)</p>	<p>συντριψασα τὴν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. (§171)</p>	<p>καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ.</p>
<p>[Cf Matt 26:6 above]</p>	<p>[Cf Mark 14:3 above]</p>	<p>39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων Οὗτος εἰ ἦν [ὁ] προ- φήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἢ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν. 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δὲ Διδάσκαλε, εἶπέ, φησίν. 41 δύο χρεοφιλέται ἦσαν δανιστῇ τινί· ὁ εἰς ὥφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. 42 μὴ ἐχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμ- φοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αἰ- τόν; 43 ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ὅρθῳς ἔκρινας. 44 καὶ στραφείς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη Βλέ- πεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὑδωρ ἱμοὶ ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδω- κας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξίν αὐτῆς ἐξέμαξεν. 45 φί- λημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον οὐ διέλειπεν¹ καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. 46 ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν τοὺς πόδας μου. 47 οὐ χάριν, λέγω σοι, ἀφένονται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς</p>

WH mg: Lk 7:44 μου ἐπὶ τοῖς

45 διέλειπεν

LUKE 7

αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν
πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
ὀλίγον ἀγαπᾷ. 48 εἶπεν δὲ
αὐτῇ Ἐφέωνταί σου αἱ ἁμαρ-
τίαι. 49 καὶ ἤρξαντο οἱ συ-
νανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς
Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρ-
τίας ἀφίησιν; 50 εἶπεν δὲ
πρὸς τὴν γυναῖκα Ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς
εἰρήνην.

49. A PREACHING TOUR, WOMEN ACCOMPANYING

LUKE 8:1-3

[+§52]

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ
εἰαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, 2 καὶ γυναῖκες τινες
αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη
Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἐπτά ἐξεληλύθει, 3 καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου
Ἰερῶδου καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
αὐταῖς. (+§52)

CHAPTER VII. OPPOSITION AND SUSPICION, §§50, 51

50. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (MATT-MARK)

§33+] MATT 12:22-45

MARK 3:19b-30

Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον·
20 καὶ συνέρχεται πάλιν [ὁ]
ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι
αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν.
21 καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐ-
τοῦ ἐξηλθόν κρατῆσαι αὐτόν,
ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

[MATT
9:32-34]

[LUKE 11:14-23]

Τότε

Αὐτῶν δὲ
ἐξερχομένων
ἰδοὺ

. Καὶ
ἦν ἐκβάλλων

MATT 12	[MATT 9]	MARK 3	[LUKE 11]
ἵ προσήνεγκαν αὐτῷ	προσήνεγκαν αὐτῷ	[Cf Mark 8:22f (§85)]	
δαιμονιζόμε- νον	δαιμονιζόμενον		δαιμόνιον
τυφλὸν καὶ κωφόν ¹ .			κωφόν
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξεληθόντος
ἐθεράπευσεν αὐτόν,	ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου		ἐλάλησεν
ὥστε τὸν κω- φόν	ὁ κωφός.		ὁ κωφός.
λαλεῖν			
καὶ βλέπειν.			
23 Καὶ ἐξίς- ταντο πάντες	καὶ θαύμασαν		Καὶ θαύμασαν
οἱ ὄχλοι	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς	Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ		
Δαυεὶδ ;	Ἰσραήλ.		
24 οἱ δὲ	[34 οἱ δὲ	22 καὶ οἱ	15 τινὲς δὲ
Φαρισαῖοι	Φαρισαῖοι	γραμματεῖς	ἐξ αὐτῶν
		οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων κατα- βάντες	
ἀκούσαντες			
εἶπον	ἔλεγον	ἔλεγον ὅτι	εἶπαν
Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει		Βεεζεβούλ ἔχει,	
τὰ δαιμόνια			
εἰ μὴ ἐν τῷ	Ἐν τῷ	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν
Βεεζεβούλ			Βεεζεβούλ
ἄρχοντι	ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι
τῶν δαιμονίων.	τῶν δαιμονίων	τῶν δαιμονίων	τῶν δαιμονίων
	ἐκβάλλει	ἐκβάλλει	ἐκβάλλει
	τὰ δαιμόνια.]	τὰ δαιμόνια.	τὰ δαιμόνια
	(§68)		
[Cf Matt 12:38 below]			16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες

WH mg: Mt 12:22 προσήνεχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός

MATT 12	MARK 3	[LUKE 11]
<p>25 Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν</p> <p>εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται,</p> <p>καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.</p> <p>26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;</p>	<p>23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;</p> <p>24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη·</p> <p>25 καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στήναι·</p> <p>26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται στήναι ἀλλὰ τέλος ἔχει.</p> <p>[Of v 30 below]</p>	<p>σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐξήτουν παρ' αὐτοῦ.</p> <p>17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα</p> <p>εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Πᾶσα βασιλεία 'ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα' ἐρημοῦται,</p> <p>καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει.</p> <p>18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς</p> <p>ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;</p> <p>ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.</p>
<p>27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.</p> <p>28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.</p> <p>29 ἢ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ</p> <p>καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἀρπάσαι,</p>	<p>27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν</p> <p>τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι</p>	<p>19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ 'ὑμῶν κριταὶ' ἔσονται.</p> <p>20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ [ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.</p> <p>21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἔστιν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·</p>

MATT 12	MARK 3	[LUKE 11]
<p>ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν;</p>	<p>ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρόν δήσῃ,</p>	
<p>καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.</p>	<p>καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.</p>	<p>22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἰρεῖ ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ,</p>
<p>καὶ ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν,</p>		<p>καὶ τὰ σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.</p>
<p>30 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν,</p>		<p>23 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν,</p>
<p>καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.</p>		<p>καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. (§106)</p>
<p>31 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται ὧ</p>	<p>28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται</p>	
<p>τοῖς ἀνθρώποις,</p>	<p>τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασ- φημίαι ὅσα ἐὰν βλασφημή- σωσιν</p>	
<p>ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται.</p>	<p>29 ὁ δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν</p>	
<p>32 καὶ ὁ δ' ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ·</p>		<p>[LUKE 12:10]</p>
<p>ὁ δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,</p>		<p>Καὶ πᾶς ὁ ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ·</p>
<p>οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.</p>	<p>εἰς τὸν αἰῶνα,</p>	<p>τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι</p>
<p>οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.</p>	<p>30 ὅτι ἔλεγον Πνεῦμα ἀκά- θαρτον ἔχει.</p>	<p>οὐκ ἀφεθήσεται. (§111)</p>
<p>οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.</p>		<p>[Cf Luke 11:18 above]</p>

Mk 9:40

^a ὁ δὲ γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν,
ὕπὲρ ἡμῶν ἔστιν. (§93)

Lk 9:50b

^a ὁ δὲ γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν
ὕπὲρ ὑμῶν ἔστιν. (§93)

<p>MATT 12 [MATT 7:16-20]</p> <p>ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς· μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὰς ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;</p> <p>33 Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·</p> <p>[Cf Matt 3:10b (§17)]</p> <p>18 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποῦς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποῦς καλοῦς ποιεῖν.</p> <p>19 πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.</p> <p>ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.</p> <p>20 ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς. (§43)</p> <p>[Cf Matt 7:16 above]</p>		<p>[Cf Luke 6:44b below]</p> <p>[LUKE 6:43-45]</p> <p>Οὐ γὰρ ἔστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν,</p> <p>οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν.</p> <p>[Cf Luke 3:9b (§17)]</p> <p>44 ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν</p>
---	--	--

MATT 12		[LUKE 6]
<p>34^a γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. 35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. [Cf v 34b above]</p> <p>36 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν δὲ λαλήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρί- σεως· 37 ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιοθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ. 38 Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν.</p>	<p>[MARK 8:12]</p> <p>καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει Τί ἡ γενεὰ αὕτη</p>	<p>συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυγῶσιν.</p> <p>[Cf v 45b below]</p> <p>45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. (§43)</p> <p>[Cf Luke 11:16 above (§106)]</p> <p>[LUKE 11:29-32]</p> <p>Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων</p>
<p>[MATT 16:4a]</p> <p>39 ὁ δὲ ἀπο- κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Γενεὰ πονηρὰ Γενεὰ πονηρὰ</p>		<p>ἤρξατο λέγειν Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ</p>
<p>Mt 3:7b ^a Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17) Cf Mt 23:33 (§157)</p>		<p>Lk 3:7b ^a Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17)</p>

WH mg: Mt 12:35 τὰ

Mt 12:35 ἀγαθὰ with BDWXΘ etc; τὰ ἀγαθὰ ~~Ν~~CLΔΣ etc

<p>MATT 12 [MATT 16]</p>	<p>[MARK 8]</p>	<p>[LUKE 11]</p>
<p>καὶ μοιχαλὶς καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπι- σημεῖον ἐπιζη- ζητεῖ, τεῖ, καὶ σημεῖον καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται οὐ δοθήσεται αὐτῇ αὐτῇ εἰ μὴ τὸ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ σημεῖον Ἰωνᾶ. τοῦ προφήτου. (§84)</p>	<p>ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ὅτι, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. (§84)</p>	<p>ἐστίν· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.</p>
<p>40 ὥσπερ γὰρ “ἦν Ἰωνᾶς ἔν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,” οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- που ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. 41 ἄνδρες Νινευεῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. 42 βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶ- νος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. [Of v 41 above]</p>		<p>30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [δ] Ἰωνᾶς τοῖς Νινευεῖταις σημεῖον, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. [Of v 32 below] 31 βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. 32 ἄνδρες Νινευεῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει</p>

¹ Jon 1:17(2:1)

MATT 12

43 Ὄταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων
ζητοῦν ἀνάπανσιν,
καὶ οὐχ εὐρίσκει.
44 τότε λέγει
Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω
ὅθεν ἐξῆλθον·
καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
σχολάζοντα [καὶ] σεσαρω-
μένον καὶ κεκοσμημένον.
45 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἐπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρό-
τερα ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ·
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

[LUKE 11]

μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινούσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
'Ιωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον 'Ιωνᾶ ὧδε. (§107)

[LUKE 11:24-26]

Ὄταν τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων
ζητοῦν ἀνάπανσιν,
καὶ μὴ εὐρίσκει
[τότε]¹ λέγει
'Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον·
25 καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
[σχολάζοντα,] σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον.
26 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει
ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ
ἐπτὰ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ,
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων. (§106)

51. THE KINDRED OF JESUS

MATT 12:46-50

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
ὄχλοις
ἰδοὺ
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

MARK 3:31-35

Καὶ ἔρχονται
ἡ μήτηρ αὐτοῦ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

§55+] LUKE 8:19-21 [+§66

Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,

Mk 3:31 ἔρχονται with ABCLΔ al pler; ἔρχεται **NDW** 1. 6 it etc Lk 8:19 μήτηρ with ABLWXΘ
it vg al pler; **ND** 69. syr sin cur cop etc add αὐτοῦ — ἰδεῖν θέλοντές σε with BWE; ἰδ. σε θέλοντες **NALX**Θ
al pler; D ζητούντές σε

MATT 12

ιστήκεισαν ἔξω
ζητούντες
αὐτῷ λαλήσαι.†

48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ
Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου,
καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί
μου;
49 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
[αὐτοῦ]
ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
εἶπεν
Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
50 ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ
τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν οὐρανοῖς,

αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ
καὶ μήτηρ ἐστίν.

MARK 3

καὶ ἔξω στήκοντες
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν
καλοῦντες αὐτόν.
32 καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν
ὄχλος,
καὶ λέγουσιν αὐτῷ
Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου
καὶ οἱ ἀδελφοί σου
ἔξω
ζητοῦσίν σε.
33 καὶ ἀποκριθεὶς
αὐτοῖς λέγει
Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί;

34 καὶ περιβλεψάμενος

τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ καθη-
μένους λέγει
Ἴδε ἡ μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
35 ὃς τ ἂν ποιήσῃ
τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,

οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ
καὶ μήτηρ ἐστίν.

LUKE 8

καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν

αὐτῷ
διὰ τὸν ὄχλον.

20 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ
Ἡ μήτηρ σου
καὶ οἱ ἀδελφοί σου
ἐστήκασιν ἔξω
ιδεῖν θέλοντές σε.
21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Μήτηρ μου
καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούον-
τες
καὶ ποιοῦντες. (+§66)

CHAPTER VIII. PARABLES BY THE SEA, §§52-65

52. THE SOILS

MATT 13:1-9

2 AOR ACT FAKT. LEAVING
Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν
ὁ Ἰησοῦς τ τῆς οἰκίας
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν.
HREF 35: KCBHMAI

MARK 4:1-9

Καὶ πάλιν ἤρξατο
διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.

[§49+] LUKE 8:4-8

35 (DEPONENT)

WH mg: Mt 12:47 εἶπεν δὲ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν ζητοῦντες σοι λαλήσαι.
13:1 ἐκ Mk 3:35 γὰρ τὰ θελήματα

Mt 12:47 εἶπεν δὲ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλήσαι om with
NBLG 4 min 2 it syr sin cur; CDWXΘ it vg pesh al pler add 48 B om μου² Mk 3:35 ὃς with BW
(καὶ ὃς) 2 it cop; ὃς γὰρ NACDLΔΘ al pler

MATT 13

WAS GATHERED TOGETHER

MARK 4

TOGETHER

LUKE 8

Συνιόντος δέ

PRES. PART. 6M.S.

ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν

CLAUSE EXPRESSES RE-

SUBJ. ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμβάντα

καθίσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ,

καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἰσθῆκει.

3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς

πολλὰ ἐν παραβολαῖς

λέγων

Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων

τοῦ σπείρειν.

4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν

ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,

5 καὶ ἔλθοντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά.

2 ἄλλα δὲ ἔπεσεν

ἐπὶ τὰ πετρῶδη

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν,

καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν

διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς,

6 ἥλιου δὲ ἀνατέλλαντος

ἐκαυματίσθη

καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν

ξηράνθη

7 ἄλλα δὲ ἔπεσεν

ἐπὶ τὰς ἀκανθὰς,

καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκανθαὶ

καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά.

8 ἄλλα δὲ ἔπεσεν

ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν

καὶ συναγεται πρὸς αὐτὸν

ὄχλος πλείστος

ἐπὶ τὴν γῆν ἥσαν.

2 καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς

πολλὰ,

καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ

3 Ἀκούετε.

Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων

σπείρειν

4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν

ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,

5 καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό.

καὶ ἄλλο ἔπεσεν

ἐπὶ τὰ πετρῶδες [καὶ]

ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν,

καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν

διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς

6 καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος

ἐκαυματίσθη

καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν

ξηράνθη

7 καὶ ἄλλο ἔπεσεν

εἰς τὰς ἀκανθὰς,

καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκανθαὶ

καὶ συνέπνιξαν αὐτό,

καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν

8 καὶ ἄλλα ἔπεσεν

εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν,

εἶπεν-SPoke φημί

διὰ παραβολῆς

5 Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων

τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ.

καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν

ὁ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,

καὶ κατέπαυθη

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατέφαγεν αὐτό.

6 καὶ ἕτερον κατέπεσεν

ἐπὶ τὴν πέτραν,

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

καὶ φυνὲν

WH mg: Mt 13:4 ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ

7 ἐπνιξαν

Mk 4:6 ἐκαυματίσθησαν

Mt 13:4 ἐλθόντα τὰ πετεινὰ with BΘ min; ἐπνιξαν NDE 3 min
with BCW al pler; καὶ ὅπου . . . πολλήν om syr sin

Mk 4:5 καὶ ὅπου with B 1 it; ὅπου NACLAE al pler; καὶ ὅτε DW
Lk 8:5 τοῦ οὐρανοῦ: DW 6 it syr sin cur pesh om — αὐτό: B αὐτά

ὁ μὲν . . . ὁ δὲ
..... ἄλλα δὲ

MATT 13

καὶ ἔδιδον καρπὸν,

ὁ μὲν ἑκατὸν
ὁ δὲ ἐξήκοντα ὁ δὲ τριάκοντα.

9 Ὁ ἔχων ὦτα
ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]

MARK 4

καὶ ἔδιδον καρπὸν
ἀναβαῖνον καὶ αὐξανόμενα,
καὶ ἔφερεν εἰς τριάκοντά καὶ ἐν ἐξήκοντα
καὶ ἐν ἑκατὸν.

9 Καὶ ἔλεγεν
Ὁς ἔχει ὦτα ἀκούειν
ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]

LUKE 8

καὶ φύεν
ἐποίησεν καρπὸν

ἐκατονταπλασίονα. *A HUNDREFOLD*

Ταῦτα λέγων ἐφώρει Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]

PRES. IMPER. ACT. 3s.

53. THE REASON FOR THE PARABLES

MATT 13:10-17

Καὶ προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ
εἶπαν αὐτῷ

Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς
αὐτοῖς;

11 ὁ δὲ ἀποκρίσας εἶπεν ὅτι
Ἰμὴν δέδοται γινῶναι τὰ
μυστήρια

τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.

12 ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται
αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται·

ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὁ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς
αὐτοῖς λαλῶ,

ὅτι
βλέποντες, οὐ βλέπουσιν

MARK 4:10-12

Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μονὰς,
πρωτῶν αὐτοῦ
οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα
τὰς παραβολάς.

11 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Ἰμὴν τὸ μυστήριον δέδοται

τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·
ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω
[Cf Mark 4:25 (§55)]

12 ἵνα
βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσιν

ἐν παραβολαῖς,
τὰ πάντα γίνεταί·

12 ἵνα
βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ ἴδωσιν

ἐν παραβολαῖς, τὰ πάντα γίνεταί·

LUKE 8:9, 10

Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή. *cf: HYDRALES*

10 ὁ δὲ εἶπεν
Ἰμὴν δέδοται γινῶναι τὰ
μυστήρια

τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
τοῖς δὲ λοιποῖς
[Cf Luke 8:18b (§55)]

ἐν παραβολαῖς,
τὰ πάντα γίνεταί·

12 ἵνα
βλέποντες μὴ βλέπωσιν

ἐν παραβολαῖς, τὰ πάντα γίνεταί·

1 Isa 6:9 f   2 Isa 6:9

WH mg: Mt 13:11 αὐτοῖς   Mk 4:8 els . . . els v. ἐν . . . ἐν   11 ἔξωθεν

Mt 13:11 εἶπεν with NCZ cop etc; BDLWXΘ syr sin etc add αὐτοῖς Mk 4:10 ἡρώτων with ABLA 33. etc; ἡρώτων NC; ἐπηρώτων DΘ etc; ἡρώτησαν Π etc; ἐπηρώτησαν W — οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα: DWΘ 5 min it syr sin οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

MATT 13

MARK 4

LUKE 8

καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς ᾤσασθε, **FUT. MID. 3pl**

14 Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει.

15 οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν

PRES. PART. GSN
εὐθὺς ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς.
[Cf Mark 4:12b (§53)]

16 καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, **PRES. PART. NMP**
οἱ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, **δεχόμενοι**

17 καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἴτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζονται, **PRES. PART. NMP**

18 καὶ ἄλλοι εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι οὗτοι εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες, **PRES. PART. NMP**

19 καὶ αἱ μερίμναι τοῦ αἵωνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι ἐσπαρμέναι τὸν λόγον, καὶ ἀκαρπὸς γίνεται **γίνονται**

20 Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

12 οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν

εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, **NPM AOR PAR**

εἴτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.

TO TEUW AOR PART NMP **σωθήτω**
AOR SUBJ PASS

13 οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας

οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν τὸν λόγον, **PRES (MID) 3pl**
καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν,

οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ **PRES. PAR D.P.M. TIT TEUW**

ἀφίστανται, **PRES. MID. 3pl**
14 τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, **2AOR PART NMS. TIT**

οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορεύμενοι **PRES PART. NPMI**
συνπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. **PRES. 3pl**

PRES. PART. GSN
19 Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, συνιήμηναι ὁ ποιητὴς καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. **PERF PASS NMS**

οὗτος ἐστὶν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς, **2AOR PASS. PART NME**

20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς, **2AOR PASS. PART NME**
οὗτος ἐστὶν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν

21 οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἑαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρος ἐστίν, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον εὐθὺς σκανδαλίζεται, **PRES. PART. 3pl**

22 ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρεῖς, οὗτος ἐστὶν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ ἡ μερίμνα τοῦ αἵωνος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου

συνπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἀκαρπὸς γίνεται.

WH mg: Lk 8:13 τὴν πέτραν | αὐτοῖ

Mk 4:15 εἰς αὐτοὺς with BW min; ἐν αὐτοῖς NCLΔ etc; ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν DΘ it etc Lk 8:13 τῆς πέτρας with ABLRWΘ al pler; τὴν πέτραν NDX Or etc

PRESSION; OTHERS THINK IT IS DUE TO SOME MISTRANSATION OF ARAMAIL. (MC SHOWS A VARIATION-- ὅτι).

MATT 13	MARK 4	LUKE 8
<p>23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν</p> <p>ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνίείς, ὅς ὃν καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν ὁ δὲ ἐξήκοντα ὁ δὲ τριάκοντα.</p>	<p>20 καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες</p> <p>ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν</p> <p>ἐν τριάκοντα καὶ [ἐν] ἐξή- κοντα καὶ [ἐν] ἑκατόν.</p>	<p>15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν</p> <p>ἐν ὑπομονῇ.</p>

55. ON THE USE OF PARABLES

[MATT 5:15]	MARK 4:21-25	LUKE 8:16-18 [+§51]
<p>οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον</p> <p>ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,</p> <p>καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. (§35)</p>	<p>Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι μήτι ἐρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην, οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;</p>	<p>οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει</p> <p>ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθῃσιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθῃσιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.</p>

Lk 11:33

οὐδεὶς λύχνον ἄψας
εἰς κρύπτῃν τίθῃσιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
τὸ φῶς βλέπωσιν. (§108)

WH mg: Mk 4:20 ἐν . . . [ἐν] . . . [ἐν] 21 MSS ὑπὸ

Lk 8:16 ἐπὶ λυχνίας with ABLWE etc; ἐπὶ τὴν λυχνίαν NDX etc; ἐπὶ λυχνίαν θ — B om ἵνα . . . φῶς

[MATT 10:26b]

οὐδὲν γὰρ ἐστὶν κεκαλυμμένον
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται. (§73)

[Cf § 47, p. 74]

[MATT 7:2b]

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν. (§40)

[MATT 13:12] [MATT 25:29]

ὅστις γὰρ τῷ γὰρ
ἔχει, ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται αὐτῷ δοθήσεται

καὶ περισσεύ- καὶ περισσεύ-
θήσεται· θήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ τοῦ δὲ μὴ
ἔχει, ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει καὶ ὃ ἔχει

ἀρθήσεται ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ. ἀπ' αὐτοῦ.
(§53) (§167)

MARK 4

22 ὁ οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν
ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ,
οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον
ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.

23 Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν
ἀκούετω. [Cf § 47, p. 74]

24 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Βλέπετε τί ἀκούετε.

ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν
καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.

25 ὃς γὰρ
ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ
ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει

ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ.

LUKE 8

17 ὁ οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν
δ' οὐ φανερόν γενήσεται,
οὐδὲ ἀπόκρυφον
δ' οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς
φανερόν ἔλθῃ.

[Cf § 47, p. 74]

18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε·

[LUKE 6:38b]

ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. (§40)

LUKE 8 [LUKE 19:26]

ὃς ἂν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι
ἔχῃ, παντὶ
δοθήσεται αὐ- τῷ ἔχοντι
δοθήσεται, τῷ, δοθήσεται,

καὶ ὃς ἂν μὴ ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
ἔχῃ, ἔχοντος
καὶ ὃ δοκεῖ καὶ ὃ ἔχει
ἔχειν
ἀρθήσεται ἀρθήσεται.
ἀπ' αὐτοῦ. (§143)
(+§51)

56. THE TARES

κατατίθημι MATT 13:24-30

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων·
ἀνθρώπων σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ
ἀνθρώπου ἡλίου αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν

ἁμαρτίαν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
αὐτοῦ. 25 ἐν δὲ τῷ καρπιδεῖν τοὺς
σῖκα ἀνα μέσον τοῦ σίτου καὶ

SUBJECT ACC.

TO EXPRESS
TIME.

ACC PI. ΣΙΤΕΛΑΝΤΙΟΝ

Lk 12:2

α Οὐδὲν δὲ συγκαλυμμένον ἐστὶν
δ' οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
δ' οὐ γνωσθήσεται. (§111)

WH mg: Mk 4:22 γὰρ ἐστὶν τι Lk 6:38 μετρηθήσεται

βλαστάνω MATT 13
SPROUTED

ἀπῆλθεν. 26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ
ζιζάνια. 27 προσελθόντες δὲ οἱ δούλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ Κύριε, οὐχὶ
καλὸν σπέρμα ἐσπειράς ἐν τῷ σῶ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; 28 ὁ δὲ ἐφῆ-
κε αὐτοῖς Ἐχθρὸς ἀνθρώπου τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ αὐτῷ λέγουσιν Θέλεις οὖν ἀπελθόντες
συλλέξωμεν αὐτά; 29 ὁ δὲ ἀπάντησεν Οὐ, μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκρίνω-
μεν ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον; 30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρω 'ἕως' τοῦ θερισμοῦ
καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐκρίνω τοὺς θεριστάς. Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ
συνάγετε αὐτὰ [εἰς] δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγέτε εἰς τὴν
ἀποθήκην μου.

57. THE SEED GROWING OF ITSELF
2 Φιγμή

MARK 4:26-29

Καὶ ἔλεγεν Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος βάλε τὸν σπῆρον
ἐπὶ τῆς γῆς 27 καὶ ἀπεβύθη καὶ ἐγείρεται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλάσται
καὶ μικρύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. 28 αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον.
εἶπεν στάχυν, εἶπεν 'πλήρη σῖτον' ἐν τῷ στάχυϊ. 29 ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός.
εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.

μγκ

35 SUBJ PASS

58. THE MUSTARD SEED

MATT 13:31, 32

"Ἄλλην παραβολὴν παρέ-
θηκεν αὐτοῖς λέγων
'Ομοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἐσπείρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ.
32 ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν
πάντων τῶν σπερμάτων,

ὅταν δὲ αὐξηθῇ
μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν
καὶ γίνεταί δένδρον,
ὥστε ἐλθεῖν

1 Joel 3(4):13

MARK 4:30-32

Καὶ ἔλεγεν

Πῶς ομοιάσωμεν
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ
θῶμεν; Τίθημι

31 ὡς κόκκῳ σινάπεως,
ὃς
ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς
μικρότερον ὢν
πάντων τῶν σπερμάτων
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—

32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει
καὶ γίνεταί
μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
ὥστε δύνασθαι

ΠΡΕΣ. INF. ΔΥΝΑΜΕΙ

[LUKE 13:18, 19]

"Ἐλεγεν οὖν

Τίνι ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
καὶ τίνι ομοιάσω αὐτήν;
ΦΟΤ. 16.

19 ὁμοία ἐστὶν
κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἐβάλεν εἰς κῆπον αὐτοῦ.
32 αὐξήσῃ

καὶ ᾠξήσῃ
μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων
καὶ γίνεταί δένδρον,
ὥστε ἐλθεῖν εἰς τὸν οὐρανόν,
καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,
2AOR

WH mg: Mt 13:30 ἄχρι ν. μέχρι | συναγάγετε

Mk 4:28 †...†

MATT 13

1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ”
καὶ “κατασκήρου”
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

MARK 4

2“ὡπὸ τὴν σκιάν αὐτοῦ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκήρου.”

[LUKE 13]

καὶ 1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκήρου”
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.” (§120)

59. THE LEAVEN

MATT 13:33

“Ἄλλην παραβολὴν [ἐλάλη-
σεν αὐτοῖς]:
Ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ζύμῃ, LEAVEN”
ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν HID”
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία. 3 MEASURES
ἕως οὗ ἐξημώθη ὅλον.

“FINE FLOUR”

[LUKE 13:20, 21]

Καὶ πάλιν εἶπεν

Τίτι ὁμοιώσω

τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;

21 ὁμοία ἐστὶν ζύμῃ,

ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν “HIDDEN””

εἰς ἀλεύρου σάτα τρία

ἕως οὗ ἐξημώθη ὅλον. (§120)

60. JESUS' CUSTOM OF SPEAKING IN PARABLES

MATT 13:34, 35 ἔλάλει MARK 4:33, 34

Ταῦτα πάντα ἔλαλησεν ὁ
Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς
ὄχλοις,

καὶ χωρὶς παραβολῆς
οὐδὲν ἔλάλει αὐτοῖς.

IMPERF

Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς
πολλάκις ἔλάλει αὐτοῖς τὸν
λόγον,
καθὼς ἠδύναντο ἀκοῦειν IMPERF 3pl. MIDP. ὀύνημαι
34 χωρὶς δὲ παραβολῆς
οὐκ ἔλάλει αὐτοῖς,
κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδιοῖς μα-
θηταῖς ἐπέλεν πάντα.

35 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ τὸ τοῦ προφήτου ἡγορίας
3“Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς
τὸ στόμα μου,
ἐρεῖς μου ἐκρυμμένα ἀπὸ ἐλεός
καταβολῆς.” ΔΡΗ ΡΘΗΡ ΠΑΛ
ΚΡΥΠΤΩ

61. THE EXPLANATION OF THE PARABLE OF THE TARES

MATT 13:36-43

Τότε ἔφη τοὺς ὄχλους
ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ
προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταί

ἔφη MARK PART NMB cf. HUBBLESTON
P. 179.

¹ Dan 4:12, 21 Chald

² Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23

³ Ps 78(77):2

WH mg: Mt 13:35 Ἡσαίου

Mk 4:34 χωρὶς δὲ: καὶ χωρὶς B cop pesh

MATT 13.

αὐτοῦ λέγοντες ^{διασαφηνέω} ~~ἀποκρίσεις~~ ^{ἀποκρίσεις} εἶπεν Ὁ σπείρων
ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
ζανίων τοῦ ἀγροῦ. 37 ὁ δὲ
το καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου· 38 ὁ δὲ ἀγρὸς
ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν
σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ
τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζανία
εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ,
39 ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας
αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ
θερισμὸς συντέλεια αἰῶνος ἐσ-
τιν, οἱ δὲ θερίσται ἄγγελοι
εἰσιν. 40 ὥσπερ οὖν ^{κατακαίεται} ^{κατακαίεται}
λέγεται τὰ ζιζανία καὶ πυρὶ
κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν
τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
41 ἀποστέλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου τοὺς ἄγγέλους αὐτοῦ,
καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ πάντα, τὰ
τκάνδαλα καὶ τοὺς ποιούντας
γὴν ἀνομίαν,
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν καμίνον τοῦ πυρός·
[Cf §45, p. 70]
42 ἔκει ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
43 Τότε
2^{οι} οἱ δίκαιοι
ἐκλαμψουσιν, ὥς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
αὐτῶν.

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούτω. [Cf §47,
p. 74]

IMPER. 36.

[Cf §47, p. 74]

^a Cf §45, p. 71

¹ Zeph 1:3 Heb

² Dan 12:3

WH mg: Lk 13:28 ὁψέσθε

διηγεῖσθαι
TELL PLAINLY-

PRES. PART.

AOR. PART. NMS.

DATA OF MEANS (NEUT. D.S.)

ACC. P.M. PRES. PART.

[Cf Luke 13:28b below and
§45, p. 70]

[LUKE 13:28]

^a Ἐκεῖ ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ὁ ἥλιος
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,

ἡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους
ἐξῶ· (§121)

[Cf §47, p. 74]

PASS. PART.
AMP.

62. THE HIDDEN TREASURE

MATT 13:44

Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυ-
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν
ἄνθρωπος ἔκρηεν, καὶ ἀπὸ
τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ
πωλεῖ ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει
τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

PERF. PASS. PART. D.S.M. ΚΡΥΠΤΩ
ΕΥΡΙΣΚΩ - 2 AOR PART. HNS.
1 AOR 3c - ΚΡΥΠΤΩ

63. THE PEARL OF GREAT PRICE

MATT 13:45, 46

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν ἡ ἐμπόρῳ
ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·
46 εὐρὼν δὲ ἓνα πολύτιμον
μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρα-
κεν πάντα ὅσα ἔχει καὶ ἠγο-
ράσεν αὐτόν.

ζητέω PERF. PART. D.M.S.
ΕΥΡΙΣΚΩ
ΠΕΠΡΩΤΩ - PERF 3c "SOLD"
AOR 3c. ἀγοράζω
"BOUGHT."

64. THE DRAG NET

MATT 13:47-50

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν σάγγη
βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν
καὶ ἐκ πάντος γένους συναγα-
γούσῃ· 48 ἣν ὅτε πληρώσῃ
ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγια-
λὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν
τὰ καλὰ εἰς ἄγλῃ, τὰ δὲ
σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. 49 οὕ-
τως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ
τοῦ αἰῶνος· ἐξελεῖσονται οἱ
ἄγγελοι καὶ ἀφομοῦσιν τοὺς
πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·

AOR PASS. PART. D.F.S. βέβλη
2 AOR PART. D.F.S.
AOR PASS. 3c. πληρώω
AOR PART. HNS. ἐκβιβάζω
AOR 3pi συνέλεγω

ἐξερχομαι - FUT 3pi.
ἀφομοῖω

[Cf Luke 13:28b below and
§45, p. 70]

MATT 13

50 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
[Cf §45, p. 71]

[Cf Matt 13:43 (§61)]

[LUKE 13:28]

Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ἴψῃσθε¹
Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους
ἔξω. (§121)

65. THE UNDERSTANDING AND USE OF PARABLES

MATT 13:51-53 [+§69]

ὀνίμηι *HAVE YOU UNDERSTOOD?*
Συνήκατε ταῦτα πάντα;
λέγουσιν αὐτῷ Ναί. 52 ὁ
δὲ εἶπεν¹ αὐτοῖς Διὰ τοῦτο
πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκο-
δεσπότῃ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ
τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ
καὶ *παλαιά*. *"OLD"*

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέ-
λεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παρα-
βολὰς ταύτας, *μετήρην* ἐκεί-
θεν. (+§69)

μετήρην

"HOUSEHOLD"

"NEW"

σοτ. (LIQUID) 35.

CHAPTER IX. DEEDS OF POWER ABOUT THE SEA OF GALILEE, AND RETURN TO NAZARETH, §§66-69

66. THE STILLING OF THE TEMPEST

§24+] MATT 8:18-27

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον¹
περὶ αὐτὸν

MARK 4:35-41

§51+] LUKE 8:22-25

Ἐγένετο δὲ
ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν
καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον

MATT 8

ἐκέλευσεν

ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

19 Καὶ

προσελθὼν εἰς γραμματεὺς
εἶπεν αὐτῷ

Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.

20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

21 Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν

εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον
ἀπελθεῖν

καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ
Ἀκολουθε μοι,

καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς
πλοῖον

ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ.

MARK 4

Καὶ λέγει αὐτοῖς

ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ

ὁψίας γενομένης

Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.

36 καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον

παραλαμβάνουσιν αὐτὸν

ὥς ἦν ἐν τῷ

πλοίῳ,

καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ.

LUKE 8

καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν
τῆς λίμνης,

[LUKE 9:57-60]

Καὶ

πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ

εἶπεν τις πρὸς αὐτόν

Ἀκολουθήσω σοι

ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.

58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον

Ἀκολουθε μοι.

ὁ δὲ εἶπεν

Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθόντι

θάψαι τὸν πατέρα μου.

60 εἶπεν δὲ αὐτῷ

Ἄφες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς,

σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ. (§100)

καὶ ἀνήχθησαν.

23 πλεόντων δὲ αὐτῶν
ἀφύπνωσεν.

MATT 8	MARK 4	LUKE 8
24 καὶ ἰδοὺ σεισμός μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ,	37 καὶ γίνεταὶ λαῖλαψ μεγάλη ἀνέμου, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλον εἰς τὸ πλοῖον,	καὶ κατέβη λαῖλαψ ἄνεμου εἰς τὴν λίμνην ¹ ,
ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων·	ὥστε ἡδὴ γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον.	καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνεον.
αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.	38 καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων·	
25 καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα.	καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα;	24 προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα·
26 καὶ λέγει αὐτοῖς Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεῖς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ,	39 καὶ διεγερθεῖς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ Σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	ὁ δὲ διεγερθεῖς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη.
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	40 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί δειλοί ἐστε; οὐπω ἔχετε πίστιν; 41 καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;	25 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
27 Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες Ποταπὸς ἐστιν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;		

67. THE GERASENE DEMONIAIC

MATT 8:28-34 [+§28]	MARK 5:1-20	LUKE 8:26-39
Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν	Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης	Καὶ κατέπλευσαν

WH mg: Lk 8:23 εἰς τὴν λίμνην ἀνέμου

Mk 4:41 ὑπακούει αὐτῷ with BL; αὐτῷ ὑπακούει NCA min; ὑπακούουσιν αὐτῷ AWΘ al pler

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασσηνῶν.	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασσηνῶν, ἣτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλι- λαίας.
ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν	2 καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου [εὐθύς] ὑπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα- θάρτῳ, 3 ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ οὐδὲ ἀλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι 4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλὰκις πέδαις καὶ ἀλύσεσι δεδέσθαι καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέδας συντε- τρίφθαι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι· 5 καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. 6 καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐ- τόν, 7 καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ λέγει Τί ἔμοι καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;	27 ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν ὑπήντησεν ἄνθρωπος ἐκ τῆς πόλεως ἔχων δαιμόνια· καὶ χρόνῳ ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτιον, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. [Cf v 29b below]
ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.		
29 καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες Τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ;		28 ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀνακράζας προσέπεσεν αὐτῷ καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν Τί ἔμοι καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ [τοῦ θεοῦ] τοῦ ὑψίστου;

WH mg: Lk 8:27 ὑπήντησέν [τις] ἄνθρω

Mt 8:28 Γαδαρηνῶν with **(Γαζ.)BC*Δ(Γαραδ.) Θ syr sin pesh etc; Γερασσηνῶν it vg sah etc; Γεργεσηνῶν
 *E^cELWX cop al pler Mk 5:1 Γερασσηνῶν with *BD it vg; Γαδαρηνῶν ACZ pesh al pler; Γεργεσηνῶν
 LΔΘ 33. syr sin cop etc; Γεργεσηνῶν W 2 εὐθύς: BW 5 it syr sin pesh om — ἐκ τῶν μνημείων: syr sin
 om 6 αὐτόν with ABC¹Δ etc; αὐτῷ ΔDWΘ al pler Lk 8:26 Γερασσηνῶν with BD it vg sah; Γαδαρηνῶν
 ARWΔ syr sin cur pesh al pler; Γεργεσηνῶν NLXΘ 33. cop etc 28 τοῦ θεοῦ: DΞ 1. 2 it etc om

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
ἦλθες ὥδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς;	ὀρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς. 8 ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ "Ἐξελλε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. [Cf v 4 above]	δέομαί σου, μή με βασανίσῃς· 29 Ἰαρήγγελλεν ¹ γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἔδεσ- μεύετο ἀλύσειν καὶ πέδαις φυλασ- σόμενος, καὶ διαρῆσσω τὰ δεσμὰ ἡλαυνετο ἰαπό ¹ τοῦ δαιμονίου εἰς τὰς ἐρήμους. 30 ἐπηρώτησεν δὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς Τί σοι ὄνομα ἐστίν; ὁ δὲ εἶπεν Λεγιών, ὅτι εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ εἰς αὐτόν. 31 καὶ παρεκάλουν αὐτόν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. 32 Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγγέλη χοίρων ἱκανῶν Ἰοσκομένη ¹ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλεσαν αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. 33 ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην
30 Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. 31 οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτόν λέγοντες Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἀπόστειλον ἡμᾶς εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. 32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν,	9 καὶ ἐπηρώτα αὐτόν Τί ὄνομά σοι; καὶ λέγει αὐτῷ Λεγιών ὄνομά ἔμοι ¹ , ὅτι πολλοὶ ἐσμεν· 10 καὶ παρεκάλει αὐτόν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτὰ ἀποστείλῃ ἐξω τῆς χώρας. 11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη· 12 καὶ παρεκάλεσαν αὐτόν λέγοντες Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσελθωμεν. 13 καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν,	32 Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν Ἰοσκομένη ¹ ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλεσαν αὐτόν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. 33 ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην

WH mg: Mk 5:9 μοί ἐστιν

Lk 8:29 παρήγγειλεν | ὑπὸ

32 βοσκομένην

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. 33 Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο- μένων.	ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. 14 Καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν	καὶ ἀπεπνίγη. 34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονός ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν
34 καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν	καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς·	καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
εἰς ὑπάντησιν Ἰησοῦ,	καὶ ἦλθον ἰδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 15 καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον	35 ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός καὶ ἦλθαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔραν καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἄφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν
καὶ ἰδόντες αὐτὸν παρεκάλεσαν	ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα,	ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα
ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν. (+ §28)	καὶ ἐφοβήθησαν. 16 καὶ διηγέσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων. 17 καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν	παρὰ τοὺς πόδας [τοῦ] Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. 36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς.
	ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν.	37 καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώ- ρου τῶν Γερασσηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβάς εἰς πλοῖον ὑπέστρεψεν. 38 ἐδεῖτο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἄφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν λέγων
	18 Καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον παρακάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾗ. 19 καὶ οὐκ ἀφήκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ	

WH mg; Mt 8:34 τοῦ

Lk 8:37 ἠρώτησεν with **N**ABCR etc; ἠρώτησαν DLW verss etc; ἐπαρακάλεσαν Θ — πλοῖον with **N**BCLRXΘ etc; τὸ πλοῖον AWA al pler

	MARK 5	LUKE 8
	Ἔπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ ἡλέησέν σε. 20 καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον.	39 Ἐπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα σοὶ ἐποίησεν ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

68. THE RAISING OF JAIRUS' DAUGHTER AND OTHER ACTS OF HEALING

§30+] MATT 9:18-34 [+§70] [Cf Matt 9:1 (§27)]	MARK 5:21-43	LUKE 8:40-56
	Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.	Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδο- κῶντες αὐτόν.
Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς ἰδοὺ ἄρχων [εἰς] προσελθὼν ¹	22 Καὶ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ 23 καὶ [παρακαλεῖ] αὐτόν πολλὰ	41 Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ οὗτος ¹ ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρ- χεν, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ παρακάλει αὐτόν
προσεκύνει αὐτῷ		εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.
λέγων ὅτι Ἥ θυγάτηρ μου	λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριδν μου [Cf v 42 below]	42 ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς ἦν αὐτῷ ὥς ἑτῶν δώδεκα

WH mg: Mt 9:18 εἰσελθὼν

Mk 5:23 παρακάλει

Lk 8:41 αὐτὸς

Mk 5:23 καὶ παρακαλεῖ with NA²⁸ 33. etc; καὶ παρακάλει BDWΔΘ al pler; παρακαλῶν D 6 it

MATT 9	MARK 5	LUKE 8
<p>ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. 19 καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς</p> <p>ἡκολούθει αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.</p> <p>20 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἰμορροῦσα δώδεκα ἔτη</p> <p>προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· 21 ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ 'Εὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ σωθήσομαι.</p> <p>22 ὁ δὲ Ἰησοῦς</p> <p>στραφεὶς</p>	<p>ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθήῃς τὰς χεῖρας αὐτῇ ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ.</p> <p>24 καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἡκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.</p> <p>25 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ρύσει αἵματος δώδεκα ἔτη 26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανή- σασα τὰ παρ' αὐτῆς πάντα καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, 27 ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· 28 ἔλεγεν γὰρ ὅτι 'Εὰν ἄψωμαι κὰν τῶν ἱματίων αὐτοῦ σωθήσομαι.</p> <p>29 καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.</p> <p>30 καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελ- θοῦσαν ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων;</p> <p>31 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ</p>	<p>καὶ αὐτὴ ἀπέθνησκεν.</p> <p>Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν.</p> <p>43 καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ρύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥ τις οὐκ ἴσχυεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι,</p> <p>44 προσελθοῦσα ὀπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,</p> <p>καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ρύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς.</p> <p>[Cf v 46 below]</p> <p>45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς Τίς ὁ ἀψάμενός μου; ἀρνούμενων δὲ πάντων εἶπεν ὁ Πέτρος</p>

WH mg: Mt 9:19 ἡκολούθησεν

Mk 5:26 ἐαυτῆς

Lk 8:43 ἥ τις BD arm syr sin sah; doce pler add ἱατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον 45 Πέτρος with
BU syr sin cur sah; ⲛACDLRWΘ etc add καὶ οἱ σὺν αὐτῷ: EⲪΔ αἱ pler add καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ

MATT 9	MARK 5	LUKE 8
καὶ ἰδὼν αὐτὴν	Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις· Τίς μου ἤψατο; 32 καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. [Cf v 30 above]	Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχον σὶν σε καὶ ἀποθλίβουσιν. 46 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν "Ἦσατό μου τις, ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ. 47 ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν τρέμουσα
εἶπεν Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.	33 ἡ δὲ γυνή φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.	ἦλθεν καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῖ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὥς ἴαθη παραχρῆμα. 48 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.
καὶ ἐσώθη ἡ γυνή ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκεῖνης.	34 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· ὑπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. 35 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγοντες ὅτι Ἦ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκα- λον; 36 ὁ δὲ Ἰησοῦς παρακούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.	49 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγων ὅτι Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μηκέτι σκύλλε τὸν διδάσκα- λον. 50 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευσον, καὶ σωθήσεται. 51 ἔλθων δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ ἀφήκεν εἰσελθεῖν τινὰ σὺν αὐτῷ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον
Lk 8:45 ἀποθλίβουσιν with Ν BLΘ 4 min sah cop etc; AC(τ)D(τ)ς μου ἤψατο)RWX al pler add κα λέγεις· τίς ὁ ἀψάμενός μου Mk 5:36 παρακούσας with Ν BLWA etc; ἀκούσας ACDΘ it vg al pler		

MATT 9	MARK 5	LUKE 8
	τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. [Cf v 40 below]	καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα.
23 Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον	38 καὶ ἔρχονται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίον- τας καὶ ἀλαλάζοντας πολλὰ, 39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει.	52 ἔκλειον δὲ πάντες καὶ ἐκόπ- τοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπεν Μὴ κλαίετε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει.
24 ἔλεγεν Ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει· καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.	40 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον·	53 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. 54 αὐτὸς δὲ [Cf v 51b above]
25 ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς,	41 καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ Ταλειθὰ κόυμ, ὃ ἔστιν μεθερμηνεύμενον Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. 42 καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ κορά- σιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἑτῶν δώδεκα. [Cf v 43 below]	κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς ἐφώνησεν λέγων Ἡ παῖς, ἔγειρε. 55 καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα, [Cf v 42 above]
καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.	καὶ ἐξέστησαν εὐθὺς ἐκστάσει μεγάλῃ. 43 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνοῖ τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φα- γεῖν.	56 καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός. [Cf v 55 above]

Lk 8:52 οὐ γὰρ with **NB**CDLXW^Θ etc; οὐκ AR al pler 54 αὐτὸς δὲ with **NB**DLX etc; W min add ἐκβαλὼν ἔξω πάντας (W πάντας ἔξω) καὶ: Θ ἐκβ. π. ἔξω — ἔγειρε with **NB**CD^Θ 1. 33. etc; ἐγείρου ARW al pler

MATT 9

26 Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη ἰατρῆς
εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν
τῷ Ἰησοῦ

ἠκολούθησαν τὶ δύο τυφλοὶ
κράζοντες καὶ λέγοντες
Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ υἱὸς Δαυεὶδ.

28 ἔλθοντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν
προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί,
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Πιστεύετε ὅτι ἰδύναμαι τοῦτο
ποιῆσαι;

λέγουσιν αὐτῷ Ναί, κύριε.

29 τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτῶν λέγων

Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενη-
θήτω ὑμῖν.

30 καὶ ἠνεψύχθησαν αὐτῶν
οἱ ὀφθαλμοί.

Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μηδεὶς
γινωσκέτω

31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμι-
σαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων
ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ

κωφὸν δαιμονιζόμενον·

33 καὶ

ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου
ἐλάλησεν ὁ κωφός.

καὶ θαύμασαν οἱ ὄχλοι
λέγοντες

Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραήλ.

[34 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον
Ἐν

τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.]

(+§70) [Cf Matt 12:22-24 (§50)]

MARK 5

[Cf Mark 10:46-52 and paral-
lels (§141)]

[Cf also Mark 8:22-26 (§85)]

[Cf Mark 3:19b-22 and paral-
lels (§50)]

[LUKE 11:14, 15]

Καὶ ἦν ἐκβάλλων

δαιμόνιον κωφόν·

ἐγένετο δὲ

τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος

ἐλάλησεν ὁ κωφός.

Καὶ θαύμασαν οἱ ὄχλοι·

15 τινὲς δὲ αὐτῶν εἶπαν

Ἐν Βεεζεβοὺλ

τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια· (§106)

69. THE REJECTION AT NAZARETH (MATT-MARK)

§65+] MATT 13:54-58 [+§77]

καὶ ἐλθὼν
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

ἐδίδασκεν αὐτοὺς
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς

καὶ λέγειν
Πόθεν τούτῳ
ἡ σοφία αὕτη

καὶ αἱ δυνάμεις;

MARK 6:1-6a

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,
καὶ ἔρχεται
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,
καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ.

2 Καὶ γενομένου σαββάτου
ἤρξατο διδάσκειν
ἐν τῇ συναγωγῇ.

καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες
ἐξεπλήσσοντο

λέγοντες
Πόθεν τούτῳ ταῦτα,
καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα
τούτῳ,
καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ
τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;

[LUKE 4:16-24]

Καὶ ἦλθεν
εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν 'τεθραμμένος',

καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων

εἰς τὴν συναγωγὴν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.

17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ
προφήτου 'Ησαίου, καὶ ἀνοίξας τὸ
βιβλίον εὗρεν [τὸν] τόπον οὗ ἦν
γεγραμμένον

18 "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ,
οὗ ἐνεκεν ἔχρισέν με εὐαγγελί-
σασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμαλώτους
ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέ-
σει,

19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκ-
τόν."

20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς
τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ πάντων
οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν
ἀτενίζοντες αὐτῷ. 21 ἤρξατο δὲ
λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον
πεπλήρωται ἡ γραφή αὕτη ἐν τοῖς
ὠσιν ὑμῶν.

22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ
καὶ θαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις
τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ ἔλεγον

MATT 13	MARK 6	[LUKE 4]
<p>55 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐ- τῷ.</p> <p>ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ ^τ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς</p> <p>διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (+§77).</p>	<p>3 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφός Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; [Cf v 2 above] καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.</p> <p>4 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 5 Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπι- θεῖς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. 6 καὶ ἐθαύμασεν¹ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.</p>	<p>Οὐχὶ υἱὸς ἐστιν Ἰωσήφ οὗτος;</p> <p>23 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην Ἰατρί, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἤκούσαμεν γενόμενα εἰς τὴν Κα- φαρναοὺμ ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. 24 εἶπεν δὲ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. (§21)</p>

WH mg: Mt 13:57 *ἰδία*Mk 6:6 *θαύμαζεν*

Mt 13:55 Ἰωσήφ with BC⁹ 33. syr sin cur etc; Ἰωσή; LWΔ pesh etc; Ἰωάννης **NDX** etc 57 πατρίδι
with BD⁹ 33 etc; *ἰδία* πατ. **NZ** etc; πατ. αὐτοῦ LWXΔ etc; *ἰδ.* πατ. αὐτ. C Mk 6:3 ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς: ὁ τοῦ
τέκτονος υἱὸς καὶ μιν it etc — Ἰωσήτος with BDΛΔΘ etc; Ἰωσή ACW pesh al pler; Ἰωσήφ **N** it vg etc

CHAPTER X. THE DISCOURSE TO THE TWELVE ON PREACHING THE GOSPEL, §§70-76

70. THE SENDING FORTH OF THE APOSTLES

§68+] MATT 9:35-10:4

^aΚαὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς
τὰς πόλεις πάσας
καὶ τὰς κώμας,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

36 ^bἸδὼν δὲ τοὺς ὄχλους
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν ὅτι
ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐριμμένοι
¹“ὥσει πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα.”

37 τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ
Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·

MARK 6:6b, 7

^aΚαὶ περιῆγεν

τὰς κώμας κύκλῳ
διδάσκων.

[MARK 6:34]

^bΚαὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολλὸν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοὺς ὅτι
ἦσαν
¹“ὥς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα,”

καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς

πολλά. (§78)

LUKE 9:1

[LUKE 10:2]

ἐλεγεν δὲ πρὸς αὐτοὺς

Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·

Mt 4:23

^a Καὶ περιῆγεν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν
ἐν τῷ λαῷ. (§23)

Mt 14:14

^b Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν
πολὸν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους
αὐτῶν. (§78)

Mk 1:39

^a καὶ ἦλθεν

κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν
εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν

καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)

Lk 4:44

^a Καὶ ἦν

κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς
τῆς Ἰουδαίας. (§25)

¹ Num 27:17; Ezek 34:5Mt 9:35 μαλακίαν with BCDW syr sin cop etc; ~~XLX~~ etc add ἐν τῷ λαῷ

MATT 9

38 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ
ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

MATT 10

1 Καὶ προσκαλεσάμενος
τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ

ἔδωκεν αὐτοῖς
ἐξουσίαν
πνευμάτων ἀκαθάρτων
ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ
καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων
τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·

πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος
Πέτρος
καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου
καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ,

[Cf v 2 above]

3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος,
Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος
ὁ τελώνης,

Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου
καὶ Θαδδαῖος,
4 Σίμων ὁ Καναναῖος

καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης
ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

MARK 6

7 Καὶ προσκαλεῖται
τοὺς δώδεκα,
καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλ-
λειν δύο δύο,
καὶ ἐδίδου αὐτοῖς
ἐξουσίαν
τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων,

[MARK 3:16-19a]

(καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι)
Πέτρον,

[Cf v 18 below]

17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
τοῦ Ἰακώβου
(καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα)
Βοανηργές, ὃ ἐστὶν Τίσι Βροντῆς),

18 καὶ Ἀνδρέαν
καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον
καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν

καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου
καὶ Θαδδαῖον
καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον

19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ,
ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. (§34)

[LUKE 10]

δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ
ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. (§100)

LUKE 9

Συνκαλεσάμενος δὲ
τοὺς δώδεκα

ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν¹ καὶ
ἐξουσίαν
ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια

καὶ νόσους θεραπεύειν,

[LUKE 6:14-16]

Σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασεν
Πέτρον
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην

[Cf v 14 above]

15 καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον
καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν

[καὶ] Ἰάκωβον Ἀλφαίου

καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον
Ζηλωτὴν

16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου
καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ
ὃς ἐγένετο προδότης, (§34)

71. INSTRUCTIONS FOR THE JOURNEY

MATT 10:5-15	MARK 6:8-11	LUKE 9:2-5
<p>Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων</p> <p>Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθῃτε· ὁ πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.</p> <p>7 πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.</p> <p>8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.</p> <p>[Cf Matt 10:16 (§72)]</p>	<p>[Cf Mark 6:7 and parallels (§70)]</p> <p>[Cf Mark 6:12 (§76)]</p> <p>[Cf Mark 1:15 and parallels (§20)]</p> <p>[Cf Mark 6:13 (§76)]</p> <p>καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν</p> <p>εἰς ὁδὸν εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ ἄρτον, μὴ πήραν,</p> <p>μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,</p>	<p>καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς</p> <p>[LUKE 10:3-12]</p> <p>ὑπάγετε· κηρύσσειν</p> <p>τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι,</p> <p>[Cf vv 9, 11 below]</p> <p>[Cf v 9 below]</p> <p>ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων.</p> <p>3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Μὴδὲν αἴρετε</p> <p>4 μὴ βαστάξετε βαλλάντιον,</p> <p>εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον</p> <p>μήτε πήραν μὴ πήραν, μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον,</p> <p>μήτε δύο χιτῶνας ἔχειν.</p>
<p>9 Μὴ κτήσῃσθε</p> <p>[Cf v 10 below]</p> <p>χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον</p> <p>μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν,</p> <p>10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας</p>		

Lk 9:2 ἰᾶσθαι with B syr sin cur; ✠ADL etc add τοὺς ἀσθενεῖς: CWXΘ al pler add τοὺς ἀσθενοῦντας

MATT 10	MARK 6	LUKE 9	[LUKE 10]
μηδὲ ὑποδήματα	9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ ἴμῃ ἐνδύσασθαι ¹ δύο χιτῶνας. [Cf v 8 above]		μὴ ὑποδήματα, [Cf v 7 below]
μηδὲ ῥάβδον· ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.			καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσσησθε.
11 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε,	10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς "Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν,	4 καὶ εἰς ἣν ἂν 5 εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέλ- εἰσέλθῃτε οἰκίαν θῇτε,	πρῶτον λέγετε [Cf v 7 below]
ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κακεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε.	ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.	ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.	
12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν· 13 καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἔφ' ¹ ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.			[LUKE 10] Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. 6 καὶ ἐὰν ἔκεῖ ᾗ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. 7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε. ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν, ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μὴ μεταβαίνειτε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. 8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσερχήσθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἑσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
[Cf v 10 above]			
[Cf v 11 and parallels above]			

WH mg: Mt 10:13 πρὸς Mk 6:9 Μὴ ἐνδύσασθε

Mt 10:13 ἐφ' with NBW etc: πρὸς CDLXΘ al pler

MATT 10	MARK 6	[LUKE 10]
[Cf v 8 above]		9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς Ἐγγικεν ἑφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]
[Cf v 7 and parallels above, p. 113]		LUKE 9 [LUKE 10] 5 καὶ ὅσοι ἂν 10 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἵπατε
14 καὶ ὁς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκεῖνης	11 καὶ ὁς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν	ἀπὸ τῆς πό- λεως ἐκεῖνης αὐτῆς ἔπατε
ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν	ἐκτινάξατε τὸν χοῦν	τὸν κονιορτὸν 11 Καὶ τὸν κο- νιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν εἰς τοὺς πόδας ὑμῶν ἀπομασσόμεθα
τῶν ποδῶν ὑμῶν.	τῶν ποδῶν ὑμῶν	ὑμῶν ἀποτινάσσετε εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτοὺς. ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 9 above]
[Cf Matt 10:18 and parallels (§72)]	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.	
[Cf v 7 and parallels above, p. 113]		

WH mg: Mt 10:14 ἐκ

Mt 10:14 τῶν ποδῶν with BDWΘΣ al pler; ἐκ τ. π. NC 33, it vg pesh etc Mk 6:11 τὸν ὑποκάτω:
D 33, it vg syr sin etc om Lk 9:5 ἀποτινάσσετε with NB 3 min; ἀποτινάξατε ACLWXΘ al pler;
D ἐκτινάξατε

<p>MATT 10 15 ^aἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.</p>		<p>[LUKE 10] 12 ^aλέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (§101)</p>
--	--	--

72. PERSECUTION PREDICTED

<p>MATT 10:16-23 'Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς ὁ ὄφεις¹ καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. 17 προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· ^bπαραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· 18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἔμοῦ ^cεἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.</p>	<p>[MARK 13:9] βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς· ^bπαραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἔμοῦ ^cεἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (§161)</p>	<p>[LUKE 10:3] ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. (§101) [LUKE 21:12-19] πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν κα' διώξουσιν, ^bπαραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· 13 ^cἀποθήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.</p>
--	--	---

Mt 11:24
^a πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
γῇ Σοδόμων
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ σοί, (§47)

Mt 24:9a
^b τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
εἰς θλίψιν
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, (§161)

^c Cf Mk 6:11b (§71)^c Cf Lk 9:5b (§71)

WH mg: Mt 10:16 ὁ ὄφεις

Mt 10:16 ἐν μέσῳ: B εἰς μέσων

MATT 10	[MARK 13:11-13]	[LUKE 21]
19 ^α ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·	^α καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε,	14 ^α θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν ἅπαντες ¹ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. 21 ^β παραδώσει δὲ	οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. 12 ^β καὶ παραδώσει	[Cf Luke 12:12a below]
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον,	ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον,	16 ^β παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
καὶ “ἐπαναστήσονται ¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς” καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. 22 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου·	καὶ “ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς” καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· 13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.	καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, 17 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. 18 καὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.

Lk 12:11, 12

^α Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσηθε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἃ δεῖ εἰπεῖν. (§111)

Mt 24:9

^β τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
εἰς θλίψιν
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
πάντων τῶν ἔθνων
διὰ τὸ ὄνομά μου. (§161)

WH mg: Mt 10:21 ἐπαναστήσεται

MATT 10	[MARK 13]	[LUKE 21]
<p>^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.</p> <p>23 ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις [τοῦ] Ἰσραὴλ ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.</p>	<p>^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)</p>	<p>19 ^aἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. (§161)</p>

73. COURAGE AND FAITH

MATT 10:24-33		[LUKE 6:40]
<p>Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.</p> <p>25 ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ ὁ τὸν οἰκοδεσπότην Βεεζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς¹ αὐτοῦ.</p> <p>26 μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.</p>	<p>[Cf Mark 3:22 (§50)]</p>	<p>οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,</p> <p>κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. (§40)</p>
		[LUKE 12:2-9]
		<p>^bΟὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἔστιν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.</p>

Mt 24:13
^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)

Mk 4:22
^bοὐ γὰρ ἔστιν¹ κρυπτὸν ἂν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν. (§55)

Lk 8:17
^bοὐ γὰρ ἔστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερόν γεγήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ. (§55)

WH mg: Mt 10:25 τῷ οἰκοδεσπότην . . . τοῖς οἰκιακοῖς

MATT 10

27 ὁ λέγων ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
εἶπατε ἐν τῷ φωτί·
καὶ ὁ εἰς τὸ οὐδ' ἀκούετε,

κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων.
28 καὶ
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτείνειν·

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
δυνάμενον
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ.

29 οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐ πωλεῖται ἐπὶ τὴν γῆν
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

30 ὁ ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς
πάσαι ἡριθμημέναι εἰσίν.
31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε
ὑμεῖς.

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

ὁμολογήσῃ καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν
τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

[LUKE 12]

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε
ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται,
καὶ ὁ πρὸς τὸ οὐδ' ἐλαλήσατε
ἐν τοῖς ταμίαις
κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.
4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
περισσότερόν τι ποιῆσαι.
5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε·
φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτείνειν
ἐχοντα ἐξουσίαν

ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.

6 οὐχὶ πέντε στρουθία
πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν

οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

7 ὁ ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πάσαι ἡριθμῶνται·
μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε.

8 Λέγω δὲ ὑμῖν,
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ
ἐν ἐμοὶ
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ·

Lk 21:18

^a καὶ θριξὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

MATT 10

33 ὁστίς ἰδὲ ἄρνησηταί με
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἄρνησομαι καὶ γὰρ αὐτὸν
ἐμπροσθεν
τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

[LUKE 12]

9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀπαρνηθήσεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ. (§111)

74. ON TAKING UP ONE'S CROSS

MATT 10:34-39

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον
βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν·
οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην
ἀλλὰ μάχαιραν.

35 ἦλθον γὰρ διχάσαι
ἄνθρωπον ¹“κατὰ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ

καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς
αὐτῆς

καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς
αὐτῆς,”

36 καὶ “ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου
οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.”

[Cf Mark 13:12 and parallels
(§161)]

37 Ὁ φιλῶν πατέρα

[LUKE 12:51-53]

δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην
δοῦναι ἐν τῇ γῇ;
οὐχί, λέγω ὑμῖν,
ἀλλ’ ἡ διαμερισμὸν.
52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι,
τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν,
53 διαμερισθήσονται
πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ ¹“υἱὸς ἐπὶ
πατρὶ,”
μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα
καὶ “θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα.”

πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς
καὶ “νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.”
(§116)

[LUKE 14:26, 27]

Εἰ τις ἔρχεται πρὸς με
καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ

Mk 8:38

^a ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἑμούς λόγους
ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι
καὶ ἁμαρτωλῷ,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυθήσεται αὐτὸν
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.
(§87)

Lk 9:26

^a ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἑμούς λόγους,

τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυθήσεται,
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ
καὶ τοῦ πατρὸς
καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. (§87)

¹ Mic 7:6

MATT 19

ἡ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα
ὑπὲρ ἐμέ

οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
38 ἁ καὶ ὁς οὐ λαμβάνει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.

39 ὁ εὐρῶν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἀπολέσει αὐτήν,
καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ
εὐρήσει αὐτήν.

[LUKE 14]

καὶ τὴν μητέρα

καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα

καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς,
ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.
27 ὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ
καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.
(§124)

[LUKE 17:33]

ὁς ἐὰν ζητήσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι
ἀπολέσει αὐτήν,
ὁς δ' ἂν ἀπολέσει

ζωογονήσει αὐτήν. (§133)

75. ON REWARDS

MATT 10:40-42

δ'Ο δεχόμενος ὑμᾶς
ἐμέ δέχεται,

[LUKE 10:16]

δ'Ο ἀκούων ὑμῶν
ἔμοῦ ἀκούει,
καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμέ ἀθετεῖ·

Mt 16:24b, 25

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
25 ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ
εὐρήσει αὐτήν. (§87)

Mk 8:34b, 35

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
35 ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν¹ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν [ἑμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν. (§87)

Lk 9:23b, 24

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
24 ὁς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ,
οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)

Mt 18:5

^b καὶ ὁς ἐὰν
δέξῃται ἐν παιδίῳ τοιοῦτο
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμέ δέχεται. (§92)

Mk 9:37a

^b Ὃς ἂν
[ἐν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξῃται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμέ δέχεται. (§92)

Lk 9:48b

^b Ὃς ἂν
δέξῃται τοῦτο τὸ παιδίον
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
ἐμέ δέχεται, (§92)

MATT 10	[MARK 9:41]	[LUKE 10]
<p>^aκαὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 41 ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήμψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται. 42 καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.</p>	<p>*Ὁς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἔστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§93)</p>	<p>^aὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)</p>

76. THE DEPARTURE OF JESUS AND THE DISCIPLES

MATT 11:1 [+§47]	MARK 6:12, 13	LUKE 9:6
<p>[Cf Matt 10:7, 8 (§71)]</p> <p>^bΚαὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων τοῖς δώ- δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. (+§47)</p>	<p>Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν ἵνα μετανοῶσιν, 13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξε- βαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.</p>	<p>Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.</p>

	Mk 9:37b	Lk 9:48c
	<p>^a καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχεται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>	<p>^a καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξεται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>
<p>^b Cf Mt 7:28 (§14); 13:53 (§65); 19:1 (§99); 26:1 (§170)</p>		

Mt 10:42 ἀπολέσῃ τὸν μισθόν: ἀπόληται ὁ μισθός D it syr sin cop etc

CHAPTER XI. THE CLIMAX OF THE GALILEAN WORK, §§77-80

77. THE DEATH OF JOHN THE BAPTIST

§69+] MATT 14:1-12

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἤκουσεν
Ἡρώδης ὁ τετραάρχης
τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ,

2 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ
Οὗτός ἐστιν
Ἰωάννης ὁ βαπτιστής·
αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ διὰ τοῦτο
αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν
αὐτῷ.

[Cf Matt 16:14 (§86)]

3 Ὁ γὰρ Ἡρώδης

κρατήσας τὸν Ἰωάννην
ἔδωκεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ ἀπέθετο
διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,

MARK 6:14-29

Καὶ ἤκουσεν
ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης,
φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα
αὐτοῦ,

καὶ ἔλεγον¹ ὅτι
[Cf Mark 8:28 (§86)]
Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν,
καὶ διὰ τοῦτο
ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν
αὐτῷ·

15 ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι
Ἡλείας ἐστίν·
ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης
ὡς εἰς τῶν προφητῶν.
16 ἀκούσας δὲ
ὁ Ἡρώδης ἔλεγε
"Ὁν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην,
οὗτος ἡγέρθη.

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης

ἀποστείλας
ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην
καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ
διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν·

LUKE 9:7-9

Ἦκουσεν δὲ
Ἡρώδης ὁ τετραάρχης
τὰ γινόμενα πάντα,

καὶ διηπόρει
διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν ὅτι
[Cf Luke 9:19 (§86)]

Ἰωάννης
ἡγέρθη ἐκ νεκρῶν,

8 ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι
Ἡλείας ἐφάνη,
ἄλλων δὲ ὅτι προφήτης τις
τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

9 εἶπεν δὲ [ὁ] Ἡρώδης
Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·

τίς δὲ ἐστὶν οὗτος
περὶ οὗ ἀκούω τοιαῦτα;
καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

[LUKE 3:19, 20]

ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης,
ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ

περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναικὸς
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ

καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
πονηρῶν ὁ Ἡρώδης,

WH mg: Mk 6:14 ελεγε

Mt 14:3 ἔδωκεν with NB 2 it Or; CDWΘ al pler add αὐτόν — Φιλίππου: D 6 it vg etc om Mk 6:14
ἐλεγον with BD (-σαν) W 2 min 3 it etc; ελεγε ΝΑCΛΔΘ al pler

MATT 14	MARK 6	[LUKE 3]
		20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ. (§17)
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης αὐτῷ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν·	18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. 19 ἡ δὲ Ἡρωδιάς ἐνείχεν αὐτῷ καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτείνειαι, καὶ οὐκ ἠδύνατο· 20 ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκού- σας αὐτοῦ πολλὰ ἠπόρει, καὶ ἠδέως αὐτοῦ ἤκουεν. 21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δείπνον ἐποίησεν τοῖς μεγισ- τάσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρ- χοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, 22 καὶ εἰσελθούσης	
6 γενεσίοις δὲ γενομένοις τοῦ Ἡρώδου	τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἡρωδιάδος καὶ ὀρχησαμένης, ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν τῷ κορασίῳ Αἰτήσον με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι· 23 καὶ ὤμοσεν αὐτῇ Ἰὸτι ἰάν με ¹ αἰτήσης δώσω σοι ἕως ἡμῖσους τῆς βασιλείας μου.	
ὥρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρώδῃ,		
7 ὅθεν μετὰ ὅρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται.		

WH mg: Mk 6:23 ὅτι *Ο | ἐὰν

Mk 6:22 αὐτοῦ with ΞBDLΔ etc; αὐτῆς τῆς ACWΘ al pler; τῆς 3 min syr sin etc 23 ἐὰν with BΔ 2 min etc; ὃ ἐὰν ΞACLΘ al pler — με αἰτήσης: αἰτήσης με A etc; ΞHL 4 it vg cop etc om με

MATT 14

8 ἡ δὲ προβιβασθεῖσα
ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς

Δός μοι, φησίν, ὧδε
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ.
9 καὶ λυπηθεὶς
ὁ βασιλεὺς
διὰ τοὺς ὄρκους
καὶ τοὺς συνανακειμένους
ἐκέλευσεν δοθῆναι,
10 καὶ πέμψας

ἀπεκεφάλισεν
Ἰωάνην ἐν τῇ φυλακῇ·
11 καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ
αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι
καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ,
καὶ ἤνεγκεν
τῇ μητρὶ αὐτῆς.
12 Καὶ προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἦραν τὸ πτῶμα
καὶ ἔθαψαν αὐτόν,
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ
Ἰησοῦ.

MARK 6

24 καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν
τῇ μητρὶ αὐτῆς
Τί αἰτήσωμαι;
ἡ δὲ εἶπεν Τὴν κεφαλὴν
Ἰωάνου τοῦ βαπτίζοντος.
25 καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ
σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα
ῆτήσατο λέγουσα
Θέλω ἵνα ἑξαυτῆς δῶς μοι
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
Ἰωάνου τοῦ βαπτιστοῦ.
26 καὶ περίλυπος γενόμενος
ὁ βασιλεὺς
διὰ τοὺς ὄρκους
καὶ τοὺς ἀνακειμένους
οὐκ ἠθέλησεν ἀθετῆσαι αὐτήν·
27 καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ
βασιλεὺς σπεκουλάτορα ἐπέ-
ταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ.
28 καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ
καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι
καὶ ἔδωκεν αὐτήν τῷ κορασίῳ,
καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτήν
τῇ μητρὶ αὐτῆς.
29 καὶ ἀκούσαντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθαν
καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ
καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

78. "THE FEEDING OF THE FIVE THOUSAND

MATT 14:13-23a

MARK 6:30-46

LUKE 9:10-17

Καὶ συνάγονται
οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν,

Καὶ ὑποστρέψαντες
οἱ ἀπόστολοι

^a Cf Mt 15:32-39 (§83)^a Cf Mk 8:1-10 (§83)Mk 6:29 αὐτὸ with ABCLΔΘ min etc; αὐτόν ⁸W 346.

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
	καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. 31 καὶ λέγει αὐτοῖς Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.	διηγῆσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς
'Ακούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν ¹	32 καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. 33 κατείδαν αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἔγνωσαν ¹ πολλοί, καὶ πεξῆ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς.	ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαιδά. 11 οἱ δὲ ὄχλοι γινόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ.
καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ ἵπεξῆ ¹ ἀπὸ τῶν πόλεων.	14 ^a Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς	καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώσ- τους αὐτῶν.	34 ^a Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοὺς ὅτι ἦσαν 1 ^a ὥς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, ¹ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.	ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θερα- πείας ἰάτο.

Mt 9:36

^a Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν
ὅτι ἦσαν ἐσकुμμένοι καὶ ἐριμμένοι
1^a ὥσει πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα." (§70)

¹ Num 27:17; Ezek 34:5

WH mg: Mt 14:13 πεῖσι Mk 6:33 ἐπέγνωσαν

Lk 9:10 πόλιν καλουμένην with BLXE 33, etc; κώμην λεγομένην DΘ; τόπον ἔρημον N min pauc it vg syr cur
pesh; τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης A (ἐρ. τόπ.) CWΔ al pler — Βηθσαιδά: om N 4 min syr cur

MATT 14

15 Ὁψίας δὲ γενομένης

προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
λέγοντες
"Ερημός ἐστιν ὁ τόπος
καὶ ἡ ὥρα ἥδη παρήλθεν·
ἀπόλυσον¹ τοὺς ὄχλους,
ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τὰς κώμας
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
βρώματα.

16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν·
δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.

[Cf v 21 below]

17 οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ

Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ
πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.
18 ὁ δὲ εἶπεν Φέρετέ μοι ὧδε
αὐτοὺς.

19 καὶ ἔκελεύσας τοὺς ὄχλους

ἀνακλιθῆναι

ἐπὶ τοῦ χόρτου,

MARK 6

35 Καὶ ἥδη ὥρας πολλῆς
ἴγειομένης¹

προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι
"Ερημός ἐστιν ὁ τόπος,
καὶ ἥδη ὥρα πολλή·
36 ἀπόλυσον αὐτοὺς,
ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
τί φάγωσιν.

37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς

Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.
καὶ λέγουσιν αὐτῷ

Ἀπελθόντες
ἀγοράσωμεν

δηναρίων διακοσίων ἄρτους
καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν;

[Cf v 44 below]

38 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Πόσους ἔχετε ἄρτους;
ὑπάγετε ἴδετε.

καὶ γρόντες λέγουσιν

Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.

39 καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς

Ἰνακλιθῆναι¹ πάντας
συμπόσια συμπόσια
ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ.

LUKE 9

12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλί-
νειν·

προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα
εἶπαν αὐτῷ

Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον,
ἵνα πορευθέντες εἰς
τὰς κύκλῳ κώμας καὶ ἀγροὺς
καταλύσωσιν καὶ εὐρωσιν
ἐπισιτισμόν,
ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.
13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς

Δότε αὐτοῖς φαγεῖν ὑμεῖς¹.
οἱ δὲ εἶπαν
Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ
ἄρτοι πέντε¹ καὶ ἰχθύες δύο,
εἰ μή τι πορευθέντες ἡμεῖς
ἀγοράσωμεν
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον
βρώματα.

14 ἦσαν γὰρ ὥσεί ἄνδρες
πεντακισχίλιοι.

εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ

Κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ὥσει ἀνὰ πεντήκοντα.

WH mg: Mt 14:15 παρήλθεν ἥδη· ἀπόλυσον οὖν 19 ἐκέλευσεν τοὺς . . . χόρτου καὶ λαβὼν Mk 6:35 γινο-
μένης 39 ἀνακλῖναι Lk 9:13 ὑμεῖς φαγεῖν | πέντε ἄρτοι

Mt 14:16 Ἰησοῦς with BCLWXΘ etc; ND syr cur pesh etc om Lk 9:13 φαγεῖν ὑμεῖς with B 2 it;
ὑμεῖς φαγεῖν NACDLRWXΘ etc 14 ὥσει² with BCDLR etc; A WXΔΘ al pler om; Θ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
<p>λαβὼν¹ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.</p> <p>20 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις.</p> <p>21 οἱ δὲ ἐσθiónτες ἦσαν ἄνδρες ὥσεϊ πεντακισχίλιοι ^aχωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.</p> <p>22 Καὶ [εὐθέως] ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς ^τ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,</p> <p>ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. 23 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι.</p>	<p>40 καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ κατὰ ἑκάτον καὶ κατὰ πεν- τήκοντα.</p> <p>41 καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς</p> <p>ἵνα παρατιθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν.</p> <p>42 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· 43 καὶ ἦσαν κλάσματα δώδεκα κοφίνων πληρώματα καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.</p> <p>44 καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες.</p> <p>45 Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαιδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύει τὸν ὄχλον.</p> <p>46 καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.</p>	<p>15 καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ κατέκλιναν ἅπαντας¹.</p> <p>16 λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς</p> <p>παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ.</p> <p>17 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.</p> <p>[Cf v 14 above]</p>

^a Cf Mt 15:38b (§83)

WH mg: Mt 14:22 τὸ Lk 9:15 πάντας

Mt 14:19 λαβὼν with BL^o al pler; καὶ λαβὼν ^{NC}*W etc; ἔλαβεν D 22 εὐθέως with BDW^o it vg al pler; ^{NC} syr cur etc om — μαθητὰς with ^{NC}DLW al pler; BX^o it cop etc add αὐτοῦ — πλοῖον with B^z min etc; τὸ πλ. ^{NC}DLWX^o al pler Mk 6:43 κλάσματα with BL^Δ 28.; κλασμάτων ^{NC}ADW^o al pler — κοφίνων with ^{NB} 6 min; κοφίνους ADLW^Δ al pler — πληρώματα with ^{NC}BL^Δ 6 min; πλήρεις AD^o al pler

79. THE WALKING ON THE SEA

MATT 14:23b-36

ὁψίας δὲ γενομένης
μόνος ἦν ἐκεῖ.

24 Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη
ἵσταδιους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς
ἀπεῖχεν¹,

βασανιζόμενον
ὑπὸ τῶν κυμάτων,
ἦν γὰρ ἐναντιος ὁ ἄνεμος.

25 Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς
νυκτὸς
ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.

26 οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν
ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπα-
τοῦντα
ἐταράχθησαν λέγοντες ὅτι
Φάντασμά ἐστιν,
καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἐκραξαν.

27 εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν [ὁ
Ἰησοῦς]
αὐτοῖς λέγων
Θαρσείτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φο-
βεῖσθε.

28 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ Κύριε, εἰ σὺ εἶ,
κέλευσόν με ἔλθειν πρὸς σέ
ἐπὶ τὰ ὕδατα· 29 ὁ δὲ εἶπεν
Ἐλθέ. καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ
πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν
ἐπὶ τὰ ὕδατα ἵκαλ ἦλθεν¹

MARK 6:47-56

καὶ ὁψίας γενομένης

ἦν τὸ πλοῖον
ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης,

καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς.

48 καὶ ἰδὼν αὐτοὺς
βασανιζομένους
ἐν τῷ ἐλαύνειν,
ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντιος
αὐτοῖς,

περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς
νυκτὸς
ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης·
καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτοῦς.

49 οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν
ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπα-
τοῦντα
ἔδοξαν ὅτι
φάντασμά ἐστιν
καὶ ἀνέκραξαν,
50 πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδαν
καὶ ἐταράχθησαν.

ὁ δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν

μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς
Θαρσείτε, ἐγὼ εἰμι, μὴ φο-
βεῖσθε.

WH mg: Mt 14:24 μέσον τῆς θαλάσσης ἦν 29 ἐλθεῖν

Mt 14:24 σταδ. πολ. ἀπὸ τῆς γῆς ἀπέειχεν with B 4 min syr cur pesh cop etc; ἀπῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδ. ἱκανοὶς θ; μέσον τῆς θαλάσσης ἦν NCLWX it vg al pler; ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D 26 οἱ δὲ μαθ. ἰδόντες αὐτὸν with BD 4 min; καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ OLWX al pler; ἰδόντες δὲ αὐτὸν S*Θ it vg 27 ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς with S*B 131.; αὐτοῖς ὁ Ἰησ. OLWXΘ al pler; αὐτοῖς SΔ syr cur cop etc

MATT 14

πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30 βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων Κύριε, σῶσόν με. 31 εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ Ὁλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστας;

32 καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον

ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.

33 οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθαν ἐπὶ τὴν γῆν εἰς Γεννησαρέτ.

35 καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ

πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,

36 καὶ παρεκάλουν [αὐτὸν] ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.

MARK 6

51 καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ

λίαν ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, [Cf Mark 15:39 (§178)]

52 οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδιά πεπωρωμένη.

53 Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρέτ καὶ προσωρμίσθησαν.

54 καὶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν

55 περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις

τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν

ὅπου ἤκουον ὅτι ἔστιν.

56 καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας,

καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤψαντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

80. EATING WITH UNWASHEN HANDS

MATT 15:1-20

Τότε προσέρχονται
τῷ Ἰησοῦ
ἀπὸ Ἱεροσολύμων
Φαρισαῖοι
καὶ γραμματεῖς

λέγοντες

2 Διὰ τί

οἱ μαθηταὶ σου παραβαίνουσιν

τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων;οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας
ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
[Cf vv 7-9 below]

MARK 7:1-23

Καὶ συνάγονται
πρὸς αὐτὸν

οἱ Φαρισαῖοι
καὶ τινες τῶν γραμματέων
ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων
2 καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν,
τοῦτ' ἐστὶν ἀνίπτοις, ἐσθί-
ουσιν τοὺς ἄρτους.— 3 οἱ
γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες
οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ
νύψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθί-
ουσιν, κρατοῦντες τὴν παρά-
δοσιν τῶν πρεσβυτέρων, 4 καὶ
ἀπ' ἀγορᾶς ἐὰν μὴ ῥαντίσων-
ται¹ οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα
πολλὰ ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρα-
τεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ
ξεστῶν καὶ χαλκίων.—

5 καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς
Διὰ τί

οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταὶ σου
κατὰτὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων,ἀλλὰ κοιναῖς χερσίν
ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;

6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Καλῶς ἐπροφῆτευσεν Ἡσαίας
περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,
ὡς γέγραπται ὅτι

1¹ «Οὗτος ὁ λαὸς¹ τοῖς χεῖλε-
σιν με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ»

¹ Isa 29:13

WH mg: Mk 7:4 βαπτίσωνται

6 Ὁ λαὸς οὗτος

MATT 15

Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;

4 ὁ γὰρ θεὸς εἶπεν

1“Τίμα τὸν πατέρα

καὶ τὴν μητέρα,”

καὶ 2“Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.”

5 ὑμεῖς δὲ λέγετε

“Ὅς ἂν εἴπῃ

τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ

Δῶρον

ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς,

οὐ μὴ τιμῇσιν τὸν πατέρα
αὐτοῦ·

6 καὶ ἡκυρώσατε

τὸν λόγον¹ τοῦ θεοῦ

διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

7 ὑποκριταί,

καλῶς ἐπροφήτευσεν

περὶ ὑμῶν Ἡσαίας λέγων

8 3“Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεί-
λεσίν με τιμᾷ,

ἢ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ·

9 μάτην δὲ σέβονται με,

διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων.”

MARK 7

7 μάτην δὲ σέβονται με,
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων.”

8 ἀφέντες τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν
τῶν ἀνθρώπων.

9 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

Καλῶς ἀθετεῖτε

τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ,

ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
τηρήσῃτε·

10 Μωυσῆς γὰρ εἶπεν

1“Τίμα τὸν πατέρα σου

καὶ τὴν μητέρα σου,”

καὶ 2“Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
μητέρα θανάτῳ τελευτάτω.”

11 ὑμεῖς δὲ λέγετε

Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος

τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ

Κορβάν, ὃ ἐστὶν Δῶρον,

ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς,

12 οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν
ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ,

13 ἀκυροῦντες

τὸν λόγον τοῦ θεοῦ

τῇ παραδόσει ὑμῶν

ἣ παρεδώκατε·

καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
ποιεῖτε.

[Cf vv 6, 7 above]

¹ Ex 20:12; Deut 5:16

² Ex 21:17

³ Isa 29:13

WH mg: Mt 15:6 νόμον

Mt 15:5 αὐτοῦ with **NBD** syr cur; add ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ CLWXΘ (om αὐτοῦ²) al pler

ΜΑΤΤ 15

10 Καὶ προσκαλεσάμενος

τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς
'Ακούετε καὶ συνίετε'

11 οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ
στόμα

κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ
στόματος
τουτο κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον.

12 Τότε προσελθόντες οἱ
μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Οἶδας
ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες
τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;
13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν
ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκρι-
ζωθήσεται. 14 ἄφετε αὐ-
τοὺς· 'τυφλοὶ εἰσιν ὁδηγοί'.

τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,
ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται.

15 'Αποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ
Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν.
16 ὁ δὲ εἶπεν 'Ακμὴν
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
17 οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ
εἰσπορευόμενον
εἰς τὸ στόμα

MARK 7

14 Καὶ προσκαλεσάμενος
πάλιν

τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς
'Ακούσατέ μου πάντες καὶ
σύνετε.

15 οὐδὲν ἔστιν ἔξωθεν τοῦ
ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς
αὐτόν

ὃ δύναται κοινῶσαι αὐτόν·
ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου
ἐκπορευόμενά
ἐστιν τὰ κοινοῦντα
τὸν ἄνθρωπον.

17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου,

ἐπηρώτων αὐτόν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ
τὴν παραβολήν.

18 καὶ λέγει αὐτοῖς Οὕτως
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν
εἰσπορευόμενον
εἰς τὸν ἄνθρωπον

οὐ δύναται αὐτόν κοινῶσαι,
19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐ-
τοῦ εἰς τὴν καρδίαν

[LUKE 6:39]

Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς
Μήτι δύναται τυφλὸς
τυφλὸν ὁδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ἐμπεσοῦνται; (§40)

WH mg: Mt 15:14 ὁδηγοὶ εἰσιν τυφλοὶ [τυφλῶν]

Mk 7:16 om with ⲚBLΔ 2 min cop; add εἰ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν (=4:23) ADWXΘ it vg al pler

MATT 15	MARK 7
εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρώνα ἐκβάλλεται;	ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρώνα ἐκπορεύεται; —καθαρίζων πάντα τὰ βρώ- ματα.
18 τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεινα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	20 ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ- όμενον
19 ἐκ γὰρ τῆς καρδίας	ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·
ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί,	21 ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται,
φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί,	πορνεῖαι, κλοπαί, φόνοι, μοιχεῖαι,
ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.	22 πλεονεξίαι, πονηρίαι, δό- λος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός,
20 ταῦτά ἐστιν	βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη·
τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	23 πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

CHAPTER XII. THE SYROPHOENICIAN JOURNEY, §§81, 82

81. THE SYROPHOENICIAN WOMAN

MATT 15:21-28	MARK 7:24-30
Καὶ ἐξελθὼν ἐκείθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.	Ἐκείθεν δὲ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου [καὶ Σιδῶνος].

Mk 7:19 ἐκπορεύεται: ἐκβάλλεται N 5 min syr sin; ἐξέρχεται D; χωρεῖ W 24 καὶ Σιδῶνος with NABX
al pler; DLWΔΘ 5 it syr sin etc om

MATT 15

22 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χαναana
ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων
ἐξεληθούσα ἔκραζεν¹ λέγουσα
Ἐλέησόν με, κύριε Ἰυῖδς¹
Δαυεῖδ·

ἡ θυγάτηρ μου κακῶς
δαιμονίζεται.

23 ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ
λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν
λέγοντες Ἀπόλυσον αὐτήν,
ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν.

24 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Ἄνθρωπε ἀπεστάλην εἰ μὴ
εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
οἴκου Ἰσραήλ.

25 ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνη
αὐτῷ

λέγουσα
Κύριε, βοήθει μοι.

26 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων
καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.

27 ἡ δὲ εἶπεν

Ναί, κύριε,
καὶ [γὰρ] τὰ κυνάρια

MARK 7

Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδένα
ἤθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἤδυ-
νέσθη λαθεῖν·

25 ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνή
περὶ αὐτοῦ,

[Cf Mark 10:47b (§141)]

ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς
πνεῦμα ἀκάθαρτον,

ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς
πόδας αὐτοῦ·

26 ἡ δὲ γυνή ἦν Ἑλληνίς,
Συροφονικίσσα¹ τῷ γένει·
καὶ ἠρώτα αὐτὸν

ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς
θυγατρὸς αὐτῆς.

27 καὶ ἔλεγεν αὐτῇ
Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ
τέκνα,

οὐ γὰρ ἔστιν καλὸν λαβεῖν
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων
καὶ τοῖς κυναρίοις βαλεῖν.

ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ

28 Ναί, κύριε,
καὶ τὰ κυνάρια
ὑποκάτω τῆς τραπέζης

Mt 10:6

^a πορεύεσθε δὲ πολλοὺς
πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
οἴκου Ἰσραήλ. (§71)

WH mg: Mt 15:22 ἔκραζεν ἢ υἱὲ Mk 7:26 Σύρα Φοινικίσσα

Mt 15:27 γὰρ: om B 1 it syr sin pesh etc
καὶ D 3 it; καὶ γὰρ ALX it vg al pler

Mk 7:28 καὶ² with ⲬBWΔΘ min pauc pesh etc; ἀλλὰ

MATT 15	MARK 7
<p>ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τρα- πέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. 28 τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ ᾿Ω γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.</p> <p>καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.</p>	<p>ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν παιδίων. 29 καὶ εἶπεν αὐτῇ Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε, ἐξεληλυθεν ἐκ τῆς θυγατρὸς σου τὸ δαιμόνιον. 30 καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.</p>

82. THE RETURN TO THE SEA OF GALILEE

MATT 15:29-31	MARK 7:31-37
<p>Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκά- θητο ἐκεῖ. 30 καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἐαυτῶν ῥωλούς, κυλλούς, τυφλούς, κωφούς,¹ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς·</p>	<p>Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὀρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὀρίων Δεκαπό- λεως. 32 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, 34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν</p>

WH mg: Mt 15:30 †...†

ΜΑΤΤ 15

MARK 7

οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει
αὐτῷ Ἐφάθα, ὅ ἐστιν Δια-
νοίχθητι· 35 καὶ ἡνοίγησαν
αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ
δεσμός τῆς γλώσσης αὐτοῦ,
καὶ ἐλάλει ὀρθῶς· 36 καὶ
διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ
λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διε-
στέλλετο, αὐτοὶ μάλλον πε-
ρισσότερον ἐκήρυσσον.

37 καὶ
ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο
λέγοντες Καλῶς πάντα πε-
ποίηκεν,
καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκοεῖν
καὶ ἀλάλους λαλεῖν.

31 ὥστε ἁλόν' ὅχλον
θανάσαι

βλέποντας κωφοὺς ἁλόν' ὅχλον

καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας
καὶ τυφλοὺς βλέποντας·
καὶ ἑδόξασαν τὸν θεόν
Ἰσραήλ.

CHAPTER XIII. EVENTS AROUND THE SEA OF GALILEE, §§83-85

83. "THE FEEDING OF THE FOUR THOUSAND

ΜΑΤΤ 15:32-39

MARK 8:1-10

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
πάλιν πολλοῦ ὅχλου ὄντος
καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν,

προσκαλεσάμενος
τοὺς μαθητὰς λέγει αὐτοῖς
2 Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν
ὄχλον
ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς
προσμένουσίν μοι καὶ

Ὁ δὲ Ἰησοῦς
προσκαλεσάμενος
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν
Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν
ὄχλον,
ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς
προσμένουσίν μοι καὶ

^a Cf Mt 14:13-23a (§78)

^a Cf Mk 6:30-46 (§78)

^a Cf Lk 9:10-17 (§78)

WH mg: Mt 15:31 τοὺς ὅχλους | ἀκούοντας | κυλλοὺς ὑγιεῖς | ἐδόξαζον Mk 7:37 ὥς 8:2 ἡμέραις
τριῶν | προσμένουσιν

Mt 15:31 λαλοῦντας· ἀκούοντας B 3 min; ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας min pauc; ἀκούοντας καὶ λαλοῦντας Σ
32 ἥδη: om B syr sin etc Mk 8:1 μαθητὰς with ΣDLA it vg etc; αὐτοῦ add ABWXΘ syr sin pesh al
pler 2 ἡμέραις τρεῖς with ΣALWXΘ al pler: ἡμέραις τρισὶ B: ἡμέρας τρεῖς Δ etc — μοι: om B etc

MATT 15	MARK 8
οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς νήστευς οὐ θέλω, μὴ ποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.	οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· 3 καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστευς εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· καὶ τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν εἰσὶν.
33 καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι	4 καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ᾧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;
ὄχλον τοσοῦτον; 34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.	5 καὶ ἠρώτα αὐτοὺς Πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτὰ.
35 καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν 36 ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύδας καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς	6 καὶ παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παρατιθῶσιν καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.	7 καὶ εἶχαν ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας αὐτὰ εἶπεν καὶ ταῦτα παρατιθέναι.
37 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ τὸ περισσεῖον τῶν κλασ- μάτων ἦραν ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις.	8 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασ- μάτων ἑπτὰ σφυρίδας.
38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τ ^τ τετρακισχίλιοι ἄνδρες α ^α χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων ¹ .	9 ἦσαν δὲ ὥς τετρακισχίλιοι.

^a Cf Mt 14:21b (§78)

WH mg: Mt 15:38 ὥς | παιδίων καὶ γυναικῶν

Mt 15:38 τετρακισχίλιοι: ὥς τετρακισχίλιοι BΘ min etc

MATT 15

39 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους
ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον,
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγαδάν.

MARK 8

καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.
10 Καὶ εὐθὺς
ἐμβὰς [†] εἰς τὸ πλοῖον
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

84. DEMANDING A SIGN FROM HEAVEN

MATT 16:1-12

Καὶ προσελθόντες
[οἱ] Φαρισαῖοι καὶ Σαδδου-
καῖοι

πειράζοντες
ἔπηρώτησαν¹ αὐτόν
σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἐπιδειξάι αὐτοῖς.

2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς

εἶπεν αὐτοῖς

[[Ὁψίας γενομένης
λέγετε
Εὐδία,
πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·

3 καὶ πρωὶ
Σήμερον χειμών,
πυρράζει γὰρ στυγνάξων ὁ
οὐρανός.

τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ
οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,
τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν
οὐ δύνασθε.]]

MARK 8:11-21

Καὶ ἐξηλθον
οἱ Φαρισαῖοι
καὶ ἤρξαντο συνζητεῖν αὐτῷ,
ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ
σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
πειράζοντες αὐτόν.
12 καὶ ἀναστενάξας
τῷ πνεύματι αὐτοῦ
λέγει

[LUKE 12:54-56]

"Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις
"Ὅταν ἴδῃτε νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν,
εὐθὺς λέγετε ὅτι
"Ὁμβρος ἔρχεται,
καὶ γίνεται οὕτως·

55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα,
λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,

καὶ γίνεται.
56 ὑποκριταί,
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ
οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν,
τὸν 'καιρὸν δὲ' τούτου
πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν; (§117)

WH mg: Mt 16:1 ἐπηρώτων Mk 8:10 αὐτὸς

Mt 16:1 οἱ: om min pauc Or 2, 3 Ὁψίας . . . δύνασθε with ODLW (om ὁ οὐρανός· . . . πυρράζει γὰρ) EΣ it vg pesh cop al pler; NBX min syr sin cur etc om

MATT 16 [MATT 12:39b]	MARK 8	[LUKE 11:29b]
<p>4 Γενεὰ πον- Γενεὰ πονηρὰ ηρὰ καὶ μοιχαλὶς καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπι- σημεῖον ἐπι- ζητεῖ, ζητεῖ,</p>	<p>Τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω,</p>	<p>Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ ἐστίν· σημεῖον ζητεῖ,</p>
<p>καὶ σημεῖον καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται οὐ δοθήσεται αὐτῇ αὐτῇ</p>	<p>εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.</p>	<p>καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ</p>
<p>εἰ μὴ τὸ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. (§50)</p>		<p>εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§107)</p>
<p>καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν. 5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν ἐπελάβοντο ἄρτους λαβεῖν¹.</p>	<p>καὶ ἀφείς αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. 14 Καὶ ἐπελάβοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.</p>	
<p>6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ὅρατε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης</p>	<p>15 καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων Ὅρατε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης</p>	<p>[LUKE 12:1b] ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις, τῶν Φαρισαίων. (§111)</p>
<p>τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.</p>	<p>τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου.</p>	
<p>7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.</p>	<p>16 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλ- λήλους ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχουσιν.</p>	
<p>8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,</p>	<p>17 καὶ γνοὺς λέγει αὐτοῖς Τί διαλογίζεσθε</p>	
<p>ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; 9 οὐπω νοεῖτε,</p>	<p>ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὐπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε;</p>	

WH mg: Mt 16:5 λαβεῖν ἄρτους

Mk 8:12 ὁμῶν

Mt 16:4 σημ. ἐπιζητεῖ; B σημ. αἰτεῖ; D ζητεῖ σημεῖον; Θ σημείον ζητεῖ
NA²CDWXΘ 6 16 syr sin al pler add ὁ Ἰησοῦς

Mk 8:17 γνοὺς with BΔ cop etc;

MATT 16.

οὐδὲ μνημονεύετε
τοὺς πέντε ἄρτους
τῶν πεντακισχιλίων
καὶ πόσους κοφίνους
ἐλάβετε;

10 οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
τῶν τετρακισχιλίων
καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;

11 πῶς οὐ νοεῖτε
ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν;
προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης
τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων.

12 τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ
εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς
ζύμης [τῶν ἄρτων] ἀλλὰ ἀπὸ
τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων.

MARK 8

πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρ-
δίαν ὑμῶν;

18 ¹“ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ
βλέπετε

καὶ ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;”

19 καὶ οὐ μνημονεύετε ὅτε
τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα
εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,
πόσους κοφίνους

κλασμάτων πλήρεις ἦρατε;
λέγουσιν αὐτῷ Δώδεκα.

20 ὅτε ^τ τοὺς ἑπτὰ
εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,
πόσων σφυρίδων πληρώματα

κλασμάτων ἦρατε;
καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἑπτὰ.

21 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Οὕτω συνίετε;

[Cf v 15 above]

[Cf Luke 12:1b above]

[Cf Luke 12:1b above]

85. THE BLIND MAN OF BETHSAIDA

MARK 8:22-26

Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαϊδάν. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν
ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. 23 καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς
κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα ἑαυτὸν Εἴ
τι βλέπεις;¹ 24 καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ
περιπατοῦντας. 25 εἶτα πάλιν ἔθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν,
καὶ ἀπεκατέστη, καὶ ἐνέβλεπεν ἡγιαγῶς ἅπαντα. 26 καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον
αὐτοῦ λέγων Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσελθῆς.

¹ Jer 5:21; Ezek 12:2

WH mg: Mk 8:20 καὶ 23. αὐτὸν εἴ τι βλέπει. 25 ἡγιαγῶς

Mk 8:19 πόσους with ABLWX al pler; καὶ πόσους NCDMΔΘ etc 21 οὕτω with NCLΔ etc; πῶς οὕτω
ADWXΘ it pesh etc; πῶς οὐ B min 3 it cop etc; πῶς οὐν οὕτω min pauc etc — συνίετε: B νοεῖτε: D συννοεῖτε

CHAPTER XIV. JOURNEY TO CAESAREA PHILIPPI, §§86-91

86. PETER'S CONFESSION

MATT 16:13-20

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς

εἰς τὰ μέρη
CAESAREA τῆς Φιλιππου
πρώτα ἑρωτάω IMPERF 3S
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
λέγων

Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
14 οἱ δὲ εἶπαν
Οἱ μὲν

Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,
ἄλλοι δὲ Ἡλείαν,
ἕτεροι δὲ Ἱερεμίαν ἢ
ἓνα τῶν προφητῶν.

15 λέγει, αὐτοῖς

Ἦμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος

εἶπεν

Σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.

17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτῷ Μακάριός εἰ,
Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψεν σοὶ
ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν [τοῖς]

οὐρανοῖς. 18 καὶ γὰρ δέ σοι
λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω
μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι
ᾧδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

19 δώσω σοι τὰς κλείδας τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

MARK 8:27-30

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς

καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

εἰς τὰς κώμας
CAESAREA τῆς Φιλιππου.

καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπρώτα
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπερωτάω
λέγων αὐτοῖς

Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι;

28 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες
ὅτι

Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,
καὶ ἄλλοι Ἡλείαν,
ἄλλοι δὲ ὅτι
εἰς τῶν προφητῶν.

29 καὶ αὐτὸς ἐπρώτα αὐτοῦς

Ἦμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος

λέγει αὐτῷ

Σὺ εἶ ὁ χριστός.

LUKE 9:18-21

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι
αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ
μόνας

Ἰσυνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί,
συγγινώσκοντες IMPERF 3S

καὶ ἐπρώτησεν αὐτοὺς
λέγων

Τίνα με οἱ ὄχλοι λέγουσιν
εἶναι;

19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν

Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,
ἄλλοι δὲ Ἡλείαν,
ἄλλοι δὲ ὅτι
προφήτης τῶν ἀρχαίων

ἀνέστη. 20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς

Ἦμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι
Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς

εἶπεν

Τὸν χριστὸν
τοῦ θεοῦ.

WH mg: Lk 9:18 συνῆρτησαν

Mt 16:13 τίνα with NB vg cop etc; CDLWXΘ it syr sin cur al pler add με (CW after λέγουσιν)

142

Μτ xvi:13-τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου = ALWAYS ON THE LIPS OF
XT. IN THE GOSPELS. ∴ A STRONG TRADITION.
OUTSIDE THE GOSPEL IT OCCURS ONCE -- IN
ACTS vii:56.

MATT 16	MARK 8	LUKE 9
καὶ ὁ ἐὰν <u>δύσῃ</u> ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται <u>δεδεμένον</u> ἐν τοῖς οὐρα- νοῖς, καὶ ὁ ἐὰν <u>λύσῃ</u> ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται <u>λελυμένον</u> ἐν τοῖς οὐρα- νοῖς. 20 Τότε ἔ <u>πετιμήσεν</u> τοῖς μαθηταῖς <u>ἐπιτιμᾶν</u> <u>ἀρεῖς</u> ἵνα ⁷³ μηδενὶ <u>εἴπωσι</u> <u>2AOR SUBJ</u> ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός.	30 καὶ <u>ἐπετιμήσεν</u> αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ.	21 ὁ δὲ <u>ἐπιτιμήσας</u> αὐτοῖς <u>παρήγγειλεν</u> <u>ἀρεῖς</u> <u>PART NMS</u> μηδενὶ λέγειν <u>παράγγελλω</u> <u>ἀρεῖς</u> τοῦτο,

(εἰπον) φημι

87. JESUS FORETELLS HIS DEATH

MATT 16:21-28 "FROM THEN"	MARK 8:31-9:1	LUKE 9:22-27
ἀΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο Ἰη- σοῦς Χριστὸς <u>ἀρεῖς</u> <u>μυσθ. 3</u> <u>δεῖκνεν</u> τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα <u>ἀπελθεῖν</u> καὶ πολλὰ <u>παθεῖν</u> <u>2AOR INF</u> <u>2AOR INF</u> <u>πάσχω</u> ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ <u>ἀποκτανθῆναι</u> <u>AOR INF PASS</u> καὶ τῇ τρίτῃ <u>ἡμέρᾳ</u> <u>D.F.S.</u> <u>ἐγερθῆναι</u> <u>AOR INF PASS</u> <u>ἐγείρω</u>	Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοῖς <u>ἔρχω</u> (<u>ἐρχομαι</u>) ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου <u>ἀπερχομαι</u> πολλὰ <u>παθεῖν</u> καὶ <u>ἀποδοκιμασθῆναι</u> ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ <u>ἀποκτανθῆναι</u> καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας <u>ἀναστῆναι</u> <u>2AOR INF</u> <u>ἀνίστημι</u>	εἰπὼν <u>2AOR PART NMS</u> ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ <u>παθεῖν</u> καὶ <u>ἀποδοκιμασθῆναι</u> ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ <u>ἀποκτανθῆναι</u> καὶ τῇ τρίτῃ <u>ἡμέρᾳ</u> <u>ἐγερθῆναι</u> .

Mt 18:18

α Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅσα ἐὰν δέσσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
καὶ ὅσα ἐὰν λύσσητε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ. (§97)

6 Cf Mt 17:22, 23 (§90); 20:18 (§139)

6 Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 34 (§139)

Lk 17:25

6 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν
πολλὰ παθεῖν
καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§133)
Cf also Lk 9:44 (§90); 18:31-33 (§139)

WH mg: Mt 16:20 διεστέλλω

Lk 9:22 ἀναστῆναι

Mk 8:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας: τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ W min 2 it syr sin pesh etc
- it syr sin etc μεθ' ἡμέρας τρεῖς

Lk 9:22 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ: D 7

MATT 16

MARK 8

LUKE 9

22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος **προσλαμβάνω** ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τούτο.
23 ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ· Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλον εἶ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.
24 Τότε [ὁ] Ἰησοῦς

εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ·
Ἐγὼ τίς θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,

ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν· καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

25 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·

ἀπολύμι

32 καὶ **παρρησία** τὸν λόγον ἐλάλει.

καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτόν

ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.

33 ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπέτιμῃσεν Πέτρῳ καὶ λέγει· Ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον· σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

εἶπεν αὐτοῖς

Ἐγὼ τίς θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,

ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν

καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.

35 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·

DAI. OF MANNEN.

USE OF EXCLAMATION

23 ὁ δὲ ἐπιστρέφω

24 AOR. ἐπιτιμᾶν

23 προσκαλεσόμενι
AOR PART. NMS
23 Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας

Ἐγὼ τίς θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω ἑαυτόν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
24 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·

Mt 10:38

α καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἀξίος. (§74)

Mt 10:39a

ὁ δὲ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν,

Lk 14:27

α ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής. (§124)

Lk 17:33a

ὁ δὲ ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι ἀπολέσει αὐτήν,

WH mg: Mt 16:22 λέγει αὐτῷ ἐπιτιμᾶν

Mk 8:35 ψυχὴν αὐτοῦ

Lk 9:23 ἀπαρνησάσθω

Mk 8:34 ἐλθεῖν with SBL 4 it pesh etc; ἀκολουθεῖν CDWXΘ it vg al pler; ἐλθεῖν καὶ ἀκολουθεῖν Δ 35 ἑαυτοῦ ψυχὴν with B Or; ψυχὴν αὐτοῦ SACDLWXΘ al pler Lk 9:23 ἀρνησάσθω with SADLΘ etc; ἀπαρνησάσθω BCRWX al pler — καὶ ἡμέραν with SABLRLWΘ sah cop syr cur pesh; CDXA 7 it syr sin sah al pler om

MATT 16

αὐς δ' ἂν ἀπολέσῃ **ΑΡΕΣΟΥ**
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ **ΕΤΑΛΛΗΜΙ**
ἐνεκεν ἐμοῦ

σωσεί αὐτήν.

26 τί γὰρ ὠφεληθήσεται
ἄνθρωπος **ΡΥΤ. ΡΑΙΣ. ΑΚ. ΕΥΘ.**

ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ (ζημιωθῇ);

ἢ τί δώσει ἄνθρωπος
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

- ΑΤΟΣ, ΤΟ. ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ

27 μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου

ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ

μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ,
καὶ τότε ¹¹ ἀποδώσει ἑκάστῳ

κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ."

MARK 8

αὐς δ' ἂν ἀπολέσει
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ,

καὶ] τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν.

36 τί γὰρ ὠφελεί
ἄνθρωπον

κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον
καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν

αὐτοῦ;

37 τί γὰρ δοῖ ἄνθρωπος
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

38 ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους,

ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι
καὶ ἀμαρτωλῷ,

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ΡΥΤ. ΡΑΙΣ. ΕΠΑΙΣΧΥΝΗΜΙ

ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.
ΑΠΟΔΙΔΩΜΙ

LUKE 9

αὐς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ,

οὗτος σώσει αὐτήν.

25 τί γὰρ ὠφελεῖται
ἄνθρωπος

κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον
ἐάν τὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιω-

θῇς;

26 ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους,

τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐπαισχυνθήσεται,

ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς

καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

Mt 10:39b

α καὶ ὁ ἀπολέσας
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ
εὐρήσει αὐτήν. (§74)

Mt 10:33

ὁ ὅστις δὲ ἀρνησάμενός με
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἀρνήσομαι καὶ γὰρ αὐτὸν
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)

Lk 17:33b

αὐς δ' ἂν ἀπολέσει
ζωογονήσει αὐτήν. (§133)

Lk 12:9

ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀπαρνηθήσεται
ἐνώπιον

τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. (§111)

¹ Ps 62(61):12; Prov 24:12

WH mg: Mk 8:36 ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον

Lk 9:25 ὠφελεί

Mt 16:26 ὠφελήσεται with **ΣΒΛΘ** s min sah cop etc; ὠφελείται CDWXA it vg al pler Mk 8:35 ἐμοῦ
καὶ: D 4 it etc om 36 ὠφελεί with **ΣΒΛW** 3 it syr sin pesh etc; ὠφελήσει ACDXAΘ it vg al pler — ἄνθρωπον
with BKS etc; τὸν ἄνθρωπον AC*DWΘ etc; ἄνθρωπος **Σ***LXA etc — κερδήσαι . . . ζημιωθῆναι with **ΣΒΛ**;
ἐὰν κερδήσῃ . . . ζημιωθῇ ACDWXAΘ al pler Lk 9:25 ὠφελείται; ὠφελεί **Σ**CD — ἄνθρωπος: D* ἄνθρωπον

MATT 16	MARK 9	LUKE 9
<p>28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶν ^{ἀπο τοῦ παθὸς καὶ τοῦ υἱοῦ} τινες τῶν ὧδε ἐστώτων ^{ἰσότημι} Ἰησοῦ ^{G.P.M. PEF.F. T. PEST.} οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ^{ἕως ἂν ἴδωσιν} τοῦ ^{ἔρχομαι} ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ^{ἐρχόμενον} ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.</p>	<p>1 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι, εἰσὶν τινες ὧδε τῶν ἐστηκότων ^{ἰσότημι} οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ^{ἕως ἂν ἴδωσιν} τοῦ ^{ἔρχομαι} ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ^{ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.} ^{2 PEF.F. PEST.} ^{A.F.S. ἔρχομαι}</p>	<p>27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσὶν τινες τῶν αὐτοῦ ἐστηκότων ^{ἰσότημι} οἱ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.</p>

88. THE TRANSFIGURATION

MATT 17:1-13	MARK 9:2-13	LUKE 9:28-36
<p>Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννη τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.</p> <p>2 καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.</p> <p>3 καὶ ἰδοὺ ὥφθη αὐτοῖς</p> <p>Μωυσῆς καὶ Ἡλείας συνλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ.</p>	<p>Καὶ μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.</p> <p>καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν,</p> <p>3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν οἷα γραφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι.</p> <p>4 καὶ ὥφθη αὐτοῖς</p> <p>Ἡλείας σὺν Μωυσεῖ, καὶ ἦσαν συνλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ.</p>	<p>Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσεί ἡμέραι ὀκτῶ παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον</p> <p>καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων.</p> <p>30 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωυσῆς καὶ Ἡλείας,</p>

WH mg: Mt 17:1 τὸν

Mk 9:2 τὸν

Lk 9:28 καὶ

Mk 9:3 οἷα . . . λευκᾶναι: X 2 it syr sin om; D pesh ὡς οὐ δύναται τις λευκᾶναι ἐπὶ τῆς γῆς

MATT 17

4 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν τῷ Ἰησοῦ
Κύριε, καλὸν ἔστιν
ἡμᾶς ὥδε εἶναι·
εἰ θέλεις,
ποιήσω ὥδε ἑπτὰ σκηνάς,¹
σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν
καὶ Ἡλείᾳ μίαν.

[Cf v 6b below]

5 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
ἰδοὺ νεφέλη φωτὶνῇ
ἐπεσκίασεν αὐτοὺς,
[Cf v 6b below]

καὶ ἰδοὺ φωνὴ
ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα
ᾠοῦτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου
ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα·
ἀκούετε αὐτοῦ.

6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ
ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν
καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.

7 καὶ προσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς
καὶ ἀψάμενος αὐτῶν εἶπεν
Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.

MARK 9

5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος
λέγει τῷ Ἰησοῦ
Ῥαββεί, καλὸν ἔστιν
ἡμᾶς ὥδε εἶναι,

καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς,
σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν
καὶ Ἡλείᾳ μίαν.
6 οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῇ,
ἔκφοβοι γὰρ ἐγένοντο.

7 καὶ ἐγένετο νεφέλη
ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς,
[Cf v 6b above]

καὶ ἐγένετο φωνὴ
ἐκ τῆς νεφέλης
ᾠοῦτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου
ὁ ἀγαπητός,

ἀκούετε αὐτοῦ.

[Cf v 6b above]

LUKE 9

31 οἱ ὀφθέντες ἐν δόξῃ
ἔλεγον τὴν ἑξοδὸν αὐτοῦ
ἣν ἡμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερου-
σαλήμ. 32 ὁ δὲ Πέτρος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι
ὑπνῶ· διαγρηγορήσαντες δὲ
εἶδαν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ
τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνε-
στῶτας αὐτῷ.

33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρί-
ζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ
εἶπεν ὁ Πέτρος
πρὸς τὸν Ἰησοῦν
Ἐπιστάτα, καλὸν ἔστιν
ἡμᾶς ὥδε εἶναι,

καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς,
μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωυσεῖ
καὶ μίαν Ἡλείᾳ,
μὴ εἰδὼς δὲ λέγει.

[Cf v 34b below]

34 ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος
ἐγένετο νεφέλη
καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτοὺς·
ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν
αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην.

35 καὶ φωνὴ ἐγένετο
ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα
ᾠοῦτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου
ὁ ἐκλελεγμένος,

αὐτοῦ ἀκούετε.

[Cf v 34b above]

^a Cf Mt 3:17 (§18)

^a Cf Mk 1:11 (§18)

^a Cf Lk 3:22 (§18)

WH mg: Mt 17:4 σκηνὰς τρεῖς

Lk 9:35 ἐκλελεγμένος with Ⲭ B1, 3 it syr sin sah cop etc; ἐκλεκτός Θ; ἀγαπητός ACDRWX 5 it vg
syr cur pesh etc; D etc add ἐν ᾧ εὐδόκησα

MATT 17	MARK 9	LUKE 9
<p>8 ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον εἰ μὴ 'αὐτὸν' Ἰησοῦν μόνον.</p> <p>9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων</p> <p>Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἔγερθῇ¹.</p> <p>10 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες</p> <p>Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλείαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;</p> <p>11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν</p> <p>¹“Ἠλείας” μὲν ἔρχεται καὶ “ἀποκαταστήσει” πάντα.</p> <p>[Cf v 12b below]</p> <p>12 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἠλείας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ’ αὐτῶν.</p> <p>13 τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.</p>	<p>8 καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι οὐκέτι οὐδένα εἶδον [μεθ’] αὐτῶν εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον¹.</p> <p>9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν [ἐκ] τοῦ ὄρους διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα</p> <p>μηδενὶ ἂ εἶδον διηγήσωνται, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.</p> <p>10 καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς</p> <p>συνζητοῦντες τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.</p> <p>11 καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες</p> <p>“Ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἠλείαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;</p> <p>12 ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς</p> <p>¹“Ἠλείας” μὲν ἐλθὼν πρῶτον “ἀποκατιστάνει” πάντα, καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενηθῇ;</p> <p>13 ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἠλείας ἐλήλυθεν,</p> <p>καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλον,</p> <p>[Cf v 12b above]</p> <p>καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν.</p>	<p>36 καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν εὐρέθη Ἰησοῦς μόνος.</p> <p>καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἐώρακαν.</p>

¹ Mal 4:5 f (3:23 f)

WH mg: Mt 17:8 τὸν

9 ἀναστῇ

Mk 9:8 ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ αὐτῶν

9 ἀπὸ

Mt 17:8 αὐτὸν Ἰησοῦν μόνον with B⁶; W om αὐτόν; Ἰησοῦν αὐτὸν μόνον **Σ**; μόνον τὸν Ἰησοῦν D it vg; τὸν Ἰησοῦν μόνον al 9 ἐγερθῇ with BD; ἀναστῇ **NCW⁶** al pler Mk 9:11 οἱ γραμματεῖς with ABCDWX
 Δ9 al pler; οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γρ. **XL** 4 it vg

89. THE EPILEPTIC BOY

MATTHEW 17:14-20

Καὶ ἐλθόντων

πρὸς τὸν ὄχλον

προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος
γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων
15 Κύριε, ἐλέησόν

μου τὸν υἱόν,

ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς
ἔχει¹,

πολλάκις γὰρ

πίπτει εἰς τὸ πῦρ
καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ·
16 καὶ προσήνεγκα αὐτὸν
τοῖς μαθηταῖς σου,

καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν
αὐτὸν θεραπεῦσαι.

17 Ἰαποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν

Ὡ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη,

MARK 9:14-29

Καὶ ἐλθόντες

πρὸς τοὺς μαθητάς
εἶδαν ὄχλον πολλὸν περὶ αὐτοὺς
καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας
πρὸς αὐτούς. 15 καὶ εἰθὺς
πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν
ἐξεθαμβήθησαν, καὶ προσ-
τρέχοντες ἥσπάζοντο αὐτόν.
16 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς
Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς;
17 καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰς
ἐκ τοῦ ὄχλου
Διδάσκαλε, ἤνεγκα

τὸν υἱόν μου πρὸς σέ,

ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον·

18 καὶ ὅπου ἐὰν αὐτὸν κατα-
λάβῃ
ῥήσσει αὐτόν,
καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς
ὀδόντας καὶ ξηραίνεται·

[Cf v 22 below]

καὶ εἶπα
τοῖς μαθηταῖς σου
ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν,
καὶ οὐκ ἔσχυσαν.

19 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς
λέγει

Ὡ γενεὰ ἄπιστος,

LUKE 9:37-43a

Ἐγένετο δὲ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ
κατελθόντων αὐτῶν
ἀπὸ τοῦ ὄρους
συνήνητησεν αὐτῷ ὄχλος πολλός.

38 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ
ὄχλου ἐβόησεν λέγων
Διδάσκαλε, δέομαί σου ἐπι-
βλέψαι

ἐπὶ τὸν υἱόν μου,
ὅτι μονογενὴς μοί ἐστιν,
39 καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει
αὐτόν,
καὶ ἐξέφνης κράζει, καὶ

σπαράσσει αὐτόν
μετὰ ἀφροῦ

καὶ μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ
συντρίβον αὐτόν·

40 καὶ ἐδεήθη
τῶν μαθητῶν σου
ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτόν,
καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.

41 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν

Ὡ γενεὰ ἄπιστος
καὶ διεστραμμένη,

MATT 17	MARK 9	LUKE 9
<p>ἕως τότε μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ; ἕως τότε ἀνέξομαι ὑμῶν ; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.</p>	<p>ἕως τότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι ; ἕως τότε ἀνέξομαι ὑμῶν ; φέρετε αὐτὸν πρὸς με. 20 καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτόν τὸ πνεῦμα εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. 21 καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ ; 22 ὁ δὲ εἶπεν Ἐκ παιδιότηεν καὶ πολλάκις καὶ εἰς πῦρ αὐτὸν ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνη, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. 23 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Ἔτι δὲ δύνη, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. 24 εὐθὺς κράζας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου ἔλεγεν Πιστεύω· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. 25 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ Τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. 26 καὶ κράζας καὶ πολλὰ σπαράζας ἐξῆλθεν· καὶ ἐγένετο ὥσεί νεκρὸς ὥστε τοὺς πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. 27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ</p>	<p>ἕως τότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν ; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου.</p> <p>42 ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·</p> <p>ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,</p>
<p>[Cf v 15b above]</p> <p>18 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,</p> <p>καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον·</p>		

MATT 17	MARK 9	LUKE 9
<p>καὶ ἑθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.</p> <p>19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπαν Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;</p> <p>20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ Μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν.</p>	<p>ἡγείρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.</p> <p>28 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς οἶκον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν "Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;</p> <p>29 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ.</p>	<p>καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα</p> <p>καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ.</p> <p>43 ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ.</p> <p>[LUKE 17:6] ἂ εἶπεν δὲ ὁ κύριος</p> <p>Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ] Ἐκκριζώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)</p>

Mt 21:21

Mk 11:22, 23

^a ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῇτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπητε Ἀρθῇτι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,

γενήσεται (§147)

^a καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ἔχετε πίστιν θεοῦ· 23 ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ Ἀρθῇτι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεταί, ἔσται αὐτῷ. (§147)

Mt 17:21 ^S*B⁶ 33. 2 it syr sin cur sah cop al pauc om; ^S¹ (ἐκβάλλεται) CD1.WX al pler add τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ (cf Mk 9:29)

90. JESUS AGAIN FORETELLS HIS DEATH

MATT 17:22, 23

Συστρεφόμενων δὲ αὐτῶν
ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ

εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Ἄλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοσθαι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
23 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,

καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθήσεται¹.

καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

MARK 9:30-32

Κακεῖθεν ἐξελθόντες
ἔπορεύοντο¹ διὰ τῆς Γαλι-
λαίας,
καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνοῖ·

31 ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ
καὶ ἔλεγεν [αὐτοῖς] ὅτι

Ἄ Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοται
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,
καὶ ἀποκτανθεὶς
μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστήσεται.

32 οἱ δὲ ἡγνούν το ῥῆμα,

καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερω-
τήσαι.

LUKE 9:43b-45

Πάντων δὲ θαυμάζοντων
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει

εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
44 Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὧτα
ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους,
ᾧ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
μέλλει παραδίδοσθαι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

45 οἱ δὲ ἡγνούν το ῥῆμα
τούτο,
καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ'
αὐτῶν ἵνα μὴ αἰσθωνται αὐτό,
καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτηῆσαι αὐτόν
περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

91. THE TEMPLE TAX

MATT 17:24-27

^b Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ
Πέτρῳ καὶ εἶπαν Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; 25 λέγει Ναί. καὶ
ἐλθόντα¹ εἰς τὴν οἰκίαν προέβησεν αὐτόν ὁ Ἰησοῦς λέγων Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ
βασιεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων¹ λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ

^a Cf Mt 16:21 (§87); 20:18
(§139)

^a Cf Mk 8:31 (§87); 10:33,
34 (§139)

^b Cf Mk 9:33a (§92)

^a Cf Lk 9:22 (§87); 17:25
(§133); 18:31-33 (§139)

WH mg: Mt 17:23 ἀναστήσεται

25 εἰσελθόντα | τίνος

Mk 9:30 παρεπορεύοντο

Mt 17:23 ἐγερθήσεται with Σ CDΘ al pler; B min etc ἀναστήσεται
 Σ BOD Δ it cop etc; ANXΘ it pauc vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

Mk 9:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with

MATT 17

τῶν ἀλλοτρίων; 26 εἰπόντος δὲ Ἐκείνου τῶν ἀλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Ἄραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί; 27 ἵνα δὲ μὴ Ἰσκανδαλισθῶμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CHAPTER XV. DISCOURSE ON HUMILITY, §§92-98

92. WHO IS GREATEST?

MATT 18:1-5

[Cf Matt 17:24a (§91)]

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσ-
ῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ

λέγοντες

Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;

[MATT 23:11]

αἱ δὲ μείζων ὑμῶν

ἔσται

ὑμῶν διάκονος. (§156)

2 καὶ προσκαλεσάμενος

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν

3 καὶ

εἶπεν

MARK 9:33-37

Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναοὺμ.
Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος

ἐπηρώτα αὐτοὺς Τί ἐν τῇ ὁδῷ
διελογίζεσθε; 34 οἱ δὲ ἐσιώ-
πων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ
διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ

τίς μείζων.

35 καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς
δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς

αἱ εἰς τις θέλει πρῶτος εἶναι

ἔσται πάντων ἔσχατος

καὶ πάντων διάκονος.

36 καὶ λαβὼν

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν

καὶ ἐγκαλίστάμενος αὐτὸ

εἶπεν αὐτοῖς

LUKE 9:46-48

Ἐπισήλθεν δὲ διαλογισμὸς
ἐν αὐτοῖς,
τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.

47 ὁ δὲ Ἰησοῦς [εἰδὼς] τὸν
διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν

[Cf v 48c below]

ἐπιλαβόμενος

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτοῦ,

48 καὶ

εἶπεν αὐτοῖς

Mt 20:26, 27

αὐτὸς οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν

ἀλλ' ὅς τις ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας¹

γενέσθαι

ἔσται ὑμῶν διάκονος,

27 καὶ ὅς τις ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι¹

πρῶτος

ἔσται ὑμῶν δοῦλος· (§140)

Mk 10:43, 44

αὐτὸς οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν

ἀλλ' ὅς τις ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν

ὑμῖν,

ἔσται ὑμῶν διάκονος,

44 καὶ ὅς τις ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι

πρῶτος,

ἔσται πάντων δοῦλος· (§140)

Lk 22:26

αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτως,

ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν

γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος,

καὶ ὁ ἡγούμενος

ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

WH mg: Mt 17:27 σκανδαλίζωμεν

18:1 δὲ

Lk 9:47 ἰδὼν

MATT 18	[MARK 10:15]	[LUKE 18:17]
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παῖδια, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 4 ὅστις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 5 ^α καὶ ὃς ἐὰν δέξῃται ἓν παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται·	ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. (§136)	ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. (§136)
	MARK 9	LUKE 9
	37 ^{α*} Ὁς ἂν [ἐν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχῃται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. [Cf v 35 above]	^{α*} Ὁς ἂν δέξῃται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται, καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξῃται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας.

93. THE MAN CASTING OUT DEMONS

	MARK 9:38-41	LUKE 9:49, 50
	Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης Διδάσκαλε, εἶδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν. 39 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Μὴ κωλύετε αὐτόν, οὐδεὶς γὰρ ἔστιν ὃς ποιήσει	Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάννης εἶπεν Ἐπιστάτα, εἶδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν ὅτι οὐκ ἠκολούθει μεθ' ἡμῶν. 50 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν Ἰησοῦς Μὴ κωλύετε,
Mt 10:40		LUKE 10:16
^α Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)		^α Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)

Mk 9:37 δέχεται with **BL** 5 it etc; δέξηται ACDWXΘ 5 it vg al pler
ἀκολουθεῖ ACL syr sin etc

38 ἠκολούθει with **BWΔΘ**;

	MARK 9	LUKE 9
	<p>δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολο- γῆσαί με· 40 ἄδς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν. 41 Ὁς γὰρ ἂν ποτίσῃ ἕμᾱς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἔστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.</p>	<p>ἄδς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν.</p>
<p>[MATT 10:42] καὶ ὅς ἂν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§75)</p>		

94. ON OFFENSES

MATT 18:6-10 [Cf v 7b below]	MARK 9:42-50	[LUKE 17:1b, 2]
<p>ὅς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρεῖ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.</p> <p>7 Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλήν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.</p>	<p>Καὶ ὅς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον· εἰ περικείται μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.</p>	<p>Ἄνενδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, πλήν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται·</p> <p>2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περικείται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἕνα. (§131)</p> <p>[Cf Luke 17:1b above]</p>

<p>Mt 12:30a ἂ δ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§50)</p>	<p>Lk 11:23a ἂ δ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§106)</p>
---	--

Mk 9:42 πιστευόντων with ΝΔ 4 it cop etc; ABLWΘ it vg syr sin pesh sah etc add εἰς ἐμέ: CD 1 it πιστὶν ἐχόντων

MATT 18	MARK 9	cf. §37 AND FOOTNOTES, ON p 54.
<p>8 ^aΕἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν ἢ χωλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. [Cf v 8 above]</p> <p>9 ^bκαὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλὸν σοὶ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν</p>	<p>43 ^aΚαὶ ἂν ἴσκανδαλίσῃ¹ σε ἡ χεὶρ σου, [Cf v 45 below] ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν ἐστὶν σε κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. 45 καὶ ἂν ὁ πούς σου σκανδα- λίσῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν ἐστὶν σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν. 47 ^bκαὶ ἂν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίσῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλὸν σέ ἐστὶν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς ^τ γέενναν,</p>	
<p>Mt 5:30 ^a καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδα- λίζει σε, ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμά σου εἰς γέενναν ἀπέλθῃ. (§37)</p> <p>Mt 5:29 ^b εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ, συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. (§37)</p>	<p>WH mg: Mk 9:43 σκανδαλίσῃ 47 τὴν</p>	

Mk 9:43 σκανδαλίσῃ with **BL** etc; σκανδαλίσῃ **ACD** al pier; -λίζε **EXΘ** etc 44, 46 ὅπου ὁ σκόληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται om with **BC¹LWΔ** syr sin cop etc 47 γέενναν with **BL** 28.; τὴν γέ. **ACD¹WXΔΘ**
al pier

MATT 18

τοῦ πυρός.

[MATT 5:13b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀλισθῆσεται; (§35)

10 Ὅρατε μὴ καταφρονή-
σητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι
αὐτῶν [ἐν οὐρανοῖς] διὰ παν-
τός βλέπουσι τὸ πρόσωπον
τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς.

MARK 9

48 ὅπου ¹“ὁ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ
καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.”
49 πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθῆσεται.
50 Καλὸν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἀναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;
ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα, καὶ
εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

[LUKE 14:34]

Καλὸν οὖν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; (§124)

95. THE NINETY AND NINE

MATT 18:12-14

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ
ἐκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνεθήκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώ-
μενον;

13 καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν
αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον
ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνεθήκοντα ἐννέα
τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

[LUKE 15:4-7]

Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων
ἐκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν
οὐ καταλείπει τὰ ἐνεθήκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς

ὥς εὕρῃ αὐτό;
5 καὶ εὐρῶν

ἐπιτίθουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ
χαίρων,
[Cf v 7 below]

¹ Isa 66:24

WH mg: Mt 18:10 [ἐν τῷ οὐρανῷ]

Mt 18:11 ~~BL~~*Θ*1.13.33.2 it syr sin sah cop al pauc om; DEWXΘ⁶ it vg syr cur pesh al pler
add ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς (cf Lk 19:10)

MATT 18

14 οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου¹
τοῦ ἐν οὐρανοῖς

[Cf v 13 above]

ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν
τούτων.

[LUKE 15]

6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συνακαλεῖ
τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,
λέγων αὐτοῖς Συναχάρετέ μοι
ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός.

7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ

ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται
ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι
ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετα-
νοίας. (§125)

96. CONCERNING RECONCILIATION

MATT 18:15-17

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελ-
φός σου,
ὑπάγε ἐλεγξον αὐτόν
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.
ἐὰν σου ἀκούσῃ,
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.
16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παρά-
λαβε ἑμετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ
δύο¹, ἵνα ¹⁴ἐπὶ στόματος δύο
μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν
ῥῆμα.” 17 ἐὰν δὲ παρα-
κούσῃ αὐτῶν, εἰπὸν τῇ ἐκκλη-
σίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ
ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης.

[LUKE 17:3]

προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν ἁμάρτη ὁ ἀδελφός σου

ἐπιτίμησον αὐτῷ,

καὶ ἐὰν μετανοήσῃ
ἄφες αὐτόν. (§131)

¹ Deut 19:15

WH mg: Mt 18:14 τοῦ πατρὸς ὑμῶν

16 ἓτι ἓνα ἢ δύο μετὰ σοῦ

97. BINDING AND LOOSING

MATT 18:18-20

Ἀμήν λέγω ὑμῖν,
 ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
 καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς
 γῆς
 ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.
 19 Πάλιν [ἀμήν] λέγω ὑμῖν
 ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ
 ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός
 πράγματος οὐ ἐὰν αἰτήσωνται,
 γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
 20 οὐ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς
 συνηγμένοι εἰς τὸ ἓμὸν ὄνομα,
 ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

98. ON FORGIVENESS

MATT 18:21-35

Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος
 εἶπεν [αὐτῷ]
 Κύριε, ποσάκις
 ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου
 καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπ-
 τάκις;
 22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις
 ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

[LUKE 17:4]

καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας
 ἁμαρτήσῃ εἰς σέ
 καὶ ἐπτάκις ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ
 λέγων Μετανοῶ,

ἀφήσεις αὐτῷ. (§131)

Mt 16:19b

^a καὶ ὁ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 (§86)

ΜΑΤΤ 18

23 Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ· 24 ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσήχθη εἰς αὐτῷ ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. 25 μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδοθῆναι. 26 πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνη αὐτῷ λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. 27 σπλαγχνισθεῖς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου [ἐκείνου] ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνιον ἀφήκεν αὐτῷ. 28 ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν λέγων Ἐπίδοδος εἴ τι ὀφείλεις. 29 πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. 30 ὁ δὲ οὐκ ἠθέληεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδοῦναι τὸ ὀφειλόμενον. 31 ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. 32 τότε προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκά σοι, ἐπεὶ παρέκάλεσάς με· 33 οὐκ ἔδει καὶ

MATT 18

σέ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου,
ὡς καὶ γὼ σέ ἡλέησα; 34 καὶ
ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέ-
δωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς
ἕως [οὔ] ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλό-
μενον.

35 Ὁὕτως καὶ ὁ πατήρ μου
ὁ οὐράνιος
ποιήσει ὑμῖν
ἐὰν μὴ ἀφήτε
ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.

[MARK 11:25]

καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι,

ἀφίετε εἴ τι ἔχετε
κατὰ τινος,

ἵνα καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
ἀφήῃ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
(§147)

Mt 6:15

ἂ ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε
τοῖς ἀνθρώποις
[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],
οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν
ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
(§38)

PART IV

FROM GALILEE TO JERUSALEM

CHAPTER I. SENDING MESSENGERS BEFORE HIS FACE, §§ 99-103

99. THE DEPARTURE FROM GALILEE

MATT 19:1, 2

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
μετῆρην ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια
τῆς Ἰουδαίας
πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
2 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοί,
καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς ἐκεῖ.

MARK 10:1

Καὶ ἐκείθεν ἀναστὰς
ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια
τῆς Ἰουδαίας
καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
καὶ συνπορεύονται πάλιν
ὄχλοι πρὸς αὐτόν,
καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν
αὐτοὺς.

LUKE 9:51-56

Ἐγένετο δὲ

ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέ-
ρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ καὶ
αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν
τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσα-
λήμ, 52 καὶ ἀπέστειλεν ἀγ-
γέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ.
Καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς
κώμην Σαμαρειτῶν, ὡς ἐτοι-
μάσαι αὐτῷ· 53 καὶ οὐκ ἐδέ-
ξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς
Ἱερουσαλήμ. 54 ἰδόντες
δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ
Ἰωάννης εἶπαν Κύριε, θέ-
λεις εἰπωμεν ¹“πῦρ κατα-
βῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
ἀναλῶσαι” αὐτούς; 55
στραφεῖς δὲ ἐπετίμησεν
αὐτοῖς. 56 καὶ ἐπορεύθησαν
εἰς ἐτέραν κώμην.

¹ II Kings 1:10

100. ANSWERS TO THREE DISCIPLES

[MATTH 8:19-22]

Καὶ

προσελθὼν εἰς γραμματεῖς

εἶπεν αὐτῷ

Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι

ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.

20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

21 Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν

εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθεῖν

καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ

Ἄκολουθε μοι,

καὶ ἄψες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς. (§66)

LUKE 9:57-62

Καὶ

πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ

εἶπέν τις πρὸς αὐτόν

Ἀκολουθήσω σοι

ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.

58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον

Ἀκολουθε μοι.

ὁ δὲ εἶπεν

Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθόντι

θάψαι τὸν πατέρα μου.

60 εἶπεν δὲ αὐτῷ

Ἄψες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς,

σύ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

61 εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος

Ἀκολουθήσω σοι, κύριε

πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι

ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν

οἶκόν μου. 62 εἶπεν δὲ

[πρὸς αὐτόν] ὁ Ἰησοῦς Οὐ-

δεῖς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ'

ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ

ὀπίσω εὐθετὸς ἐστὶν τῇ βασι-

λειᾷ τοῦ θεοῦ.

WH mg: Lk 9:59 Κύριε, ἐπίτρεψόν

Lk 9:59 Ἐπίτρεψόν with BDV etc; κύριε, ἐπίτρεψόν **NA**CLWXAΘ al pler

101. MISSION OF THE SEVENTY

[Cf Matt 10:1 (§70)]

[MATT 9:37, 38]

τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
 Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς,
 οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι·
 38 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου
 τοῦ θερισμοῦ
 ὅπως ἐκβάλῃ ἔργατας
 εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. (§70)

[MATT 10:7-16a]

πορευόμενοι δὲ

κηρύσσετε
 λέγοντες ὅτι
 Ἦγγικεν ἡ βασιλεία
 τῶν οὐρανῶν.
 8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
 νεκροὺς ἐγείρετε,
 λεπροὺς καθαρίζετε,
 δαιμόνια ἐκβάλλετε·
 δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.
 [Cf v 16 below]

9 Μὴ κτήσησθε

[Cf Mark 6:7 and parallels (§70)]

[MARK 6:8-11]

καὶ παρήγγειλεν
 αὐτοῖς ἵνα
 μηδὲν αἴρωσιν

εἰς δόδον
 εἰ μὴ ῥάβδον μόνον,
 μὴ ἄρτον,

LUKE 10:1-16

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ
 κύριος ἑτέροισ ἐβδομήκοντα
 [δύο] καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ
 δύο [δύο] πρὸ προσώπου
 αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ
 τόπον οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσ-
 θαι.

2 ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
 Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς,
 οἱ δὲ ἔργαται ὀλίγοι·
 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου
 τοῦ θερισμοῦ
 ὅπως ἔργατας ἐκβάλῃ
 εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

[LUKE 9:2-4]

3 ὑπάγετε· καὶ ἀπέστειλεν
 αὐτοὺς
 κηρύσσειν

[Cf v 11 below]

τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ
 καὶ ἰᾶσθαι,

ἰδοὺ ἀποστέλλω
 ὑμᾶς ὡς ἄρνες
 ἐν μέσῳ λύκων.

3 καὶ εἶπεν
 πρὸς αὐτοὺς

4 μὴ βαστά- Μηδὲν αἰρετε
 ζετε
 βαλλάντιον,

εἰς τὴν δόδον,
 μήτε ῥάβδον

[MATT 10]	[MARK 6]	LUKE 10 [LUKE 9]
<p>χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζῶνας ἱμῶν, 10 μὴ πῆραν εἰς ὁδὸν μηδὲ δύο χιτῶνας μηδὲ ὑποδήματα</p> <p>μηδὲ βάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.</p>	<p>μὴ πῆραν, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκὸν, 9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ 'μὴ ἐνδύσασθαι' δύο χιτῶνας.</p>	<p>μὴ πῆραν, μῆτε πῆραν μῆτε ἄρτον μῆτε ἄργύριον, μῆτε δύο χιτῶνας ἔχειν.</p> <p>[Cf v 7 below]</p> <p>καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε.</p>
<p>11 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ μέινετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε.</p>	<p>10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς "Ὁπου ἔαν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.</p>	<p>5 εἰς ἣν δ' ἂν 4 καὶ εἰς ἣν ἂν εἰσέλθῃτε οἱ- οἰκίαν εἰσέλθῃτε, κίαν πρῶτον λέγετε ἐκεῖ μένετε καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. (§71)</p>
<p>12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν· 13 καὶ ἔαν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἔαν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν 'ἐφ' ἡμᾶς ἐπιστραφήτω.</p> <p>[Cf v 10 above]</p>		<p>Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. 6 καὶ ἔαν 'ἐκεῖ ᾗ' υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, 'ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. 7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.</p>

[MATT 10]	[MARK 6]	LUKE 10
[Cf v 11 and parallels above]		μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.
		8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρ- χησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς,
[Cf v 8 above]		ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
[Cf v 7 above]		9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς,
		καὶ λέγετε αὐτοῖς "Ἠγγικεν ἐφ' ὑμᾶς
		ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]
		[LUKE 9:5]
14 καὶ ὁς ἂν	11 καὶ ὁς ἂν	10 εἰς ἣν δ' ἂν καὶ ὅσοι ἂν
	τόπος	πόλιν εἰσέλ-
μὴ δέξεται	μὴ δέξεται	θητε
ὑμᾶς	ὑμᾶς	καὶ μὴ δέχων- μὴ δέχωνται
μηδὲ ἀκούσῃ	μηδὲ ἀκούσωσιν	ται
τοὺς λόγους ὑμῶν,	ὑμῶν,	ὑμᾶς, ὑμᾶς,
ἐξερχόμενοι	ἐκπορευόμενοι	ἐξελθόντες ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας	ἐκεῖθεν	εἰς τὰς πλα-
ἢ τῆς πόλεως		τείας ἀπὸ τῆς πόλεως
ἐκείνης		αὐτῆς ἐκείνης
ἐκτινάξατε	ἐκτινάξατε	εἶπατε
τὸν κονιορτὸν	τὸν χοῦν	11 Καὶ τὸν τὸν κονιορτὸν
	τὸν ὑποκάτω	κονιορτὸν
		τὸν κολληθέν- ἀπὸ
		τα
		ἡμῖν ἐκ τῆς
τῶν ποδῶν ὑμῶν.	τῶν ποδῶν ὑμῶν	πόλεως ὑμῶν
[Cf Matt 10:18 and parallels	εἰς μαρτύριον	εἰς τοὺς πόδας τῶν ποδῶν ὑμῶν
(§72)]	αὐτοῖς. (§71)	ἀπομασσόμεθα ἀποτινάσσετε
		εἰς μαρτύριον
		ὑμῖν· ἐπ' αὐτοὺς. (§71)
		πλὴν τοῦτο
		γινώσκετε
		ὅτι ἡγγικεν
		ἡ βασιλεία
		τοῦ θεοῦ.

[MATT 10]

15 ^aἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον ἔσται
γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως

ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

16 Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς
ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· (§71)

[MATT 11:21-24]

Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάσαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ μετενόησαν.

22 πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ ὑμῖν.

23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως ᾧδου καταβήσῃ.”

ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν σοί,
ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.

24 πλὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι γῇ Σοδόμων
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ σοί. (§47)

LUKE 10

12 ^aλέγω ὑμῖν

ὅτι Σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
[Cf v 3 above]

13 Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάσαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν.

14 πλὴν
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει
ἢ ὑμῖν.

15 Καὶ σύ, Καφαρναοὺμ,
μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;
ἕως τοῦ ᾧδου καταβήσῃ¹.”
[Cf v 13 and parallel above]

[Cf v 12 and parallel above]

^a Cf Mt 11:24 (§47), at foot of column

¹ Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 10:15 καταβιβασθήσῃ

Lk 10:15 τοῦ ᾧδου with BL min pauc; **NA**CDRWXΘ al pler om τοῦ

<p>[MATT 10:40]</p> <p>^aΟ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)</p>		<p>LUKE 10</p> <p>16 ^aΟ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.</p>
---	--	---

102. THE RETURN OF THE SEVENTY

	<p>[MARK 16:18]</p> <p>[[καὶ ἐν ταῖς χερσίν] ὄφεις ἁροῦσιν</p> <p>κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ, ἐπὶ ἁρρώστοις χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν.]] (§185)</p>	<p>LUKE 10:17-24</p> <p>Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομή- κοντα [δύο] μετὰ χαρᾶς λέ- γοντες Κύριε, καὶ τὰ δαι- μόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. 18 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὥς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ¹ πεσόντα. 19 ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ¹⁴πατεῖν ἐπάνω ὄφειν” καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἁδικήσῃ¹.</p> <p>20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσ- σεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνό- ματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.</p>
--	--	---

<p>Mt 18:5</p> <p>^a καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἐν παιδίῳ τοιούτῳ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· (§92)</p>	<p>Mk 9:37</p> <p>^a Ὃς ἂν [ἔν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχεται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>	<p>Lk 9:48b</p> <p>^a Ὃς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται, καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· (§92)</p>
--	--	---

¹ Ps 91(90):13

WH mg: Lk 10:18 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὥς ἀστραπὴν

19 ἀδικήσῃ

[MATT 11:25-27]

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς

εἶπεν Ἐξομολογοῦμαι σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἐκρύψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἐμπροσθέν σου.
27 ^aΠάντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου,
καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει
τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ,
οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀπο-
καλύψαι. (§47)

[MATT 13:16, 17]

ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
ὅτι βλέπουσιν,
καὶ τὰ ὦτα [ὑμῶν] ὅτι ἀκούουσιν.
17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι
ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν. (§53)

LUKE 10

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι τῷ
ἀγίῳ
καὶ εἶπεν Ἐξομολογοῦμαι σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἐμπροσθέν σου.
22 ^aΠάντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τίς ἐστιν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀπο-
καλύψαι.

23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς
μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν
Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.

24 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς
ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

103. THE GOOD SAMARITAN

LUKE 10:25-37

Καὶ ἰδοὺ ^bνομικός τις ἀνέσ-
τη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων
Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζώην

Mt 28:18b

^a Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῇς] γῆς· (§185)

^b Cf Mt 22:35a (§154)

[MATT 22:37-40]

ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ

1“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου

ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου”

38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.

39 δευτέρα ὁμοία αὕτη¹

2“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.”

40 ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁλος ὁ νόμος κρέματαί καὶ οἱ προφῆται. (§154)

[MARK 12:29-31]

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς δι

πρώτῃ ἐστίν

3“Ἀκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ

θεὸς ἡμῶν κύριος¹ εἷς ἐστίν,

30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.”

31 δευτέρα αὕτη

2“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.”

μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. (§154)

ΛΥΚΕ 10

αἰώνιον κληρονομήσω; 26 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;

27 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

1“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου¹

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,”

καὶ 2“τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.”

28 εἶπεν δὲ αὐτῷ Ὁρθῶς ἀπεκρίθης· 4“τοῦτο ποιεῖ καὶ ζήσῃ.” 29 Ὁ δὲ θέλων διακaiῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Καὶ τίς ἐστὶν μου πλησίον; 30 ὑπολαβὼν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱερειχῶ καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἱ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανῆ. 31 κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν [ἐν] τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν· 32 ὁμοίως δὲ καὶ Λευεῖτης κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν

¹ Deut 6:5² Lev 19:18³ Deut 6:4 f⁴ Lev 18:5

WH mg: Lk 10:27 θεὸν | τῆς

LUKE 10

καὶ ἰδὼν ἀντιπαρήλθεν. 33
 Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων
 ἦλθεν κατ' αὐτὸν καὶ ἰδὼν
 ἐσπλαγχνίσθη, 34 καὶ προσ-
 ελθὼν κατέδθησεν τὰ τραύ-
 ματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον
 καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δέ αὐ-
 τὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν
 αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ
 ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 καὶ ἐπὶ
 τὴν αὔριον ἐκβαλὼν ἄνδρα
 ἑξ ὧν τῶ πανδοχεῖ καὶ
 εἶπεν Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ,
 καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσης
 ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με
 ἀποδώσω σοι. 36 τίς τούτων
 τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι
 γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς
 τοὺς ληστάς; 37 ὁ δὲ εἶπεν
 Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ'
 αὐτοῦ. εἶπεν δὲ αὐτῷ [δ]
 Ἰησοῦς Πορεύου καὶ σὺ
 ποίει ὁμοίως.

CHAPTER II. SINGLENESSE OF PURPOSE AND BELIEVING PRAYER,
 §§ 104, 105

104. VISIT TO MARTHA AND MARY

LUKE 10:38-42

Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι
 Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν¹. 39 καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρίας,
 [ἡ] καὶ παρακαθεσθεῖσα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. 40 ἡ δὲ
 Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν Κύριε, οὐ μέλει σοι
 ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλειπεν διακονεῖν; εἰπὼν οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλά-
 βηται. 41 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ κύριος Μάρθα Μάρθα, ἡμεριμῆς καὶ θορυβάξης
 περὶ πολλά, ὀλίγων δὲ ἐστὶν χρεια ἢ ἑνός· 42 Μαρίας γάρ¹ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέ-
 ξατο ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται αὐτῆς.

WH mg: Lk 10:35 ἔδωκεν δύο δηνάρια

38 [εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς]

41 θορυβάξης· Μαρίας

105. CONCERNING PRAYER

[MATT 6:9-13]

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς
 Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
 Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,
 10 ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου,
 γεννηθήτω τὸ θέλημά σου,
 ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·
 11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν
 τὸν ἐπιούσιον
 δὸς ἡμῖν σήμερον·
 12 καὶ ἄφες ἡμῖν
 τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
 ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν
 τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·
 13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
 εἰς πειρασμόν,
 ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
 πονηροῦ. (§38)

[Cf Mark 14:36 and parallels
 (§174)]

[Cf Mark 14:38 and parallels
 (§174)]

LUKE 11:1-13

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι
 αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον,
 ὡς ἐπαύσατο, εἶπέν τις
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς
 αὐτόν Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς
 προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ
 Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς
 αὐτοῦ.

2 εἶπεν δὲ αὐτοῖς
 "Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε
 Πάτερ,
 ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
 ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν
 τὸν ἐπιούσιον
 δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·
 4 καὶ ἄφες ἡμῖν
 τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,
 καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν
 παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·
 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
 εἰς πειρασμόν.

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοῦς
 Τίς ἐξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ
 πορεύεται πρὸς αὐτὸν μεσο-
 νυκτίου καὶ εἰπῇ αὐτῷ Φίλε,
 χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,
 6 ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένε-
 το ἐξ ὁδοῦ πρὸς με καὶ
 οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ·
 7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς

Lk 11:2 Πάτερ with **NB** vg syr sin etc; L add ἡμῶν; ACDW^X 9 it syr cur pesh al pler add ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς — ἡ βασιλεία σου with BL vg syr cur etc; **NA**CDW^X 9 it pesh al pler add γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς 3 δίδου: δὸς **ND** etc — τὸ καθ' ἡμέραν: σήμερον D min it etc 4 τὰς ἁμαρτίας: τὰ ὀφειλήματα D 131. 3 it etc — καὶ γὰρ: ὡς καὶ **ND** 6 it syr cur — αὐτοὶ: ἡμεῖς D 4 it syr cur — πειρασμόν (without add) with **NBL** min vg syr sin etc; ACDRW^X 9 it cop syr cur pesh al pler add ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ

[MATT 7:7-11]

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησете·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν
λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.
9 ἢ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ;
10 ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ—
μὴ ὄφιν
ἐπιδώσῃ αὐτῷ;

11 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες

οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§41)

LUKE 11

εἶπη Μὴ μοι κόπους πάρ-
εχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται,
καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ
εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι
ἀναστὰς δοῦναί σοι. 8 λέγω
ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ
ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι φίλον
αὐτοῦ, διὰ γε τὴν ἀναιδίαν
αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
ὅσων χρήζει.

9 Καγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησете·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.

10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν
λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει,
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.
11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν ἱτὸν πατέρα

αἰτήσῃ¹ ὁ υἱὸς τ ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν
αὐτῷ ἐπιδώσῃ;

12 ἢ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν,
ἐπιδώσῃ αὐτῷ σκορπίον:

13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχ-
οντες

οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ
δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

WH mg: Lk 11:10 ἀνοίγεται

11 αἰτήσῃ τὸν πατέρα | ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ; ἢ [καὶ]

Lk 11:11 υἱὸς (without add) with B 3 it syr sin sah etc; al pler add ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ; ἢ καὶ
12 ἐπιδώσῃ with BL sah; μὴ ἐπιδώσῃ XACRW(-ση)XΘ al pler 13 πνεῦμα ἅγιον: L vg etc πνεῦμα ἀγαθόν:
ἀγαθὸν δόμα D 5 it Or; δόματα ἀγαθὰ Θ; ἀγαθὰ syr sin

CHAPTER III. REPROOF OF THE PHARISEES AND LAWYERS, §§106-110

106. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (LUKE)

[MATTHEW 12:22-24]	[MATTHEW 9:32-34]		LUKE 11:14-28
Τότε	Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων ἰδοὺ		Καὶ
ἤ προσήνεγκαν αὐτῷ	προσήνεγκαν αὐτῷ		ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον κωφόν·
	κωφόν		
δαιμονιζόμενον τυφλὸν καὶ κωφόν ¹ .	δαιμονιζόμενον·		
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος
ἐθεράπευσεν αὐτόν,	ἐκβλήθεις τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν		ἐλάλησεν ὁ κωφός.
ὥστε τὸν κωφὸν λαλεῖν καὶ βλέπειν.	ὁ κωφός.		
23 Καὶ ἐξίσταν- το πάντες	καὶ ἐθαύμασαν		Καὶ ἐθαύμασαν
οἱ ὄχλοι	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι·
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός ἐστὶν ὁ υἱὸς Δαυεὶδ;	Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραὴλ.		
24 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον	34 [οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον	[MARK 3:22-27, 30] καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεεζεβοὺλ ἔχει,	15 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπαν
Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν τῷ Βεεζεβοὺλ	Ἐν	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν Βεεζεβοὺλ

[MATT 12]	[MATT 9]	[MARK 3]	LUKE 11
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. (§50)	τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.] (§68)	τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.	τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια·
[MATT 12:38]			
Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεί- ον ἰδεῖν. (§50)			16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐξήτουν παρ' αὐτοῦ.
[MATT 12:25-30]		23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς	
Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς		ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; 24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· 25 καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στήναι· 26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη	17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα εἶπεν αὐτοῖς Πᾶσα βασιλεία 'ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα' ἐρημύεται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. 18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς
καὶ πᾶσα πόλις ἡ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημύεται, καὶ ἐὰν πόλις ἡ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθῆσεται. 26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθῆσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;		26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη	18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθῆσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;		ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται στήναι ἀλλὰ τέλος ἔχει. [OI v 30 below]	ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθῆσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. 19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλ- λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ 'ὑμῶν κριταὶ' ἔσονται. 20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ
27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;			
διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν. 28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ			

[MATT 12]

ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

29 ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ

καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἄρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρὸν;

καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει.

30 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
κατ' ἐμοῦ ἐστίν,
καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
σκορπίζει. (§50)

[MATT 12:43-45]

“Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων

ζητοῦν ἀνάπανσιν,

καὶ οὐχ εὐρίσκει.

44 τότε λέγει

Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω

ὅθεν ἐξῆλθον·

καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει

σχολάζοντα

[καὶ] σεσαρωμένον

καὶ κεκοσμημένον.

45 τότε πορεύεται

καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ

ἐπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα

ἑαυτοῦ,

καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ·

καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα

[MARK 3]

27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθόν

τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι
ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῇσῃ,

καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει.

[Cf Mark 9:40 and parallel
(§93)]

30 ὅτι ἔλεγον

Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. (§50)

LUKE 11

[ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισ-
μένος φυλάσῃ

τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·

22 ἐπὶ δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ
ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν,
τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει
ἐφ' ἧ ἐπεποιθεῖ,
καὶ τὰ σκεῦλα αὐτοῦ
διαδίδωσιν.

23 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
κατ' ἐμοῦ ἐστίν,
καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
σκορπίζει.

[Cf v 18 above]

24 “Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνδρῶν τόπων

ζητοῦν ἀνάπανσιν,

καὶ μὴ εὐρίσκει

[τότε]¹ λέγει

Ἵπποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον·

25 καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει

[σχολάζοντα,]

σεσαρωμένον

καὶ κεκοσμημένον.

26 τότε πορεύεται

καὶ παραλαμβάνει

ἕτερα πνεύματα πονηρότερα

ἑαυτοῦ ἐπτά,

καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ,

καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα

[MATT 12]

τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ πονηρᾷ. (§50)

[Cf Matt 12:50 (§51)]

LUKE 11

τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.

27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν
αὐτὸν ταῦτα ἐπάραςά τις
φωνήν γυνή ἐκ τοῦ ὄχλου
εἶπεν αὐτῷ Μακαρία ἡ
κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ
μαστοὶ οὓς ἐθήλασας· 28 αὐ-
τὸς δὲ εἶπεν
Μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυ-
λάσσοντες.

[Cf Mark 3:35 (§51)]

107. THE SIGN OF JONAH

[MATT 12:39-42]

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
Ἄ Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς
σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ
τοῦ προφήτου.
40 Ὡσπερ γὰρ
1 ἦν Ἰωνᾶς
ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,¹
οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

Mt 16:4a

^a Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς
σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§84)

LUKE 11:29-32

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμέ-
νων
ἤρξατο λέγειν
Ἄ Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ
ἐστίν·
σημεῖον ζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.
30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [ὁ]
Ἰωνᾶς
τοῖς Νινευέταις σημεῖον,
οὕτως ἔσται
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
τῇ γενεᾷ ταύτῃ.

Mk 8:12b

^a Τί ἡ γενεὰ αὕτη
ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ἰ,
εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
(§84)

¹ Jonah 1:17(2:1)

[MATT 12]

[Cf v 42 below]

41 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστῆσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν
εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωῆ, καὶ
ἰδοὺ πλεῖον Ἰωῆ ὤδε.
42 βασιλίσσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτήν·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὤδε.
(§50)

LUKE 11

31 βασιλίσσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῶν ἀνδρῶν
τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτούς·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς
ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶ-
νος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὤδε.
32 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστῆσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν
εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωῆ,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωῆ ὤδε.
[Cf v 31 above]

108. THE INNER LIGHT

[MATT 5:15]

οὐδὲ καλοῦσιν λύχνον

καὶ τίθεασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
(§35)

LUKE 11:33-36

οὐδεὶς λύχνον ἄψας
εἰς κρύπτην τίθησιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
τὸ φῶς βλέπωσιν.

Mk 4:21b

α Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος
ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ
ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,
οὐχ ἵνα ἔπι τὴν λυχνίαν τεθῇ;
(§55)

Lk 8:16

α Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας
καλύπτει αὐτὸν σκεύει
ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ
φῶς. (§55)

[MATT 6:22, 23]

Ο λύχνος τοῦ σώματός
ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός.

ἐὰν οὖν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν ἔσται·

23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονη-
ρὸς ᾗ,

ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν ἔσται.
εἰ οὖν τὸ φῶς

τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν,
τὸ σκότος πόσον. (§39)

LUKE 11

34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός σου.

ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾗ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἐστίν·

ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾗ,

καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινὸν.

35 Ἰσκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.

36 εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον
φωτινὸν, μὴ ἔχον ἴμέρος τι¹
σκοτινὸν, ἔσται φωτινὸν ὅλον
ὡς ὅταν ὁ λύχνος ᾗ τῇ ἀστρα-
πῇ φωτίξῃ σε.¹

109. THE REBUKE OF THE PHARISEES

[Cf Matt 23:25 f below]

LUKE 11:37-44

Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι ἐρωτᾷ
αὐτόν Φαρισαῖος ὅπως ἀρι-
στήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. 38 ὁ δὲ Φαρι-
σαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ
πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ
ἀρίστου.

39 εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς
αὐτόν

Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ
τοῦ πίνακος καθαρίζετε,
τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἄρπαγῆς καὶ πονηρίας.

40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;

41 πλὴν τὰ ἐνόντα
δότε ἐλεημοσύνην,

καὶ ἰδοὺ πάντα
καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.

42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις,

[MATT 23:23-27]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,

[MATTHEW 23]

ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,

καὶ ἀφήκατε

τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,

τὴν κρίσιν

καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν·

ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι

κάκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.

24 ὁδοῖοι τυφλοὶ, διυλίζοντες τὸν
κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον κατα-
πίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς

καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,

ὅτι καθαρίζετε τὸ ἐξώθεν τοῦ

ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,

ἔσωθεν δὲ γέμουσιν

ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀκрасίας.

26 Φαρισαῖε τυφλέ,

καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ

ποτηρίου [καὶ τῆς παροψίδος],

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ
καθαρόν.

LUKE 11

ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχα-
νον,

καὶ παρέρχεσθε

τὴν κρίσιν

καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ·

ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι

κάκεῖνα μὴ παρῆναι.

[Cf v 39 f above]

43 ὁὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρι-
σαίοις

ὅτι ἀγαπᾶτε

τὴν πρωτοκαθεδρίαν

ἐν ταῖς συναγωγαῖς

καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς

ἐν ταῖς ἀγοραῖς.

Mt 23:6, 7a

^a φιλοῦσι δὲ

τὴν πρωτοκλισίαν

ἐν τοῖς δέπνοις

καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας

ἐν ταῖς συναγωγαῖς

καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς

ἐν ταῖς ἀγοραῖς (§156)

Mk 12:38b, 39

^a Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων
ἐν στολαῖς περιπατεῖν

καὶ ἀσπασμοὺς

ἐν ταῖς ἀγοραῖς

39 καὶ πρωτοκαθεδρίας

ἐν ταῖς συναγωγαῖς

καὶ πρωτοκλισίας

ἐν τοῖς δέπνοις, (§156)

Lk 20:46

^a Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων
περιπατεῖν ἐν στολαῖς

καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς

ἐν ταῖς ἀγοραῖς

καὶ πρωτοκαθεδρίας

ἐν ταῖς συναγωγαῖς

καὶ πρωτοκλισίας

ἐν τοῖς δέπνοις, (§156)

[MATT 23]

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι 'παρομοιάζετέ'
τάφοις κεκοιναμένοις,
οἵτινες ξέωθεν μὲν φαίνονται
ώραῖοι
ξέωθεν δὲ γέμουσιν ὁστέων νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· (§157)

LUKE 11

44 οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι ἐστὲ ὡς
τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπα-
τοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.

110. THE REBUKE OF THE SCRIBES

[MATT 23:4]

δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα ὧς
καὶ ἐπιτιθέασιν
ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων,
αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν
οὐ θέλουσιν κινήσαι αὐτά. (§156)

[MATT 23:29-31]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε Εἰ ἡμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινῶν
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς

LUKE 11:45-54

'Αποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν
λέγει αὐτῷ Διδάσκαλε,
ταῦτα λέγων καὶ ἡμῶς ὑβρί-
ζεις.
46 ὁ δὲ εἶπεν
Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ,
ὅτι φορτίζετε
τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα,
καὶ αὐτοὶ ἐν τῶν δακτύλῳ
ὑμῶν
οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις.

47 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν

οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν

ἀπέκτειναν αὐτούς.
48 ἄρα μάρτυρές ἐστε

[MATT 23]

ὅτι υἱοὶ ἐστέ
τῶν φονευσάντων
τοὺς προφῆτας. (§157)

[MATT 23:34-36]

διὰ τοῦτο

ἰδού! ἐγὼ ἀποστέλλω
πρὸς ὑμᾶς προφῆτας
καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς·
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·
35 ὅπως ἔλθῃ
ἐφ' ὑμᾶς
πᾶν αἷμα δίκαιον
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε
μεταξὺ τοῦ ναοῦ
καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 ἄμην λέγω ὑμῖν,
ἥξει ἅπαντα
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. (§157)

[MATT 23:14]

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὁμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν. (§157)

LUKE 11

καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
αὐτοὺς
ὁμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.

49 διὰ τοῦτο
καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
Ἀποστελῶ
εἰς αὐτοὺς προφῆτας
καὶ ἀποστόλους,
καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν,
50 ἵνα ἐκζητηθῇ

τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
τὸ ἑκκεχυμένον¹
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 ἀπὸ αἵματος Ἀβελ
ἕως αἵματος Ζαχαρίου

τοῦ ἀπολομένου
μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου
καὶ τοῦ οἴκου·
ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

52 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τῆς γνώσεως·

αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθατε
καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε.

WH mg: Lk 11:50 ἐκχυνόμενον

Lk 11:50 ἐκκεχυμένον with B 33. 69. syr sin; ἐκχυνόμενον **NA**CDLW^Θ (-υνο-) etc

LUKE 11

53 Κάκειθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54 ἐνεδρεύοντες αὐτὸν θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CHAPTER IV. CONCERNING TRUSTFULNESS, FIDELITY, AND WATCHFULNESS, §§111-116

111. CONCERNING FEARING AND TRUSTING GOD

[MATT 16:6]

ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

^α Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε
ἀπὸ τῆς ζύμης

τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων. (§84)

[MATT 10:26b-33]

^β οὐδὲν γὰρ ἐστὶν κεκαλυμμένον

ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται.

[MARK 8:15]

καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων

^α Ὁρᾶτε, βλέπετε
ἀπὸ τῆς ζύμης

τῶν Φαρισαίων
καὶ τῆς ζύμης Ἑρῳδου. (§84)

LUKE 12:1-12

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον ^α Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις, τῶν Φαρισαίων.

2 ^β Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Mt 16:11b

^α προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.
(§84)

Mk 4:22

^β οὐ ἴσαρ ἔστιν κρυπτὸν
ἐὰν μὴ ἴσα φανερωθῇ,
οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον
ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερὸν. (§55)

Lk 8:17

^β οὐ γὰρ ἔστιν κρυπτὸν
ὃ οὐ φανερόν γενήσεται,
οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ
καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. (§55)

[MATT 10]

27 ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
εἵπατε
ἐν τῷ φωτί·
καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε,

κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωμάτων.

28 καὶ
μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα

τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτείνειν·

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν

δυνάμενον
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ.

29 οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.

30 ὁ ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς
πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν.

31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε ὑμεῖς.

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

LUKE 12

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ
εἵπατε
ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται,
καὶ ὁ πρὸς τὸ οὐς ἐλαλήσατε
ἐν τοῖς ταμείοις
κηρυχθήσεται
ἐπὶ τῶν δωμάτων.
4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,

μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ
σῶμα
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
περισσότερόν τι ποιῆσαι.
5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φο-
βηθῆτε·
φοβήθητε τὸν
μετὰ τὸ ἀποκτείνειν
ἔχοντα ἐξουσίαν

ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβή-
θητε.

6 οὐχὶ πέντε στρουθία
πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

7 ἁλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἡριθμῶνται·
μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε.

8 Λέγω δὲ ὑμῖν,
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσει
ἐν ἐμοὶ
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

Lk 21:18

^a καὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

[MATT 10]

ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
33 ὅστις ἴδῃ ἀρνήσεται με
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἀρνήσομαι κἀγὼ αὐτὸν
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)

[MATT 12:31, 32]

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία
ἀφεθήσεται
τῷ τοῖς ἀνθρώποις,

ἢ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία
οὐκ ἀφεθήσεται.

32 καὶ ὅς ἐάν εἴπῃ λόγον
κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ·

ὅς δ' ἂν εἴπῃ
κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,
'οὐκ ἀφεθήσεται' αὐτῷ
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι
οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. (§50)

[MATT 10:19, 20]

ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,

[MARK 3:28, 29]

Ἄμην λέγω ὑμῖν
ὅτι πάντα
ἀφεθήσεται
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασ-
φημίας ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν·

[Cf v 28 above]

29 ὅς δ' ἂν βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
οὐκ ἔχει ἄφεσιν
εἰς τὸν αἰῶνα,

ἀλλὰ ἔνοχος ἐστὶν αἰωνίου ἁμαρ-
τήματος. (§50)

[MARK 13:11]

καὶ ὅταν ἔγνωσιν ὑμᾶς
παραδιδόντες,

LUKE 12

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ·
9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀπαρνηθήσεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

[Cf v 10 below]

10 Καὶ πᾶς ὃς ἔρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ·
τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
βλασφημήσαντι
οὐκ ἀφεθήσεται.

11 Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς
ἐπὶ τὰς συναγωγὰς
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,

Mk 8:38

α ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ με
καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους
ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνηθήσεται αὐτόν
ὅταν ἔλθῃ
ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. (§87)

Lk 9:26

α ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνηθῇ με
καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους,
τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνηθήσεται,
ὅταν ἔλθῃ
ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς
καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. (§87)

[MATT 10]	[MARK 13]	LUKE 12
^α μὴ μεριμνήσητε πῶς	^α μὴ προμεριμνᾶτε	^α μὴ μεριμνήσητε πῶς
ἢ τί λαλήσητε·	τί λαλήσητε,	[ἢ τί] ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε·
δοθήσεται γὰρ ὑμῖν	ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν	12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·	ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε,	διδάξει ὑμᾶς
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες	οὐ γὰρ ἐστέ ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες	ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν	ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. (§161)	
τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. (§72)		

112. THE RICH FOOL

LUKE 12:13-21

Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου αὐτῷ Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. 14 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ "Ἀνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; 15 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς "Οῦρατε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. 16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων "Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. 17 καὶ διελογίζετο ἐν αὐτῷ λέγων Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρποὺς μου; 18 καὶ εἶπεν Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὸν σῖτον καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, 19 καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ [κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ· ἀναπαύου, φάγε, πίε], εὐφραίνου. 20 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς "Ἀφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου αἰτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνοι ἔσται; 21 [Οὕτως ὁ θησαυρίζων αὐτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.]

113. CONCERNING GOD'S CARE

[MATT 6:25-33]	LUKE 12:22-34
Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν	Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς [αὐτοῦ] Διὰ τοῦτο ἰλέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ

Lk 21:14, 15

^α θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ προμελετᾶν
ἀπολογηθῆναι,
15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντι-
στήναι ἢ ἀντιπεῖν ἅπαντες¹ οἱ
ἀντικείμενοι ὑμῖν. (§161)

WH mg: Lk 12:22 ὑμῶν λέγω

Lk 12:11 πῶς ἢ τί wi'h SABLRWXΘ al pler; πῶς D 157. It syr cur pesh etc; τί syr sin

[MATT 6]

τί φάγητε [ἢ τί πίητε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσθησθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἔστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε
εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν

οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τρέφει αὐτά·
οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε
αὐτῶν;
27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι
ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
πῆχυν ἓνα;

28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμ-
νᾶτε;
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνουσιν·
οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·
29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.
30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ
σήμερον ὄντα καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιένυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι;
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες
τί φάγωμεν; ἢ τί πίωμεν;
ἢ τί περιβαλώμεθα;

LUKE 12

τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν]
τί ἐνδύσθησθε.
23 ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖον ἔστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε
τοὺς κόρακας
ὅτι ἰοὺ σπείρουσιν οὐδὲ¹ θερί-
ζουσιν,
οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον
οὐδὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς
τρέφει αὐτούς·
πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε
τῶν πετεινῶν.
25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται
ἰεπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
προσθεῖναι¹ πῆχυν;
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον
δύνασθε,
τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;

27 κατανοήσατε τὰ κρίνα
πῶς αὐξάνει·
οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·
λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.
28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον
ὄντα σήμερον καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,
πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι.
29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε
τί φάγητε καὶ τί πίητε,
καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,

WH mg: Lk 12:24 οὐτε σπείρουσιν οὐτε 25 προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ

Lk 12:23 γὰρ with **BDLX** 3 it etc; AQW 7 it vg al pler om 28 ἀμφιάζει with B; -εξε DL;
ἀμφιένυσσι AQW **X** al pler

[MATT 6]

32 ^απάντα γὰρ ταῦτα
τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν·

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων.
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον
τὴν βασιλείαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
ὑμῖν. (§39)

[MATT 6:19-21]

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς
ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅπου σῆς καὶ βρώσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν·

20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν
θησαυροὺς
ἐν οὐρανῷ, ὅπου
οὔτε σῆς οὔτε βρώσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν
οὐδὲ κλέπτουσιν·

21 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς
σου,
ἐκεῖ ἔσται [καὶ] ἡ καρδιά σου.
(§39)

LUKE 12

30 ^αταῦτα γὰρ πάντα
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπι-
ζητοῦσιν,
ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν
ὅτι χρῆζε-τε τούτων·
31 πλὴν ζητεῖτε
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα προστεθήσεται
ὑμῖν.

32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμ-
νιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασι-
λείαν.

33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα
ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην·

ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια
μὴ παλαιοίμενα,

θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίξει

οὐδὲ σῆς διαφθείρει·

34 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς
ὑμῶν,
ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

114. CONCERNING WATCHFULNESS

[Cf Matt 25:3 ff (§166)]

LUKE 12:35-40

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες
περιεζωμέναι καὶ οἱ λύχνοι

Mt 6:8

^α μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς,
οἶδεν γὰρ [ὁ θεός] ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὧν χρεῖαν ἔχετε
πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. (§38)

<p>[MATT 24:43, 44]</p> <p>ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῇ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασεν διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. 44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. (§164)</p>		<p>LUKE 12</p> <p>καίόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἐαυτῶν πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοί- ξωσιν αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρῃσιν γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περι- ζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσιν αὐ- τοῖς. 38 κὰν ἐν τῇ δευτέρᾳ κὰν ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοι εἰσιν ἐκεῖνοι.</p> <p>39 τοῦτο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἀφήκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.</p> <p>40 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.</p>
--	--	---

115. THE FAITHFUL STEWARD

<p>[MATT 24:45-51]</p> <p>Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς</p>		<p>LUKE 12:41-48</p> <p>Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας; 42 καὶ εἶπεν ὁ κύριος Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος, ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπέας αὐτοῦ τοῦ διδόναι</p>
---	--	---

WH mg: Lk 12:39 οὐκ ἂν

Lk 12:39 ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ with ABLWXΔΘ it vg pesh al pler; ⲛ*D 2 it syr cur etc om — οὐκ with BLW etc; ⲛADXXΔΘ al pler οὐκ ἂν

[MATT 24]

τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ;
 46 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
 ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὕρησει οὕτως ποιοῦντα·
 47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
 αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
 48 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 Χρονίζει μου ὁ κύριος,
 49 καὶ ἄρξῃται τύπτειν
 τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,
 ἐσθίει δὲ καὶ πίνει
 μετὰ τῶν μεθύοντων,
 50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
 ἐκείνου
 ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
 καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
 51 καὶ διχοτομήσει αὐτόν
 καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσεται·
^aἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
 βρυγμὸς τῶν δόδωντων. (§165)

LUKE 12

ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
 43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
 ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὕρησει ποιοῦντα οὕτως·
 44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
 αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
 45 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
 καὶ ἄρξῃται τύπτειν
 τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,
 ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
 καὶ μεθύσκεισθαι,
 46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
 ἐκείνου
 ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
 καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
 καὶ διχοτομήσει αὐτόν
 καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ἀπίστων θήσεται.

47 ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς
 τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ
 καὶ μὴ ἐτοιμάσας ἢ ποιήσας
 πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσε-
 ται πολλάς· 48 ὁ δὲ μὴ
 γνοὺς ποιήσας δὲ ἄξια πλη-
 γῶν δαρήσεται ὀλίγας. παν-
 τὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητη-
 θήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ
 παρέθεντο πολὺ, περισσώτερον
 αἰτήσουσιν αὐτόν.

116. CONCERNING FIRE AND DIVISION

LUKE 12:49-53

Πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν
 γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἥδη
 ἀνέφθῃ;

^a Cf §45, p. 71

	[MARK 10:38b]	LUKE 12
	<p>^aδύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; (§140)</p>	<p>50 ^aβάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗτου τελεσθῆ.</p>
<p>[MATTHEW 10:34-36] Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.</p>		<p>51 δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρε- γενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμός. 52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισ- μένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν, 53 διαμερισθῇσονται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ ¹“υἱὸς ἐπὶ πατρί,” μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ “θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα,” πενθερά ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ “νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.”</p>
<p>35 ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον ¹“κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,” 36 καὶ “ἔχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.” (§74)</p>		

CHAPTER V. WARNINGS TO THE JEWISH NATION, §§117, 118

117. INTERPRETING THE TIMES

[MATTHEW 16:2, 3]		LUKE 12:54-59
<p>ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς [“Ὁψίας γενομένης</p>		<p>“Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις “Ὅταν ἴδητε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν,</p>

Mk 10:39b
^aΤὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε
καὶ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθήσεσθε, ¹(§140)

¹ Mic 7:6

[MATTHEW 16]

λέγετε
Εὐδία,
πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·

3 καὶ πρωὶ
Σήμερον χεიმών,
πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.

τὸ μὲν πρόσωπον
τοῦ οὐρανοῦ
γινώσκετε διακρίνειν,
τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν
οὐ δύνασθε.] (§84)

[MATTHEW 5:25, 26]

ἴσθι εὐνοῶν
τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ
ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ δόῳ,

μή ποτέ σε παραδῶ
ὁ ἀντίδικός τῷ κριτῇ,
καὶ ὁ κριτὴς
τῷ ὑπηρέτῃ,

καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ·
26 ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράν-
την. (§37)

LUKE 12

εὐθὺς λέγετε ὅτι
"Ὁμβρος ἔρχεται,

καὶ γίνεται οὕτως·
55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα,
λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,

καὶ γίνεται.
56 ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον
τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ
οἴδατε δοκιμάζειν,
τὸν ἱκαιρὸν δὲ¹ τοῦτον
πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν;
57 Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ
κρίνετε τὸ δίκαιον;

58 ὥς γὰρ ὑπάγεις μετὰ
τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα,
ἐν τῇ δόῳ
δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι
[ἀπ'] αὐτοῦ,
μή ποτε κατασύρῃ σε
πρὸς τὸν κριτὴν,
καὶ ὁ κριτὴς σε παραδώσει
τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ σε
βαλεῖ εἰς φυλακὴν.
59 λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν
ἀποδῷς.

118. THE GALILEANS SLAIN BY PILATE

LUKE 13:1-9

Παρήσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν
τὸ αἷμα Πειλάτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. 2 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Δοκεῖτε
ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα
πεπόνθασιν; 3 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. 4 ἢ
ἐκέλευον οἱ δέκα ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε

LUKE 13

ὅτι αὐτοὶ ὀφείλονται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ· 5 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ ἱμετανοήσῃτε¹ πάντες ὡσαύτως ἀπολείσθε.

6 Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. Συκὴν εἶχεν τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὔρεν. 7 εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὕρισκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; 8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια· 9 κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰς τὸ μέλλον— εἰ δὲ μήγε, ἐκκόψεις αὐτήν.

CHAPTER VI. TEACHINGS BY THE WAY, §§119-124

119. THE WOMAN HEALED ON A SABBATH

LUKE 13:10-17

*Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. 11 καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα ὀκτώ, καὶ ἦν συνκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. 12 ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ· Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου, 13 καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη, καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. 14 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι· Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. 15 ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν· Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπάγων¹ ποτίζει; 16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ οὖσαν, ἣν ἔδωκεν ὁ Σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; 17 Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινόμενοις ὑπ' αὐτοῦ.

120. THE PARABLES OF THE MUSTARD SEED AND THE LEAVEN

[MATT 13:31-33]

[MARK 4:30-32]

LUKE 13:18-21

*Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 32 ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων,

Καὶ ἔλεγεν· Πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; 31 ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὢν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—

Ἐλεγεν οὖν· Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; 19 ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,

^a Cf Lk 14:5 (§123)

[MATTH 13]	[MARK 4]	LUKE 13
<p>ὅταν δὲ ἀνέξηθῃ</p> <p>μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν</p> <p>1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ” καὶ “κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.” (§58)</p> <p>33 Ἄλλην παραβολὴν [ἐλάλησεν αὐτοῖς]. Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐξυμώθη ὅλον. (§59)</p>	<p>32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ²“ὑπὸ τὴν σκιά αὐτοῦ</p> <p>τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.” (§58)</p>	<p>καὶ ἡὔξησεν</p> <p>καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,</p> <p>καὶ 1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”</p> <p>20 Καὶ πάλιν εἶπεν Τίτι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21 ὁμοία ἐστὶν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐξυμώθη ὅλον.</p>

121. THE QUESTION WHETHER FEW ARE SAVED

[MATTH 7:13, 14]		LUKE 13:22-30
<p>Εἰσελθατε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἔστι καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἣ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι’ αὐτῆς·</p> <p>14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμ- μένη ἡ ὁδὸς ἣ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὕρισκοντες αὐτήν. (§43)</p>		<p>Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό- λεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πορεύαν ποιούμενος εἰς Ἱερο- σόλυμα. 23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς</p> <p>24 Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας,</p> <p>ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητή- σουσιν εἰσελθεῖν</p> <p>καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν,</p>

¹ Dan 4:12, 21 Chald² Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23Lk 13:21 ἐκρύψεν with BL min etc; ἐνέκρυψεν ~~Σ~~ADWX min etc

[MATT 25:11b, 12]

Κύριε κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν·
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
(§166)

[MATT 7:22, 23]

πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ Κύριε κύριε, οὐ ¹“τῷ σῷ
ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν,” καὶ τῷ
σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,
καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς
ἐποιήσαμεν;
23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι
Οὐδέποτε ἔγνω ὑμᾶς·
²“ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ
οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.”
(§43)

[MATT 8:11, 12]

λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ ³“ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ δυσμῶν” ἔξουσιν
καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ
Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακώβ

ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
12 ^aοἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας
ἐκβληθήσονται
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§45)

LUKE 13

25 ἀφ’ οὗ ἂν ἐγερεθῇ ὁ οἰκο-
δεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν
θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἕξω ἐστά-
ναι καὶ κρούειν τὴν θύραν
λέγοντες

Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν
καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν
Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

26 τότε ἰᾶσθε¹ λέγειν
Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ
ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν
Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·
²“ἀπόστητε ἀπ’ ἐμοῦ,
πάντες ἐργάται ἀδικίας.”

28 ^aΕκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[Cf v 29 below]

ὅταν ἰᾶσθε¹
Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὕμῶς δὲ
ἐκβαλλομένους
ἕξω.

[Cf v 28 above]

^a Cf §45, pp. 70, 71¹ Jer 27:15(34:12); 14:14² Ps 6:8³ Mal 1:11; Isa 59:19

WH mg: Lk 13:26 ἄρξῃσθε

28 ὄψεσθε

Lk 13:27 λέγων with B 070; λέγω al pler; ἀμην λέγω syr sin cur; om **N** it vg sah cop pesh etc — οἶδα
with BLR etc; ὑμᾶς add **N**AWXΔΘ 7 it vg syr sin etc

		LUKE 13
[Cf Matt 8:11 above]		29 καὶ ἤξουσιν ¹ “ ἀπὸ ἀνατολῶν
		καὶ δυσμῶν”
		καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου
		καὶ ἀνακλιθήσονται
		ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
[MATT 19:30]	[MARK 10:31]	
^a Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι	^a πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι	30 ^a καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι
καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)	καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)	οἱ ἔσονται πρῶτοι,
		καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

122. REPLY TO THE WARNING AGAINST HEROD

		LUKE 13:31-35
		Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν
		τινες Φαρισαῖοι λέγοντες
		αὐτῷ . Ἐξελθε καὶ πορεύου
		ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει
		σε ἀποκτεῖναι. 32 καὶ εἶπει
		αὐτοῖς Πορευθέντες εἶπατι
		τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ Ἴδοι
		ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις
		ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον,
		καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.
		33 πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ
		αὔριον καὶ τῇ ἑχομένῃ πο-
		ρεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται
		προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω
		Ἱερουσαλήμ.
		34 Ἱερουσαλήμ Ἱερουσαλήμ,
		ἢ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
		καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
		ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
		ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι
		τὰ τέκνα σου
		ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἐαυτῆς

Mt 20:16

^a Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. (§138)

¹ Mal 1:11; Isa 59:19

[MATT 23]

νοσσία [αὐτῆς] ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;

38 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν”^τ.

39 λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ’ ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε

²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.” (§158)

LUKE 13

νοσσίαν ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.

35 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν.”

λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδητέ με
ἕως εἴπητε

²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.”

123. DISCOURSE AT THE TABLE OF A CHIEF PHARISEE

LUKE 14:1-24

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν
αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν
ἀρχόντων [τῶν] Φαρισαίων
σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον καὶ
αὐτοὶ ᾗσαν παρατηρούμενοι
αὐτόν. 2 καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός
τις ἦν ὑδρωπικός ἐμπροσθεν
αὐτοῦ.

3 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ
Φαρισαίους

^αλέγων

“Ἐξεστὶν τῷ σαββάτῳ
θεραπεῦσαι ἢ οὐ;

οἱ δὲ ἡσύχασαν.

4 καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο
αὐτόν καὶ ἀπέλυσεν.

Lk 6:9

^α εἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς αὐτοὺς
Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σώσαι ἢ ἀπολέσαι; (§32)

[MATT 12:10b, 11]

^ακαὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν λέγοντες
Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν
θεραπεῦειν;

ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

[MARK 3:4]

^ακαὶ λέγει αὐτοῖς
Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σώσαι ἢ ἀποκτείνειν;

οἱ δὲ ἐσιώπων. (§32)

¹ Jer 22:5; 12:7   ² Ps 118(117):26

Lk 13:35 ἕως with BLR 79. pesh; ἕως ἂν Σ MWXΘ etc

[MATT 12]

11 ^aὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
 Τίς [ἔσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς
 ἔξει πρόβατον ἓν,
 καὶ ἂν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάβ-
 βασιν εἰς βόθυνον,
 οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;
 (§32)

[MATT 23:12]

^bὍστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται,
 καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑνὸν ὑψω-
 θήσεται. (§156)

LUKE 14

5 ^aκαὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν
 Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς

εἰς φρέαρ πεσεῖται,

καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
 αὐτόν
 ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;
 6 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκρι-
 θῆναι πρὸς ταῦτα.

7 Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κε-
 κλημένους παραβολήν, ἐπέχων
 πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξε-
 λέγοντο, λέγων πρὸς αὐτοὺς
 8 Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς
 γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν
 πρωτοκλισίαν, μὴ ποτε ἐντι-
 μότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ'
 αὐτοῦ, 9 καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ
 αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι Δὸς
 τοῦτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ
 μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τό-
 πον κατέχειν. 10 ἄλλ' ὅταν
 κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς
 τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν
 ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε ἐρεῖ σοι
 Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον·
 τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον
 πάντων τῶν συνανακειμένων
 σοι.

11 ^bὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται
 καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψω-
 θήσεται.

^a Cf Lk 13:15 (§119)

Lk 18:14b

^b ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται.

ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
 (§134)

Lk 14:5 υἱὸς with ABWΔΘ min 3 it sah pesh etc; ὄνος L X 5 it vg cop etc; πρόβατον D — υἱὸς ἢ βοῦς:
 syr sin βοῦς ἢ ὄνος; syr cur υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος

LUKE 14

12 Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν· "Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φάινει τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου μηδὲ γείτονας πλουσίους, μὴ ποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι. 13 ἀλλ' ὅταν δοχὴν ποιῇς, καλεῖ πτωχοὺς, ἀναπείρους, χωλοὺς, τυφλοὺς· 14 καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

15 Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ· Μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 16 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Ἄνθρωπός τις ἐποίει δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλοὺς, 17 καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· Ἔρχεσθε! ὅτι ἤδη ἐτοιμά ἐστιν. 18 καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ· Ἄγρὸν ἡγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. 19 καὶ ἕτερος εἶπεν· Ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. 20 καὶ ἕτερος εἶπεν· Γυναῖκα ἔγημα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21 καὶ παραγενόμενος ὁ δούλος ἀπήγ-

[Cf Mt 22:1-10 (§151)]

LUKE 14

γειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεῖς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ "Ἐξέλθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπίρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. 22 καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος Κύριε, γέγονεν ὁ ἐπὶ ταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. 23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον "Ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ μου ὁ οἶκος· 24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου.

124. DISCOURSE ON COUNTING THE COST

LUKE 14:25-35

Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς 26 Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα

καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής. 27 ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί μου μαθητής.

[ΜΑΤΤ 10:37, 38]

Ὁ φίλῳ πατέρα
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ φιλῳ
υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ

οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
38 ^a καὶ ὁ οὐ λαμβάνει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. (§74)

Mt 16:24b

^a Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἁρᾶτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

Mk 8:34b

^a Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἁρᾶτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

Lk 9:23b

^a Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἁρᾶτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

LUKE 14

28 τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων
 πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶ-
 τον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπά-
 νην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν;
 29 ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ
 θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος
 ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦν-
 τες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίξειν
 30 λέγοντες ὅτι Οὗτος ὁ
 ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν
 καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἐκτελέσαι.
 31 ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος
 ἐτέρῳ βασιλεῖ συνβαλεῖν εἰς
 πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον
 βουλευέσεται εἰ δυνατός ἐστιν
 ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι
 τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων
 ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; 32 εἰ
 δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω
 ὄντος πρεσβείαν ἀποστείλας
 ἐρωτᾷ ἰπρὸς^α εἰρήνην. 33
 οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ
 ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαν-
 τοῦ ὑπάρχουσιν οὐ δύναται
 εἶναί μου μαθητής.

[MARK 9:50a]

Καλὸν τὸ ἅλας^α

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
 ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; (§94)

[MATT 5:13b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
 ἐν τίνι ἀλισθήσεται;
 εἰς οὐδὲν

ἰσχύει ἔτι
 εἰ μὴ βληθὲν ἔξω
 καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 (§35)

34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλας^α

ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
 ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς
 κοπρίαν
 εὐθετόν ἐστιν^α
 ἔξω βάλλουσιν αὐτό.

^αΟ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω.

^a Cf §47, p. 74

CHAPTER VII. PARABLES OF GRACE, §§125-127

125. THE LOST SHEEP

LUKE 15:1-7

*Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. 2 καὶ διεγόγγυζον οἱ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. 3 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων

[MATTHEW 18:12-14]

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ
ἑκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ
τὸ πλανώμενον;
13 καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα
ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14 οὕτως
οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν Ἰησοῦ
πατρὸς μου¹
τοῦ ἐν οὐρανοῖς

[Cf v 13 above]

ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν
τούτων. (§95)

4 Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν
ἔχων ἑκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν
οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ
τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό;
5 καὶ εὕρων

ἐπιτίθουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
αὐτοῦ χαίρων,
[Cf v 7 below]

6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ
τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς
Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ
ἀπολωλὸς μου. 7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως
χαρὰ

ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται
ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι
ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
μετανοίας.

126. THE LOST COIN

LUKE 15:8-10

Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως οὗ εὑρῇ; 9 καὶ εὑροῦσα συνακαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας λέγουσα· Συνχάρητέ μοι ὅτι εἵρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. 10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

127. THE LOST SON

LUKE 15:11-32

Εἶπεν δὲ ὁ ἄνθρωπος τις εἶχεν δύο υἱούς. 12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας· ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. 13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. 14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. 15 καὶ πορευθεὶς ἐκολληθῇ ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. 16 καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ τῶν κερατιῶν ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οἰδεῖς ἐδίδου αὐτῷ. 17 εἰς ἐαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη· Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρὸς μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ὥδε ἀπόλλυμαι. 18 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ. Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, 19 οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου. 20 Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ ὁραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 21 εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ· Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου [ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου]. 22 εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, 23 καὶ φέρετε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, θύσατε καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, 24 ὅτι οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν καὶ ἠνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. 25 ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν, 26 καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παίδων ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη ταῦτα. 27 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι· Ὁ ἀδελφός σου ἦκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατὴρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. 28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Ἰδοὶ αὐτοῦ ἐξουδυνώσω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον· ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. 30 ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ τῶν πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν σιτευτόν μόσχον. 31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἔστιν. 32 εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὑρέθη.

CHAPTER VIII. WARNINGS AGAINST UNFAITHFULNESS, UNMERCIFULNESS,
AND AVARICE, §§ 128-131

128. THE UNJUST STEWARD

LUKE 16:1-13

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς· Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκοπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2 καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ· Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δύνη ἔτι οἰκονομεῖν. 3 εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος· Τί ποιήσω ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπατεῖν αἰσχύνομαι· 4 ἐγνων· τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. 5 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἑκαστὸν τῶν χρεοφιλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ· Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; 6 ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου· ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ καθίσας ἑταχέως γράψον πεντήκοντα. 7 ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπεν· Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν· Ἑκατὸν κόρους σίτου· λέγει αὐτῷ· Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. 8 καὶ ἐπήρυσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως ἐποίησεν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι

[MATT 6:24]

Οὐδεὶς δύναται
 δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
 ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
 καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
 ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται
 καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει·
 οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
 καὶ μαμωνᾷ. (§39)

[MATT 11:13]

πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ
 νόμος
 ἕως Ἰωάνου ἐπροφήτευσαν (§47)

LUKE 16

ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς
 εἰς τὴν γενεάν τὴν ἑαυτῶν
 εἰσὶν. 9 Καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω,
 ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ
 τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα
 ὅταν ἐκλίπη δέξωνται ὑμᾶς
 εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. 10
 ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν
 πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν
 ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολ-
 λῷ ἄδικός ἐστιν. 11 εἰ οὖν
 ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ
 οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς
 ὑμῖν πιστεύσει; 12 καὶ εἰ ἐν
 τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγέν-
 εσθε, τὸ ἡμέτερον¹ τίς δώσει
 ὑμῖν¹;
 13 Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
 δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
 ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει
 καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
 ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται
 καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.
 οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
 καὶ μαμωνᾷ.

129. CONCERNING THE LAW AND THE KINGDOM

LUKE 16:14-18

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ
 Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπά-
 ρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐ-
 τόν. 15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
 Ὑμεῖς ἐστέ οἱ δικαιοῦντες
 ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς
 καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν
 ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα
 ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
 16 Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
 μέχρι Ἰωάνου·

[MATT 11:12]

ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι
 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
 βιάζεται,
 καὶ βιασται ἀρπάζουσιν αὐτήν.
 (§47)

[MATT 5:18]

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
 ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ,
 ἰῶτα ἓν ἢ μία κερέα
 οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου
 ἕως [ἂν] πάντα γένηται. (§36)

[MATT 5:32]

Ἄ, Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
 πᾶς ὁ ἀπολύων
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
 παρεκτὸς λόγου πορνείας

ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι
 [, καὶ ὅς ἐαν ἀπολελυμένην
 γαμήσῃ
 μοιχᾷται]. (§37)

LUKE 16

ἀπὸ τότε

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
 εὐαγγελίζεται
 καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

17 Εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
 παρελθεῖν
 ἢ τοῦ νόμου ἓ μίαν κερέα¹
 πεσεῖν.

18 ἌΠᾶς ὁ ἀπολύων
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμῶν ἑτέραν
 μοιχεύει,
 καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς
 γαμῶν
 μοιχεύει.

130. THE RICH MAN AND LAZARUS

LUKE 16:19-31

Ἄνθρωπος δὲ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος
 καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. 20 πτωχὸς δὲ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα
 αὐτοῦ εἰλκωμένος 21 καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης

Mt 19:9

Ἄ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
 ὅς ἂν ἀπολύσῃ
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
 μὴ ἐπὶ πορνείᾳ
 καὶ γαμήσῃ ἄλλην
 μοιχᾷται.¹ (§135)

Mk 10:11, 12

Ἄ καὶ λέγει αὐτοῖς
 Ὅς ἂν ἀπολύσῃ
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
 καὶ γαμήσῃ ἄλλην
 μοιχᾷται ἐπ' αὐτήν,
 12 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα
 τὸν ἄνδρα αὐτῆς
 γαμήσῃ ἄλλον
 μοιχᾷται. (§135)

WH mg: Lk 16:17 κερέα μίαν

LUKE 16

τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἐπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. 22 ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. 23 καὶ ἐν τῷ ᾧδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ἰπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. 24 καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. 25 εἶπεν δὲ Ἀβραάμ· Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. 26 καὶ ἐν πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἡμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. 27 εἶπεν δὲ Ἐρωτῶ σε οὖν, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου, 28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτίρῃται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. 29 λέγει δὲ Ἀβραάμ· Ἐχουσι Μωυσέα καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. 30 ὁ δὲ εἶπεν· Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς μετανοήσουσιν. 31 εἶπεν δὲ αὐτῷ· Εἰ Μωυσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται.

131. CONCERNING FORGIVENESS AND FAITH

[MATT 18:7]

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν
σκανδάλων·
ἀνάγκη γὰρ
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα,
πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. (§94)

[MATT 18:6]

ὅς δ' ἂν σκανδαλίσῃ
ἓνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,
συμφέρει αὐτῷ
ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ καταποντισθῇ
ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.
(§94)

[MATT 18:15]

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός
σου,

LUKE 17:1-10

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ

Ἀνένδεκτόν ἐστιν
τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν,
πλὴν οὐαὶ
δι' οὗ ἔρχεται·

[MARK 9:42]

Καὶ ὅς ἂν σκανδαλίσῃ
ἓνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων,
καλὸν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον
εἰ περικείται μύλος ὀνικὸς
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ βέβληται
εἰς τὴν θάλασσαν. (§94)

2 λυσιτελεῖ αὐτῷ
εἰ λίθος μυλῖκός περικείται
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ ἔρριπται
εἰς τὴν θάλασσαν
ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
τῶν μικρῶν τούτων ἓνα.
3 προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου

[MATT 18]
 ὕπαγε ἐλεγξον αὐτὸν
 μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.
 ἐὰν σου ἀκούσῃ,
 ἐκέρυθες τὸν ἀδελφόν σου· (§96)

[MATT 18:21, 22]
 Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν
 [αὐτῷ]
 Κύριε, ποσάκις
 ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου
 καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;
 22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 Οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις

ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ.
 (§98)

[MATT 21:21]
 ἡποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
 αὐτοῖς
 Ἄμην λέγω ὑμῖν,
 ἐὰν ἔχητε πίστιν

καὶ μὴ διακριθῆτε,

οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,
 ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπητε

Ἄρθῃ καὶ βλήθητι
 εἰς τὴν θάλασσαν,

γενήσεται· (§147)

[MARK 11:22, 23]
 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει
 αὐτοῖς

Ἐχετε πίστιν θεοῦ·

23 Ἄμην λέγω ὑμῖν

ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ

Ἄρθῃ καὶ βλήθητι
 εἰς τὴν θάλασσαν,
 καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται,
 ἔσται αὐτῷ. (§147)

LUKE 17

ἐπιτίμησον αὐτῷ,
 καὶ ἐὰν μετανοήσῃ
 ἄφες αὐτῷ·

4 καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας
 ἁμαρτήσῃ εἰς σέ

καὶ ἐπτάκις
 ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ λέγων
 Μετανοῶ,

ἀφήσεις αὐτῷ.

5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι
 τῷ κυρίῳ Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
 6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος

Ἐἰ ἔχετε πίστιν
 ὥς κόκκον σινάπεως,

ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ
 [ταύτῃ]
 Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι
 ἐν τῇ θαλάσσῃ·

καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Mt 17:20b

* Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν,
 ἐὰν ἔχητε πίστιν
 ὥς κόκκον σινάπεως,
 ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
 Μετάβα ἔνθεν
 ἐκεῖ,
 καὶ μεταβήσεται,
 καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. (§89)

LUKE 17

7 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δούλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἔρεῖ αὐτῷ· Εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε, 8 ἀλλ' οὐχὶ ἔρεῖ αὐτῷ· Ἐτοίμασον τὶ δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πῖω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πῖσαι σύ; 9 μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; 10 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

CHAPTER IX. CONCERNING THANKFULNESS, WATCHFULNESS, AND HUMILITY, §§132-134

132. THE TEN LEPERS

LUKE 17:11-19

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσον Σαμαρίας καὶ Γαλιλαίας. 12 Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην ἠἀπήντησαν¹ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἠἀνέστησαν¹ πόρρωθεν, 13 καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνὴν λέγοντες· Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. 14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς· Πορευθέντες ¹“ἐπιδείξατε” ἑαυτοὺς “τοῖς ἱερεῦσιν.” καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. 15 εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν, 16 καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρεῖτης. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Οὐχ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ [δὲ] ἑννέα ποῦ; 18 οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; 19 καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

133. THE COMING OF THE KINGDOM

LUKE 17:20-18:8

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀπεκρίθη

¹ Lev 13:49

WH mg: Lk 17:12 ὑπᾶντησαν | ἔστησαν

LUKE 17

αὐτοῖς καὶ εἶπεν Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, 21 οὐδὲ ἐροῦσιν Ἰδοὺ ὧδε ἢ Ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν.

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὄψεσθε.

23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ἔκει· ἢ¹ Ἰδοὺ ὧδε·

μὴ [ἀπέλθῃτε μὴδὲ] διώξητε.

24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου [†].

25 ^απρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν

πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

[MATT 24:23, 26, 27]

Τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ

Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός

ἢ Ὡδε,

μὴ πιστεύσητε· . . .

26 ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν

Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,

μὴ ἐξέλθῃτε·

Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις,

μὴ πιστεύσητε·

27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ

ἐξέρχεται

ἀπὸ ἀνατολῶν

καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,

οὕτως ἔσται ἡ παρουσία

• τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· (§162)

[MATT 16:21]

^αΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο

Ἰησοῦς Χριστὸς

δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

ὅτι δεῖ αὐτὸν

εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν

καὶ πολλὰ παθεῖν

[MARK 13:21]

Καὶ τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ

Ἰδε ὧδε ὁ χριστός

Ἰδε ἐκεῖ,

μὴ πιστεύετε· (§162)

[MARK 8:31]

^αΚαὶ ἤρξατο

διδάσκειν αὐτοὺς

ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

πολλὰ παθεῖν

καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

^α Cf Mt 17:22, 23 (§90); ^α Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 20:18 (§139)

34 (§139)

Lk 9:22a

^α εἰπὼν ὅτι

Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

πολλὰ παθεῖν

καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

[MATT 16]

^α ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
ἀρχιερέων καὶ γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. (§87)

[MATT 24:37–39]

ὥσπερ γὰρ
αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
38 ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
[ἐκείναις] ταῖς πρὸ τοῦ
κατακλυσμοῦ
τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες,
ἄχρι ἣς ἡμέρας ¹“εἰσῆλθεν
Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,”
39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν
ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἦρεν ἅπαντας,

οὕτως ἔσται
ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (§164)

[MARK 8]

^α ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν
ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.
(§87)

LUKE 17

^α ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

26 καὶ καθὼς ἐγένετο
ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,
οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

27 ἥσθιον, ἔπινον,
ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο,
ἄχρι ἣς ἡμέρας ¹“εἰσῆλθεν
Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,”

καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἀπώλεσεν ¹πάντας¹.

28 ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν
ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἥσθιον,
ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,
ἐφύτενον, ψκοδόμουν· 29 ἡ
δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λώτ ἀπὸ
Σοδόμων, ²“ἔβρεξεν πῦρ καὶ
θελὼν ἀπ’ οὐρανοῦ” καὶ ἀπώλε-
σεν ¹πάντας¹.

30 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται
ἡ ἡμέρα
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἀποκαλύπτεται.

Lk 9:22b

^α ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
ἀρχιερέων καὶ γραμματέων
καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ¹ἐγερθῆναι¹. (§87)
Cf Lk 9:44 (§90); 18:31–33
(§139)

¹ Gen 7:7   ² Gen 19:24

[MATT 24:17, 18]	[MARK 13:15, 16]	LUKE 17
<p>αὐτὸ ἐπὶ τοῦ δώματος</p> <p>μὴ καταβάτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω</p> <p>ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)</p>	<p>αὐτὸ τ ἐπὶ τοῦ δώματος</p> <p>μὴ καταβάτω μηδὲ εἰσελθάτω τι ἄραι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρόν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω</p> <p>ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)</p>	<p>31 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ αὐτὸς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἄραι αὐτά, καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ¹“ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.”</p> <p>32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λῶτ.</p>
<p>[MATT 10:39]</p> <p>ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ</p> <p>ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἑμοῦ εὐρήσει αὐτήν. (§74)</p> <p>[MATT 24:40, 41]</p> <p>τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰς παραλαμβάνεται καὶ εἰς ἀφίεται· 41 δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλῳ, μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. (§164)</p>		<p>33 ὁ δὲ ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι ἀπολέσει αὐτήν, ὁ δὲ ἂν ἀπολέσει ζωογονήσει αὐτήν. 34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μῖας]. ὁ εἰς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται· 35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται. 37 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν</p>

α Cf Lk 21:21 (§162)

Mt 16:25	Mk 8:35	Lk 9:24
<p>ὁ δὲ γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὁ δὲ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἑμοῦ εὐρήσει αὐτήν. (§87)</p>	<p>ὁ δὲ γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν¹ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὁ δὲ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν [ἑμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου σώσει αὐτήν. (§87)</p>	<p>ὁ δὲ γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὁ δὲ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἑμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)</p>

¹ Gen 19:26

Lk 17:33 ἀπολέσει² with **Σ**ALR etc; ἀπολέσῃ BDEWΘ etc; ALWΔ al pler add αὐτήν min cop; al pler om ὁ 35 ἡ μία with BDRΘ min; ALWX al pler om ἡ 34 ὁ εἰς **Σ**BΘ

[MATTHEW 24:28]

ὅπου ἂν ᾖ τὸ πτώμα, ἐκεῖ
συναχθήσονται οἱ ἀετοί. (§162)

LUKE 17-18

αὐτῷ Ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς

Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
καὶ οἱ ἀετοὶ ἐπισυναχθήσονται.

1 Ἐλεγεν δὲ παραβολὴν
αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε
προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ
ἐγκακεῖν, 2 λέγων Κριτὴς
τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν θεὸν
μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον
μὴ ἐντρέπόμενος. 3 χήρα δὲ
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἤρ-
χετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα
Ἐδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδι-
κου μου. 4 καὶ οὐκ ἤθελεν
ἐπὶ χρόνον, μετὰ ταῦτα δὲ
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ Εἰ καὶ τὸν
θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄν-
θρωπον ἐντρέπομαι, 5 διὰ γε
τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν
χήραν ταύτην ἐδίκησω αὐτήν,
ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη
ὑπωπιάζῃ με. 6 Εἶπεν δὲ
ὁ κύριος Ἀκούσατε τί ὁ
κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει·
7 ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν
ἐδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ
τῶν βοώντων αὐτῷ ἡμέρας
καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ
ἐπ' αὐτοῖς; 8 λέγω ὑμῖν ὅτι
ποιήσῃ τὴν ἐδίκησιν αὐτῶν
ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὐρήσει
τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

134. THE PHARISEE AND THE PUBLICAN

LUKE 18:9-14

Εἶπεν δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς
πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εὐ-
στὴν δίκαιοι καὶ ἐξουθενούντας

LUKE 18

τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην. 10 Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ἑὶς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. 11 ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν προσήνχετο Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὥσπερ¹ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. 12 νηστεύω δις τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι. 13 ὁ δὲ τελώνης μακρόθεν ἐστὼς οὐκ ἠθέληεν οὐδέ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἔτυπτε τὸ στήθος ἑαυτοῦ λέγων Ὁ θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. 14 λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεικναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκεῖνος. 15 ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

CHAPTER X. TEACHINGS BEYOND JORDAN, §§135-141

135. CONCERNING DIVORCE

MATT 19:3-12

Καὶ προσήλθαν αὐτῷ Φαρι-
σαῖοι
πειράζοντες αὐτὸν
καὶ λέγοντες

MARK 10:2-12

Καὶ [προσελθόντες Φαρισαῖοι]

ἐπηρώτων αὐτὸν

Mt 23:12

^a Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§156)

Lk 14:11

^a ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

WH mg: Lk 18:10 ὁ

11 πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ὡς

MATT 19

Εἰ ἔξεστιν
ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
[Cf vv 7, 8 below]

Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι
ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς
1^a ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν αὐτοὺς²
5 καὶ εἶπεν

2^a "Ἐνεκα τούτου καταλείπει
ἄνθρωπος
τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα

καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ,
καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν³;

6 ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο
ἀλλὰ σὰρξ μία·
ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν
ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

7 λέγουσιν αὐτῷ
Τί οὖν Μωυσῆς ἐνετείλατο
3^a "δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου
καὶ ἀπολῦσαι τ¹;"
8 λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωυσῆς
πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν

MARK 10

εἰ ἔξεστιν
ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι,

πειράζοντες αὐτόν.
3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωυσῆς;
4 οἱ δὲ εἶπαν
'Ἐπέτρεψεν Μωυσῆς
3^a "βιβλίον ἀποστασίου γράψαι
καὶ ἀπολῦσαι."

5 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν
ταύτην·

6 ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως
1^a ἄρσεν καὶ θῆλυ
ἐποίησεν [αὐτοὺς].

7 2^a Ἐνεκεν τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος
τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
μητέρα,

8 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν³;
ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο
ἀλλὰ μία σὰρξ·
9 ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν
ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
[Cf vv 3-5 above]

¹ Gen 1:27   ² Gen 2:24   ³ Deut 24:1 (3)

WH mg. Mt 19:7 αὐτὴν

Mk 10:7 ACDLNWXΔΘ (ACLNΔ etc τῇ γυναικὶ) it vg cop sah al pler add καὶ προσκολληθήσεται πρὸς
γυναῖκα αὐτοῦ: **NB** 1 min go om

MATT 19	MARK 10	
ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.	10 Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν. 11 ^a καὶ λέγει αὐτοῖς	
9 ^a λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι		[LUKE 16:18]
ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται. ¹	Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν, 12 καὶ ἂν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾶται.	^a Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει. (§129)
10 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. 11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον, ἀλλ' οἷς δέδοται. 12 εἰσὶν γὰρ εὐνοῦ- χοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν		

Mt 5:32

^a Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ
παρεκτὸς λόγου πορνείας
ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι[,
καὶ ὁς ἂν ἀπολελυμένην
γαμήσῃ μοιχᾶται]. (§37)

WH mg; Mt 19:9 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.

Mt 19:9 ὅτι with Σ CLW $\Delta\Theta$ al pler; BDZ 7 it om — μὴ ἐπὶ πορνείᾳ with Σ CNWZ Θ al pler; BD 1. 33. it syr sin cur sah cop etc παρεκτὸς λόγου πορνείας — καὶ γαμήσῃ ἄλλην with Σ ODW (om kai) Z Θ al pler; BN Σ * cop etc om — μοιχᾶται with Σ DWZ Θ al pler; ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι BC* Σ * cop etc — μοιχᾶται (without addition) with Σ DL min 9 it syr sin cur sah etc; BCINWZ Θ al pler add καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας (γαμῶν C*INW $\Delta\Theta$ etc) μοιχᾶται

MATT 19

ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος
χωρεῖν χωρεῖτω.

136. BLESSING LITTLE CHILDREN

MATT 19:13-15

Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ
παιδιά,
ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς
καὶ προσεύξηται·
οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐπετίμωσαν αὐτοῖς.
14 ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν ὅτι
Ἄφετε τὰ παιδιά
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά
ἐλθεῖν πρὸς με,

τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

[MATT 18:3]

καὶ εἶπεν Ὁ μὴν λέγω ὑμῖν,
ἐὰν μὴ στραφῇτε καὶ γένησθε

ὡς τὰ παιδιά,
οὐ μὴ εἰσέλθῃτε
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
(§92)

15 καὶ

ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς
ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

MARK 10:13-16

Καὶ προσέφερον αὐτῷ
παιδιά
ἵνα αὐτῶν ἄψηται·

οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐπετίμωσαν αὐτοῖς.
14 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς
ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Ἄφετε τὰ παιδιά

ἔρχεσθαι πρὸς με,
μὴ κωλύετε αὐτά,
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν.

16 καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά
κατευλόγει
τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.

LUKE 18:15-17

Προσέφερον δὲ αὐτῷ
καὶ τὰ βρέφη
ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·

ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
ἐπετίμωσαν αὐτοῖς.
16 ὁ δὲ Ἰησοῦς
προσεκάλεσατο [αὐτὰ] λέγων
Ἄφετε τὰ παιδιά

ἔρχεσθαι πρὸς με
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά,
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

17 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν.

137. THE RICH YOUNG MAN

MATT 19:16-30

Καὶ
ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ

MARK 10:17-31

Καὶ ἐκπορευομένον αὐτοῦ
εἰς ὁδὸν
προσδραμὼν εἰς

LUKE 18:18-30

Καὶ

WH mg: Mt 19:14 αὐτοῖς

Mt 19:14 εἶπεν (without addition) with BΘ al pler; ⲬCDLMW vg syr cur pesh etc add αὐτοῖς
Mk 10:13 ἐπετίμωσαν with ⲬBCLD cop etc; ADNWXΘ al pler ἐπετίμων

MATT 19	MARK 10	LUKE 18
εἶπεν Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον;	καὶ γονυπετήσας αὐτόν ἐπηρώτα αὐτόν Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 18 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.	ἐπηρώτησέν τις αὐτόν ἄρχων λέγων Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 19 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς [ὁ] θεός.
17 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστὶν ὁ ἀγαθός· εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἴτηρει ¹ τὰς ἐντολάς. 18 ἴλέγει αὐτῷ Ποίλας; ¹ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἴεφη ¹ Τὸ ¹ “Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις, 19 ³ Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,” καὶ ⁴ “Ἀγαπήσεις τὸν πλη- σίον σου ὡς σεαυτόν.” 20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος Ἰαυτα πάντα ἐφύλαξα· τί ἔτι ὑστερῶ; 21 ἴεφη ¹ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς	19 τὰς ἐντολάς οἶδας 1 ¹ “Μὴ φονεύσης, Μὴ μοιχεύσης, Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης,” Μὴ ἀποστερήσης, 3 ¹ “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.” 20 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ Διδάσκαλε, ταυτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. 21 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἡγάπησεν αὐτόν καὶ εἶπεν αὐτῷ	20 τὰς ἐντολάς οἶδας 2 ¹ “Μὴ μοιχεύσης, Μὴ φονεύσης, Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης,” 3 ¹ “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.” 21 ὁ δὲ εἶπεν Ταυτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος. 22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ

^a Cf Mt 22:39 (§154)^a Cf Mk 12:31 (§154)^a Cf Lk 10:27 (§103)¹ Ex 20:13–16; Deut 5:17–20
Lev 19:18² Ex 20:12–16; Deut 5:16–20³ Ex 20:12; Deut 5:16

WH mg: Mt 19:17 τήρῃσον

18 Ποίλας; φησίν. | εἶπεν

20 Πάντα ταυτα

21 λέγει

Mt 19:16 Διδάσκαλε with **ΣBDL** 3 it etc; CDW^Θ al pler add ἀγαθέ — σχῶ with BD^Θ Or; C(?)W^Δ al pler ἔχω; **ΣL** min cop syr sin cur etc κληρονομήσω 17 Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ with **ΣBD** (τοῦ om) L^Θ it vg syr sin cur etc; Τί με λέγεις ἀγαθόν CWA (λέγεις om) 2 it pesh sah al pler — εἷς ἐστὶν ὁ ἀγαθός with **ΣBD** (ὁ om) L^Θ it syr sin cur (ὁ θεός add); οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός CWA 5 it pesh al pler 20 ἐφύλαξα with **ΣBDL^Θ** etc; ἐφυλαξάμην CW al pler; CD (μου om) W it sah cop al pler add ἐκ νεότητός μου Mk 10:19 μὴ ἀποστερήσης with **ΣACDLX^Θ** etc; BKWA min syr sin arm etc om

MATT 19

Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι,
ὑπάγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρ-
χοντα καὶ δός [τοῖς] πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν οὐρανοῖς,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
22 ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος
τὸν λόγον [τοῦτον]
ἀπῆλθεν λιπούμενος,
ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος
δυσκόλως

εἰσελεύσεται
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν

24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν,¹
εὐκοπώτερόν ἐστιν
κάμηλον διὰ τῆρματος¹
ράφιδος εἰσελθεῖν
ἢ πλοῦσιον¹ εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.
25 ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ
ἐξεπλήσσοντο σφόδρα
λέγοντες
Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;
26 ἐμβλέψας δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

MARK 10

Ἐν σε ὑστερεῖ·
ὑπάγε ὅσα ἔχεις πώλησον
καὶ δός [τοῖς] πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν οὐρανῷ,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
22 ὁ δὲ στυγνάσας
ἐπὶ τῷ λόγῳ
ἀπῆλθεν λιπούμενος,
ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος
ὁ Ἰησοῦς λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Πῶς δυσκόλως
οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες

εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελεύσονται.
24 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο
ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέ-
γει αὐτοῖς Τέκνα, πῶς δύσ-
κόλόν ἐστιν εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν

25 εὐκοπώτερόν ἐστιν
κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς¹
ράφιδος διελθεῖν
ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 οἱ δὲ
περισσῶς ἐξεπλήσσοντο
λέγοντες πρὸς αὐτόν
Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;
27 ἐμβλέψας αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς λέγει

LUKE 18

Ἔτι ἔν σοι λείπει·
πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον
καὶ διάδος πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
23 ὁ δὲ ἀκούσας
ταῦτα
περίλυπος ἐγενήθη,
ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.
24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν
[ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν

Πῶς δυσκόλως
οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες

εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσπορεύονται

25 εὐκοπώτερον γὰρ ἐστιν
κάμηλον διὰ τρήματος
βελόνης εἰσελθεῖν
ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες
Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;

27 ὁ δὲ εἶπεν

WH mg: Mt 19:24 ὑμῖν ὅτι | τρυπήματος | διελθεῖν ἢ πλοῦσιον εἰσελθεῖν

Mk 10:25 τῆς τρυμαλιᾶς τῆς

Mt 19:24 τρήματος with **N***B Or; DLWZX al pler τρυπήματος; CKΘΣ etc τρυμαλιᾶς — εἰσελθεῖν with **N**CLWΔ sah cop syr sin pesh al pler; BDΘ it vg syr cur διελθεῖν etc — πλοῦσιον (without addition) with **N**LZ syr cur etc; BDΘ it vg sah cop pesh etc add εἰσελθεῖν; CWXΣ al pler add εἰσελθ. after θεοῦ
Mk 10:25 διελθεῖν with BC it vg etc; **N**LWXΔΘ syr sin etc εἰσελθεῖν Lk 18:25 τρήματος with **N**BD
49; LRΘ 157. etc τρυπήματος; τρυμαλιᾶς **N**WΚΔ al pler — εἰσελθεῖν with **N**BLRWX cop pesh al pler; ADΘ
it vg syr sin cur etc διελθεῖν

MATT 19

Παρά ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνα-
τόν ἐστιν,

¹“παρά” δὲ “θεῷ πάντα
δυνατά.”

27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ
‘Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα
καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι·
τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; 28 ὁ δὲ
‘Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς ‘Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολου-
θήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγγε-
σίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης
αὐτοῦ,

καθήσεσθε καὶ ‘ὑμεῖς¹
ἐπὶ δώδεκα θρόνους
κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς
τοῦ Ἰσραὴλ.

29 καὶ πᾶς ὅστις ἀφήκεν
οἰκίαν
ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς
ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τέκνα
ἢ ἀγροὺς¹
ἐνεκεν τοῦ ἑμοῦ ὀνόματος,

πολλαπλασίονα λήμψεται

MARK 10

Παρά ἀνθρώποις ἀδύνατον

ἀλλ’ οὐ παρά θεῷ,
¹“πάντα” γὰρ “δυνατά πα-
ρά [τῷ] θεῷ.”

28 Ἦρξατο λέγειν ὁ Πέ-
τρος αὐτῷ
‘Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα
καὶ ἠκολουθήκαμέν σοι.

29 ἔφη ὁ Ἰησοῦς
‘Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐδεὶς ἔστιν ὃς ἀφήκεν
οἰκίαν
ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφάς
ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα
ἢ ἀγροὺς
ἐνεκεν ἑμοῦ
καὶ [ἐνεκεν] τοῦ εὐαγγελίου,
30 ἐὰν μὴ λάβῃ
ἐκατονταπλασίονα
νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ
οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελ-
φάς καὶ Ἰητέρας¹ καὶ τέκνα
καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν,

LUKE 18

Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις

δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν.

28 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος

‘Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια
ἠκολουθήσαμεν σοι.

[LUKE 22:30b]

καὶ Ἰκαθῆσθε¹
ἐπὶ θρόνων
τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντες
τοῦ Ἰσραὴλ. (§173)
29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
‘Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐδεὶς ἔστιν ὃς ἀφήκεν
οἰκίαν
ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφοὺς
ἢ γονεῖς ἢ τέκνα

εἵνεκεν
τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
30 ὃς οὐχὶ μὴ Ἰλάβῃ¹
πολλαπλασίονα
ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ

¹ Gen 18:14; Job 42:2; Zech 8:6 LXX

WH mg: Mt 19:28 αὐτοὶ 29 ἀδελφοὺς ἢ . . . ἀγροὺς ἢ οἰκίας Mk 10:30 μητέρα Lk 18:30 ἀπολάβῃ

Mt 19:29 μητέρα without addition with BD 7 it syr sin Or; ¹NCWXE 7 it syr cur sah al pler add ἢ
γυναῖκα — πολλαπλασίονα with BL sah Or etc; ἐκατονταπλασίονα ¹NCDW 6 it vg syr sin cur pesh al pler
Mk 10:27 τῷ: B 6 124. om 28 ἠκολουθήκαμεν with BCDW; ¹NAE -ήσαμεν 29 ἐνεκεν ἑμοῦ καὶ: ¹N om

ΜΑΤΤ 19	MARK 10	LUKE 18
καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.	καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.	καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.
30 Ἄπολλοι δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.	31 Ἄπολλοι δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι.	[LUKE 13:30] "καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι. (§121)

138. THE VINEYARD AND THE HUSBANDMEN

ΜΑΤΤ 20:1-16

Ὅμοια γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτὸν μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ· 2 συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 3 καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· 4 καὶ ἐκείνοις εἶπεν Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν· οἱ δὲ ἀπήλθον. 5 πάλιν [δὲ] ἐξελθὼν περὶ ἑκτὴν καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. 6 περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας, καὶ λέγει αὐτοῖς Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; 7 λέγουσιν αὐτῷ Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο· λέγει αὐτοῖς Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. 8 ὁψίας δὲ γενομένης

Mt 20:16

Ἄ Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι
πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι
ἔσχατοι. (§138)

MATT 20

λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος
τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· Κάλεσον
τοὺς ἑργάτας καὶ ἀπόδος[†] τὸν
μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν
ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.
9 ἔλθόντες δὲ οἱ περὶ τὴν
ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ
δηνάριον. 10 καὶ ἐλθόντες οἱ
πρώτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον
λήμψονται· καὶ ἔλαβον [τὸ]
ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί.
11 λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον
κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου 12 λέ-
γοντες· Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν
ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἑαυ-
τοὺς ἡμῖν¹ ἐποίησας τοῖς βασ-
τάσαι τὸ βᾶρος τῆς ἡμέρας;
καὶ τὸν καύσωνα. 13 ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς ἐνὶ αὐτῶν εἶπεν¹
Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ
δηνάριον συνεφώνησάς μοι;
14 ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε·
θέλω ἰδεῖ¹ τούτῳ τῷ ἔσχατῳ
δοῦναι ὥς καὶ σοί· 15 οὐκ
ἔξεστίν μοι ὃ θέλω ποιῆσαι
ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός
σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγὼ
ἀγαθός εἰμι;

16 Ὅπως ἔσονται οἱ ἔσχατοι
πρώτοι
καὶ οἱ πρώτοι ἔσχατοι.

[LUKE 13:30]

^a καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται
πρώτοι,
καὶ εἰσὶν πρώτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.
(§121)

139. PREDICTION OF THE CRUCIFIXION

MATT 20:17-19

Ἰμέλων δὲ ἀναβαίνειν
Ἰησοῦς¹ εἰς Ἱεροσόλυμα

MARK 10:32-34

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀνα-
βαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα,

LUKE 18:31-34

Mt 19:30

^a Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρώτοι ἔσχατοι
καὶ ἔσχατοι πρώτοι. (§137)

Mk 10:31

^a πολλοὶ δὲ ἔσονται πρώτοι ἔσχατοι
καὶ οἱ ἔσχατοι πρώτοι. (§137)

WH mg· M^t 20:8 αὐτοῖς

12 ἡμῖν αὐτοῖς

13 εἶπεν ἐν αὐτῶν

14 [ἐγὼ]

17 Καὶ ἀναβαίνειν ὁ Ἰησοῦς^b

MATT 20

παρέλαβεν
τοὺς δώδεκα [μαθητάς]
κατ' ἰδίαν,
καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς

18 Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱεροσόλυμα,

^aκαὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σιν
καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινούσιν αὐτὸν [θανάτῳ],
19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσιν
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι

καὶ μαστιγῶσαι
καὶ σταυρῶσαι,
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθήσεται¹.

MARK 10

καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ
Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, οἱ
δὲ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
καὶ παραλαβὼν πάλιν
τοὺς δώδεκα

ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν
τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν
33 ὅτι Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱεροσόλυμα,

^aκαὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σιν
καὶ τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ
καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσιν
34 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ

καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ
καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν
καὶ ἀποκτενοῦσιν,
καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστήσεται.

LUKE 18

Παραλαβὼν δὲ
τοὺς δώδεκα

εἶπεν πρὸς αὐτοὺς
Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱερουσαλήμ,
καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προ-
φητῶν
^aτῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου·

32 παραδοθήσεται γὰρ
τοῖς ἔθνεσιν
καὶ ἐμπαυχθήσεται
καὶ ὑβρισθήσεται,
καὶ ἐμπτυσθήσεται,
33 καὶ μαστιγώσαντες
ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν,
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
ἀναστήσεται.
34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων
συνήκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ
οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

140. THE AMBITION OF JAMES AND JOHN

MATT 20:20-28

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ
ἡ μήτηρ

MARK 10:35-45

Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ

^a Cf Mt 16:21 (§87); 17:22, ^a Cf Mk 8:31 (§87); 9:31 ^a Cf Lk 9:22 (§87), 44 (§90);
23 (§90) (§90) 17:25 (§133)

WH mg: Mt 20:19 ἀναστήσεται

Mt 20:17 μαθητάς with BONWX al pler; ^aDLZΘ syr sin cur cop etc om 18 θανάτῳ with ODNWZΘ
al pler; ^a εἰς θάνατον; B eth om 19 ἐγερθήσεται with ^aC*LNZ etc; BDWXΔΘ al pler ἀναστήσεται
Mk 10:34 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with ^aBCDLΔ it cop etc; ANWXΘ vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

MATT 20	MARK 10	
τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι ἅπ' αὐτοῦ.	Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ [δύο] υἱοὶ Ζεβεδαίου	
21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Τί θέλεις; Ἰλέγει αὐτῷ ¹ Εἰπέ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου	λέγοντες αὐτῷ Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὡς ἐάν αἰτήσωμέν σε ποιήσης ἡμῖν. 36 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Τί ἠέλετε ποιήσω ὑμῖν; 37 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Δὸς ἡμῖν ἵνα	
ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;	εἰς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ ἀριστερῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. 38 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω,	[LUKE 12:50a]
λέγουσιν αὐτῷ Δυνάμεθα. 23 λέγει αὐτοῖς Τὸ μὲν ποτήριόν μοι πίεσθε,	ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισ- θῆναι; 39 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε	βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν τ δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. 24 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. 25 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε- σάμενος αὐτοὺς	καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε, 40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. 41 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠρξάντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 42 καὶ προσκαλεσάμενος αὐ- τοὺς ὁ Ἰησοῦς	[LUKE 12:50a] βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)

MATT 20

εἶπεν Οἴδατε ὅτι
οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν αὐτῶν
καὶ οἱ μεγάλοι
κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
ἐν ὑμῖν μέγας¹ γενέσθαι
ἔσται ὑμῶν διάκονος,
27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
ἐν ὑμῖν εἶναι¹ πρῶτος
ἔσται ὑμῶν δοῦλος·

28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου
οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι
ἀλλὰ διακονῆσαι
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

MARK 10

λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι
οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν αὐτῶν
καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν
κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
43 οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν·
ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
ἔσται¹ ὑμῶν διάκονος,
44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
ἔσται πάντων δοῦλος·

45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου
οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι
ἀλλὰ διακονῆσαι
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

[LUKE 22:25-27]

25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
κυριεύουσιν αὐτῶν
26 καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν
εὐεργέται καλοῦνται.
ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
ἀλλ'
ὁ μεῖζων ἐν ὑμῖν
γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος,
καὶ ὁ ἡγουμένος

ὡς ὁ διακονῶν·
27 τίς γὰρ μεῖζων,
ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν ;
οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος ;
ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμι

ὡς ὁ διακονῶν. (§173)

141. BARTIMAEUS HEALED

MATT 20:29-
34

[MATT 9:27-
31]

Καὶ ἐκπο- Καὶ παράγοντι
ρευομένων ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ
αὐτῶν
ἀπὸ Ἱερειχῶ
ἠκολούθησεν ἠκολούθησαν^τ
αὐτῷ
ὄχλος πολὺς.

MARK 10:46-52

Καὶ ἔρχονται
εἰς Ἱερειχώ.
Καὶ ἐκπο-
ρευομένου
αὐτοῦ
ἀπὸ Ἱερειχῶ
καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
καὶ ὄχλου ἱκανοῦ

LUKE 18:35-43

Ἐγένετο δὲ
ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν
εἰς Ἱερειχώ

Mt 23:11

^α ὁ δὲ μεῖζων ὑμῶν

ἔσται ὑμῶν διάκονος. (§156)

Mk 9:35b

^α Εἰ τις θέλει πρῶτος εἶναι

ἔσται πάντων ἔσχατος
καὶ πάντων διάκονος. (§92)

Lk 9:48b

^α ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν
υἱάρχων

οὗτός ἐστιν μέγας (§92)

WH mg: Mt 20:26 μέγας ἐν ὑμῖν

27 εἶναι ὑμῶν

Mk 10:43 ἔστω

MATT 20	[MATT 9]	MARK 10	LUKE 18
30 καὶ ἰδοὺ			
δύο τυφλοὶ καθήμενοι πα- ρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες	δύο τυφλοὶ	ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος τυφλὸς προσαίτης ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν. 47 καὶ ἀκούσας	τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπαι- τῶν. 36 ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου ἐπυνθάνετο τί τ' εἴη τοῦτο· 37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 38 καὶ ἐβόησεν λέγων
ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἐκραξαν λέγοντες Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, Ἐλέησον ἡμᾶς, ἡμῶν Δαυεὶδ. ἡμῶν Δαυεὶδ.	κράζοντες καὶ λέγοντες	ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνὸς ἐστίν ¹ ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν Τιὲ Δαυεὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. 48 καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἐκραξεν Τιὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με. 49 καὶ στας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Φωνήσατε αὐτόν. καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέ- γοντες αὐτῷ Θάρσει, ἔγει- ρε, φωνεῖ σε. 50 ὁ δὲ ἀπο- βαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ	Ἰησοῦ υἱὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με. 39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιγήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἐκραξεν Τιὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με. 40 σταθεὶς δὲ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν.
31 ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσω- σιν· οἱ δὲ μείζον ἐκραξαν λέγοντες Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ἡμῶν Δαυεὶδ. 32 καὶ στας [ὁ] Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς 28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν	[Cf v 27 and parallels above, and Matt 15:22 (§81)]		

WH mg: Mt 20:30 υἱὲ 31 υἱὲ Mk 10:47 ἐστίν ὁ Ναζαρηνὸς Lk 18:36 ἄν

Mt 20:30 Κύριε with BLZ 3 it vg sah cop etc; after ἡμᾶς CWSΣ 3 it pesh al pler; S DΘ min 6 it syr cur etc om 30, 31 υἱὸς with BWZΘ (in 31) al pler; υἱὲ SCDLΘ (in 30) S etc Lk 18:40 Ἰησοῦς with BD; om A 63.; ὁ Ἰησ. S LRWXΔΘ al pler

MATT 20	[MATT 9]	MARK 10	LUKE 18
καὶ εἶπεν	προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Πιστεύετε ὅτι ἰδύναμαι	ἀναπηδήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 51 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί σοι θέλεις	ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν 41 Τί σοι θέλεις
Τί θέλετε	ποιήσω ὑμῖν; 33 λέγουσιν αὐτῷ Κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν.	ποιήσω; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ Ῥαββουνεὶ, ἵνα ἀναβλέψω.	ποιήσω; ὁ δὲ εἶπεν Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω.
34 σπλαγχ- μισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν,	29 τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. 30 καὶ ἠνεψύχθησαν αὐ- τῶν οἱ ὀφθαλμοί.	52 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ´παγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει	42 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ´νάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. 43 καὶ παραχοῆμα ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει
καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν	καὶ ἠκολούθη- σαν αὐτῷ.	αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.	αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.
	Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μη- δεὶς γινωσκέτω· 31 οἱ δὲ ἐξεληθόν- τες διεφήμεσαν αὐτὸν ἐν ὄλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. (§68)		

CHAPTER XI. THE APPROACH TO JERUSALEM, §§142, 143

142. ZACCHAEUS THE PUBLICAN

LUKE 19:1-10

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱερειχώ. 2 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης [καὶ αὐτὸς¹ πλούσιος· 3 καὶ ἐξήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. 4 καὶ προδοαῶν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἡμέλλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι. 6 καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτόν χαίρων. 7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι. 8 σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον Ἰδοὺ τὰ ἡμισία μου τῶν ὑπαρχόντων, κύριε, [τοῖς] πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἰ τινὸς τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν [ὁ] Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ [ἐστιν]. 10 ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ¹“ζητῆσαι” καὶ σῶσαι “τὸ ἀπολωλός.”

143. PARABLE OF THE MINAE

LUKE 19:11-28

Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παραβολὴν διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Ἱερουσαλὴμ αὐτόν καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· 12 εἶπεν οὖν

[MATTH 25:14]

“Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους

καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, (§167)

[MARK 13:34]

ὡς ἄνθρωπος
ἀπόδημος ἀφείλε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ

καὶ δούς τοῖς δούλοις
αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστω τὸ ἔργον
αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορῇ. (§164)

“Ἀνθρωπὸς τις εὐγενὴς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν
λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ
ὑποστρέψαι.
13 καλέσας δὲ δέκα δούλους
ἑαυτοῦ

ἔδωκεν αὐτοῖς
δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς

¹ Ezek 34:16

WH mg: Lk 19:2 καὶ ἦν

[ΜΑΤΤ 25:19-29]

μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται
ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων

καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.

20 καὶ προσελθὼν
ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν
προσήμεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα
λέγων
Κύριε,
πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας·
ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα
21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου.
22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα
λαβὼν
εἶπεν
Κύριε, δύο τάλαντά
μοι παρέδωκας·
ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.
23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου.

LUKE 19

Ἰαυτοὺς πραγματεύσασθαι¹ ἐν
ᾧ ἔρχομαι.

14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμί-
σουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν
πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέ-
γοντες Οὐ θέλομεν τοῦτον
βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελ-
θεῖν αὐτόν
λαβόντα τὴν βασιλείαν
καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς
δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ
ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διε-
πραγματεύσαντο.
16 παρεγένετο δὲ
ὁ πρῶτος

λέγων
Κύριε,
ἡ μνᾶ σου
δέκα προσηργάσατο μνᾶς.
17 καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ἐὖγε¹, ἀγαθὲ δοῦλε,
ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,

ἵσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα
πόλεων.
18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος

λέγων
Ἡ μνᾶ σου, κύριε,

ἐποίησεν πέντε μνᾶς.
19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ

Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε
πόλεων.

[MATT 25]

24 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν
τάλαντον εἰληφώς

εἶπεν
Κύριε,

[Cf v 25 below]

ἐγνων σε

ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος,

θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας

καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·

25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα

τὸ τάλαντόν σου

ἐν τῇ γῇ·

ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ

εἶπεν αὐτῷ

Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,

ἥδεις ὅτι

θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα

καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα;

27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν

τὰ ἀργύριά μου

τοῖς τραπεζεῖταις,

καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν

τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.

28 ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ

τὸ τάλαντον

καὶ δότε

τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

LUKE 19

20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν

λέγων

Κύριε,

ἰδοὺ ἡ μὲν σου ἦν εἶχον

ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·

21 ἐφοβούμην γὰρ σε

ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,

αἵρεις δὲ οὐκ ἔθηκας

καὶ θερίζεις δὲ οὐκ ἔσπειρας.

[Cf v 20 above]

22 λέγει αὐτῷ

Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε,

πονηρὲ δοῦλε·

ἥδεις ὅτι

ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἰμι,

αἵρων δὲ οὐκ ἔθηκα

καὶ θερίζων δὲ οὐκ ἔσπειρα;

23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου

τὸ ἀργύριον

ἐπὶ τράπεζαν;

καὶ ἐλθὼν

σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.

24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν

Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ

τὴν μὲν

καὶ δότε

τῷ τὰς δέκα μὲν ἔχοντι·—

25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε,

ἔχει δέκα μὲν·—

26 λέγω ὑμῖν ὅτι

Lk 19:25 om DW 69. 3 ft syr sin cur etc

<p>[MATT 25]</p> <p>29 ^aτῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§167)</p>	<p>-</p> <p>[Cf Mark 10:32 (§139)]</p>	<p>LUKE 19</p> <p>^aπαντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.</p> <p>27 Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου τούτους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγά- γετε ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου. 28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.</p>
<p>Mt 13:12</p> <p>^a ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§53)</p>	<p>Mk 4:25</p> <p>^a ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)</p>	<p>Lk 8:18b</p> <p>^a ὃς ἂν γὰρ ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)</p>

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

CHAPTER I. THE AUTHORITY OF JESUS ASSERTED AND DENIED IN JERUSALEM, §§ 144-148

144. THE TRIUMPHAL ENTRY

MATT 21:1-11	MARK 11:1-11	LUKE 19:29-44
<p>Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητὰς 2 λέγων αὐτοῖς Πορεύεσθε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς</p> <p>εὐρήσετε ὄνον δεδεμένον καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς·</p> <p>λύσαντες ἁγάγετέ μοι. 3 καὶ ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειὰν ἔχει· εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.</p> <p>4 Τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα πλη- ρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προ- φήτου λέγοντος</p>	<p>Κ-ὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱεροσόλυμα Ἱεὶς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 2 καὶ λέγει αὐτοῖς Ἵπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθὺς εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον</p> <p>ἐφ' ὃν οὐδεὶς οὕπω ἀνθρώπων ἐκάθισεν· λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε. 3 καὶ ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἶπατε Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειὰν ἔχει· καὶ εὐθὺς ἱαὐτὸν ἀποστέλλει πάλιν ὧδε.</p>	<p>Καὶ ἐγένετο ὥς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν 30 λέγων Ἵπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ἣ εἰσπορευόμενοι εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν, καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. 31 καὶ ἂν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειὰν ἔχει.</p>

WH mg: Mt 21:2 ἀγερé

Mk 11:1 καὶ εἰς | τὸ

3 ἀποστέλλει πάλιν αὐτὸν

Mk 11:1 εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν with BLWXΔ al pler; A praef καὶ; NCΘ arm eth εἰς Βηθφ. κ. εἰς Βηθαν.; D it vg Or καὶ εἰς Βηθανίαν

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
<p>5 ¹“Εἰπατε τῇ θυγατρὶ Σιών ²Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ ἐπὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.”</p> <p>6 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες</p> <p>καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς</p> <p>ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον,</p> <p>7 καὶ ἐπέθηκαν ἐπ’ αὐτῶν τὰ ἱμάτια, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν.</p> <p>8 ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ.</p>	<p>4 καὶ ἀπῆλθον καὶ εὗρον</p> <p>πῶλον δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδίου, καὶ λύνουσιν αὐτόν.</p> <p>5 καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς</p> <p>Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; 6 οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφήκαν αὐτούς.</p> <p>7 καὶ φέρουσιν τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν,¹ καὶ ἐκάθισεν ἐπ’ αὐτόν.</p> <p>8 καὶ πολλοὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας κόψαντες ἐκ τῶν ἀγρῶν.</p>	<p>32 ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι</p> <p>εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.</p> <p>33 λύνοντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον</p> <p>εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς Τί λύετε τὸν πῶλον; 34 οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει.</p> <p>35 καὶ ἤγαγον αὐτόν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπιρίψαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν· 36 πορευομένου δὲ αὐτοῦ</p> <p>ὑπεστρώννουν τὰ ἱμάτια ἑαυ- τῶν ἐν τῇ ὁδῷ.</p> <p>37 ἐγγίζοντας δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τὴν καταβάσει τοῦ Ὄρους τῶν Ἑλαιῶν</p>

¹ Isa 62:11   ² Zech 9:9

WH mg: Mk 11:7 ἑαυτῶν

Mk 11:8 κόψαντες (C sah ἔκοπτον) ἐκ τ. ἀγρῶν with ~~NB~~CLWA sah; ADN^x it vg Θ al pler ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν εἰς (om D) τὴν ὁδόν (ἐν τῇ ὁδῷ Θ)

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	9 καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, 38 λέγοντες
ἔκραζον λέγοντες 1“Ὡσαννά” τῷ υἱῷ Δαυεὶδ· “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου·	ἔκραζον 1“Ὡσαννά· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου·” 10 Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασίλεια τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυεὶδ·	2“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος,” ὁ ¹ βασιλεὺς, “ἐν ὀνόματι Κυρίου·” ἐν οὐρανῷ εἰρήνη καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
“Ὡσαννά” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	“Ὡσαννά” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	39 Καὶ τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτόν Διδάσκαλε, ἐπιτί- μησον τοῖς μαθηταῖς σου. 40 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν Δέγω ὑμῖν, ¹ ἐὰν οὗτοι σιωπή- σουσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν. 41 Καὶ ὥς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἐκλαυσεν ἐπ’ αὐ- τήν, 42 λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην— νῦν δὲ ἐκρύ- βη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. 43 ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ καὶ ἴπαρεμβαλοῦσιν ¹ οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περι- κυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν, 44 καὶ ³ “ἐδα- φιοῦσίν” σε καὶ “τὰ τέκνα σου” ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔγνων τὸν καιρὸν τῆς ἐπι- σκοπῆς σου.
	[Cf Mark 13:2 and parallels (§160)]	

¹ Ps 118(117):25 f² Ps 118(117):26³ Ps 137(136):9

WH mg: Lk 19:38 ὁ υἱὸς ὁ ἐρχόμενος

40 ὑμῖν ὅτι

43 περιβαλοῦσιν

MATT 21	MARK 11	
10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέ- γουσα Τίς ἐστιν οὗτος; 11 οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον Οὐ- τός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέθ τῆς Γαλι- λαίας. (+§146) [Of Matt 21:17 (§146)]	11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς τὸ ἱερὸν καὶ περιβλεψάμενος πάντα ἰδὼς ἤδη οὔσης τῆς ὥρας ¹ ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.	[Of Luke 21:37 (§169)]

145. THE CURSING OF THE FIG TREE

[MATT 21:18, 19]	MARK 11:12-14	
Πρῶτὶ δὲ ἱεραγαγὼν ¹ εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν. 19 καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. (§147)	Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασεν. 13 καὶ ἰδὼν συκὴν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα ἦλθεν εἰς αὐτήν ἐν αὐτῇ, καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα, ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων. 14 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. [Of Mark 11:20 (§147)]	

146. THE CLEANSING OF THE TEMPLE

MATT 21:12-17	MARK 11:15-19	LUKE 19:45-48
Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ λέγει τοῖς ἑταίροις ἐλθέτε μετὰ ἐμοῦ καὶ καταστράψωμεν αὐτό. καὶ οὐκ ἔβη μετὰ αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως ἕως Βηθανίας καὶ τῆς ἐκείνης τῆς ὁδοῦ καὶ οὐκ εἶρεν οὐδὲν ἐκεῖ.	Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσό- λυμα. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ λέγει τοῖς ἑταίροις ἐλθέτε μετὰ ἐμοῦ καὶ καταστράψωμεν αὐτό. καὶ οὐκ ἔβη μετὰ αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως ἕως Βηθανίας καὶ τῆς ἐκείνης τῆς ὁδοῦ καὶ οὐκ εἶρεν οὐδὲν ἐκεῖ.	Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ λέγει τοῖς ἑταίροις ἐλθέτε μετὰ ἐμοῦ καὶ καταστράψωμεν αὐτό. καὶ οὐκ ἔβη μετὰ αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως ἕως Βηθανίας καὶ τῆς ἐκείνης τῆς ὁδοῦ καὶ οὐκ εἶρεν οὐδὲν ἐκεῖ.

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυ- βιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς,	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυ- βιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς κατέστρεψεν 16 καὶ οὐκ ἤφειεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, 17 καὶ ἐδίδασκεν καὶ ἔλεγεν τ Οὐ γέγραπται ὅτι 1“Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευ- χῆς κληθήσεται,” ὁμοίς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε 2“σπῆλαιον ληστῶν.” 14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυ- φλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. 15 Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- ματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν καὶ τοὺς παῖδας τοὺς κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας 3“Ὡσαννά” τῷ υἱῷ Δαυεὶδ ἡγανάκτησαν 16 καὶ εἶπαν αὐτῷ Ἀκού- εις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι 4“Ἐκ	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, 46 λέγων αὐτοῖς Γέγραπται 1“Καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς,” ὁμοίς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε 2“σπῆλαιον ληστῶν.” 47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ’ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- ματεῖς ἐξήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ,

¹ Isa 56:7² Jer 7:11³ Ps 118(117):25⁴ Ps 8:2

WH mg: Mk 11:17 αὐτοῖς

Mk 11:17 Δεγεν with B 28. 2 it arm syr sin; al' add αὐτοῖς

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αὐτὸν;”	ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,	48 καὶ οὐχ ἠύρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμετο αὐτοῦ ἀκούων.
[MATT 22:33] Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§153)	πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	[LUKE 21:37] Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἕν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος
17 Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἠύλισθη ἐκεῖ. (+§145)	19 Καὶ ὅταν ὀψέ ἐγένετο, ἔξεπορεύοντο ¹ ἔξω τῆς πόλεως. [Cf Mark 11:11b (§144)]	ἠύλιζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν. (§169)

147. THE LESSON OF THE WITHERED FIG TREE

MATT 21:18-22	MARK 11:20-25
Πρῶτὶ δὲ ἔπαυαγαγὼν ¹ εἰς τὴν πόλιν ἐπέειπαςεν. 19 καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ’ αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα·	[Cf Mark 11:12-14 (§145)] Καὶ παραπορευόμενοι πρῶτὶ εἶδον τὴν συκὴν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. 21 καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ Ῥαββεί, ἰδε ἡ συκὴ ἣν κατηράσω ἐξηράνται.
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. 20 καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ;	

MATT 21	MARK 11	[LUKE 17:6]
<p>21 ^aἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,</p> <p>γενήσεται·</p> <p>22 ^bκαὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήμψεσθε.</p> <p>[MATT 6:14, 15]</p> <p>Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·</p>	<p>22 ^aκαὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς</p> <p>23 Ἔχετε πίστιν θεοῦ· ἀμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.</p> <p>24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ^bπάντα ὅσα προσεύχεσθε καὶ αἰτέισθε, πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε, καὶ ἔσται ὑμῖν.</p> <p>25 καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι,</p> <p>ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος,</p> <p>ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς</p>	<p>^aεἶπεν δὲ ὁ κύριος</p> <p>Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ] Ἐκκριώθητι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ·</p> <p>καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)</p>

Mt 17:20

^a ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν·
ἀμην γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετάβα ἔνθεν ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. (§89)

^b Cf Mt 7:7 (§41); 18:19 (§97)

^b Cf Lk 11:9 (§105)

<p>[MATT 6]</p> <p>15 ^aἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις [τὰ παραπτώματα αὐτῶν], οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (§38)</p>	<p>^aἀφῆ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.</p>	
--	--	--

148. JESUS' AUTHORITY CHALLENGED

MATT 21:23-27	MARK 11:27-33	LUKE 20:1-8
<p>Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ</p> <p>εἰς τὸ ἱερόν</p> <p>προσῆλθαν ^bαὐτῷ διδάσκοντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες</p> <p>Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;</p> <p>24 ἀποκριθεὶς [δὲ] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι κἀγὼ ὑμῖν ἔρω ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ·</p> <p>25 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ</p>	<p>Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα.</p> <p>Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατούντος αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι 28 καὶ ἔλεγον αὐτῷ</p> <p>Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς;</p> <p>29 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Ἐπερωτήσω ὑμᾶς ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἔρω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ·</p> <p>30 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν</p>	<p>Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ^bδιδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαόν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, 2 καὶ εἶπαν λέγοντες πρὸς αὐτόν Εἰπὸν ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην.</p> <p>3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον, καὶ εἰπατέ μοι</p> <p>4 Τὸ βάπτισμα Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν</p>

Mt 18:35

^a Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν ἐὰν μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν. (§98)

^b Cf Mk 12:35 (§155); 14:49 ^b Cf Lk 21:37 (§169) (§175)

Mk 11:26 ^aNBSWA 3 it syr sin cop om; εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς (om CD etc) οὐρανοῖς ἀφήσει (ὑμῖν add D it vg etc) τὰ παραπτώματα ὑμῶν add ACDXΘ it vg pesh arm al pler (from Mt 6:15)

MATT 21	MARK 11	LUKE 20
ἡ ἐξ ἀνθρώπων;	ἡ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκριθῆτέ μοι.	ἡ ἐξ ἀνθρώπων;
οἱ δὲ διελογίζοντο 'ἐν' ἑαυτοῖς λέγοντες 'Εὰν εἴπωμεν 'Εξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 26 ἐὰν δὲ εἴπωμεν 'Εξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ὡς προφῆτην ἔχουσιν τὸν 'Ιωάννην	31 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες 'Εὰν εἴπωμεν 'Εξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ Διὰ τί [οὖν] οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 32 ἀλλὰ εἴπωμεν 'Εξ ἀνθρώπων; – ἐφοβούντο τὸν ὄχλον, ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν 'Ιωάννην ὄντως ὅτι προφῆτης ἦν. 33 καὶ ἀποκριθέντες τῷ 'Ιησοῦ λέγουσιν Οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὁ 'Ιησοὺς λέγει αὐτοῖς Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.	5 οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι 'Εὰν εἴπωμεν 'Εξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 6 ἐὰν δὲ εἴπωμεν 'Εξ ἀνθρώπων, ὁ λαὸς ἀπασκαταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένοι γάρ ἐστιν 'Ιωάννην προφῆτην εἶναι. 7 καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἶδέναι πόθεν. 8 καὶ ὁ 'Ιησοὺς εἶπεν αὐτοῖς Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ

CHAPTER II. PARABLES OF WARNING TO THE JEWISH LEADERS, §§149–151

149. THE TWO SONS

MATT 21:28–32

Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο.^τ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι.¹ 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 'Εγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. 30 προσελθὼν δὲ τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐ θέλω· ὅστερον μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. 31 τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς; 'λέγουσιν 'Ο ὕστερος.¹ λέγει αὐτοῖς ὁ 'Ιησοὺς 'Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 32 ἦλθεν γὰρ 'Ιωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεύσαι αὐτῷ.

150. THE UNFAITHFUL HUSBANDMEN

MATT 21:33–46

*Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε.

MARK 12:1–12

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς
ἐν παραβολαῖς λαλεῖν

LUKE 20:9–19

"Ἠρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν
λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην

WH mg: Mt 21:25 παρ'

28 δύο τέκνα | καὶ | ἀμπελῶνι μου

31 †...†

Mk 11:31 οὖν with **NBD** Θ vg sah etc; AC*LWXΔ it cop syr sin etc om
33. etc; ADLWXΔΘ al pler λαόν

32 ὄχλον with **NBON**

MATT 21	MARK 12	LUKE 20
<p>"Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ¹"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὑκοδόμησεν πύργον," καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.</p>	<p>¹"Ἀμπελῶνα" ἄνθρωπος ἔφύτευσεν, καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὥρυξεν ὑπολήριον καὶ ὑκοδόμησεν πύργον," καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.</p>	<p>"Ἄνθρωπος ²"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα," καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανοὺς. 10 καὶ καιρῷ</p>
<p>34 ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς</p>	<p>2 καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δούλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν τοῦ ἀμπελῶνος·</p>	<p>ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς δούλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν δείραντες κενόν.</p>
<p>λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.</p>	<p>3 καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν</p>	<p>ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν δείραντες κενόν.</p>
<p>35 καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. 36 πάλιν ἀπέστειλεν</p>	<p>καὶ ἀπέστειλαν κενόν. 4 καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δούλον· κακέκρινον ἐκεφαλίωσαν καὶ ἠτίμασαν. 5 καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν· κακέκρινον ἀπέκτειναν,</p>	<p>11 καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι δούλον· οἱ δὲ κακέκρινον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν. 12 καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον.</p>
<p>ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.</p>	<p>καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν δέροντες οὓς δὲ ἀποκτενύντες.</p>	<p>13 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος</p>
<p>37 ὕστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ</p>	<p>6 ἔτι ἓνα εἶχεν, υἱὸν ἀγαπητόν· ἀπέστειλεν αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς</p>	<p>Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν·</p>

¹ Isa 5:1 f² Isa 5:1

MATT 21	MARK 12	LUKE 20
λέγων Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου. 38 οἱ δὲ γεωργοὶ ιδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν καὶ σχώμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· 39 καὶ λαβόντες αὐτόν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. 40 ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; 41 λέγουσιν αὐτῷ Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. 42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς 1 ^α Ἰδοὺ δὴν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	λέγων ὅτι Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου. 7 ἐκείνοι δὲ οἱ γεωργοὶ πρὸς ἑαυτοὺς εἶπαν ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. 8 καὶ λαβόντες ἀπέκτειναν αὐτόν, καὶ ἐξέβαλον αὐτόν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. 9 τί ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. 10 Οὐδὲ τὴν ἑαυτοῦ γραφὴν ἀνέγνωτε 1 ^α Ἰδοὺ δὴν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· 11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται. 14 ιδόντες δὲ αὐτόν οἱ γεωργοὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους λέγοντες Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρο- νομία· 15 καὶ ἐκβαλόντες αὐτόν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; 16 ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ εἶπαν Μὴ γένοιτο. 17 ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο 2 ^α Ἰδοὺ δὴν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·”

¹ Ps 118(117):22 f² Ps 118(117):22

MATT 21	MARK 12	LUKE 20
καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὁφθαλμοῖς ἡμῶν;” 43 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ’ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνοι ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. 44 [Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν.] 45 [Καὶ ἀκούσαντες] οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἐγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει· 46 καὶ ζητοῦντες αὐτόν κρατῆσαι ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ εἰς προφήτην αὐτὸν εἶχον.	καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὁφθαλμοῖς ἡμῶν;” 12 Καὶ ἐξήτουν αὐτόν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον, ἐγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. καὶ ἀφέντες αὐτόν ἀπῆλθαν.	18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. 19 Καὶ ἐξήτησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτόν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ᾠρᾷ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν, ἐγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.

151. THE MARRIAGE FEAST

MATT 22:1-14	
Ἐπεὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων 2 Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 3 καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ	

α Cf Lk 14:16 ff (§123)

WH mg: Mt 21:43 ὑμῖν, 45 Ἀκούσαντες δὲ

Mt 21:44 Καὶ . . . αὐτόν with **Σ**BCW^xΘ (om καὶ) Σ 6 it vg syr cur pesh cop arm eth al pler (cf Lk 20:18); D 33. 5 it syr sin Or om Lk 20:19 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς (Φαρισαῖοι C) with **ABCLW**Θ cop arm eth etc; οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ γραμ. **Σ**DR it vg syr sin cur pesh etc

ΜΑΤΤ 22

καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. 4 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων Εἵπατε τοῖς κεκλημένοις Ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. 5 οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· 6 οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. 7 ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. 8 τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· 9 πορεύεσθε οἶνον ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. 10 καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκείνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφῶν ἀνακειμένων. 11 εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου· 12 καὶ λέγει αὐτῷ Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφίμωθη. 13 τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας

MATT 22

ἠεβάλετε αὐτὸν
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων.
14 πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ
ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

CHAPTER III. DEBATE WITH THE JEWISH RULERS, §§152-155

152. PAYING TRIBUTE TO CAESAR

MATT 22:15-22

Τότε πορευθέντες
[Cf v 16 below]
οἱ Φαρισαῖοι
[Cf v 16 below]
συμβούλιον ἔλαβον
ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν
ἐν λόγῳ.

16 καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ
τοὺς μαθητὰς αὐτῶν
μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν

λέγοντας
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ
ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,
οὐ γὰρ βλέπεις
εἰς πρόσωπον ἐνθρώπων·
[Cf v 16 above]

MARK 12:13-17

Καὶ
ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτὸν
τινας τῶν Φαρισαίων
καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν

ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν
λόγῳ.

[Cf v 13 above]

14 καὶ ἐλθόντες
λέγουσιν αὐτῷ
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ

καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,
οὐ γὰρ βλέπεις
εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

LUKE 20:20-26

Καὶ παρατηρήσαντες
ἀπέστειλαν
ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι,

ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ
λόγου,
ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ
ἀρχῇ
καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.

21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ὀρθῶς λέγεις
καὶ
διδάσκεις

καὶ οὐ λαμβάνεις
πρόσωπον,
ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

^a Cf Mt 8:12 (§15, pp 70, 71)

Lk 13:28

^a Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων,
ὅταν ἴσῃσθε Ἄβραάμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς
προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
17 εἰπὸν οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ;	ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ; 15 δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοῖς Τί με πειράζετε; φέρειτέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω. 16 οἱ δὲ ἤνεγκαν.	22 ἔξεστιν ἡμᾶς Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὐ; 23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτοὺς 24 Δεῖξατέ μοι δηνάριον·
18 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; 19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. 20 καὶ λέγει αὐτοῖς ὅτι Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν Καίσαρος. 21 τότε λέγει αὐτοῖς Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	καὶ λέγει αὐτοῖς Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Καίσαρος. 17 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; οἱ δὲ εἶπαν Καίσαρος. 25 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Τοῖνον ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. 26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλα- βέσθαι τοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.
22 καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.	καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ.	

153. THE QUESTION ABOUT THE RESURRECTION

MATT 22:23-33	MARK 12:18-27	LUKE 20:27-38
Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσηλθόν αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν	Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν	Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, 28 ἐπηρώτησαν αὐτόν

WH mg: Mt 22:20 δ Ἰησοῦς

Lk 20:27 ἐπηρώτων

Mt 22:20 αὐτοῖς with **NBWXΔΣ** al pler; δ Ἰησοῦς add DLZΘ it vg syr cur pesh cop etc
 Mk 12:14, 15 syr sin om ἢ οὐ; δῶμεν — D 6 it om δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; 17 εἶπεν with BD; **NA**CLW^{XΔΘ} al pler
 add αὐτοῖς Lk 20:23 αὐτοῖς with **NBL** etc; ACDWΘ al pler add τί με πειράζετε (ὕποκριται O)

MATT 22

24 λέγοντες
Διδάσκαλε,
Μωυσῆς εἶπεν
1^α "Ἐάν τις ἀποθάνῃ

μὴ ἔχων τέκνα,
ἐπιγαμβρεύσει
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ."
ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί·

25 καὶ ὁ πρῶτος γήμας
ἐτελεύτησεν,
καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφήκεν
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ·

26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος

καὶ ὁ τρίτος,
ἕως τῶν ἑπτὰ·

27 ὕστερον δὲ πάντων
ἀπέθανεν ἡ γυνή.
28 ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν
τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή;
πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.

29 ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

Πλανᾶσθε
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς
μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ·

MARK 12

λέγοντες
19 Διδάσκαλε,
Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι
1^α "ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-
θάνῃ"

καὶ καταλίπῃ γυναῖκα
"καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον,"
ἵνα "λάβῃ
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα
καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ."
20 ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν·

καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα,
καὶ ἀποθνήσκων
οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα·

21 καὶ ὁ δεύτερος
ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν
μὴ καταλιπὼν σπέρμα,
καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως·
καὶ οἱ ἑπτὰ
οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα·

22 ἔσχατον πάντων
καὶ ἡ γυνή ἀπέθανεν.
23 ἐν τῇ ἀναστάσει
τίμος αὐτῶν ἔσται γυνή;
οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
γυναῖκα.

24 ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς
μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;

LUKE 20

λέγοντες
Διδάσκαλε,
Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν,
1^α "ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-
θάνῃ"

ἔχων γυναῖκα,
"καὶ οὗτος ἄτεκνος ᾗ,"
ἵνα "λάβῃ
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα
καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ."
29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν·

καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα
ἀπέθανεν
ἄτεκνος·

30 καὶ ὁ δεύτερος

καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν,
31 ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ
οὐ κατέλιπον τέκνα
καὶ ἀπέθανον·

32 ὕστερον
καὶ ἡ γυνή ἀπέθανεν.
33 ἡ γυνή οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει
τίμος αὐτῶν γίνεται γυνή;
οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
γυναῖκα.

34 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς·
Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται,

35 οἱ δὲ καταξιωθέντε
τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖ.

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
30 ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσίν·	25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνα- στῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ¹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·	καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται ¹ . 36 οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ἰσαγγελοι γὰρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. 37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ καὶ Μωυσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει ¹ “Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ.” 38 θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.
31 περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥήθην ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος 32 ¹ “Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ;” οὐκ ἔστιν [ὁ] θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.	26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν ὅτι ἐγείρονται οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωυσέως ἐπὶ τοῦ βάτου πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων ¹ “Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ;” 27 οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων· πολὺν πλανᾷσθε. [MARK 11:18b]	
33 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§146)	

154. THE QUESTION ABOUT THE GREAT COMMANDMENT

MATT 22:34-40	MARK 12:28-34	LUKE 20:39, 40
Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό.	Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,	ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν γραμματέων

¹ Ex 3:6

WH mg: Mk 12:25 οἱ ἄγγελοι οἱ 27 δ I k 20:35 γαμίζονται

Mt 22:32 δ θεός⁴ with B⁴A sah cop syr sin etc; **NDW** min pauc etc θεός; **ETOS** arm al pler δ θεός θεός
Mk 12:26 θεός Ἰσαὰκ καὶ θεός with BDW Or; **NAOLXΔ** al pler δ θεός Ἰσ. καὶ δ θεός 27 θεός with BDLWA
etc; **NAOE** etc δ θεός: Θ δ θεός θεός

MATT 22

35 καὶ ἐπηρώτησεν
εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός
πειράζων αὐτόν

36. Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ
μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;

37 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ

¹“Ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου
ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου”

38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ
πρώτη ἐντολή.

39 δευτέρα ὁμοία αὐτῇ¹

^{a2}“Ἀγαπήσεις
τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”

40 ὅτι ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν
ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμα-
ται καὶ οἱ προφῆται.

MARK 12

εἰδὼς ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη
αὐτοῖς,
ἐπηρώτησεν αὐτόν

Ποία ἐστὶν ἐντολὴ
πρώτη πάντων;

29 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι
Πρώτη ἐστὶν ³“Ἀκουε, Ἰσ-
ραήλ, Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν
κύριος¹ ἐστὶν,

30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου
ἐξ ὅλης ^τ καρδίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.”

31 δευτέρα αὕτη

^{a2}“Ἀγαπήσεις
τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”
μείζων τούτων
ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.

32 Ἐἶπεν¹ αὐτῷ ὁ γραμ-
ματεὺς

Καλῶς, διδάσκαλε,
ἐπ’ ἀληθείας εἶπες
ὅτι ⁴“εἷς ἐστὶν ⁵καὶ οὐκ ἔστιν
ἄλλος πλὴν αὐτοῦ.”

33 καὶ τὸ ¹“ἀγαπᾶν αὐτόν

[LUKE 10:27]

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

¹“Ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου¹
ἐξ ὅλης ^τ καρδίας σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,”

καὶ

^{a2}“τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”
(§103)

LUKE 20

εἶπαν

Διδάσκαλε, καλῶς
εἶπας·

^a Cf Mt 5:43 (§37); 19:19b
(§137)

Mt 7:12b

^b οὗτος γάρ ἐστιν

ὁ νόμος

καὶ οἱ προφῆται. (§42)

¹ Deut 6:5

² Lev 19:18

³ Deut 6:4 f (two texts of LXX)

⁴ Deut 6:4

⁵ Deut 4:35

WH mg: Mt 22:39 ὁμοίως | αὐτῇ

Mk 12:29 ἡμῶν, Κύριος

30 τῆς

32 Καὶ εἶπεν

Lk 10:27 θεόν | τῇ

	MARK 12	LUKE 20
	ἐξ ὅλης ¹ καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος” καὶ τὸ ² “ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν” περισσότερόν ἐστιν πάντων ³ “τῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυ- σιῶν.” 34 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπε- κρίθη εἶπεν αὐτῷ Οὐ μακρὰν [εἴ] ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.	
[MATT 22:46] καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι. (§155)	Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.	40 οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

155. JESUS' QUESTION ABOUT THE SON OF DAVID

MATT 22:41-46	MARK 12:35-37	LUKE 20:41-44
Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρι- σαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς 42 λέγων Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱὸς ἐστιν; λέγουσιν αὐτῷ Τοῦ Δαυεὶδ. 43 λέγει αὐτοῖς Πῶς οὖν Δαυεὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ αὐτὸν κύριον ¹ λέγων 44 ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου;” 45 εἰ οὖν Δαυεὶδ	Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς Δαυεὶδ ἐστιν; 36 αὐτὸς Δαυεὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ¹ ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου.” 37 αὐτὸς Δαυεὶδ	Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν εἶναι Δαυεὶδ υἱόν; 42 αὐτὸς γὰρ Δαυεὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθροὺς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου” 44 Δαυεὶδ οὖν

¹ Ps 110(109):1² Lev 19:18³ I Sam 15:22

WH mg: Mt 22:43 κύριον αὐτὸν

Mk 12:33 τῆς

36 Κάθισον

Mk 12:36 ὑποκάτω with BDg W 28. sah cop; ὑποπόδιον S^{ALX} ΔΘ al pler

MATT 22

καλεῖ αὐτὸν κύριον,
πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;
46 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκρι-
θῆναι αὐτῷ λόγον,

οὐδὲ ἐτόλμησεν τις
ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας
ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οἷκέτι.

MARK 12

λέγει αὐτὸν κύριον,
καὶ πῶθεν αὐτοῦ ἐστίν υἱός;

[MARK 12:34b]

Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα

αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. (§154)
Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν
αὐτοῦ ἡδέως.

LUKE 20

αὐτὸν κύριον καλεῖ,
καὶ πῶς αὐτοῦ υἱός ἐστιν;

[LUKE 20:40]

οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων

ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. (§154)

CHAPTER IV. DENUNCIATION OF THE SCRIBES AND PHARISEES, §§156-159

156. OSTENTATION

MATT 23:1-12

Τότε [ὁ] Ἰησοῦς
ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων
2 Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδ-
ρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι. 3 πάντα
οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν
ποιήσατε καὶ τηρεῖτε, κατὰ
δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε,
λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν.

4 δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα[†]
καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
τῶν ἀνθρώπων,
αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν
οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.
5 πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς
ἀνθρώποις· πλατύνουσι γὰρ
τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ
μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα,

MARK 12:38-40

Καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ
ἔλεγεν

LUKE 20:45-47

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ
λαοῦ
εἶπεν τοῖς μαθηταῖς

[LUKE 11:46]

ὁ δὲ εἶπεν
Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,
ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα,

καὶ αὐτοὶ ἐν τῶν δακτύλων ὑμῶν
οὐ προσψάβετε τοῖς φορτίοις. (§110)

WH mg: Mt 23:4 καὶ δυσβάστακτα

Mt 23:4 βαρέα (without addition) with ⲥ (μεγάλα βαρέα) L 2 min 5 it syr sin cur pesh cop; BDWΔΘΣ
it vg sah al pler add καὶ δυσβάστακτα (D* ἀδυσβ.)

MATT 23	MARK 12	LUKE 20
6 ^α φιλοῦσι δὲ	^α Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς 39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς ^Γ δείπνοις, [Cf v 39 above] [Cf v 38 above]	46 ^α Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς ^Γ δείπνοις, [Cf v 46c above] [Cf v 46b above]
τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς 7 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ- πων ^Ρ αββεῖ. 8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ^Ρ αβ- βεῖ, εἰς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε· 9 καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ πατήρ ὁ οὐράνιος· 10 μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστὶν εἰς ὁ χριστός· 11 ^β ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἐστὶν ὑμῶν διάκονος.	[MARK 9:35b] ^β Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. (§92)	[LUKE 9:48b] ^β ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

Mt 20:26, 27
^β οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 'ἐν ὑμῖν μέγας' γενέσθαι
 ἔσται
 ὑμῶν διάκονος,
 27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 'ἐν ὑμῖν εἶναι' πρῶτος
 ἔσται ὑμῶν δοῦλος· (§140)

Mk 10:43, 44
^β οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
 'ἔσται'
 ὑμῶν διάκονος,
 44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
 ἔσται πάντων δοῦλος· (§140)

Lk 11:43
^α οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
 ὅτι ἀγαπᾶτε
 τὴν πρωτοκαθεδρίαν
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
 ἐν ταῖς ἀγοραῖς. (§109)

Lk 22:26
^β ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
 ἀλλ'
 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
 γινέσθω
 ὡς ὁ νεώτερος,
 καὶ ὁ ἡγούμενος
 ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

MATT 23

12 ὁστις δὲ
ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.

MARK 12

40 οἱ κατέσθοντες τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσευχόμενοι,¹
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

[LUKE 14:11]

ἄτι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

LUKE 20

47 οἱ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσεύχονται·
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

157. VARIOUS SINS

MATT 23:14-36

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν.

15 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ
τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσή-
λυτον, καὶ ὅταν γένηται ποι-
εῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλό-
τερον ὑμῶν. 16 Οὐαὶ ὑμῖν,
ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες
Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναῶ,

[LUKE 11:52]

οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τῆς γνώσεως·

αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθατε
καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε. (§110)

Lk 18:14b

ἄτι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§134)

WH mg: Mk 12:39, 40 δέληνοι· οἱ . . . προσευχόμενοι,

Mt 23:13 ἄβδλζο syr sin etc om; min 4 it syr cur etc add after v 14 οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερο
κρίμα (cf Mk 12:40; Lk 20:47); al pler add οὐαὶ δὲ ὑμῖν etc before v 14

MATT 23

οὐδέν ἐστιν, ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν
τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ ὀφείλει·
17 μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ
μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ
ναὸς ὁ ἀγιάσας τὸν χρυσόν;
18 καὶ Ὅς ἂν ὁμόση ἐν

'ALTAR' τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν,
ὅς δ' ἂν ὁμόση ἐν τῷ δώρῳ
τῷ ἐπάνω αὐτοῦ ὀφείλει·
19 τ τυφλοί, τί γὰρ μείζων,
τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον
WHICH SACRIFICES" τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον; 20 ὁ

οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ
ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· 21 καὶ
ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν
αὐτῷ καὶ ἐν τῷ ἱκατοικοῦντι
αὐτόν· 22 καὶ ὁ ὁμόσας ἐν
τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ
θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ
καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύσμον
καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,
καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
τοῦ νόμου,
τὴν κρίσιν

καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κάκεινα μὴ ἀφείναι

24 ὁδηγοὶ τυφλοί, διυλίζοντες
τὸν κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον
καταπίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν
τοῦ ποτηρίου
καὶ τῆς παροψίδος,

[Of Luke 11:42 below]

[LUKE 11:39-44]

εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν
Νῦν ὑμεῖς
οἱ Φαρισαῖοι
τὸ ἔξωθεν
τοῦ ποτηρίου
καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε,

^a Cf Mt 5:34 (§37)

MATT 23

ἔσωθεν δὲ γέμουσιν
ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀκρασίας.
26 Φαρισαῖε τυφλέ,

καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς
τοῦ ποτηρίου [καὶ τῆς παροψι-
δος],

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ
καθαρόν.

[Cf v 23 above]

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἴπαρομοιάζετε^α τάφοις
κεκονισμένοις, οἵτινες ἔξωθεν
μὲν φαίνονται ὡραῖοι ἔσωθεν
δὲ γέμουσιν ὀστέων
νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας·

28 οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν
μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ ἐστε μεστοὶ
ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

[LUKE 11]

τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας
40 ἄφρονες,
οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν
καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;
41 πλὴν τὰ ἐνὸντα

δοτε ἐλεημοσύνην,
καὶ ἰδοὺ πάντα
καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.
42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ πῆγανον καὶ πᾶν λάχανον,
καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν
καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κἀκεῖνα μὴ παρῆναι.
43 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς.
44 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα

τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες
ἐπάνω οὐκ οἶδασιν. (§109)

^a Cf Mt 23:6 (§156)

^a Cf Mk 12:38 (§156)

^a Cf Lk 20:46 (§156)

WH mg: Mt 23:27 ὁμοιάζετε

MATT 23

29 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε Ἐὶ ἡμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων
ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς

ὅτι υἱοὶ ἐστε
τῶν φονευσάντων
τοὺς προφῆτας.

32 καὶ ὑμεῖς 'πληρώσατε' τὸ
μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
33 ὅφεις γεννήματα ἐχιδνῶν,
πῶς φύγητε
ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;

34 διὰ τοῦτο

'ἰδοὺ' ἐγὼ ἀποστέλλω
πρὸς ὑμᾶς
προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς·
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν·
35 ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς

Mt 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὁργῆς; (§17)
Cf Mt 12:34 (§50)

[LUKE 11:47,48]

οὐαὶ ὑμῖν,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν

οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν

ἀπέκτειναν αὐτοὺς.
48 ἄρα μάρτυρές ἐστε
καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
αὐτοὺς
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε. (§110)

[LUKE 11:49-51]

διὰ τοῦτο
καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
'Ἀποστελῶ
εἰς αὐτοὺς
προφήτας καὶ ἀποστόλους,

50 καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν,

ἵνα ἐκζητηθῇ

Lk 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὁργῆς; (§17)

MATT 23

πᾶν αἷμα δίκαιον
ἐκχυννόμενον
ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ
τοῦ δικαίου
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἥξει ἡ ταῦτα πάντα
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

[LUKE 11]

τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
τὸ ἑκκεχυμένον¹

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 ἀπὸ αἵματος Ἀβελ

ἕως αἵματος Ζαχαρίου

τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ
τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου
ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§110)

158. LAMENT OVER JERUSALEM

MATT 23:37-39

Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ,
ἣ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου,
ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
τὰ νοσσία [αὐτῆς]
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
38 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν
ὁ οἶκος ὑμῶν” τ.
39 λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ’ ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε
²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.”

[LUKE 13:34, 35]

Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ,
ἣ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυνάξει
τὰ τέκνα σου
ὃν τρόπον ὄρνις
τὴν ἐαυτῆς νοσσιὰν
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
35 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν
ὁ οἶκος ὑμῶν.”
λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδητέ με
ἕως εἴπητε
²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.” (§122)

¹ Jer 22:5; 12:7   ² Ps 118(117):26

WH mg: Mt 23:36 πάντα ταῦτα   38 ἔρημος   Lk 11:50 ἐκχυννόμενον

Mt 23:35 νίοθ Bar.: om N* 2 min Eus

159. THE WIDOW'S MITE

MARK 12:41-44

Καὶ καθίσας
 ἱκατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου
 ἐθεώρει
 πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν
 εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·
 καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον
 πολλά·
 42 καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα
 πτωχή
 ἔβαλεν λεπτὰ δύο,
 ὅ ἐστιν κοδράντης.
 43 καὶ προσκαλεσάμενος
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
 εἶπεν αὐτοῖς
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
 ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχή
 πλεῖον πάντων ἔβαλεν
 τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζο-
 φυλάκιον·
 44 πάντες γὰρ
 ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
 ἔβαλον, αὕτη δὲ
 ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς
 πάντα
 ὅσα εἶχεν ἔβαλεν,
 ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

LUKE 21:1-4

Ἀναβλέψας δὲ
 εἶδεν
 τοὺς βάλλοντας
 εἰς τὸ γαζοφυλάκιον
 τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίου.
 2 εἶδεν δὲ τινα χήραν
 πενιχρὰν
 βάλλουσαν ἐκεῖ λεπτὰ δύο,
 3 καὶ εἶπεν
 Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν
 ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχή
 πλεῖον πάντων ἔβαλεν·
 4 πάντες γὰρ οὗτοι
 ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς
 ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα, αὕτη δὲ
 ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς
 πάντα τὸν βίον
 ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

CHAPTER V. DISCOURSE ON THE LAST THINGS, §§160-169

160. PREDICTION OF THE DESTRUCTION OF THE TEMPLE

MATT 24:1, 2

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς
 ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο,
 καὶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ

ἐπιδεῖξαι αὐτῷ
 τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ·

MARK 13:1, 2

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ
 λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ

Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι
 καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.

LUKE 21:5, 6

Καὶ τινων λεγόντων

περὶ τοῦ ἱεροῦ,
 ὅτι λίθοις καλοῖς
 καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται,

MATT 24

2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα;

ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον
ὅς οὐ καταλυθῆσεται.

MARK 13

2 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ
Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας
οἰκοδομὰς;

οὐ μὴ ἀφεθῇ
ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον
ὅς οὐ μὴ καταλυθῇ.

LUKE 21

6 εἶπεν
Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε,

ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς
οὐκ ἀφεθήσεται
λίθος ἐπὶ λίθῳ ὧδε
ὅς οὐ καταλυθῆσεται.

161. THE GREAT TRIBULATION

MATT 24:3-14

Καθημένον δὲ αὐτοῦ
ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἑλαιῶν

προσῆλθον αὐτῷ
οἱ μαθηταί

κατ' ἰδίαν λέγοντες
Εἰπὸν ἡμῖν
πότε ταῦτα ἔσται,
καὶ τί τὸ σημεῖον
τῆς σῆς παρουσίας

καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος.
4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς
Βλέπετε
μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ·
5 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός,

καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.

6 μελλήσετε δὲ ἀκοῦεν
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων·
ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·

MARK 13:3-13

Καὶ καθήμενον αὐτοῦ
εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἑλαιῶν
κατέναντι τοῦ ἱεροῦ
ἐπρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν
Πέτρος καὶ Ἰάκωβος
καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας

4 Εἰπὸν ἡμῖν
πότε ταῦτα ἔσται,
καὶ τί τὸ σημεῖον

ὅταν μέλλῃ
ταῦτα συντελεῖσθαι πάντα.
5 ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς
Βλέπετε

μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ·
6 πολλοὶ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι,
καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.

7 ὅταν δὲ ἀκούσητε¹
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων,
μὴ θροεῖσθε·

LUKE 21:7-19

ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν

λέγοντες Διδάσκαλε,
πότε οὖν ταῦτα ἔσται,
καὶ τί τὸ σημεῖον

ὅταν μέλλῃ
ταῦτα γίνεσθαι;
8 ὁ δὲ
εἶπεν
Βλέπετε
μὴ πλανηθῆτε·
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
λέγοντες Ἐγὼ εἰμι
καὶ Ὁ καιρὸς ἤγγικεν·

μὴ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν.
9 ὅταν δὲ ἀκούσητε
πολέμους καὶ ἀκαταστασίας,
μὴ πτοηθῆτε·

^a Cf Lk 19:44 (§144)

WH mg; Mk 13:7 ἀκούητε

Mk 13:2 οὐ μὴ καταλυθῇ with AB²DXΔ al pier; ^N*L^Θ etc οὐ καταλυθήσεται: οὐ μὴ ἀφεθῇ οὐδὲ διαλυθήσεται W

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
1“δεῖ” γὰρ “γενέσθαι,”	1“δεῖ γενέσθαι,”	1“δεῖ” γὰρ ταῦτα “γενέσθαι” πρῶτον, ἀλλ’ οὐκ εὐθὺς τὸ τέλος.
ἀλλ’ οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος.	ἀλλ’ οὐπω τὸ τέλος.	10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς 2“Εγερθήσεται ἔθνος ἐπ’ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους·
7 2“ἐγερθήσεται” γὰρ “ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους·	8 2“ἐγερθήσεται” γὰρ “ἔθνος ἐπ’ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται λιμοί·	11 σεισμοὶ τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους ῥιμοὶ καὶ λιμοί ¹ ἔσονται, φόβηθρά τε καὶ ῥαπ’ οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ¹ ἔσται. 12 πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ’ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν,
8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὡδίνων. [MATT 10:17–21] προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων·	ἀρχὴ ὡδίνων ταῦτα. 9 βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς·	
9 τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,	παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε	παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός μου· 13 ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.
18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἐνεκεν ἑμοῦ	καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἐνεκεν ἑμοῦ	
[Of v 14 below] εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 10 καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη	

¹ Dan 2:28² Isa 19:2

MATT 24

[MATT 10]

19 ^αὅταν δὲ παραδώσιν ὑμᾶς,

μὴ μεριμνήσητε
πὼς ἢ τί λαλήσητε·
δοθήσεται γὰρ ὑμῖν

ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
τί λαλήσητε·

20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν
τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.

21 παραδώσει δὲ ἀδελφὸς
ἀδελφὸν εἰς θάνατον
καὶ πατὴρ τέκνον,

καὶ ¹ἐπαναστήσονται¹ τέκνα
ἐπὶ γονεῖς
καὶ θανατώσουσιν αὐτοὺς. (§72)
^δκαὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν
διὰ τὸ ὄνομά μου.

MARK 13

πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι
τὸ εὐαγγέλιον.

11 ^ακαὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς
παραδιδόντες,

μὴ προμεριμνᾶτε
τί λαλήσητε,
ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν

ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
τοῦτο λαλεῖτε,

οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

12 καὶ παραδώσει ἀδελφὸς
ἀδελφὸν εἰς θάνατον
καὶ πατὴρ τέκνον,

καὶ ¹⁴ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς¹¹
καὶ θανατώσουσιν αὐτοὺς·
13 ^δκαὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου.

LUKE 21

14 ^αθέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν

μὴ προμελετᾶν
ἀπολογηθῆναι,

15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν

ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστήναι ἢ
ἀντεπεῖν ¹ἅπαντες¹ οἱ ἀντικεί-
μενοι ὑμῖν.

16 παραδοθήσεσθε δὲ
καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν

καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,

καὶ θανατώσουσιν ἑξ ὑμῶν,
17 ^δκαὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου.

Lk 12:11, 12

^α Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πὼς [ἢ τί] ἀπολογήσῃτε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
^α δεῖ εἰπεῖν. (§111)

Mt 10:22a

^δ καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου· (§72)

¹ Mic 7:6

WH mg: Lk 21:15 πάντες

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
<p>10 καὶ τότε ¹“σκανδαλισθή- σονται πολλοὶ” καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους· 11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς· 12 καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. 13 ^bὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. 14 καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασι- λείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθ- νεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.</p>	<p>[Cf vv 12, 13 above] [Cf Mark 13:22 (§162)] ^bὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. [Cf v 10 above]</p>	<p>18 ^aκαὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτῆσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.</p>

162. THE ABOMINATION OF DESOLATION

MATT 24:15-28	MARK 13:14-23	LUKE 21:20-24
<p>“Ὅταν οὖν ἴδῃτε ²“τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώ- σεως” τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προ- φήτου ἐστὸς “ἐν τόπῳ ἁγίῳ,” ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω,</p>	<p>“Ὅταν δὲ ἴδῃτε ²“τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώ- σεως” ἐστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω,</p>	<p>“Ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἱερουσαλὴμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.</p>

Mt 10:30
^a ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς
κεφαλῆς
πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσιν. (§73)

Mt 10:22b
^b ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος
οὗτος σωθήσεται. (§72)

Lk 12:7a
^a ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
ὑμῶν
πᾶσαι ἠριθμῶνται· (§111)

¹ Dan 11:41 LXX² Dan 9:17; 12:11

MATT 24

16 ^ατότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν ¹εἰς τὰ ὄρη,
17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
ἄραι
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω
ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

19 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
20 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
χειμῶνος μηδὲ σαββάτω·
21 ἔσται γὰρ
τότε ²“θλίψις” μεγάλη

“οἷα οὐ γέγονεν
ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου

ἕως τοῦ νῦν”
οὐδ’ οὐ μὴ γένηται.
22 καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ·
διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς

MARK 13

^ατότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
15 ὁ ¹ ἐπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
μηδὲ εἰσελθάτω τι ἄραι
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω
ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

17 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
18 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται
χειμῶνος·
19 ἔσονται γὰρ
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι ²“θλίψις

οἷα οὐ γέγονεν τοιαύτη
ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως”
ἣν ἔκτισεν ὁ θεός
“ἕως τοῦ νῦν”
καὶ οὐ μὴ γένηται.
20 καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν
Κύριος τὰς ἡμέρας,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.
ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς
οὓς ἐξελέξατο

LUKE 21

21 ^ατότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς
ἐκχωρείτωσαν,

καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις
μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν·

22 ὅτι ¹“ἡμέραι ἐκδικήσεως”
αὐταὶ εἰσιν τοῦ πλησθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα.

23 οὐαὶ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·

ἔσται γὰρ
ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς
καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ,

Contrary to fact

Lk 17:31

^α ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
ὅς ἐσται ἐπὶ τοῦ δώματος
καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά,
καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως
μὴ “ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.”
(§133)

¹ Hos 9:7² Dan 12:1

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι.	ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.	24 καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισ- θήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα, καὶ ¹ “Ἱερουσαλὴμ” ἔσται “πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν,” ἄχρι οὗ πληρωθῶσιν [καὶ ἔσονται] καιροὶ ἐθνῶν.
23 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ ‘Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς ἢ “Ὡδε, μὴ πιστεύσητε” 24 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδό- χριστοὶ καὶ ² “ψευδοπροφήται,” καὶ “δώσουσιν σημεῖα” με- γάλα “καὶ τέρατα” ὥστε ‘πλανᾶσθαι’ εἰ δυνατόν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς’	21 Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ “Ἴδε ὧδε ὁ χριστὸς” Ἴδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε” 22 ἐγερθήσονται γὰρ ψευδό- χριστοὶ καὶ ² “ψευδοπροφήται” καὶ “δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα” πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν εἰ δυνατόν τοὺς ἐκλεκτούς’ 23 ὑμεῖς δὲ βλέπετε” προεῖρηκα ὑμῖν πάντα.	[LUKE 17:23] καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν ‘Ἰδοὺ ‘ἐκεῖ ἢ’ ‘Ἰδοὺ ὧδε’ μὴ [ἀπέλθῃτε μὴδὲ] διώξῃτε. (§133)
25 ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν.		[LUKE 17:23, 24] καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν ‘Ἰδοὺ ‘ἐκεῖ ἢ’ ‘Ἰδοὺ ὧδε’ μὴ [ἀπέλθῃτε μὴδὲ] διώξῃτε.
26 ἐάν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν ‘Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε’ ‘Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε’ 27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου’		24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρα- νὸν εἰς τὴν ὑπ’ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου [†] . (§133)
28 ὅπου ἐάν ᾗ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.		[LUKE 17:37b] “Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄετοί ἐπισυναχθήσονται. (§133)

¹ Zech 12:3 LXX; Isa 63:18; Ps 79(78):1; Dan 8:13   ² Deut 13:1

WH ing: Mt 24:24 πλανῆσαι

Mt 24:23 πιστεύσητε with **NDLWZΘ** al pler; B* 1 min πιστέβετε
with **SLUW** vg syr sin etc; B sah add καί: **ADXdΘ** it etc add ἢ

Mk 13:21 χριστός (without addition)

163. CONCERNING THE COMING OF THE SON OF MAN

MATT 24:29-31

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν
τῶν ἡμερῶν ἐκείνων

¹“ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει
τὸ φέγγος αὐτῆς,”
²“καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,

καὶ αἱ δυνάμεις
τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.”

³⁰ καὶ τότε φανήσεται τὸ
σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
ἐν οὐρανῷ, καὶ τότε ³“κόψου-
ται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς”
καὶ ὄψονται

⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
τοῦ οὐρανοῦ”

μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ-
λῆς·

³¹ καὶ ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ

⁵“μετὰ σάλπιγγος ἡ μεγάλης,”

καὶ ⁶“ἐπισυναξουσιν,”

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ

“ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων

ἀπ’ ἄκρων οὐρανῶν

ἕως [τῶν] ἄκρων αὐτῶν.”

MARK 13:24-27

Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην

¹“ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει
τὸ φέγγος αὐτῆς,”

²⁵ ²“καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,

καὶ αἱ δυνάμεις
αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
σαλευθήσονται.”

²⁶ καὶ τότε ὄψονται

⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις”

μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ
δόξης·

²⁷ καὶ τότε ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους

καὶ ⁶“ἐπισυναξέει”

τοὺς ἐκλεκτοὺς [αὐτοῦ]

“ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων

ἀπ’ ἄκρου” γῆς

ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.”

LUKE 21:25-28

καὶ ἔσονται σημεῖα
ἐν ἡλίῳ
καὶ σελήνῃ

καὶ ἄστροις,

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχή
⁷“ἔθνων” ἐν ἀπορίᾳ “ἡχοῦς
θαλάσσης” καὶ “σάλου,”

²⁶ ἀποψυχόντων ἀνθρώπων
ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν
ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ,
²“αἱ” γὰρ “δυνάμεις
τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.”

²⁷ καὶ τότε ὄψονται

⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ”

μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ-
λῆς.

²⁸ Ἀρχομένων δὲ τούτων
γίνεσθαι ἀνακίψατε καὶ ἐπά-
ρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι
ἐγγίξει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

¹Isa 13:10 ²Isa 34:4 ³Zech 12:12 ⁴Dan 7:13 ⁵Isa 27:13 ⁶Zech 2:6; Deut 30:4 ⁷Ps 65(64):7

164. THE HOUR THAT NO ONE KNOWETH

MATT 24:32-44

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς

μάθετε τὴν παραβολὴν·
ὅταν ᾗδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς
γένηται ἀπαλὸς
καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ,

γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·
33 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδῃτε πάντα ταῦτα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν

ἐπὶ θύραις.
34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως [ἀν]
πάντα ταῦτα γένηται.
35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
παρελεύσεται,
οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρέλθουσιν.
36 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης
καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,
οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν
οὐδὲ ὁ υἱός,
εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος.
37 ὥσπερ γὰρ
αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,
οὕτως ἐστὶ ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·
38 ὡς γὰρ ἦσαν
ἐν ταῖς ἡμέραις [ἐκείναις]
ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ
τρώγοντες καὶ πίνοντες,
γαμῶντες καὶ γαμίζοντες,

MARK 13:28-37

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς

μάθετε τὴν παραβολὴν·
ὅταν ᾗδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς
ἀπαλὸς γένηται
καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα,

γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·
29 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν

ἐπὶ θύραις.
30 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
μέχρις οὗ
ταῦτα πάντα γένηται.
31 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
παρελεύσονται,
οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρέλθουσιν.
32 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης
ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,
οὐδὲ οἱ ἄγγελοι¹ ἐν οὐρανῷ
οὐδὲ ὁ υἱός,
εἰ μὴ ὁ πατὴρ.

LUKE 21:29-33

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς
"Ἴδετε τὴν συκὴν
καὶ πάντα τὰ δένδρα·

30 ὅταν προβάλῃσιν ἤδη,

βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν
γινώσκετε
ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·
31 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

32 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως [ἀν]
πάντα γένηται.
33 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ
παρελεύσονται,
οἱ δὲ λόγοι μου
οὐ μὴ παρέλθουσιν.

[LUKE 17:26, 27]

καὶ καθὼς ἐγένετο
ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,
οὕτως ἐστὶ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

27 ἥσθιον, ἐπινον,
ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο,

WH mg: Mk 13:31 μὴ 32 ἄγγελος

Mk 13:31 οὐ with BD*: **NA**CLWΘ al pler οὐ μὴ — παρελεύσονται² with **NBL** etc: ACDWXΘ al pler
παρέλθωσιν Lk 21:30 βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν: om D it syr sin cur eth

MATT 24

ἄχρι ἧς ἡμέρας
1^α "εἰσῆλθεν Ἡὼς εἰς τὴν κι-
βωτόν,"

39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν
ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἦρεν ἅπαντας,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

40 τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ
ἀγρῷ,
εἷς παραλαμβάνεται
καὶ εἷς ἀφίεται·
41 δύο ἀλήθουσαι
ἐν τῷ μύλῳ,
μία παραλαμβάνεται
καὶ μία ἀφίεται.

[Cf v 42 below]

[MATT 25:14]

"Ὡςπερ γὰρ ἀνθρώπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα
αὐτοῦ, (§167)

42 ^αγρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ἡμέρα
ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.

MARK 13

33 ^αβλέπετε ἐγρυπνεῖτε,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ καιρὸς [ἔστιν].

34 ὡς ἄνθρωπος
ἀποδημὸς ἀφείς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ

καὶ δούς τοῖς δούλοις αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστω τὸ ἔργον
αὐτοῦ,

καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορῇ.

35 ^αγρηγορεῖτε οὖν,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,

[LUKE 17]

ἄχρι ἧς ἡμέρας
1^α "εἰσῆλθεν Ἡὼς εἰς τὴν κιβωτόν,"

καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἀπόλεσεν ἅπαντας'. (§133)

[LUKE 17:34, 35]

λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ
ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μιάς],

ὁ εἷς παραλημφθήσεται
καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·
35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι
ἐπὶ τὸ αὐτό,
ἡ μία παραλημφθήσεται
ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται. (§133)

[LUKE 19:12, 13]

εἶπεν οὖν
Ἀνθρώπος τις εὐγενὴς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν

λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑπο-
στρέψαι.

13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ
ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς **πραγ-
ματεύσασθαι**¹ ἐν ᾧ ἔρχομαι. (§143)

Mt 25:13

^α Γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν. (§166)

¹ Gen 7:7

MATT 24

43 ἐκείνο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ἥδαι ὁ οἰκοδεσπότης
ποία φυλακῇ ὁ κλέπτῃς ἔρχε-
ται,
ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἂν εἴσεν
διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.
44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἔτοιμοι,
ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

MARK 13

ἡ ὥσὲ ἡ μεσονύκτιον ἡ ἀλεκτο-
ροφωνίας ἡ πρῶν, 36 μὴ
ἐλθὼν ἐξέφυγῃς εὐρη ὑμᾶς κα-
θεύδοντας· 37 ὁ δὲ ὑμῖν λέγω
πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε.

[LUKE 12:39, 40]

τοῦτο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ἥδαι ὁ οἰκοδεσπότης
ποία ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται,
ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν
διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.
40 καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἔτοιμοι,
ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται
(§114)

165. CONCERNING FAITHFULNESS

MATT 24:45-51

Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δούλος
καὶ φρόνιμος
ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ
τοῦ δοῦναι αὐτοῖς
τὴν τροφήν ἐν καιρῷ;
46 μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὕρησιν οὕτως ποιοῦντα·
47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
48 ἐὰν δὲ εἴπῃ
ὁ κακὸς δούλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει μου ὁ κύριος,
49 καὶ ἄρξῃται τύπτειν
τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,

LUKE 21:34-36

[LUKE 12:42-46]

καὶ εἶπεν ὁ κύριος
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος,
ὁ φρόνιμος,
ὃν καταστήσει ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ
τοῦ δίδοναι
ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
43 μακάριος ὁ δούλος ἐκεῖνος
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὕρησιν ποιοῦντα οὕτως·
44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
45 ἐὰν δὲ εἴπῃ
ὁ δούλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι.
καὶ ἄρξῃται τύπτειν
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,

ΜΑΤΤ 24

ἐσθίη δὲ καὶ πίνῃ
μετὰ τῶν μεθύοντων,
50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
51 ^ακαὶ διχοτομήσει αὐτόν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει·

^βἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[LUKE 12]

ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
καὶ μεθύσκεσθαι,
46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου.
ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
^ακαὶ διχοτομήσει αὐτόν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. (§115)

[LUKE 13:28a]

^βΕκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§121)

LUKE 21 -

Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μὴ
ποτε βαρηνθῶσιν αἱ καρδίαι
ὑμῶν ἐν κρεπάλῃ καὶ μέθῃ
καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ
ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἐφνίδιος ἡ
ἡμέρα ἐκείνη ὥς “παγίς”.
35 ἐπεισελεύσεται γὰρ ¹“ἐπὶ”
πάντας “τοὺς καθημένους ἐπὶ”
πρόσωπον πάσης “τῆς γῆς”.
36 ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ
καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισ-
χύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα
τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ
σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου.

166. PARABLE OF THE TEN VIRGINS

ΜΑΤΤ 25:1-13

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασι-
λεῖα τῶν οὐρανῶν δέκα παρ-
θένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς
λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς
ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2
πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν
ῥωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι·

^α Cf Mt 8:12a (§45), p. 70

^β Cf Mt 8:12b (§45), p. 71

MATT 25

3 αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι
τὰς λαμπάδας [αὐτῶν] οὐκ
ἔλαβον μεθ' ἐαυτῶν ἔλαιον·
4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον
ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν
λαμπάδων ἐαυτῶν. 5 χρονί-
ζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύστα-
ξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθειδον.
6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ
γένετο· Ἴδού ὁ νυμφίος,
ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν.
7 τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ
παρθέναι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσ-
μησαν τὰς λαμπάδας ἐαυτῶν.
8 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
εἶπαν Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ
ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες
ἡμῶν σβέννυνται. 9 ἀπεκρί-
θησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι
Μήποτε [οὐ μὴ] ἀρκέσῃ ἡμῖν
καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον
πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ
ἀγοράσατε ἑαυταῖς. 10
ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγορά-
σαι ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ
ἔτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ
εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη
ἡ θύρα. 11 ὕστερον δὲ ἔρχον-
ται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθέναι
λέγουσαι
Κύριε κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν·
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
'Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
13 Ὁ γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν.

[Cf Luke 12:35, 36 (§114)]

[LUKE 13:25b]

λέγοντες

Κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν·

καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν

Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. (§121)

[MARK 13:33]

^aβλέπετε ἀγρυπνεῖτε,

οὐκ οἴδατε γὰρ πότε

ὁ καιρὸς [ἔστιν]· (§164)

Mt 24:42

^a γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα
ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. (§164)

Mk 13:35a

^a γρηγορεῖτε οὖν,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, (§164)

WH mg: Mt 25:9 οὐκ

167. PARABLE OF THE TALENTS

ΜΑΤΤ 25:14-30

Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,

15 καὶ ὧ μὲν ἔδωκεν πέντε
τάλαντα ὧ δὲ δύο ὧ δὲ ἓν,
ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύνα-
μιν, καὶ ἀπεδήμησεν. 16 εὐ-
θέως πορευθεὶς ὁ τὰ πέντε
τάλαντα λαβὼν ἡργάσατο
ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα
πέντε· 17 ὡσαύτως ὁ τὰ
δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο· 18 ὁ
δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν
ᾤριξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ
ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

19 μετὰ δὲ πολὺν χρόνον
ἔρχεται
ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων
καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.

20 καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε
τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν

[MARK 13:34]

ὡς ἄνθρωπος
ἀπόδημος ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ

καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστῳ τὸ ἔργον
αὐτοῦ,

καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορή. (§164)

[LUKE 19:12-27]

εἶπεν οὖν Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν
λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑπο-
στρέψαι.

13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ
ἔθηκεν αὐτοῖς
δέκα μνᾶς

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς πραγματεύ-
σασθαι ἓν ὧ ἔρχομαι.

[Cf v 20 below]

14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν
αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν
ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες Οὐ θέλο-
μεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

15 Καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ ἑπανελθεῖν
αὐτόν λαβόντα τὴν βασιλείαν
καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς
δούλους τούτους οἷς δέδωκε τὸ
ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διεπραγ-
ματεύσαντο.

16 παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος

MATT 25

ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων
Κύριε, πέντε τάλαντά μοι
παρέδωκας·

ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα
ἐκέρδησα.

21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ
κυρίου σου.

22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο
τάλαντα

εἶπεν

Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέ-
δωκας·

ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρ-
δησα.

23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,¹
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ
κυρίου σου.

24 προσελθὼν δὲ

καὶ ὁ ἐν τάλαντον εἰληφώς
εἶπεν Κύριε,

ἔγνων σε

ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος,

θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας
καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισας·

25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν
τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

[LUKE 19]

λέγων

Κύριε, ἡ μνᾶ σου

δέκα προσηργάσατο μνᾶς.

17 καὶ εἶπεν αὐτῷ

Ἐϋγε¹, ἀγαθὲ δοῦλε,

ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,
ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα
πόλεων.

18 καὶ ἦλθεν ὁ δεῦτερος

λέγων

Ἡ μνᾶ σου, κύριε,

ἐποίησεν πέντε μνᾶς.

19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ

[Cf v 17 above]

Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.

20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν

λέγων Κύριε,

ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον

ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·

21 ἐφοβούμην γὰρ σε

ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,

αἵρεις ὁ οὐκ ἔθηκας

καὶ θερίζεις ὁ οὐκ ἔσπειρας.

[Cf v 20 above]

ΜΑΤΤ 25

26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος
αὐτοῦ
εἶπεν αὐτῷ

Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,
ἥδεις ὅτι

θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα
καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισα;
27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν
τὰ ἀργύριά μου τοῖς τραπε-
ζίταις,
καὶ ἐλθὼν ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
τόκῳ.

28 ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ
τὸ τάλαντον καὶ δότε
τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

29 ^ατῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται
καὶ περισσευθήσεται·
τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
30 ^βκαὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον

[MARK 4:25]

^αὁς γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὁς οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)

[LUKE 19]

22 λέγει αὐτῷ
Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε.
πονηρὲ δοῦλε·
ἥδεις ὅτι
ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἰμι,
αἵρων δ' οὐκ ἔθηκα
καὶ θερίζων δ' οὐκ ἔσπειρα;

23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς
μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν;

καὶ γὰρ ἐλθὼν
σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.

24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν
Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ
τὴν μνᾶν καὶ δότε
τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι· —
25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε, ἔχει
δέκα μνᾶς· —

26 λέγω ὑμῖν
ὅτι ^απαντὶ τῷ ἔχοντι
δοθήσεται,

ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται.

27 Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου τούτους
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι
ἐπ' αὐτοὺς

Mt 13:12

^α ὅστις γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ
καὶ περισσευθήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§53)

^β Cf Mt 8:12a (§45), p. 70

Lk 8:18b

^α ὅς ἂν γὰρ ἔχη,
δοθήσεται αὐτῷ,

καὶ ὁς ἂν μὴ ἔχη,
καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)

MATT 25

ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ
ἐξώτερον*

ἂ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλανθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὁδόντων.

[Cf v 30a above]

[LUKE 19]

ἀγαγέτε ὧδε καὶ κατασφάξατε
αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου. (§143)

[LUKE 13:28]

Ἀἰκεῖ ἔσται ὁ κλανθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὁδόντων,
ὅταν ὀψήσθῃ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὡς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

168. CONCERNING THE JUDGMENT OF THE SON OF MAN

MATT 25:31-46

Ὅταν δὲ ¹“ἔλθῃ” ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ “πάντες οἱ ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ,” τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, 32 καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, 33 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. 34 τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· 35 ἐπειάσα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, 36 γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθατε πρὸς με. 37 τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες Κύριε, πότε σε εἶδαμεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; 38 πότε δὲ σε εἶδαμεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; 39 πότε δὲ σε εἶδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. 41 τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων Πορεύεσθε ἀπ’ ἐμοῦ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· 42 ἐπειάσα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, [καὶ] ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, 43 ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. 44 τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; 45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. 46 καὶ ἀπελεύσονται ²“οὗτοι εἰς” κόλασιν “αἰώνιον, οἱ δὲ” δίκαιοι “εἰς ζωὴν αἰώνιον.”

* Cf Mt 8:12b (§45), p. 71

¹ Zech 14:5

² Dan 12:2

169. JESUS LODGES ON THE MOUNT OF OLIVES

[MATT 21:17] [Cf Matt 21:23 and parallels (§148)]	[MARK 11:19]	LUKE 21:37, 38
^a Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἠύλισθη ἐκεῖ. (§146)	^a Καὶ ὅταν ὁψέ ἐγένετο, ἔξεπορεύοντο ¹ ἔξω τῆς πόλεως. (§146)	^a Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἔν τῳ ἱερῳ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ἠύλιζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλοῦ- μενον 'Ελαιῶν'. 38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθηριζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῳ ἱερῳ ἀκούειν αὐτοῦ.

CHAPTER VI. JESUS' LAST INTERVIEWS WITH HIS DISCIPLES, §§170-173

170. CONSPIRACY OF THE CHIEF PRIESTS

MATT 26:1-5	MARK 14:1, 2	LUKE 22:1, 2
^b ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ὅτε ἐτέ- λεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 2 Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα- δίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. 3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ- βύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καιάφα,	HN ΔΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. Καὶ ἐξήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς	ΗΓΓΙΖΕΝ δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁζύμων ἡ λεγομένη Πάσχα. 2 Καὶ ἐξήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

Mk 11:11

^a Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα
εἰς τὸ ἱερόν·
καὶ περιβλεψάμενος πάντα
ἔειπεν ἥδη οὕσης τῆς ὥρας¹
ἐξῆλθεν
εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. (§144)

^b Cf Mt 7:28 (§44); 11:1 (§76); 13:53 (§65); 19:1 (§99)

WH mg: Lk 21:37 διδάσκων ἐν τῳ ἱερῳ

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
4 καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατή- σωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν·	πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαν- τες ἀποκτείνωσιν,	τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν,
5 ἔλεγον δέ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.	2 ἔλεγον γὰρ Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μὴ ποτε ἔσται θόρυβος τοῦ λαοῦ.	ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν.

171. THE ANOINTING OF JESUS (MATT-MARK)

MATT 26:6-13	MARK 14:3-9	[LUKE 7:36-38]
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ	Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ	Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρι- σαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ·
ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,	ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ	καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου [Cf Luke 7:40 (§48)]
7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνή	κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνή	κατεκλίθη.
ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου	ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς ἡ πολυτελοῦς· ¹ συντριψάσα τὴν ἀλάβαστρον	37 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατὰκεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου
καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου.	κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς.	38 καὶ στάσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα, τοῖς δάκ- ρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἥλειφεν τῷ μύρῳ. (§48)
8 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;	4 ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν;	
9 ἐδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι	5 ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι	

WH mg: Mk 14:3 πολυτελοῦς,—

Mt 26:7 βαρυτίμου with BGA al pler; πολυτίμου S^{AD}LE 33. pesh etc
4 min 3 it syr sin (cf Mt 26:8)

Mk 14:4 τοῦ μύρου: om W

MATT 26	MARK 14
πολλοὺ καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.	ἐπάνω ἱδναρίων τριακοσίων ¹ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.
10 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
Τί κόπους παρέχετε τῇ γυ- ναικί; ἔργον γὰρ καλὸν ἡργάσατο εἰς ἐμέ·	Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον ἡργάσατο ἐν ἐμοί·
11 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν,	7 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν θέλῃτε δύνασθε αὐτοῖς [πάντοτε] εὖ ποιῆσαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·
ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·	8 ὁ ἔσχεν ἐποίησεν, προέλαβεν μυρίσαι
12 βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.	τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.
13 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.	9 ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη λαλη- θήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

172. PLOT OF JUDAS AND THE RULERS

MATT 26:14-16	MARK 14:10, 11	LUKE 22:3-6
Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπεν	Καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώθ ὁ εἰς τῶν δώδεκα ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς	Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν καλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα· 4 καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
15 Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;	ἵνα αὐτὸν παραδοῖ αὐτοῖς. 11 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.	καὶ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτοῖς παραδῶ αὐτόν. 5 καὶ ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. 6 καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐξήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτόν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.
16 καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῶ.	καὶ ἐξήτει πῶς αὐτόν εὐκαίρως παραδοῖ.	

173. THE LAST SUPPER

MATT 26:17-35	MARK 14:12-31	LUKE 22:7-38
Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων προσηλθόν	Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθουν, [Cf v 13 below]	Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἁζύμων, ἣ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. 8 καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών Πορεύθεντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. 9 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες	λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ	Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν; [Cf v 8 above]
Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;	Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα; 13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς Ἔπαγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. 14 ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ	Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν; 10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἴδου εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύ- εται. 11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδε- σπότη τῆς οἰκίας [†] Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος Ποῦ ἐστὶν τὸ κατὰλυμα
πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ Ὁ διδάσκαλος λέγει Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν [*]	εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότη ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει Ποῦ ἐστὶν τὸ κατὰλυμά μου	

[†] Zech 11:12

WH mg: Lk 22:11 λέγοντες

MATT 26

πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μοι

19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ

ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

20 Ὁψίας δὲ γενομένης
ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα
[μαθητῶν].

[Cf v 27 below]

21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν
εἶπεν

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.

22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα
ἤρξαντο

λέγειν αὐτῷ εἰς ἕκαστος
Μήτι ἐγὼ εἰμι, κύριε;
23 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν
χείρα

MARK 14

ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;

15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει
ἀνάγαιον
μέγα ἐστρωμένον ἑτοιμον
καὶ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν.
16 καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ
καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν
καὶ εὔρον

καθὼς εἶπεν αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

17 Καὶ ὀψίας γενομένης
ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

[Cf v 23 below]

18 καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν
καὶ ἐσθιόντων

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με
1¹ "Ὁ ἐσθίων¹ μετ' ἐμοῦ."

19 ἤρξαντο λυπεῖσθαι

καὶ λέγειν αὐτῷ εἰς κατὰ εἷς
Μήτι ἐγὼ;
20 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.

Εἷς τῶν δώδεκα,
ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ

LUKE 22

ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω;

12 κάκεῖνος ὑμῖν δείξει
ἀνάγαιον
μέγα ἐστρωμένον
ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.

13 ἀπελθόντες δὲ
εὔρον

καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα,
ἀνέπεσεν καὶ οἱ ἀπόστολοι
σὺν αὐτῷ.

15 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς
Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο
τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν. 16 λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ φάγω
αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 17 καὶ
δεξιόμενος ποτήριον εὐχαρισ-
τήσας εἶπεν Ἀνάβετε τοῦτο
καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς.

[Cf v 21 below]

[Cf v 23 below]

¹ Ps 41(40):9

WH mg: Mk 14:18 τῶν ἐσθιόντων

Mt 26:20 μαθητῶν with ALMWΘ it vg cop etc; om BD syr sin sah al pler

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει· 24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος. 25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδὼς αὐτὸν εἶπεν Μήτι ἐγὼ εἰμι, ῥα βεβί; λέγει αὐτῷ Σὺ εἶπας. 26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δὸς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν Λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 27 καὶ λαβὼν ποτήριον [καὶ] εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, 28 τοῦτο γάρ ἐστιν 1“τὸ αἷμά” μου “τῆς δια- θήκης” τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν· 29 λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπ’ ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ’ ὑμῶν καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.</p>	<p>εἰς τὸ [ἐν] τρυβλίον· 21 ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος. 22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν Λάβετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. 24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν 1“τὸ αἷμά” μου “τῆς δια- θήκης” τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν· 25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.</p>	<p>[Cf v 22 below] [Cf v 19 below] [Cf vv 17 above, and 20 below] 18 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.</p>

¹ Ex 24:8; Zech 9:11

Mt 26:28 τῆς διαθήκης with **NBLZ** 2 min; ACDW it vg cop al pler τῆς καινῆς διαθ.; διαθήκη καινῆ syr sin Mk 14:24 διαθήκης with **NBCDLW** cop; AXXΔΣ 6 it vg syr sin posh al pler καινῆς διαθ. Lk 22:18 ὑμῖν (without addition) with **BCDL** eth etc; **NAWXΔ** al pler add ὅτι

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
[Cf v 26 above]	[Cf v 22 above]	19 καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου [τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 20 ^a καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινῆ ¹ “διαθήκη” ἐν “τῷ αἵματί” μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον]]. 21 πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ’ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης· 22 ὅτι ὁ υἱὸς· μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὠρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι’ οὗ παραδίδονται. 23 καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. 24 ^b Ἐγένετο δὲ καὶ φιλο- νεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. 25 ὁ δὲ
[Cf vv 27, 28 above]	[Cf vv 23, 24 above]	
[Cf v 21 above]	[Cf v 18 above]	
[Cf v 24 above]	[Cf v 21 above]	
[Cf v 22 above]	[Cf v 19 above]	
[MATT 20:25-28]	[MARK 10:42-45]	
ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κτητεύουσιν αὐτῶν.	καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεύουσιν αὐτῶν.	εἶπεν αὐτοῖς Οἱ βασιλεῖς τῶν ἔθνων κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται.
^b Cf Mt 18:1 (§92)	^b Cf Mk 9:34 (§92)	^a Cf v 17 above ^b Cf Lk 9:46 (§92)
^a Ex 24:8; Zech 9:11		

Lk 22:19, 20 τὸ ὑπὲρ ὑμῶν . . . ἐκχυννόμενον (διδόμενον Θ): D 6 it om

[MATT 20]
 26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἄλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν μέγας¹ γενέσθαι
 ἔσται ὑμῶν διάκονος,
 27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν εἶναι¹ πρῶτος
 ἔσται ὑμῶν δοῦλος·

28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι
 ἀλλὰ διακονῆσαι
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)

[MATT 19:28]
 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ὑμεῖς
 οἱ ἀκολουθήσαντές μοι

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ,
 ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,
 καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς¹
 ἐπὶ δώδεκα θρόνους
 κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς
 τοῦ Ἰσραήλ. (§137)

MATT 26
 30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον
 εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.

[MARK 10]
 43 οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἄλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
 ἔσται¹ ὑμῶν διάκονος,
 44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
 ἔσται πάντων δοῦλος·

45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι
 ἀλλὰ διακονῆσαι
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)

MARK 14
 26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον
 εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.

LUKE 22
 26 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
 ἄλλ'
 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
 γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος,
 καὶ
 ὁ ἡγούμενος
 ὡς ὁ διακονῶν·
 27 τίς γὰρ μείζων,
 ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν;
 οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;
 ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμὶ
 ὡς ὁ διακονῶν.

28 Ὑμεῖς δὲ ἐστε
 οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ
 ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου·
 29 καὶ γὰρ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
 θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ¹ μου¹
 βασιλείαν, 30 ἵνα ἔσθῃτε καὶ
 πίνῃτε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου
 ἐν τῇ βασιλείᾳ μου,

καὶ καθήσεθ¹
 ἐπὶ θρόνων
 τὰς δώδεκα φυλάς κρίνοντες
 τοῦ Ἰσραήλ.

Mt 23:11
 α ὁ δὲ μείζων ὑμῶν
 ἔσται
 ὑμῶν διάκονος. (§156)

Mk 9:35b
 α Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι
 ἔσται πάντων ἔσχατος,
 καὶ πάντων διάκονος. (§92)

Lk 9:48c
 α ὁ γὰρ μικρότερος
 ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων
 οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

WH mg: Lk 22:29 μου, 30 καθήσεσθε

Lk 22:30 καθήσεθ with B*ΤΔ; καθήσεσθε ΝΑΛQWΘ etc; καθήσεσθε D

MATT 26

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθή-
σεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ
ταύτῃ,
γέγραπται γάρ
1¹ "Πατάξω τὸν ποιμένα,

καὶ διασκορπισθήσονται
τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς."

32 μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με
προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν.

33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ
Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται
ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε
σκανδαλισθήσομαι.

[Cf v 35 below]

34 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι
ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι
τρὶς ἀπαρνήσῃ με.

35 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος
Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν,
οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι.
ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ
εἶπαν.

MARK 14

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς ὅτι
Πάντες σκανδαλισθήσεσθε,
ὅτι γέγραπται
1¹ "Πατάξω τὸν ποιμένα,
καὶ τὰ πρόβατα
διασκορπισθήσονται."

28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με
προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν.

29 ὁ δὲ Πέτρος
ἔφη αὐτῷ
Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισ-
θήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

[Cf v 31 below]

30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι
σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ
πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φωνῆσαι
τρὶς με ἀπαρνήσῃ.
31 ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει
Ἐὰν δέῃ με συναποθανεῖν σοι,
οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι.
ὥσαύτως [δὲ] καὶ πάντες
ἔλεγον.

LUKE 22

31 Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ
Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ
σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον·
32 ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ
ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου·
καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρι-
σον τοὺς ἀδελφούς σου.

33 ὁ δὲ
εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, μετὰ σοῦ
ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν
καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.
34 ὁ δὲ εἶπεν
Λέγω σοι, Πέτρε,

οὐ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ
ἕως τρὶς με ἀπαρνήσῃ εἰδέναι.

[Cf v 33 above]

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς "Ὅτε
ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαν-
τίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημά-

LUKE 22

των, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπαν Οὐθενός.
36 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἄλλα
νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω,
ὁμοίως καὶ πῆραν, καὶ ὁ μὴ
ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον
αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαι-
ραν. 37 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ
τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό¹ Καὶ
μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη” καὶ
γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.
38 οἱ δὲ εἶπαν Κύριε, ἰδοὺ
μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς Ἰκανόν ἐστιν.

CHAPTER VII. THE SUFFERING AND DEATH OF JESUS, §§174-180

174. THE AGONY IN GETHSEMANE

MATTHEW 26:36-46

Τότε ἔρχεται μετ’ αὐτῶν ὁ
Ἰησοῦς
εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθση-
μανεῖ,

καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς
Καθίσατε αὐτοῦ
ἕως [οὔ] ἀπελθὼν ἐκεῖ
προσεύξωμαι.

[Cf v 41 below]

37 καὶ παραλαβὼν
τὸν Πέτρον
καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου

ἤρξατο λυπεῖσθαι
καὶ ἀδημονεῖν.

MARK 14:32-42

Καὶ ἔρχονται

εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθ-
σημανεῖ,

καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
Καθίσατε ὧδε
ἕως

προσεύξωμαι.

[Cf v 38 below]

33 καὶ παραλαμβάνει
τὸν Πέτρον
καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν¹
Ἰωάννην μετ’ αὐτοῦ,
καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι
καὶ ἀδημονεῖν,

LUKE 22:39-46

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη

κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ Ὅρος
τῶν Ἑλαιῶν·
ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ [καὶ] οἱ
μαθηταί.

40 γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου
εἶπεν αὐτοῖς

Προσεύχεσθε μὴ εἰσελεῖν
εἰς πειρασμόν. [Cf v 46 below]

¹ Isa 53:12

WH mg: Mk 14:33 Ἰάκωβον καὶ

ΜΑΤΤ 26	MARK 14	LUKE 22
38 τότε λέγει αὐτοῖς 1 ¹⁴ "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου" ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.	34 καὶ λέγει αὐτοῖς 1 ¹⁴ "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου" ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.	
39 καὶ ἱπροελθῶν ¹ μικρὸν ἔπεισεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος	35 καὶ ἱπροελθῶν ¹ μικρὸν ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα εἰ δυνατόν ἐστιν παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα,	41 καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὥσει λίθον βολὴν, καὶ θείς τὰ γόνατα προσηύχετο
καὶ λέγων Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθάτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὥς ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὥς σύ.	36 καὶ ἔλεγεν Ἀββὰ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω ἀλλὰ τί σύ.	42 λέγων Πάτερ, εἰ βούλει παρένεγκε τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.
40 καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδον- τας,	37 καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδον- τας,	43 Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἱἀπὸ τοῦ ¹ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 44 καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἔκτενέστερον προσή- χετο· ἱκαὶ ἐγένετο ¹ ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὥσει θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.ἱ
καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;	καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἰσχύσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;	45 καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς ἀπὸ τῆς λύπης,
		46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί καθεύδετε;

¹ Ps 42(41):5

WH mg: Mt 26:39 προσελθῶν

Mk 14:35 προσελθῶν

Lk 22:43 ἀπ'

44 ἐγένετο δὲ

Mt 26:39 Πάτερ μου with **NA**BCD^WΘ al pler; L^{ΔΣ} etc om μου Mk 14:35 ἐπύπτεν with **NBL**;
 ἔπεισεν ACDNWX^{ΔΘ} al pler Lk 22:43, 44 ὥφθη . . . γῆν substantially with **N***DLQX^Θ it syr cur
 pesh al pler; **N***ABRTW 4 Fer syr sin etc om

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>41 ἄγρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.</p> <p>42 πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο [λέγων] Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γεννηθήτω τὸ θέλημά σου.</p> <p>43 καὶ ἐλθὼν πάλιν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.</p> <p>44 καὶ ἀφείς αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον· εἰπὼν πάλιν.</p> <p>45 τότε¹ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἡ γγικεν ἡ ὥρα</p> <p>καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν.</p> <p>46 ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἡ γγικεν ὁ παραδιδούς με.</p>	<p>38 ἄγρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἔλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.</p> <p>39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο [τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν].</p> <p>40 καὶ πάλιν ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ.</p> <p>41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον</p> <p>καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε [τὸ] λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου</p> <p>εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαρτωλῶν.</p> <p>42 ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἡ γγικεν.</p>	<p>ἁ ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.</p> <p>ἁ καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν. (§105) Cf Lk 22:40b above</p>

Mt 6:13a

^a καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν, (§38)

Lk 11:4b

^a καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν. (§105)
Cf Lk 22:40b above

WH mg: Mt 26:44, 45 εἰπὼν. πάλιν τότε 45 γὰρ

Mt 26:45 λοιπὸν with BCLW etc; **NA**ΔΔΘ al pler τὸ λοιπ. Mk 14:38 εἰσέλθῃτε with **N***B 346. it syr
sin; εἰσέλθῃτε ACDLNWXΔΘ 3 it vg al pler 41 τὸ λοιπὸν with **NB**ΝΔΘ al pler; λοιπὸν ACDLWX it etc;
om syr sin cop

175. THE BETRAYAL AND ARREST

MATT 26:47-56

Καὶ
 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
 ἰδοὺ
 Ἰούδας
 εἰς τῶν δώδεκα ἦλθεν
 καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολλὸς
 μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων
 ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων

 καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.
 48 ὁ δὲ παραδίδους αὐτὸν
 ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων
 "Ὁν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν"
 κρατήσατε αὐτόν.

 49 καὶ εὐθὺς προσελθὼν
 τῷ Ἰησοῦ
 εἶπεν Χαῖρε, ῥαββεί·
 καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
 50 ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ
 Ἐταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει.

τότε προσελθόντες ἐπέβαλον
 τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν
 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

51 καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ
 ἐκτείνας τὴν χεῖρα
 ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐ-
 τοῦ καὶ πατάξας
 τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
 ἀφείλεν
 αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
 52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

MARK 14:43-52

Καὶ εἰθὺς
 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
 παραγίνεται [ὁ] Ἰούδας
 εἰς τῶν δώδεκα
 καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος
 μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων
 καὶ τῶν γραμματέων
 καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
 44 δεδῶκει δὲ ὁ παραδίδους
 αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων
 "Ὁν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν"
 κρατήσατε αὐτόν
 καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς.
 45 καὶ ἔλθων εὐθὺς προσελθὼν
 αὐτῷ
 λέγει Ῥαββεί,
 καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

 46 οἱ δὲ ἐπέβαλαν
 τὰς χεῖρας αὐτῷ
 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

47 εἰς δὲ [τις] τῶν παρεστη-
 κόντων

σπασάμενος τὴν μάχαιραν
 ἐπάειπεν
 τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
 καὶ ἀφείλεν
 αὐτοῦ τὸ ὠτάριον.

LUKE 22:47-53

"Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος
 ἰδοὺ ὄχλος,
 καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας
 εἰς τῶν δώδεκα
 προσήρχετο αὐτούς,

καὶ ἤγγισεν
 τῷ Ἰησοῦ

φιλήσαι αὐτόν.
 48 Ἰησοὺς δὲ εἶπεν αὐτῷ

Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδως;

49 ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν
 τὸ ἐσόμενον εἶπαν Κύριε,
 εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ;
 50 καὶ ἐπάταξεν εἰς τις ἐξ
 αὐτῶν

τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον
 καὶ ἀφείλεν
 τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν.
 51 ἀποκριθεὶς δὲ [ὁ] Ἰησοὺς
 εἶπεν

Mk 14:43 ὁ Ἰούδας with AB; Σ CDLWXΔ9 al pler om ὁ — τῶν πρεσβυτέρων with BCDLXΘ al pler;
 Σ *AUW min om τῶν 47 εἰς δὲ τις with BCXΔΘ al pler; Σ ALM etc om τις; D καὶ τις; W καὶ εἰς τις

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>Ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται· 53 ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείω δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων; 54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;</p> <p>55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν</p> <p>ἐν τῷ ἱερῷ ἔκαθεξόμην διδάσκων καὶ οὐκ ἔκρατήσατέ με.</p> <p>56 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα ^απληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ ^τ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.</p>	<p>48 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; 49 καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων καὶ οὐκ ἔκρατήσατέ¹ με·</p> <p>ἀλλ' ἵνα ^απληρωθῶσιν αἱ γραφαί. 50 καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες. 51 Καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδὸνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν, 52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδὸνα γυμνὸς ἔφυγεν.</p>	<p>Ἐὰτε ἕως τούτου· καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου ἵασατο αὐτόν.</p> <p>52 εἶπεν δὲ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;</p> <p>53 καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ</p> <p>οὐκ ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.</p>

^α Cf Mt 8:17 (§24)

176. TRIAL BEFORE THE JEWISH AUTHORITIES

MATT 26:57-75	MARK 14:53-72	LUKE 22:54-71
Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα,	Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, καὶ συνέρχονται ἅπαντες οἱ ἀρχιερεῖς	Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως. [Cf v 66 below]
ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58 ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ [ἀπὸ] μακρόθεν	καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. 54 καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ	ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν. 55 περιψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς
ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως,	ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως,	καὶ συνκαθίσάντων ἐκάθητο ὁ Πέτρος μέσος αὐτῶν. [Cf v 56 below]
καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος.	καὶ ἦν συνκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.	
59 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐξήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ	55 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐξήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν	
ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, 60 καὶ οὐχ εὑρον πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων.	εἰς τὸ θανατώσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ἠϋρίσκον. 56 πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἵσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. [Cf v 59 below]	
ἕστερον δὲ προσελθόντες δύο εἶπαν	57 καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες ὅτι 58 Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι 'Εγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τούτου	
61 Οὗτος ἔφη Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ		

WH mg: Mk 14:53 αὐτῷ

Lk 22:54 καὶ εἰσήγαγον with NABLRX al pler; καὶ συνήγαγον W; DFG min it vg syr sin cur pesh et com

MATT 26	MARK 14	
καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομήσαι.	τὸν χειροποιήτον καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποιήτον οἰκοδομήσω· 59 καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. [Cf v 56b] 60 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν λέγων Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦ- σιν;	
62 καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ Οὐδὲν ἀποκρίνη; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;	61 ὁ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐκ ἀπεκρίνατο οὐδέν. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ	
63 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.	Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; 62 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Ἐγώ εἰμι, καὶ ¹ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνά- μεως καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.”	[Cf vv 67, 70 below]
64 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Σὺ ἔειπας ¹ πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὤψεσθε ¹ “τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά- μεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.”	63 ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρῆξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύ- ρων; 64 ἡκούσατε τῆς βλασ- φημίας; τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν ἐνοχον εἶναι θανάτου.	[Cf v 69 below]
65 τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρηξεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύ- ρων; Ἴδε νῦν ἡκούσατε τὴν βλασ- φημίαν· 66 τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν Ἐνοχος θανάτου ἐστίν.		[Cf v 71 below]

¹ Dan 7:13; Ps 110(109):1 ff

WH mg: Mt 26:64 εἶπας;

Mk 14:60 ὅτι

MATT 26

67 Τότε
ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ

καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν,
68 οἱ δὲ ἐράπισαν λέγοντες
Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ,
τίς ἐστίν ὁ παῖσας σε;

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο
ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ·
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία
παιδίσκη

λέγουσα
Καὶ σὺ
ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ
τοῦ Γαλιλαίου·
70 ὁ δὲ ἡρνήσατο
ἐμπροσθεν πάντων λέγων
Οὐκ οἶδα
τί λέγεις.
71 ἐξεληθόντα δὲ εἰς τὸν πυλῶνα

εἶδεν αὐτόν ἄλλη

καὶ λέγει
τοῖς ἐκεῖ
Οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
Ναζωραίου·
72 καὶ πάλιν ἡρνήσατο
μετὰ ὄρκου
ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
73 μετὰ μικρὸν δὲ προσελ-
θόντες
οἱ ἐστῶτες
εἶπον τῷ Πέτρῳ

MARK 14

65 Καὶ ἤρξαντό τινες
ἐμπτύειν αὐτῷ

καὶ περικαλύπτειν αὐτοῦ τὸ
πρόσωπον
καὶ κολαφίζειν αὐτόν
καὶ λέγειν αὐτῷ
Προφήτευσον,

καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσματος
αὐτόν ἔλαβον.

66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου
κάτω ἐν τῇ αὐλῇ
ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως.
67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον

θερμαινόμενον
ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει
Καὶ σὺ
μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα
τοῦ Ἰησοῦ·
68 ὁ δὲ ἡρνήσατο
λέγων
Οὔτε οἶδα οὔτε ἑπίσταμαι
σὺ τί λέγεις.¹
καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύ-
λιον.

69 καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα
αὐτόν
ἤρξατο πάλιν λέγειν¹
τοῖς παρεστώσιν ὅτι
Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν.

70 ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο.

καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν
οἱ παρεστῶτες
ἔλεγον τῷ Πέτρῳ

LUKE 22

[Cf vv 63, 64 below]

56 ἰδοῦσα δὲ αὐτόν
παιδίσκη τις
καθήμενον πρὸς τὸ φῶς
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν
57 Καὶ οὗτος
σὺν αὐτῷ ἦν·

ὁ δὲ ἡρνήσατο
λέγων
Οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι.

58 καὶ μετὰ βραχὺ
ἕτερος ἰδὼν αὐτόν

ἔφη

Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ·

ὁ δὲ Πέτρος ἔφη

“Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.
59 καὶ διαστάσης ὥσει ὥρας
μῆς
ἄλλος τις διυσχυρίζετο λέγων

WH mg: Mk 14:68 ἐπίσταμαι· σὺ τί λέγεις; 69 εἶπεν

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δηλόν σε ποιεῖ· 74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὁμνῶν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθὺς ἀλέκτωρ ἐφώνησεν· 75 καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με, καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς.</p>	<p>Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ· 71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὁμνῶν ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. 72 καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν· καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥήμα ὥς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα δις φωνῆσαι τρὶς με ἀπαρνήσῃ, καὶ ἐπιβαλὼν ἐκκλαιεν.</p>	<p>Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν· 60 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. 61 καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὥς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σὴ- μερον ἀπαρνήσῃ με τρίς. 62 [καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς.] 63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, 64 καὶ περικαλίσψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες Προφῆτευσον, τίς ἐστιν ὁ παῖσας σε; 65 καὶ ἕτερα πολλὰ βλασ- φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. 66 Καὶ ὥς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες 67 Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὼν ἡμῖν. εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐὰν ὑμῖν εἴπω οὐ μὴ πιστεύ- σητε· 68 ἐὰν δὲ ἐρωτήσω</p>
[Cf v 67 above]	[Cf v 65 above]	
[Cf v 68 above]		
[Cf v 57 above]	[Cf v 53 above]	
[Cf v 63 above]	[Cf v 61 above]	

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
[Cf v 64 above]	[Cf v 62b above]	οὐ μὴ ἀποκριθῆτε. 69 ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται 14 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά- μειος τοῦ θεοῦ.”
[Cf vv 63, 64a above]	[Cf vv 61, 62a above]	70 εἶπαν δὲ πάντες Σὺ οὖν εἰ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη Ἵμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι. ¹
[Cf v 65 above]	[Cf v 63 above]	71 οἱ δὲ εἶπαν Τί ἔτι ἔχομεν μαρτυρίας χρεῖαν; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.
	[Cf v 64 above]	

177. THE TRIAL BEFORE PILATE

MATT 27:1-31	MARK 15:1-20	LUKE 23:1-25
<p>Πρωίας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ</p> <p>κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε θανατώσαι αὐτόν· 2 καὶ δήσαντες αὐτόν ἀπή- γαγον καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.</p> <p>3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ ᾿παροῦς¹ αὐτόν ὅτι κατε- κρίθη μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις 4 λέγων Ἡμάρτον παρα- δοὺς αἷμα ᾿δίκαιον¹. οἱ δὲ εἶπαν Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ</p>	<p>Καὶ εὐθὺς πρῶτῃ συμβούλιον ᾿ποιήσαντες¹ οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων καὶ ὄλον τὸ συνέδριον</p> <p>δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπή- νεγκαν καὶ παρέδωκαν Πειλάτῳ.</p>	<p>Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆ- θος αὐτῶν</p> <p>ἤγαγον αὐτόν ἐπὶ τὸν Πειλᾶτον.</p>

¹ Dan 7:13; Ps 110(109):1 ff

WH mg: Mt 27:3 παραδοὺς | ἀθῶρον

Mk 15:1 ἐτοιμάσαντες

Lk 22:70 εἰμι;

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>ὄψη. 5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγαγον. 6 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν· 7 συμβούλιον δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν Ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. 8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. 9 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος·¹ “Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ, 10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος.”</p> <p>11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·</p>	<p>2 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πειλᾶτος</p> <p>Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει Σὺ ἴλέγεις.¹</p> <p>3 καὶ κατηγοροῦν αὐτοῦ</p>	<p>2 ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· Τοῦτον εὗραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδόναι καὶ λέγοντα αὐτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι.</p> <p>3 ὁ δὲ Πειλᾶτος ῥώτησεν αὐτὸν λέγων Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη Σὺ ἴλέγεις.¹</p>

¹ Zech 11:13

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πει- λᾶτος Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν; 14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.</p>	<p>οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. 4 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἐπη- ρώτα αὐτὸν [λέγων] Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν. 5 ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πειλᾶτον.</p>	<p>4 ὁ δὲ Πειλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὀχ- λους Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. 5 οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες ὅτι Ἄνασείει τὸν λαὸν διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. 6 Πειλᾶτος δὲ ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ [ὁ] ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν, 7 καὶ ἐπιγινούς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστὶν ἀνέ- πεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύ- μοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. 8 Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἣν γὰρ ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν αὐτὸν διὰ τὸ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ, καὶ ἡλπίζεν τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. 9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ικανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρί- νατο αὐτῷ. 10 ἰσθήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. 11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατευ- μασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας</p>

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ᾔθελον.</p> <p>16 εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν.</p> <p>17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος</p> <p>Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,</p>	<p>6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον ὃν παρητούντο.</p> <p>7 ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδεμένος οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. 8 καὶ ἀναβὰς ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐτοῖς.</p> <p>9 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων</p> <p>Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν</p>	<p>περιβαλὼν ἐσθῆτα λαμπρὰν ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πειλάτῳ.</p> <p>12 Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὃ τε Ἡρώδης καὶ ὁ Πειλᾶτος ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προὔπηρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς αὐτούς.</p> <p>13 Πειλᾶτος δὲ συνκαλεσάμενος τοὺς ἄρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν</p> <p>14 εἶπεν πρὸς αὐτούς Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὥς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἷτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ.</p> <p>15 ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης, ἀνέπεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς· καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ.</p> <p>16 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.</p> <p>[Cf vv 18, 19, 25 below]</p>

Lk 23:17 ABKLTH 1 it sah etc om; ND (after v 19 with syr sin cur eth) WXΘ (tr to κατὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς ἓνα) 9 it vg etc add ἀνάγκη δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἓνα; cf Mt 27:15; Mk 15:6

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>[τὸν] Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; 18 ἥδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκεν αὐτόν.</p> <p>19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.</p> <p>20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους</p> <p>ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν</p> <p>τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. [Cf v 16 above]</p> <p>21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπαν Τὸν Βαραββᾶν.</p> <p>22 λέγει αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν πάντες Σταυρωθήτω.</p> <p>23 ὁ δὲ ἔφη</p> <p>Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;</p> <p>οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες Σταυρωθήτω.</p> <p>24 ἰδὼν δὲ ὁ Πειλᾶτος ὅτι</p>	<p>τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 10 ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτόν [οἱ ἀρχιερεῖς].</p> <p>11 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς</p> <p>ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον</p> <p>ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς.</p> <p>[Cf v 7 above]</p> <p>12 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἀποκριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς</p> <p>Τί οὖν ποιήσω [ὄν] λέγετε τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 13 οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν Σταύρωσον αὐτόν.</p> <p>14 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς Τί γὰρ ἐποίησεν κακόν;</p> <p>οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν</p> <p>Σταύρωσον αὐτόν.</p>	<p>18 ἀνέκραγον δὲ πανπληθεὶ λέγοντες Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν·</p> <p>19 ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ.</p> <p>20 πάλιν δὲ ὁ Πειλᾶτος προσεφώνησεν αὐτοῖς, θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν</p> <p>21 οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες Σταύρου σταύρου αὐτόν.</p> <p>22 ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτοῦς Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἵτιον θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτόν ἀπολύσω.</p> <p>23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτόν ἵσταυρωθῆναι,</p>

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
οὐδὲν ὠφέλει ἀλλὰ μάλλον θόρυβος γίνεται λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἱκαν- ταντὶ τοῦ ὄχλου λέγων Ἐθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τ τούτου· ὑμεῖς ὅψεσθε. 25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.		
26 τότε	15 ὁ δὲ Πειλᾶτος	καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν. 24 καὶ Πειλᾶτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἷτημα αὐτῶν
ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν,	βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, [Cf v 7 above]	25 ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς φυλακὴν ὃν ᾗτοῦντο, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν
τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν	καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας ἵνα σταυρωθῇ.	τῷ θελήματι αὐτῶν.
ἵνα σταυρωθῇ. 27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὄλην τὴν σπεῖραν. 28 καὶ ἑκδύσαντες ¹ αὐτὸν χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ, 29 καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ κάλαμον ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ	16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν πραιτώριον, καὶ συναλοῦσιν ὄλην τὴν σπεῖραν. 17 καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον	
	18 καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν	

WH mg: Mt 27:24 ἀπέναντι | τοῦ δικαίου 28 ἐνδύσαντες

Mt 27:28 ἐκδύσαντες with Ⲭ*ALNWΘ it sah cop al pler; ἐνδύσαντες BD 157. 5 it
φραγελλώσας: D 1 it sah τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν

Mk 15:15 καὶ . .

MATT 27	MARK 15
ἐνέπαιξαν αὐτῷ λέγοντες Χαῖρε, 'βασιλεῦ' τῶν 'Ιου- δαίων, 30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. 31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρώσαι.	Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν 'Ιου- δαίων. 19 καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλὰ μῶ καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. 20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

178. THE CRUCIFIXION OF JESUS

MATT 27:32-56	MARK 15:21-41	LUKE 23:26-49
'Εξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.	καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα Σίμωνα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα 'Αλεξάνδρου καὶ 'Ρούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.	Καὶ ὡς 'ἀπήγαγον' αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνα· τινα Κυρηναῖον ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὅπισθεν τοῦ 'Ιησοῦ. 27 'Ηκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν αἱ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. 28 στραφεῖς δὲ πρὸς αὐτὰς 'Ιησοῦς εἶπεν Θυ- γατέρες 'Ιερουσαλὴμ, μὴ κλαί- ετε ἐπ' ἐμέ· πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, 29 ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν Μακά- ριαι αἱ στείραι καὶ αἱ κοιλῆαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
[Cf v 38 below]	[Cf v 27 below]	οἱ οὐκ ἔθρεψαν. 30 τότε ἄρ- ξονται ³ “λέγειν τοῖς ὄρεσιν Πέσατε ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς Καλύψατε ἡμᾶς.” 31 ὅτι εἰ ἐν [†] ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; 32 Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι κακοῦργοι δύο σὺν αὐτῷ ἀναι- ρεθῆναι. 33 Καὶ ὅτε ἦλθαν ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,
33 Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ ἔστιν Κρανίου Τόπος λεγόμενος, 34 ¹ “ἔδωκαν” αὐτῷ “πιεῖν οἶνον” μετὰ “χολῆς” μεμιγ- μένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν. 35 σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν [Cf v 38 below]	22 καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Γολγοθᾶν τόπον, ὃ ἔστιν Ἰμεθερμηνεύμενος ¹ Κρανίου Τόπος. 23 καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἔσμυρμισμένον οἶνον, ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24 καὶ σταυροῦσιν αὐτὸν [Cf v 27 below]	ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακοῦργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. 34 [ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.] ² “διαμεριζόμενοι” δὲ “τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἔβαλον κλήρον.”
² “διαμερίσαντο τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ “ἱβάλλοντες ¹ κλήρον,”	καὶ ² “διαμερίζονται τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ, “βάλλοντες κλήρον ἐπ’ αὐτὰ” τίς τί ἄρη. 25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.	35 καὶ ἰστήκει ὁ λαὸς ⁴ “θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον” δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες λέγοντες “Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἐκλεκτός.
36 καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. [Cf v 41 below]	[Cf v 31 below]	
[Cf v 42 below]	[Cf v 32 below]	

¹ Ps 69(68):21² Ps 22(21):18³ Hos 10:8⁴ Ps 22(21):7

WH mg: Mt 27:35 βαλόντες

Mk 15:22 μεθερμηνεύμενον

Lk 23:31 τῷ

Lk 23:34 ὁ δὲ Ἰησ. . . . ποιοῦσιν with ²*A (om Πάτερ) CLX 5 it vg syr cur pesh al pler; BD*W⁶
2 min 3 it syr sin sah cop etc om

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
[Cf v 45 below]	[Cf v 36 below]	36 ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι, ² “ὄξος” προσφέροντες αὐτῷ
[Cf v 40 below]	[Cf v 30 below]	37 καὶ λέγοντες Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτὸν.
37 καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην	26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη	38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ ἐπ’ αὐτῷ
ΟΤΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.	Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.	Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΟΥΤΟΣ.
38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.	27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ.	[Cf vv 32, 33b above]
39 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν ¹ “κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν”	29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν ¹ “κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν	
40 καὶ λέγοντες Ὁ καταλῶν τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν· εἰ υἱὸς ἐστὶ τοῦ θεοῦ,	καὶ λέγοντες Οὐὰ ὁ καταλῶν τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν [ἐν] τρισὶν ἡμέραις, 30 σῶσον σεαυτὸν	[Cf v 37 above]
κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.	καταβὰς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.	
41 ὁμοίως [καὶ] οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον	31 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον	[Cf v 35 above]
42 “Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι”	“Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι”	
βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν,	32 ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ	[Cf v 35 above] [Cf v 37 above and parallels]

¹ Ps 22(21):7; 109(108):25² Ps 69(68):21

WH mg: Mt 27:40 θεοῦ εἰ

Mk 15:28 ~~ABC~~*DX 1 it syr sin sah etc om; FLΔΘ 5 it vg cop pesh etc add καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα· Καὶ μετὰ ἀνθρῶπων ἐλογίσθη (Isa 53:12, Lk 22:37) 29 καὶ οἰκοδ. with BDL 3 it sah cop pesh etc; οἰκοδ. after ἡμέρας ~~ABCXΔΘ~~ al pier — ἐν τρισὶν with ~~NBCLXΔ~~ 3 it vg cop syr sin al pier; τρισὶν ADΘΘ 2 it sah

MATTHEW 27	MARK 15	LUKE 23
<p>καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσωμεν ἐπ' αὐτόν. 43 ¹“πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν”, ῥυσάσθω” νῦν “εἰ θέλει αὐτόν.” εἶπεν γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός. 44 τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ οἱ συνσταυρωθέντες σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.</p>	<p>καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνσταυρωμένοι σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.</p>	<p>39 Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός; σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. 40 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη Οὐδὲ φοβῆθαι σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41 καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἅξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν. οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπραξεν. 42 καὶ ἔλεγεν Ἰησοῦ, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν σου. 43 καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀμήν σοι λέγω, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. 44 Καὶ ἦν ἡδη ὥσει ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης 45 τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος,</p>
<p>45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.</p> <p>46 περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ με- γάλῃ λέγων ²“Ἐλωὶ ἔλωὶ λεμὰ σαβαχ- θανεὶ;” τοῦτ' ἔστιν “Θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;”</p>	<p>33 Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.</p> <p>34 καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ με- γάλῃ ²“Ἐλωὶ ἔλωὶ λαμὰ σαβαχ- θανεὶ;” ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον “Ὁ θεός μου [ὁ θεός μου], εἰς τί ἐγκατέλιπές με;”</p>	

¹ Ps 22(21):8   ² Ps 22(21):1

WH mg: Mt 27:43 τῷ θεῷ Lk 23:42 ἐν τῇ βασιλείᾳ

Mt 27:45 ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν: om N* 248. 1 it Mk 15:34 ὁ θεός μου² om B

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>47 τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστηκό- των ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλειαν φωνεῖ οὗτος. 48 καὶ εὐθέως δραμῶν εἰς ἐξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε 1“ὄξους” καὶ περιθεὶς καλὰ μω “ἐπότιζεν” αὐτόν. 49 οἱ δὲ λοιποὶ εἶπαν¹ “Ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλειας σώσων αὐτόν. [ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην ἐνύξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν, καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα.] [Cf v 51 below]</p>	<p>35 καὶ τινες τῶν ἵπαρεστη- κότων¹ ἀκούσαντες ἔλεγον “Ἴδε Ἥλειαν φωνεῖ. 36 δραμῶν δέ τις γεμίσας σπόγγον 1“ὄξοις” περιθεὶς καλὰ μω “ἐπότιζεν” αὐτόν, λέγων “Ἄφετε ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλειας καθελεῖν αὐτόν. [Cf v 38 below]</p>	<p>[Cf v 36 above] ἐσχίσθη δὲ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. 46 καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Πάτερ, ²“εἰς χεῖράς σου παραιθέμαι τὸ πνεῦμά μου.” τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν. [Cf v 45b above]</p>
<p>50 ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. 51 Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη [ἀπ’] ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο, καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, 52 καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέψχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημέ- νων ἀγίων ἠγέρθησαν, 53 καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλ- θον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.</p>	<p>37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἄφεις φωνῇ μεγάλῃ ἐξέπνευσεν. 38 Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπ’ ἄνωθεν ἕως κάτω.</p>	

¹ Ps 69(68):21   ² Ps 31(30):5WH mg: Mt 27:49 *ἔλεγον*   Mk 15:35 *ἐστηκότων*Mt 27:49 ἄλλος . . . . αἷμα (Jo. 19:34) with **ΞBCL** etc; ADΔΘ it vg syr sin pesh cop al pler om

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>54 Ὁ δὲ ἐκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν ιδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες 'Ἀληθῶς 'θεοῦ υἱὸς¹ ἦν οὗτος.</p> <p>55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ².</p> <p>56 ἐν αἷς ἦν Ἡ Μαρία¹ ἡ Μαгдаληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ¹ μήτηρ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβε- δαίου.</p> <p>[Cf v 55 above]</p>	<p>39 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν εἶπεν 'Ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς θεοῦ ἦν.</p> <p>40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, [Cf v 41 below]</p> <p>ἐν αἷς καὶ Μαριάμ ἡ Μαγ- δαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήτος μήτηρ καὶ Σαλώμη,</p> <p>41 αἱ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συνανα- βῆσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.</p>	<p>47 Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατοντάρχης τὸ γενόμενον ἐδόξαζεν τὸν θεὸν λέγων "Οὕτως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. 48 καὶ πάντες οἱ συναπα- γενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεω- ρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες τὰ στήθη ὑπέστρεφον. 49 ¹"Ἰσθήκεισαν" δὲ πάντες "οἱ γνωστοὶ" αὐτῷ "ἀπὸ μακρόθεν," καὶ ² γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.</p> <p>[Cf v 49 above]</p>

179. THE BURIAL OF JESUS

MATT 27:57-61	MARK 15:42-47	LUKE 23:50-56
<p>Ὁψίας δὲ γενομένης [Cf v 62 below]</p> <p>ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος</p>	<p>Καὶ ἥδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὃ ἐστὶν προσάββατον, 43 ἐλθὼν 'Ιωσήφ ² ἀπὸ Ἀριμαθαίας</p>	<p>[Cf v 54 below]</p> <p>Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ</p>

¹ Ps 88(87):8; 38(37):11

WH mg: Mt 27:54 υἱὸς θεοῦ

56 Μαριάμ | Ἰωσή

Mk 15:43 ὁ

Lk 23:49 αἱ

MATTHEW 27	MARK 15	LUKE 23
<p>ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τουνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτός Ἰεμαθητεύθη τῷ Ἰησοῦ. 58 οὗτος προσελθὼν τῷ Πειλάτῳ ᾤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πειλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι. 59 καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ [ν] σινδόνι καθαρῇ, 60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν [Cf v 62 below] 61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ</p>	<p>εὐσχήμων βουλευτῆς, [Cf v 43a above] ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς τὸν Πειλᾶτον καὶ ᾤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 44 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν, καὶ προσ- καλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ ἤδη ἀπέθανεν. 45 καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος ἐδωρήσατο τὸ πτώμα τῷ Ἰωσήφ. 46 καὶ ἀγοράσας σινδόνα καθελὼν αὐτὸν ἐκείλησεν τῇ σινδόνι καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. [Cf v 42 above] 47 Ἦ δὲ Μαρία ἡ Μαγδα- ληνὴ</p>	<p>βουλευτῆς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἁγαθὸς καὶ δίκαιος,— 51 οὗτος οὐκ ἦν συνκατατεθει- μένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν,— ἀπὸ Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, [Cf v 50 above] ὃς προσδέχετο τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, 52 οὗτος προσελθὼν τῷ Πειλάτῳ ᾤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, 53 καὶ καθελὼν ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξευτῷ οὗ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὕτω κείμενος. 54 Καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς, καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν. 55 Κατακολουθήσασαι δὲ αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθῆναι ἐκ τῆς Γαλι- λαίας αὐτῷ,</p>

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία	καὶ Μαρία ἡ Ἰωσῆτος ἐθεώρου ποῦ τέθεται.	ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ,
καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.	[MARK 16:1] Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου [ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. (§181)	56 ὑποστρέψασαι δὲ ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύ- χασαν κατὰ τὴν ἐντολήν,

180. THE WATCH AT THE SEPULCHRE

MATT 27:62-66

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πειλᾶτον 63 λέγοντες Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκείνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. 64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ τὸ κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης. 65 ἔφη τὸ αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Ἐχετε κουστωδίας ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. 66 οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

WH m_s: Mt 27:64 αὐτοῦ

65 δε

PART VI

APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

181. THE RESURRECTION MORNING

MATT 28:1-10	MARK 16:1-8 [9-11]	LUKE 24:1-12 [LUKE 23:56a]
<p>Ὅψ' ἐ δὲ σαββάτων,</p> <p>τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων,</p> <p>ἦλθεν Ἥ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία</p> <p>θεωρῆσαι τὸν τάφον.</p> <p>2 καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσ- ελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. 3 ἦν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιῶν. 4 ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν ὡς νεκροί.</p>	<p>Καὶ διαγενομένου τοῦ σαβ- βάτου</p> <p>[ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. 2 καὶ λίαν πρωὶ [τῇ] μιᾷ τῶν σαββάτων</p> <p>ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον [Cf v 1 above]</p> <p>Ἄνατείλαντος τοῦ ἡλίου.</p> <p>[Cf v 1b above]</p> <p>[Cf vv 4, 5 below]</p> <p>3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;</p>	<p>ὑποστρέψασαι δὲ [Cf v 10 below]</p> <p>ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. (§179)</p> <p>τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθαν</p> <p>φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώ- ματα.</p>

WH mg: Mt 28:1 Μαριάμ

Mk 16:2 ἀνατέλλοντος

MATT 28	MARK 16	LUKE 24
[Cf v 2b above]	4 καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀνακεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. 5 καὶ 'εἰσελθοῦσαι' εἰς τὸ μνημεῖον	2 εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, 3 εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα [[τοῦ κυρίου Ἰησοῦ]]. 4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσ- θαι αὐτὰς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἑσθῇτι ἀστραπτούσῃ. 5 ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν
[Cf vv 2, 3 above]	εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευ- κὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν.	εἶπαν πρὸς αὐτάς Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα
5 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε·	ὁ δὲ λέγει αὐταῖς Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον·	μετὰ τῶν νεκρῶν; 6 [[οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη.]]
6 οὐκ ἔστιν ὧδε, ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν·	ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε·	μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 7 λέ- γων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήναι.
δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο· 7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,	ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν· 7 ἀλλὰ ὑπάγετε εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι	

WH mg: Mk 16:5 ἐλθοῦσαι

Lk 24:6 οὐκ . . . ἠγέρθη: om D 5 it

MATT 28	MARK 16	LUKE 24
<p>καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ [εἶπον] ὑμῖν. 8 καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς με- γάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.</p>	<p>Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. 8 καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις·</p>	
<p>9 καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπῆντησεν αὐταῖς</p> <p>λέγων Χαίρετε· αἱ δὲ προσ- ελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10 τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς Μὴ φοβεῖσθε·</p>	<p>καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν, ἐφοβοῦντο γάρ· * * * * *</p> <p>9 [Ἀναστὰς δὲ πρῶτῃ σαββάτῳ ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, παρ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαι- μόνια.</p>	
<p>ὑπάγετε</p> <p>ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου</p>	<p>10 ἐκεῖνη πορευθεῖσα</p> <p>ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις</p>	<p>8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ, 9 καὶ ὑποστρέψασαι [ἀπὸ τοῦ μνημείου] ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς.</p>
<p>ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλι- λαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται. [Cf v 1 above]</p>	<p>πενθοῦσι καὶ κλαίουσιν· [Cf v 7 above]</p> <p>[Cf vv 1, 9 above]</p>	<p>10 ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου· καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα.</p>

WH mg: Mt 28:7 †. . . †

Mk 16:9-20 with ACDWΘ it vg syr cur pesh al pler; NB 1 it syr sin etc om; L² 099. 0112 ha, e
both the Long and Short Conclusions, cf p. 316 Lk 24:9 ἀπο τοῦ μνημείου: om D 6 it arm.

MARK 16	LUKE 24
<p>11 κάκεινοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς</p> <p>ἠπίστησαν.]]</p>	<p>11 καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐ- τῶν ὥσει λῆρος τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ ἠπίσταντο αὐταῖς. 12 [[Ὁ δὲ Πέτρος ἀνασ- τὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ παρακίψας βλέπει τὰ ὀθόνια μόνα· καὶ ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν θαυμάζων τὸ γε- γονός.]]</p>

182. THE REPORT OF THE WATCH

MATT 28:11-15

Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγει-
λαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12 καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέ-
ρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις 13 λέγοντες
Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων·
14 καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο [ἐπὶ] τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους·
ποιήσομεν. 15 οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ [διε-
φημίσθη] ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίους μέχρι τῆς σήμερον [ἡμέρας].

183. THE WALK TO EMMAUS

[[MARK 16:12, 13]]	LUKE 24:13-35
<p>[[Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν</p> <p>ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ πορευομένοις εἰς ἀγρόν·</p>	<p>Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ</p> <p>ἦσαν πορευόμενοι εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίου ἐξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἣ ὄνομα Ἑμμαούς, 14 καὶ αὐτοὶ ὁμι- λουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάν- των τῶν συμβεβηκότων τού- των. 15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συνζητεῖν [καὶ] αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς, 16 οἱ</p>

WH mg: Mt 28:14 ὑπὸ 15 τὰ | ἐφημίσθη

Lk 24:12 Ὁ δὲ . . . γεγονός (Jo 20:6, 7, 10) with Σ ABLWXΘ al pler; om D 4 it 1 vg

LUKE 24

δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. 17 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες; καὶ ἐστάθησαν σκυθρωποί. 18 ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ὄνόματι Κλεόπας εἶπεν πρὸς αὐτόν Σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; 19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ποῖα; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, 20 ὅπως τε παρέδωκαν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 21 ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτρουῖσθαι τὸν Ἰσραήλ· ἀλλὰ γε καὶ σὺν πάνσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἀγχεῖ ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. 22 ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρθριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον 23 καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἤλθαν λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακεῖναι, οἳ λέγουσιν αὐτόν ζῆν. 24 καὶ ἀπῆλθάν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως καθὼς αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. 25 καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ὡ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ

[[MARK 16]]

LUKE 24

τοῦ πιστεῦειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· 26 οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27 καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωυσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διερμήνευσεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. 28 Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο πορρώτερον πορεύεσθαι. 29 καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες· Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν ἤδη ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μένειν σὺν αὐτοῖς. 30 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπέδιδου αὐτοῖς. 31 αὐτῶν δὲ διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. 32 καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους· Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ὥς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὥς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; 33 Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον ἡθροισμένους τοὺς ἑνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, 34 λέγοντας· ὅτι ὄντως ἠγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι. 35 καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὥς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

13 κάκεινοι ἀπελθόντες

ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς·

οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.]]

184. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN JERUSALEM, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (LUKE)

[[MARK 16:14]]

[[“Υστερον [δὲ] ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκά· ἐφανερώθη,

καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγηγερόμενον [ἐκ νεκρῶν] οὐκ ἐπίστευσαν.]]

LUKE 24:36-49

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλοῦντων αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν [[καὶ λέγει αὐτοῖς Εἰρήνη ὑμῖν]]. 37 Ἰπποθθέντες¹ δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν.

38 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαλίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν;

39 Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου ὅτι ἐγὼ εἰμι αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα. 40 [[καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.]] 41 Ἔτι δὲ ἀπιστοῦντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς Ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; 42 οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος· 43 καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

44 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Οὗτοι οἱ λόγοι μου οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωυσέως καὶ τοῖς προφῆταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. 45 τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς. 46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι οὕτως γέγραπται

LUKE 24

παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, 47 καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν ¹εἰς¹ ἅφεςιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, — ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ· 48 ὑμεῖς¹ μάρτυρες τούτων. 49 καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν.

185. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN GALILEE, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (MATT)

MATT 28:16-20

Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 17 καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. 18 καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων

^aἘδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς·

19 πορευθέντες οὖν

μαθητεύσατε

πάντα τὰ ἔθνη,

¹βαπτίζοντες¹ αὐτοὺς εἰς τὸ

[MARK 16:15-18]

[[καὶ εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες

εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα

κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον

πάσῃ τῇ κτίσει.

[LUKE 10:22a]

^aΠάντα μοι παρεδόθη

ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, (§102)

Mt 11:27a

^a Πάντα μοι παρεδόθη

ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, (§47)

WH mg: Mt 28:19 βαπτίζοντες

Lk 24:47 καὶ ἔθνη· ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ὑμεῖς

Mt 28:19 πορευθέντες οὖν with BWΔΘΠΣ 1. 33. it vg pesh etc; **NA** al pler om οὖν Mk 16:15 κάκεινοι ἀπελογούντε λέγοντες διὰ τοῦ αὐτοῦ τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστίν ὁ μὴ εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκάθαρτα τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ καταλαβεσθαι δύναμιν διὰ τοῦτο ἀποκάλυψον σου τὴν δικαιοσύνην ἥδη ἐκείνοι ἐλεγον τῷ χριστῷ καὶ ὁ χριστὸς ἐκείνοις προσέλεγεν διὰ πεπληρωταί ὁ ὁρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἀλλὰ ἐγγίζει ἀλλὰ διὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἁμαρτησάντων παρεδόθην εἰς θάνατον ἵνα ὑποστρέψωσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἄφθαρτον τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν ἀλλὰ **W** for καὶ εἶπεν αὐτοῖς· κάκεινοι . . . ἥδη **Hier**

MATT 28

ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν
πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν·
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ
πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος.

[MARK 16]

16 ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισ-
θεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπισ-
τήσας κατακριθήσεται. 17
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν
ἵακολουθήσει ταῦτα¹, ἐν τῷ
ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦ-
σιν, γλώσσαις λαλήσουσιν[†],

18 [καὶ ἐν ταῖς χερσὶν] ὄφεις
ἄρουσιν

κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν
οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ,
ἐπὶ ἄρρώστους χεῖρας ἐπι-
θήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν.]]

[LUKE 10:19]

ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
τοῦ³ “πατεῖν ἐπάνω ὄφεων” καὶ
σκορπίων,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ,
καὶ οὐδὲν
ὑμᾶς οὐ μὴ ἁδικήσει¹. (§102)

186. THE ASCENSION

[MARK 16:19, 20]

[[Ὁ μὲν οὖν κύριος [Ἰησοῦς]
μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς

1¹ “ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανόν”

καὶ 2¹ “ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ
θεοῦ.”

LUKE 24:50-53

Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕως
πρὸς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας
τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν
αὐτούς.

51 καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς
διέστη ἀπ' αὐτῶν

[[καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρα-
νόν]].

¹ II K 2:11   ² Ps 110 (109):1   ³ Ps 91(90):13

WH mg: Mk 16:17 ταῦτα παρακολουθήσει | καιναῖς

Lk 24:51 καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν with ABCLWXΘ it vg pesh al pler; ⲬD 5 it syr sin om

[[MARK 16]]

20 ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ^τ]]

ΑΛΛΩΣ

[[Πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι' αὐτῶν τὸ ἱερόν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας.]]

LUKE 24

52 καὶ αὐτοὶ [[προσκυνήσαντες αὐτόν]] ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, 53 καὶ ἦσαν διὰ παντός ἐν τῷ ἱερῷ εὐλογοῦντες τὸν θεόν.

WH mg: Mk 16:20 Ἀμήν

Short Conclusion of Mk (Πάντα δὲ etc) read by LΨ 099.0112 (which contain the Long Conclusion, 16:9-20, also) 274. mg 1 it syr har mg eth codd.

